

Γράφτηκε τον Απρίλιο-Μαΐου 1970.

*Λήφθησε ήτηκε τον Ιούνη του 1920 στην Ιωνική πόλη σε χωριστό βιβλίο
από το Κρατικό Εκδοτικό.*

*Η μετάφραση του κειμένου έχει παρθεί από την έκδοση στα ελληνικά
του 47ου τόμου των Απάντων του B.L. Λένιν, έκδ. Σύγχρονη Εποχή.*

ISBN 960-224-484-4

© Σύγχρονη Εποχή Εκδοτική ΑΕΒΕ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 3820835, 3823649, Fax: 3813354

<http://www.sep.gr>, e-mail: info@sep.gr

Ι. ΜΕ ΠΟΙΑ ΕΝΝΟΙΑ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΛΙΕΘΩΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ;

Τους πρώτους μήνες ύστερα από την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας στη Ρωσία από το προλεταριάτο (25.Χ.-7.ΧΙ.1917) δεν μπορούσε να νομίσει κανείς πως η τεράστια διαφωνία της καθυστερημένης Ρωσίας από τις προηγμένες χώρες της Αυτικής Ευρώπης θα κάνει την επανάσταση του προλεταριάτου στις χώρες αυτές να μοιάζει ελάχιστα με τη δική μας. Τώρα έχουμε πια μπροστά μας μια πολύ αξιόλογη διεθνή πείρα, που δείχνει με τη μεγαλύτερη ακρίβεια ότι ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της επανάστασής μας έχουν σημασία όχι τοπική, ούτε ειδικά εθνική ούτε μόνο ρισική, αλλά διεθνή. Και δε μιλάρ εδώ για τη διεθνή σημασία με την πλατιά έννοια της λέξης, ότι δηλαδή όχι απλώς μερικά, αλλά όλα τα βασικά και πολλά από τα δευτερεύοντα χαρακτηριστικά της επανάστασής μας έχουν διεθνή σημασία με την έννοια της επίδρασής της σε όλες τις χώρες. Λε μιλώ δύμας μ' αυτή την πλατιά έννοια. Μιλώ με την πιο στενή έννοια της λέξης, δηλαδή εννοώντας με τις λέξεις διεθνή σημασία τη διεθνή σημαντικότητα της επανάστασής μας ή την ιστορική αναγκαιότητα να επαναληφθεί σε διεθνή κλίμακα αυτό που έγινε σε μας. Πρέπει να παραδεχτούμε πως τέτοια σημασία έχουν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της επανάστασής μας.

Φυσικά, θα ήταν πολύ μεγάλο λάθος να υπερβάλουμε αυτή την αλήθεια, να την επεκτείνουμε και πέρα από ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της επανάστασής μας. Θα ήταν επίσης λάθος να μη δούμε ότι, ύστερα από τη νίκη της προλεταριακής επανάστασης έστιο και σε μια από τις προηγμένες χώρες, θα επέλθει, κατά πάσα πιθανότητα, μια απότομη στροφή και σιγκεκριμένα: η Ρωσία, λίγο καιρό ύστερα απ' αυτή τη νίκη, θα είναι πια όχι υποδειγματική, αλλά πάλι καθυστερημένη (από «σοβιετική» και από σοσιαλιστική άποψη) χώρα.

Στη σημερινή όμως ιστορική στιγμή τα πράγματα παρουσιάζονται ακριβώς έτσι που το ρωσικό πρότυπο δείχνει σε όλες τις χώρες κατί, και κάτι το πάρω πολύ ουσιαστικό, από το αναπό-

φειπτο και κοντινό μέλλον τους. Οι πρωτοπόροι εργάτες σε όλες τις χώρες το κατάλαβαν αυτό από καιρό – και τις περισσότερες φορές όχι τόσο το κατάλαβαν όσο το συνέλαβαν, το διαισθάνθηκαν με το ένοτικτο της επαναστατικής τάξης. Από διο βγαίνει η διεθνής «σημασία» (με τη στενή έννοια της λέξης) της σοβιετικής εξουσίας, καθώς και των βάσεων της μπολσεβίκικης θεωρίας και τακτικής. Αντό δεν το κατάλαβαν οι «επαναστάτες» ηγέτες της II Διεθνούς, στον Κάουνσκι στη Γερμανία, τον Ότο Μπάουερ και τον Φρίντριχ Άντλερ στην Αυστρία, που γ' αυτό ακριβώς αποδείχτηκαν αντιδραστικοί, υπερασπιστές του χειρότερου οπορτούνισμού και της σοσιαλ-ρροδοσίας. Άλλωστε και η ανώνυμη μπροστούρα *Παγκόσμια επανάσταση* (*Weltrevolution*), που βγήκε το 1919 στη Βιέννη (*Sozialistische Bücherei*, Heft 11; Ignaz Brand*), δείχνει πολύ παραστατικά όλη την πορεία της σκέψης και όλο τον κύκλο της σκέψης ή μάλλον όλη την άβυσσο της απερισκεψίας, του σχολαστικισμού, της προστιχιάς και της προδοσίας των συμφερόντων της εργατικής τάξης – και όλι αιντά με τη σάλτσα της «υπεράσπισης» της ιδέας της «παγκόσμιας επανάστασης».

Θα σταθούμε όμως πιο διεξοδικά σ' αυτή την μαρζοστιχριά άλλη φορά. Εδώ θα σημειώσουμε μόνο ένα πράγμα ακόμη: στα πολύ-πολύ παλιά χρόνια, όταν ο Κάουνσκι ήταν ακόμη μαρξιστής και όχι αποστάτης, εξετάζοντας το ζήτημα σαν ιστορικός πρόβλεψε το ενδεχόμενο να δημιουργηθεί μια τέτοια κατάσταση που η επαναστατική τα τοι: ρωσικού προλεταριάτου να γίνει πρότυπο για τη Δυτική Ευρώπη. Αντό έγινε το 1902, όταν ο Κάουνσκι έγραψε στην επαναστατική *Τσκρα²* το άρθρο «Οι σλάβοι και η επανάσταση». Να τι έγραφε σ' αυτό το άμφοτο:

«Σήμερα όμως» (αντίθετα από το 1848) «μπορούμε να σκεφτούμε όχι μόνο ότι οι Σλάβοι μπήκαν στις γραμμές των επαναστατικών λαών, αλλά και ότι το κέντρο βάρους της επαναστατικής σκέψης και της επαναστατικής δράσης μετατοπίζεται όλο και περισσότερο προς τους Σλάβους. Το επαναστατικό κέντρο μετατοπίζεται από τη Δύση στην Ανατολή. Στα πρώτα πενήντα χρόνια του 19ου αιώνα βρισκόταν στη Γαλλία, κάπου-κάπου στην

* Σοσιαλιστική βιβλιοθήκη, τεύχ. 11, Ιγκνάτς Μπραντ. Η Σύντ.

Αγγλία. Το 1848 και η Γερμανία μπήκε στις γραμμές των επαναστατικών εθνών... Ο νέος αιώνας αρχίζει με τέτοια γεγονότα, που μας κάνουν να σκεφτούμε ότι τραβάμε για παραπέρα μετατόπιση του επαναστατικού κέντρου, και συγκεκριμένα για μετατόπιση του στη Ρωσία... Η Ρωσία, που δέχτηκε τόση επαναστατική πρωτοβουλία από τη Δύση, τώρα είναι ίσως η ίδια έτοιμη να γίνει πηγή επαναστατικής ενέργειας για τη Δύση. Το ρωσικό επαναστατικό κίνημα που φουντώνει θα αποδειχτεί ίσως το πιο ισχυρό μέσο για να ξεριζωθεί το πνεύμα του σαραβαλιασμένου φιλισταϊσμού και του μικροπολιτικαντισμού, που αρχίζει να διαδίδεται στις γραμμές μας, και θα κάνει να ξανανάψει με ζωηρές φλόγες η δίκα του αγώνα και η γεμάτη πάθος αφοσίωση στα μεγάλα ιδανικά μας. Η Ρωσία από καιρό έταψε να είναι για τη Δυτική Ευρώπη ένα απλό προτύργιο της αντίδρασης και του απολυταρχισμού. Ίσως σήμερα να σημβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Η Δυτική Ευρώπη γίνεται το στήριγμα της αντίδρασης και του απολυταρχισμού στη Ρωσία... Οι Ρώσοι επαναστάτες θα είχαν ίσως από καιρό κανονίσει τους λογαριασμούς τους με τον τσάρο, αν δεν ήταν υποχρεωμένοι να διεξάγουν ταυτόχρονα αγώνα και ενάντια στο σύμμαχό του – το ευρωπαϊκό κεφάλαιο. Ας ελπίζουμε πως τούτη τη φορά θα κατορθώσουν να κανονίσουν τους λογαριασμούς τους και με τους δυο εχθρούς, και πως η νέα "Ιερή συμμαχία" θα γκρεμιστεί πιο γρήγορα απ' ό, τι οι προηγούμενες. Μα όπως και αν τελειώσει ο σημερινός αγώνας στη Ρωσία, το αίμα και τα βάσανα των μαρτύρων, ποι θα γεννήσει δυστυχώς με το παραπάνω ο αγώνας αυτός, δε θα πάνε χαμένα. Θα γονιμοποιήσουν τα φύτρα της κοινωνικής επανάστασης σε όλο τον πολιτισμένο κόσμο, θα τα κάνουν να αναπτυχθούν πιο πλούσια και πιο γρήγορα. Το 1848, οι Σλάβοι ήταν η δινατή παγωνιά που έκαψε τα λουλούδια της λαϊκής άνοιξης. Ίσως τώρα τους μέλλεται να γίνουν η θύελλα που θα σπάσει τον πάγο της αντίδρασης και θα φέρει ακατάσχετα μαζί της τη νέα, ευτυχισμένη άνοιξη για τους λαούς» (Καρλ Κάουτοκι, «Οι Σλάβοι και η επανάσταση», άρθρο στην Ίσχρα, ρωσική ποσπαλδημοκρατική επαναστατική εφημερίδα, 1902, αρ. φύλ. 18, της 10 του Μάρτη 1902).

Τι καλά που τα έγραψε πριν 18 χρόνια ο Καρλ Κάουτοκι!

II. ΕΝΑΣ ΑΙΟ ΤΟΥΣ ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΩΝ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΩΝ

Ασφαλώς, τώρα πια το βλέπουν σχεδόν όλοι ότι οι μπολσεβίκοι δε θα μπορούσαν να κρατηθούν στην εξουσία όχι 2½ χρόνια, ήταν ούτε και 2½ μάνες χωρίς την μαμούχοτατή προσωπικά σιδερένια πειθαρχία μέσα στο Κόμιτα μαζ., χωρίς την πιο πλήρη και απεριόριστη υποστήριξή τους απ' όλη τη μάζα της εργατικής τάξης, δηλ. απ' ό,τι υπάρχει μέσα σ' αυτή σκεπτόμενο, τίμοι, αφοσιωμένο, με κύρος, ικανό να οδηγεί μαζί τους ή να προσελκύει τα καθυστερημένα στρώματα.

Η δικτατορία του προλεταριάτου είναι ο πιο γεμάτος από αυτοδυναμία και ο πιο αμείλικτος πόλεμος της νέας τάξης ενάντια σε έναν πιο ισχυρό εχθρό, ενάντια στην αστική τάξη, που η αντίστασή του (έστω και σε μια χώρα) δεκαπλασιάζεται ώντερα από την ανατροπή της και που η ισχύς της δε βρίσκεται μόνο στη δύναμη του διεθνούς κεφαλαίου. στη δίναμη και στη στερεότητα των διεθνών δεσμών της αστική τάξης, αλλά και στη δύναμη της συνήθειας, στη δίναμη της μικρής παραγωγής. Γιατί, δυντυχώς, μένει ακόμη στον κόσμο πολύ, πάρα πολύ μικρή παραγωγή, και η μικρή παραγωγή γεννά τον καπιταλισμό και την αστική τάξη συνεχώς, κάθε μέρα, κάθε ώρα, αυθόρυμτα και σε μαζική κλίμακα. Για όλες αυτές τις αιτίες η δικτατορία του προλεταριάτου είναι απαραίτητη και η νίκη ενάντια στην αστική τάξη είναι αδύνατη χωρίς μακρόχρονο, επίμονο, απεγνωσμένο πόλεμο ξωκς ή θανάτου, πόλεμο που απαιτεί αντοχή, πειθαρχία, σταθερότητα, αδιαλλοξία και ενότητα θέλησης.

Το ξαναλέω: η πείρα της νικηφόρας δικτατορίας του προλεταριάτου στη Ρωσία έδειξε παραστατικά σε όσους δεν ξέρουν να σκέψονται ή σε όσους δεν έτυχε να σκεφτούν αυτό το ξήτημα, πως η απόλυτη συγκεντρωτικήση και η πιο ανστρογή πειθαρχία του προλεταριάτου είναι ένας από τους βασικούς όψυνς για τη νίκη ενάντια στην αστική τάξη.

Στο ξήτημα αυτό στέκονται συχνά. Καθόλου όμως δε σκέφτονται αρχετά βαθιά τι σημαίνει από και κάτω από ποιες συνθήκες μπορεί να γίνει. Δε θα έπρεπε μήπως οι ζητωκραυγές προς τη σοβιετική εξουσία και των μπολσεβίκους να σινοδεύ-

ονται συχνότερα από μια πολύ υφαρχή ανάλιση των αιτιών που δείχνουν γιατί οι μπολσεβίκοι μπόρεσαν να σφιγγήλατήσουν την απαραίτητη για το επαναστατικό προλεταριάτο πειθαρχία:

Ο μπολσεβικισμός υπάρχει σαν ρεύμα πολιτικής σκέψης και σαν πολιτικό κόμμα από το 1903. Μόνο η ιστορία του μπολσεβικισμού σε όλη την περίοδο της ύπαρξής του μπορεί να εξηγήσει ικανοποιητικά γιατί αυτός μπόρεσε να σφυγγήλατήσει και να διατηρήσει μέσα στις πιο δύσκολες συνθήκες τη σιδερένια πειθαρχία που είναι απαραίτητη για τη νίκη του προλεταριάτου.

Και πριν απ' όλα γεννιέται το ερώτημα: πώς κρατιέται η πειθαρχία του επαναστατικού κόμματος του προλεταριάτου; Πώς ελέγχεται; Πώς δύναμώνει; Πρώτο, με τη συνειδητότητα της πρωτοφανείας και την αφοσίωσή της στην επανάσταση, την αντοχή της, την αυτοθυσία της, τον ηρωισμό της. Δεύτερο, με την ικανότητά της να συνδέεται να πλησάζει, και ως ένα ορισμένο βαθμό, αν θέλετε, να σηγωνεύεται με την πιο πλατιά μάζα των εργαζομένων, πρώτα-πρώτων με την προλεταριακή, μα ακόμη και με τη μη προλεταριακή εργαζόμενη μάζα. Τρίτο, με την ορθότητα της πολιτικής καθαδύησης, που την πρωγματοποιεί αυτή η πρωτοφανία, με την ορθότητα της πολιτικής στρατηγικής και τακτικής της, με τον όρο όπι ως πιο πλατιές μάζες θα πείθονται από την ίδια τους την πείρα γι' αυτή την ορθότητα. Χωρίς αυτούς τους όρους είναι απραγματοποίητη η πειθαρχία μέσα σ' ένα επαναστατικό κόμμα, πραγματικά ικανό να είναι το κόμμα της πρωτοπόρας τάξης, που έχει καθήκον να αναποδέψει την αστική τάξη και να μετασχηματίσει όλη την κοινωνία. Χωρίς αυτούς τους όρους, κάθε απόπειρα να δημιουργηθεί πειθαρχία μετατρέπεται αναπόφευκτα σε σπουδανόφοιτσκα, σε λογοκοπία, σε πιθηκισμούς. Από το άλλο μέρος, οι όροι αυτοί δεν μπορούν να παρουσιαστούν αμέσως. Τοις διαμορφώνει μάρνο μια μακρόχρονη δοιλεία, μια δύσκολη πείρα: η επεξεργασία τους διευκολύνεται με τη σιωστή επαναστατική θεωρία, που με τη σειρά της δεν είναι δύγμα, αλλά διαμορφώνεται τελικά μόνο σε στενή σύνδεση με την πρακτική δράση ενός πραγματικά μαζικού και πραγματικά επαναστατικού κινήματος.

Αν ο μπολσεβικισμός μπόρεσε να επεξεργαστεί και να εφαρμόσει με επιτυχία στα 1917-1920, μέσα σε αφάνταστα δύσκολες

ενθητικός, την πιο αυστηρή συγκεντρωτική και μια σιδερένια
τειθαρχία, αντό οφείλεται απλούστατα σε μια σειρά ιστορικές
ιδιομορφίες της Ρωσίας.

Από το ένα μέρος, ο μπολσεβικισμός εμφανίστηκε το 1903
πάνω στην πιο στέρεη βάση, πάνω στη βάση της θεωρίας του μαρξισμού. Και την ορθότητα αυτής –και μόνο αυτής– της επαναστατικής θεωρίας την απόδειξε όχι μόνο η παγκόσμια πείρα όλου
του 19ου αιώνα, αλλά και ιδιαίτερα η πείρα από τις περιττανήσεις και τις ταλαντεύσεις, τα λάθη και τις απογοητεύσεις της επαναστατικής σκέψης στη Ρωσία. Κάπου μισό αιώνα, περίπου από
τη δεκαετία 1840-1850 ως τη δεκαετία 1890-1900, η πρωτοπόρα
σκέψη στη Ρωσία, κάτω από το ζυγό του αφάνταστα άγριου και
αντιδραστικού τσαρισμού, αναζητούσε με δίψα μια σωστή επαναστατική θεωρία, παρακολουθώντας με κατατλητικό ζήλο και
επιμέλεια κάθε «τελευταία λέξη» της Ευρώπης και της Αμερικής
σ' αυτό τον τομέα. Το μαρξισμό, τη μοναδικά σωστή επαναστατική θεωρία, η Ρωσία τον απόκτησε πραγματικά μέσα σε πενήντα
χρόνων πρωτάκουστα βάσανα και θυσίες, ανείδωτο επαναστατικό ηρωισμό, απίστευτη δραστηριότητα και γεμάτες αυταπάρνηση αναζητήσεις, μελέτες, δοκιμές στην πράξη, απογοητεύσεις,
επαληθεύσεις, συγκρίσεις με την πείρα της Ευρώπης. Χάρη στον αναγκαστικό εκτατρισμό, που τον επέβαλε ο τσαρισμός,
η επαναστατική Ρωσία στη δεύτερη πεντηκονταετία του 19ου αιώνα απόκτησε τόσο πλούσιες διεθνείς σχέσεις, τόσο θαυμάσια
ενημέρωση σχετικά με τις παγκόσμιες μορφές και θεωρίες του επαναστατικού κινήματος όσο καμιά άλλη χώρα στον κόσμο.

Από το άλλο μέρος, ο μπολσεβικισμός, που εμφανίστηκε πάνω σ' αυτό το γραντένιο θεωρητικό βάθρο, είχε μια πρακτική ιστορία δεκατέντε χρόνων (1903-1917), που ως προς τον πλούτο της πείρας δεν έχει όμοιά της στον κόσμο. Γιατί καμιά χώρα σ' αυτά τα δεκατέντε χρόνια δεν έζησε έστω και κατά προσέγγιση τόσο πολλά με την έννοια της επαναστατικής πείρας, της ταχύτητας και της ποικιλίας στις εναλλαγές των διαφόρων μορφών του κινήματος, κινήματος νόμιμου και παράνομου, ειρηνικού και θυελλώδους, κριτικού και ανοιχτού, κινήματος στενών ομιλών και κινήματος μαζικού, κοινοβουλευτικού και τρόμοχρατικού. Σε καμιά χώρα δε συγκεντρώθηκε μέσα σε τόσο σύ-

ντομο χρονικό διάστημα τέτοιος πλούτος μιωφών, αποχυώσεων, μεθόδων πάλης όλων των τάξεων της σύγχρονης κοινωνίας, και μάλιστα πάλης που, εξαιτίας της καθυστέρησης της χώρας και του βάρους του ζιγγού του τσαφισμού, ωρίμαζε εξαιρετικά γρήγορα, αφομοίωνε με ιδιαίτερη δύψα και επιτυχία την αντίστοιχη «τελευταία λέξη» της αμερικανικής και ευρωπαϊκής πολιτικής πείρας.

III. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΙΟΛΣΕΒΙΚΙΣΜΟΥ

Χρόνια προετοιμασίας της επανάστασης (1903-1905). Η πατούνιώθεις ότι ζιγγώνει η μεγάλη θύελλα. Σε όλες τις τάξεις παρατηρείται αναβρασμός και προετοιμασία. Στο εξωτερικό, ο Τύπος των εκπατρισμένων βάζει θεωρητικά όλα τα βασικά ζητήματα της επανάστασης. Οι εκπρόσωποι των τριών βασικών τάξεων, των τριών κυριότερων πολιτικών φευμάτων, του φιλελεύθερου-αστικού, του μικροαστικού-δημοκρατικού (που υπεράγγειλε τις ταμπέλες: «σοσιαλδημοκρατική» είτε «ποσιαλεπαναστατική» κατεύθυνση³) και του προλεταριακού-επαναστατικού, με την οξύτατη πάλη των απόψεων τους που αναφέρονται στο πρόγραμμα και την τακτική τους προαναγγέλλουν και προετοιμάζουν την επερχόμενη ανοιχτή πάλη των τάξεων. Όλα τα ζητήματα για τα οποία έγινε ο ένοπλος αγώνας των μαζών στα 1905-1907 και στα 1917-1920 μπορεί (και πρέπει) να τα παρακολουθήσει κανείς σε εμβριούδη μορφή στον Τύπο εκείνου του καιρού. Και ανάμεσα στα τρία κυριότερα φεύγματα υπάρχουν, εννοείται, ένα σωρό ενδιάμεσοι, μεταβατικοί, μεσοβέζικοι σχηματισμοί. Πιο σωστά: στην πάλη των έντυπων οργάνων, των κομμάτων, των παρατάξεων, των ομάδων αποκρυσταλλώνονται οι ιδεολογικοπολιτικές κατευθύνσεις που είναι πραγματικά ταξικές: οι τάξεις σφυρήλατούν τα αναγκαία ιδεολογικά-πολιτικά όπλα τους για τις επερχόμενες μάχες.

Χρόνια της επανάστασης (1905-1907). Όλες οι τάξεις εμφανίζονται ανοιχτά. Όλες οι απόψεις σχετικά με το πρόγραμμα και

την τακτική ελέγχουνται με τη δράση των μαζών. Ο απεργιακός αγώνας παίρνει πρωτοφανέρωτο στον κόσμο πλάτιος και οξύτητα. Η οικονομική απεργία μετεξελίσσεται σε πολιτική και η πολιτική σε φένερη. Λοχιμάζονται στην πράξη οι σχέσεις ανάμεσα στο προλεταριάτο που καθιδηγεί και στην καθοδηγούμενη, ταλαντειώμενη, ασταθή αγροτιά. Μέσα στην αιθόρυμη ανάπτυξη του αγώνα γεννιέται η συβιετική μορφή οργάνωσης. Οι τοπικές διαιρέσεις για τη σημασία των Σφίτερ προμηνύουν το μεγάλο αγώνα του 1917-1920. Η εναλλαγή των κοινοβουλευτικών μορφών πάλης με τις μη κοινοβουλευτικές, της τακτικής της αποχής από το κοινοβούλιο με την τακτική της συμμετοχής στο κοινοβούλιο, των νόμιμων μορφών πάλης με τις παράνομες, καθός και η αλληλεξάρτηση και η σύνδεσή τους – όλα αυτά τα χαρακτηρίζει ένας καταπληκτικός πλούτος περιεχομένου. Κάθε μήνας αυτής της περιόδου ισοδυναμούσε, από την άποψη της εκμάθησης των βάσεων της πολιτικής επιστήμης – και από τις μάζες και από τους αρχηγούς, και από τις τάξεις και από τα κόμματα – με ένα χρόνο «ειρηνικής» «συνταγματικής» ανάπτυξης. Χωρίς τη «γενική δοκιμή» του 1905 θα ήταν αδύνατη η νίκη της Οκτωβριανής Επανάστασης του 1917.

Χρόνια της αντίδρασης (1907-1910). Ο τσαρισμός νίκησε. Όλα τα επαναστατικά και αντιπολιτευτικά κόμματα συντρίφτηκαν. Κατάπτωση, αποθάρρυνση, διασπάσεις, σκόρπισμα, αποστασία, πορνογραφία στη θέση της πολιτικής. Δυναμικόνει η τάση για το φιλοσοφικό ιδεαλισμό. Ο μυστικισμός είναι το περίβλημα των αντεπαναστατικών διαθέσεων. Ταυτόχρονα όμως, η μεγάλη ακριβώς ήττα δίνει στα επαναστατικά κόμματα και στην επαναστατική τάξη ένα πραγματικό και αφελιμότατο μάθημα, μάθημα ιστορικής διαλεκτικής, μάθημα κατανόησης, ικανότητας και τέχνης για τη διεξαγωγή του πολιτικού αγώνα. Στη δυστυχία φαίνονται οι φίλοι. Οι νικημένοι στρατοί παίρνουν καλά μαθήματα.

Ο νικητής τσαρισμός είναι αναγκασμένος να καταστρέψει στα γρήγορα τα υπόλειμματα του προαυτικού, πατριαρχικού βίου στη Ρωσία. Η αστική εξέλιξη της Ρωσίας προχωρεί εξαιρετικά γρήγορα. Οι εξωταξικές, οι υπερταξικές ανταστάτες, οι αυταπάτες ότι είναι δυνατό να αποφύγουμε τον καπιταλισμό, δια-

λίονται οιαν καπνός. Η ταξική πάλη εμφανίζεται με εντελώς και νούργιο τρόπο κι ακόμη πιο ξεκάθαρα.

Τα επαναστατικά κόμματα πρέπει να συμπληρώσουν την εκπαίδευσή τους. Έμαθαν να επιτίθενται. Τώρα είναι ανίγκη να καταλάβουν ότι αυτή την επιστήμη πρέπει να τη συμπληρώσουν με την επιστήμη τούπως να υποχωρούν πιο κανονικά. Είναι ανίγκη να καταλάβουμε –και η επαναστατική τάξη με την ίδια την πικρή της πείρα μαθαίνει να το καταλαβάνει– ότι δεν μπορούμε να νικήσουμε, αν δε μάθουμε νι επιτιθέματε σωστά και να υποχωρούμε σωστά. Απ' όλα τα νικημένα αντιπολιτευτικά και επαναστατικά κόμματα οι μπολσεβίκοι εποχώρησαν με τη μεγαλύτερη τάξη, με τις λιγότερες απώλειες για το «στρατό» τους, με την καλύτερη διαφύλαξη του πυρήνα του, με τις μικρότερες (ως προς το βάθος και το ανετανόρθωτό τους) διασπάσεις, με τη μικρότερη αποθάρρυνση, με τη μεγαλύτερη ικανότητα να ξαναχίσουν τη δουλειά πιο πλατιά, πιο σωστά και πιο δραστήρια. Και οι μπολσεβίκοι το πέτυχαν αντό μόνο και μόνο γιατί ξεσκέπασαν αφελίκτα και έδιωξαν από τις γραμμές τους τους επαναστάτες της φράστης, που δεν ήθελαν να καταλάβουν ότι πρέπει να υποχωρήσουμε, ότι πρέπει να ξέρουμε να υποχωρούμε, ότι πρέπει οπασδήποτε να μάθουμε να δυνλεύουμε νόμιμα στα πιο αντιδραστικά κοινοβούλια, στις πιο αντιδραστικές συνδικαλιστικές, σινεταιριστικές, ασφαλιστικές και άλλες παρόμοιες οργανώσεις.

Χρόνια της ανόδου (1910-1914). Στην αρχή η άνοδος ήταν αιφάνταστα αργή, κατόπιν, ύστερα από τα γεγονότα του Λένα το 1912, κάπως πιο γοργή. Οι μπολσεβίκοι, ξεπερνώντας αιφάνταστες δυσκολίες, εκτόπισαν τους μενσεβίκους που το ρόλο τους, σαν πρακτόρων της αστικής τάξης μέσα στο εργατικό κίνημα, τον κατάλαβε περίφημα όλη η αστική τάξη ύστερα από το 1905 και γι' αυτό τους ιπποστήριξε με χιλιούς τρόποις ενάντια στους μπολσεβίκους όλη η αστική τάξη. Οι μπολσεβίκοι όμως δε θα κατόρθωναν ποτέ να το πετύχουν αυτό, αν δεν εφάρμοζαν τη σωστή τακτική του συνδυασμού της παιχνόνυμης δουλειάς με την υποχρεωτική χρησιμοποίηση των «νόμιμων δινατοτήτων». Στην αντιδραστικότητη Λούημα, οι μπολσεβίκοι κέρδισαν με το μέρος τους όλη την εργατική κουρά.

Πρωτο-, Ηαρχόμυιος μπεριαλιστικός Πόλεμος (1914-1917). Το νόμιμος, κοινοβουλευτισμός, με ένα αντιδραστικότατο «κοινωνικότερο», προσφέρει πολυτιμότατες υπηρεσίες στο κόμμα του επαναστατικού προλεταριάτου, στους μπολσεβίκους. Οι μπολσεβίκοι-ήκουλειτές εξορίζονται στη Σιβηρία.⁴ Στον Γύρο των εκλαϊκαρμένων βρίσκουν την πλήρη έκφρασή τους όλες οι αποχρώσεις των απόψεων: ο σοσιαλιμπεριαλισμός, ο σοσιαλσοβινισμός, ο σοσιαλτατριωτισμός, ο αυτονετής και ο σιγνετής διεθνισμός, ο πασιφισμός και η επαναστατική άρνηση των πασιφιστικών αιταπατών. Οι ηλίθιοι επιστήμονες και οι γριούλες της Η Διεθνούς, που σούφρωναν τη μάτη τους περιφρονητικά και με υπεροψία για τις πάρα πολλές «φράξιες» που υπήρχαν μέσα στο ρωσικό σοσιαλισμό και για τη λυσσαλέα πάλη που γίνοταν ανάμεσά τους, δεν μπόρεσαν, όταν ο πόλεμος κατάργησε την περιβόητη «νομιμότητα» σε όλες τις προηγμένες χώρες, να οργανώσουν έστω και κατά προσέγγιση μια τέτοια ελειθερη (παράνομη) ανταλλαγή απόψεων και μια τέτοια ελείθερη (παράνομη) επεξεργασία σωστών απόψεων, σαν κι αυτή που οργάνωσαν οι Ρώσοι επαναστάτες στην Ελβετία και σε μια σειρά άλλες χώρες. Γι' αυτό ακριβώς και οι ανοιχτοί σοσιαλπατριώτες και οι «καιουτσιστές» όλων των χωρών αποδείχτηκαν οι χειρότεροι προδότες του προλεταριάτου. Και αν ο μπολσεβικισμός μπόρεσε να νικήσει στα 1917-1920, μια από τις βασικές αιτίες αυτής της νίκης είναι ότι ο μπολσεβικισμός από το 1914 ακόμη ξεσκέπαξε αμείλικτα την ποταπότητα, την παλαιανθρωπιά και την προστυχιά του σοσιαλσοβινισμού και του «καιουτσισμού» (ανάλογες μ' αυτόν είναι οι απόψεις των οπαδών του Λονγκέ⁵ στη Γαλλία, οι απόψεις των αρχηγών του Ανεξάρτητου Έργατικού Κόμματος⁶ και των φαβιανών⁷ στην Αγγλία, του Τουράτι στην Ιταλία κλπ.), και κατόπιν οι μάζες με την ίδια τις την πείρα πείθονταν όλοι και περισσότερο για την ορθότητα των απόψεων των μπολσεβίκων.

Δεύτερη επανάσταση στη Ρωσία (από το Φλεβάρη ως τον Οκτώβρη του 1917). Η αφάνταστη ασθράτητα και το γέρασμα του τσαρισμού δημιουργήσαν (σ' αντό συντέλεσαν τα χτυπήματα και οι δυσκολίες ενός βασανιστικότατου πολέμου) μια απίστευτη καταστροφική δύναμη που στρεφόταν εναντίον του. Μέσα σε λί-

γες μέρες η Ρωσία μετατράπηκε σε ρεπουμπλικανική αυτοκή δημοκρατία, πιο ελεύθερη –στις συνθήκες του πολέμου– από κάθε άλλη χώρα του κόσμου. Την κυβέρνηση άρχισαν να τη σχηματίζουν οι αρχηγοί των αντιπολιτευτικών και επαναστατικών κομμάτων, όπως και στις πιο «αιστηρά-κοινοβουλευτικές» δημοκρατίες, και ο τίτλος του αρχηγού των αντιπολιτευτικού κόμματος μέσα στο κοινοβούλιο, παρά το γεγονός ότι επρόκειτο για το πιο αντιδραστικό κοινοβούλιο, διευκόλυνε τον κατοπινό ρόλο ενός τέτοιου αρχηγού της επανάστασης.

Οι μενοεβίκοι και οι «σοσιαλιστές-επαναστάτες» μέσα σε μερικές εβδομάδες αφομοίωσαν θιαμάσια δλοις τους τρόπους και τις μεθόδους, τα επιχειρήματα και τις σοφιστείες των Ευρωπαίων πρώκων της II Διεθνούς, των μινιστεριαλιστών⁸ και της υπόλοιπης οπορτουνιστικής σαφούρας. Όλα όσα διαβάζουμε τώρα για τους Σάιντεραν και τους Νόσκε, για τον Κάουντοκι και τον Χίλφερντινγκ, για τον Ρένερ και τον Άουστερλιτς, για τον Ότο Μπάουερ και τον Φρίτς Άντλερ, για τον Τουράτι και τον Λονγκέ, για τους φαβιανούς και τοις ηγέτες του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος στην Αγγλία, όλα αυτά μάς φαίνονται (και είναι πραγματικά) ανιαρή επανάληψη, ξανάχισμα γνωστού και παλιού σκοπού. Όλα αυτά τα έχουμε δει κιόλας στους μενοεβίκους. Η ιστορία έκανε ένα αστείο και ανάγκασε τους οπορτονιστές μιας καθηστερημένης χώρας να ξεπεράσουν τους οπορτουνιστές μιας υειράς προηγμένων χωρών.

Αν όλοι οι ήρωες της II Διεθνούς χρεοκόπησαν και ρεξιλεύτηκαν στο ζήτημα της σημανίας και του ρόλου των Σοβιέτ και της σοβιετικής εξουσίας, αν ρεξιλεύτηκαν εξαιφετικά «περύλαμπρα» και μπερδεύτηκαν σ' αυτό το ζήτημα οι ηγέτες των τριών πολύ σπουδαίων κομμάτων που βγήκαν σήμερα από τη II Διεθνή (δηλαδή τον Γερμανικού Ανεξάρτητου Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος⁹, τον Γαλλικού του Λονγκέ και τον Αγγλικού Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος), αν όλοι τους αποδείχτηκαν δούλοι των προλήψων της μικροαστικής δημοκρατίας (στο πνεύμα εντελός των μικρωστών του 1848, που αυτονομάζονταν «σοσιαλδημοκράτες»), εμείς όλα αυτά τα είδαμε κιόλας στο παραδειγμα των μενοεβίκων. Η ιστορία έκανε τούτο το αστείο, ότι στη Ρωσία το 1905 γεννήθηκαν τα Σοβιέτ, ότι το Φλεβάρη με

Οκτώβρη του 1917 τα νόθεψαν οι μενσεβίκοι που χρεοκόπησαν, γιατί ήταν ανίκανοι να καταλάβουν το ρόλο και τη σημασία τους, και ότι τώρα σε όλο τον κόσμο γεννήθηκε η ιδέα της σοβιετικής εξουσίας, που διαδίδεται με πρωτοφανή ταχύτητα μέσα στο προλεταριάτο όλων των χωρών, ενώ οι παλιοί ήρωες της Η Διεθνούς χρεοκοπούν κι αποί παντού, επειδή είναι ανίκανοι να καταλάβουν το ρόλο και τη σημασία των Σοβιέτ, όπως και οι μενσεβίκοι μας. Ή πείρα απέδειξε ότι σε ορισμένα πολύ ουσιαστικά προβλήματα της προλεταριακής επανάστασης όλες οι χώρες θα κάνουν αναπόφεικτα αυτό που έκανε η Ρωσία.

Τη νικηφόρα πάλη τους ενάντια στην κοινοβουλευτική (στην πραγματικότητα) αστική δημοκρατία και ενάντια στους μενσεβίκοις, οι μπολσεβίκοι την άρχισαν πολύ προσεκτικά και την προετοίμασαν κατά τρόπο κάθε άλλο παρά απλό, αντίθετα από τις γνώμες που τώρα συναντιούνται συχνά στην Ειρώπη και στην Αμερική. Στην αρχή της περιόδου που αναφέρουμε δεν καλούσαμε τις μάζες να ανατρέψουν την κυβέρνηση, αλλά εξηγούσαμε πως είναι αδύνατο να ανατραπεί χωρίς προκαταρκτικές αλλαγές στη σύνθεση και στον προσανατολισμό των Σοβιέτ. Δεν κηρύσσαμε την αποχή από το αστικό κοινοβούλιο, από τη Σιντακτική Σινέλευση, αλλά λέγαμε, από τη συνδιάσκεψη του Απρίλη (1917) τον Κόμματός μας¹⁰, λέγαμε επίσημα εξ ονόματος του Κόμματος ότι μια αστική δημοκρατία με Σιντακτική είναι καλύτερη από μια αστική δημοκρατία χωρίς Σιντακτική, και η «εργατοαγροτική», η σοβιετική δημοκρατία είναι καλύτερη από κάθε αστικοδημοκρατική, κοινοβουλευτική δημοκρατία. Χωρίς μια τέτοια προσεκτική, επισταμένη, καλομελετημένη και μακρόχρονη προετοιμασία δε θα μπορούσαμε να πετύχουμε τη νίκη τον Οκτώβρη του 1917, ούτε να διατηρήσουμε αυτή τη νίκη.

IV. ΣΤΗΝ ΠΑΛΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΕ ΗΟΙΟΥΣ ΕΧΘΡΟΥΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΗΚΕ, ΔΥΝΑΜΩΣΕ ΚΑΙ ΑΤΣΑΛΩΘΗΚΕ Ο ΜΙΟΛΣΕΒΙΚΙΣΜΟΣ;

Πρώτα και κύρια στην πάλη ενάντια στον οπορτουνισμό, που το 1914 εξελίχθηκε οριστικά σε σοσιαλιστική εποχή με τέρας οριστικά με το μέρος της αστυκής τάξης ενάντια στο προλεταριάτο. Αυτός ήταν, φυσικά, ο κυριότερος εχθρός του μπολσεβικισμού μέσα στο εργατικό κίνημα. Αυτός ο εχθρός παραμένει και τώρα ο κυριότερος εχθρός σε διεθνή κλίμακα. Στον εχθρό αυτό ο μπολσεβικισμός έδινε και δίνει την πιο μεγάλη προσοχή. Αυτή η πλευρά της δράσης των μπολσεβίκων τώρα πια είναι αρκετά καλά γνωστή και στο εξωτερικό.

Δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο και για τον άλλο εχθρό του μπολσεβικισμού μέσα στο εργατικό κίνημα. Στο εξωτερικό δεν ξέρουν ακόμη καλά ότι ο μπολσεβικισμός μεγάλωσε, διαμορφώθηκε και απολωθήκε μέσα σ' ένα μακρόχρονο αγώνα ενάντια στη μικροαστική επαναστατικότητα, που μοιάζει με τον αναρχισμό ή κάτι δανειστηρε απ' αυτόν και που σε καθετί το ουσιαστικό κάνει υποχωρήσεις από τους όρους και τις απαιτήσεις της συνεπούς προλεταριακής ταξικής πάλης. Για τους μαρξιστές θεωρητικά είναι πέρα για πέρα διαπιστωμένο –και η πείρα όλων των ευρωπαϊκών επαναστάσεων και επαναστατικών κινημάτων το έχει επιβεβαιώσει απόλυτα– ότι ο μικρούδιαικτής, ο μικρονοικούρης (κοινωνικός τύπος, που σε πολλές ενδιαφάνεις χώρες αντιπροσωπεύεται πολύ πλατιά και μαζικά), που στον καπιταλισμό υφίσταται μια μόνιμη κατατίεση και πολύ συχνά δοκιμάζει μια αφάνταστα απότομη και γρήγορη χειροτέρευση της ζωής του και καταστροφή, περνά εύκολα σε άκρα επαναστατικότητα, δεν είναι δύμας ικανός να δείξει αντοχή, οργανωτικό πνεύμα, πειθαρχία και σταθερότητα. Ο «μανιασμένος» από τις φρικιοδίες του καπιταλισμού μικροαστός είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, που όπως και ο αναρχισμός χαρακτηρίζει όλες τις καπιταλιστικές χώρες. Η αστάθεια μιας τέτοιας επαναστατικότητας, η στειρότητά της, η ιδιότητά της να μετατρέπεται γρήγορα

ρα σε υποταγή, σε απάθεια, σε φαντασιοπληξία, ακόμη και σε «μανιασμένο» ενθουσιασμό για το ένα ή το άλλο αστικό ψεύμα της «μόδας» – όλα αυτά είναι πασίγνωστα. Η θεωρητική όμως αφηρημένη αναγνώριση αυτών των αληθειών δεν απαλλάσσει καθόλου τα επαναστατικά κόμματα από τα παλιά λάθη, που παρουσιάζονται πάντα από απρόβλεπτες αιτίες, με κάπτως νέα μορφή, με ένα άγνωστο παλιότερα τερψίλημα και τερίγχωμα, μέσα σε πρωτότυπες –περισσότερο ή λιγότερο πρωτότυπες– συνθήκες.

Ο αναρχισμός ήταν συχνά ένα είδος τιμωρίας για τα οποιαντονιστικά αμαρτήματα του εργατικού κινήματος. Και τα δυο αυτά εκτρώματα αλληλοσυμπληρώνονταν. Και αν στη Ρωσία, παρ' όλη την πιο μικροαστική σύνθεση του πληθυσμού της σε σύγκριση με τις ευρωπαϊκές χώρες, ο αναρχισμός είχε σχετικά ασήμαντη επιρροή στην περίοδο των διο επαναστάσεων (1905 και 1917) και στον καιρό της προετοιμασίας τους, αυτό πρέπει αναμφισβήτητα να το θεωρήσουμε εν μέρει σαν υπηρεσία του μπολσεβικισμού, που διεξήγαγε πάντα τον πιο αμείλικτο και αδιάλλοκτο αγώνα ενάντια στον οπορτουνισμό. Λέω: «εν μέρει», γιατί ακόμη πιο σπουδαίο ρόλο για το αδινάτισμα του αναρχισμού στη Ρωσία έπαιξε το γεγονός ότι στο παρελθόν (1870-1880) ο αναρχισμός είχε τη δυνατότητα να αναπτυχθεί εξαιρετικά πλούσια και να φανερώνει οριστικά ότι είναι λαθεμένος και ακαταλληλός σαν καθοδηγητική θεωρία για την επαναστατική τάξη.

Ο μπολσεβικισμός, με την εμφάνισή του το 1903, ανέλαβε να συνεχίσει την παράδοση της αμείλικτης πάλης ενάντια στη μικροαστική, μισοαναυχική (ή ικανή να ερωτοτροπεί με τον αναρχισμό) επαναστατικότητα, παράδοση που υπήρχε πάντα μέσα στην επαναστατική σοσιαλδημοκρατία και που σε μας ενισχύθηκε εξαιρετικά το 1900-1903, τότε που έμπαιναν τα θεμέλια ενός μαζικού κόμματος του επαναστατικού προλεταριάτου στη Ρωσία. Ο μπολσεβικισμός ανέλαβε και σινέχισε την πάλη ενάντια στο Κόμμα που έκινδραζε περισσότερο απ' όλα τα άλλα κόμματα τις τάσεις της μικροαστικής επαναστατικότητας, δηλαδή ενάντια στο Κόμμα των «οσοσιαλιστών-επαναστατών», πάνω σε τρία κίρια σημεία. Πρώτο, το Κόμμα αυτό, που αργούνταν το μαρξισμό, με κανένα τρόπο δεν ήθελε (ίσως θα ήταν πιο σωστό να πούμε: δεν μπορούσε) να καταλάβει την ανάγκη ενός αυστη-

ρά αντικειμενικού υπολογισμού των ταξικών δυνάμεων και της αμοιβαίας σχέσης τους, πριν από κάθε πολιτική δράση. Δεύτερο, το Κόμμα αντό θεωρούσε ιδιαίτερη «επαναστατικότητά» του ή «αριστερισμό» του την παραδοχή της ατομικής τρομοκρατίας και των δολοφονιών, πράγμα που εμεις, οι μαρξιστές, το απορρίπταμε κατηγορηματικά. Εννοείται ότι εμείς απορρίπταμε την ατομική τρομοκρατία μόνο για το αν είναι ωφέλιμη ή όχι, ενώ τους ανθρώπους που θα μπορούσαν να καταδικάσουν «για λόγους αρχής» την τρομοκρατία της μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης ή γενικά την τρομοκρατία από μέρους ενός επαναστατικού κόμματος, που έχει νικήσει και πολιορκείται από την αστική τάξη όλου του κόσμου, τους ανθρώπους αυτούς τους έχει γελοιοποίησει και καταιχύνει ο Πλεχάνοφ ακόμη από το 1900-1903, όταν ήταν μαρξιστής και επαναστάτης. Τρίτο, οι «σοσιαλιστές-επαναστάτες» θεωρούσαν «αριστερισμό» το να χασκογελούν για τα σχετικά μικρά οπορτούνιστικά αμισθήματα της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας, και παράλληλα να μιμούνται τους άκρους οπορτούνιστές του ίδιου αυτού Κόμματος, λ.χ., στο αγροτικό ζήτημα ή στο ξήτημα της δικτατορίας του προλετεαριάτου.

Η ιστορία, ας το πούμε κοντά σ' άλλα, επιβεβαίωσε τώρα σε μεγάλη, παγκόσμια-ιστορική κλίμακα τη γνώμη που υποστηρίζαμε πάντα και συγκεκριμένα ότι η επαναστατική γερμανική σοσιαλδημοκρατία (σημειώστε ότι ο Πλεχάνοφ το 1900-1903 ακόμη απαιτούσε τη διαγραφή των Μπέρνσταϊν από το Κόμμα, και οι μπολσεβίκοι, συνεχίζοντας πάντοτε αυτή την παράδοση, ξεκέπαξαν το 1913 όλη την ποταπότητα, την προστυχιά και την τυδοσία του Λεγκίν¹¹), ότι η επαναστατική γερμανική σοσιαλδημοκρατία ήταν πιο κοντά από κάθε άλλο Κόμμα στον τύπο του Κόμματος που χρειάζεται το επαναστατικό προλεταριάτο για να μπορέσει να νικήσει. Τώρα, το 1920, ίστερα από όλες τις επονειδιστες χρεοκοπίες και κρίσεις της εποχής του πολέμου και των πρώτων μετατολεμικών χρόνων φαίνεται καθαρά ότι απ' όλα τα κόμματα της Δύσης η γερμανική αριστερή επαναστατική σοσιαλδημοκρατία έδωσε τους καλύτερους ηγέτες κι ακόμη ότι συνήλθε, γιατρεύτηκε και ξαναδυνάμωσε πριν από τα άλλα κόμματα. Αντό φαίνεται και από το Κόμμα των σπαρτακιστών¹² και από την αριστερή, προλετεαριακή πτέρυγα του «Ανεξάρτητου Σο-

σιαλδημοκρατικού Κόμματος της Γερμανίας» που παλεύει σταθερά ενάντια στον οπορτονισμό και ενάντια στον αυταθή χαρακτήρα των Κάουνσι, των Χίλφερντινγκ, των Λέντεμποντ, των Κρίστιν. Αν τώρα φίξουμε μια γενική ματιά στην εντελώς τερματισμένη ιστορική περίοδο, δηλαδή στην περίοδο από την Κομμούνα του Παρισιού ως την πρώτη Σοσιαλιστική Σοβιετική Δημοκρατία, τότε η σχέση του μαρξισμού προς τον αναρχισμό γενικά διαγράφεται απόλυτα συγκεκριμένα και αναμφιθίτητα. Σε τελευταία ανάλυση φάνηκε πως είχε δίκιο ο μαρξισμός, και αν οι αναρχικοί τόνιζαν με το δίκιο τους τον οπορτονιστικό χαρακτήρα των απόψεων για το κράτος, απόψεων που επικρατούσαν στα περισσότερα σοσιαλιστικά κόμματα, πρώτο, ο οπορτονιστικός αυτός χαρακτήρας είχε σχέση με τη διαστρέβλωση ακόμη και με την άμεση απόκρυψη των απόψεων του Μαρξ για το κράτος (στο βιβλίο μου *Κράτος και επανάσταση σημείωσα* ότι ο Μπέμπελ επί 36 χρόνια, από το 1875 ως το 1911, κρατούσε μυστικό το γράμμα του Ένγκελ¹³ που ξεσκέπαζε εξαιρετικά ανάγλυφα, χτυπητά, άμεσα και καθαρά τον οπορτονισμό των γνωστών απόψεων της σουσαλδημοκρατίας για το κράτος*) δεύτερο, η διόρθωση αυτών των οπορτονιστικών απόψεων, η αναγνώριση της σοβιετικής εξουσίας και της υπεροχής της απέναντι στην αστική κοινοβουλευτική δημοκρατία, όλα αυτά προήλθαν πάρα πολύ γρήγορα και σε πλατιά κλίμακα ακριβώς από τους κόλπους των πιο μαρξιστικών θεμάτων μέσα στα σοσιαλιστικά κόμματα της Ευρώπης και της Αμερικής.

Σε δυο περιπτώσεις η πάλη του μπολσεβικισμού ενάντια στις παρεκκλίσεις «τρος τ' αριστερά» μέσα στο ίδιο τον το Κόμμα πήρε εξαιρετικά μεγάλες διαστάσεις: το 1908 για το ζήτημα της συμμετοχής μας στο αντιδραστικότατο «κοινοβούλιο» και στους νόμιμους εργατικούς συλλόγους που λειτουργούσαν με βάση αντιδραστικότατους νόμους, και το 1918 (ειρήνη του Μπρεστ¹⁴) για το ζήτημα, αν επιτρέπεται ο ένας ή ο άλλος «συμβιβασμός».

Το 1908, οι «αριστεροί» μπολσεβίκοι διαγράφηκαν από το Κόμμα μας γιατί αρνούνταν επίμονα να καταλάβουν την ανάγκη

της συμμετοχής στο αντιδραστικότατο «κοινοβούλιο». ¹⁵ Οι «αριστεροί» –από τους οποίους πολλοί ήταν θεαμάσιοι επαναστάτες, που αργότερα ήταν (και εξωκολονιστούν να είναι) επάξια μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος– στηρίζονταν ιδιαίτερα στο επιτυχημένο πείραμα της αποχής του 1905. Όταν, τον Αιγαίουστο του 1905, ο τσάρος ανήγγειλε τη σύγκληση συμβούλευτικού «κοινοβουλίου»¹⁶, οι μπολσεβίκοι κήρυξαν αποχή –αντίθετα απ' όλα τα αντιπολιτευτικά κόμματα και τους μενσεβίκους – και η επανάσταση του Οκτώβρη του 1905¹⁷ το σάρωσε πραγματικά. Τότε η αποχή αποδείχτηκε σωστή, όχι γιατί είναι γενικά σωστή η μη συμμετοχή στα αντιδραστικά κοινοβούλια, αλλά γιατί είχε εκτιμηθεί σωστά η αντικειμενική κατάσταση, που οδηγούσε στη γρήγορη μετατροπή των μαζικών απεργιών σε πολιτική, έπειτα σε επαναστατική απεργία και μετά σε εξέγερση. Εξάλλου, τότε η πάλη γινόταν γύρω από το αν θα αφήσουμε στα χέρια του τοσάρου τη σύγκληση του πρώτου αντιπροσωπευτικού σώματος ή θα προσπαθήσουμε να αποσπάσουμε τη σύγκληση αυτή από τα χέρια της παλιάς εξουσίας. Εφόσον δεν είχαμε και δεν μπορούσαμε βεβαιότητα πως ιτάρχει ανάλογη αντικειμενική κατάσταση και πως η κατάσταση εξελίσσεται προς την ίδια κατεύθυνση και με τους ίδιους ρυθμούς, η αποχή έπαινε να είναι σωστή.

Η μπολσεβίκικη αποχή από το «κοινοβούλιο» το 1905 πλούτισε το επαναστατικό προλεταριάτο με εξαιρετικά πολύτιμη πολιτική πείρα, δείχνοντας ότι στο συνδυασμό των νόμιμων και των παράνομων, των κοινοβουλευτικών και των εξωκοινοβουλευτικών μορφών πάλης είναι κάτιοτε ωφέλιμο ακόμη και επιβεβλημένο να ξέρεις να παρατείσαι από τις κοινοβουλευτικές μορφές. Μα τυφλή, μηχανική και όχι κριτική μεταφορά της πείρας αυτής σε άλλες συνθήκες, σε άλλη κατάσταση είναι πολύ μεγάλο λάθος. Λάθος, σαν και όχι μεγάλο, και που διορθώθηκε εύκολα* ήταν η αποχή των μπολσεβίκων από τις εκλογές για τη

* Στην πολιτική και στα κόμματα ισχύει με τις ανάλογες τροποποιήσεις – εκείνο που ισχύει για τα άτομα. Έξυπνος δεν είναι εκείνος που δεν κάνει λάθη. Τέτοιοι άνθρωποι δεν υπάρχουν και ούτε μπορούν να υπάρξουν. Έξυπνος είναι εκείνος που κάνει λάθη όχι πολύ ουσιαστικά και ξέρει να τα διορθώνει εύκολα και γρήγορα.

«Δούμα» το 1906. Πολύ σοβαρό λάθος και δυσκολοδιώρθωτο ήταν η αποχή το 1907, το 1908 και τα επόμενα χρόνια, όταν, από το ένα μέρος, δεν μπορούσαμε να περιμένουμε μια πολύ γρήγορη άνοδο του επαναστατικού κύματος και πέρασμά του σε εξέγερση και όταν, από το άλλο μέρος, η ανάγκη του συνδυασμού της νόμιμης και της παράνομης δουλειάς πήγαξε απ' όλη την ιστορική κατάσταση της ανακαινίζομενης αστικής μοναρχίας. Γύρα, όταν ρίχνεις τη ματιά σου πίσω και βλέπεις την εντελώς τερματισμένη ιστορική περίοδο, που η σύνδεσή της με τις επόμενες περιόδους έχει πια φανεί πέρα για πέρα – γίνεται πεντακάθαρο ότι οι μπολσεβίκοι δε θα μπορούσαν να κρατήσουν (δε λέω πια: να εδραιώσουν, να αναπτύξουν και να ενισχύσουν) το σταθερό πυρήνα του επαναστατικού Κόμματος του προλεταριάτου στα χρόνια 1908-1914, αν δεν είχαν ιπερασπίσει μέσα στην πιο σκληρή πάλη την ανάγκη του υποχρεωτικού συνδυασμού των νόμιμων με τις παράνομες μορφές πάλης, με την υποχρεωτική συμμετοχή στο αντιδραστικό κοινοβούλιο και σε μια σειρά άλλα ιδρύματα (ασφαλιστικά ταμεία κλπ.) που θεσπίζονταν από αντιδραστικούς νόμους.

Το 1918, τα πράγματα δεν έφτασαν ως τη διάσταση. Οι «αριστεροί» κομμουνιστές σχημάτισαν τότε μονάχα μια ιδιαίτερη ομάδα ή «φράξια» μέσα στο Κόμμα μας κι αυτό όχι για πολύ καιρό. Γιον ίδιο χρόνο, το 1918, οι πιο επιφανείς εκπρόσωποι του «αριστερού κομμουνισμού», λ.χ., οι σύντροφοι Ράντεκ και Μπουχάριν, αναγνώρισαν ανοιχτά το λάθος τους. Είχαν τη γνώμη ότι η ειρήνη του Μπρεστ ήταν ένας συμβιβασμός με τους υπεριαλιστές, απαράδεκτος από άποψη αρχών και επιζήμιος για το Κόμμα του επαναστατικού προλεταριάτου. Ήταν πραγματικά ένας συμβιβασμός με τους υπεριαλιστές, μια ακριβώς τέτοιος και σε τέτοιες περιπτώσεις, που ήταν υποχρεωτικός.

Σήμερα, όταν ακούω τις επιθέσεις, λ.χ., των ποσιαλεπαναστατών ενάντια στην τακτική μας κατά την υπογραφή της ειρήνης του Μπρεστ, ή όταν ακούω την παρατήρηση που έκανε ο σύντροφος Λάνσμπερι σε συνομιλία του μαζί μου: «Οι Άγγλοι ηγέτες μας των τρέιντ-γιούνιον λένε πως οι συμβιβασμοί επιτρέπονται και σ' αυτούς, εφόσον επιτρέπονται και στον μπολσεβικι-

ομό», απαντώ συνήθως και πρώτα-πρώτα με μια απλή και «λαϊκή» σύγχριση:

Φανταστείτε πως το αυτοκίνητό σας το σταμάτησαν οπλισμένοι ληστές. Τους δίνετε τα λεφτά, το διαβατήριο, το πιστόλι, το αυτοκίνητό σας. Έτσι γλιτώνετε από την ειχάριστη συντροφιά με τους ληστές. Εδώ υπάρχει αναμφισβήτητα συμβιβασμός. «*Do ut des*» («σου δίνω» τα λεφτά, το όπλο, το αυτοκίνητο, «για να μου δώσεις» τη δινατάτητα να φύγω σύνος και αβλαβής). Είναι όμως δύσκολο να βρει καινείς άνθρωπο που να είναι στα καλά του και να λέει πως ένας παρόμοιος συμβιβασμός είναι «κατ' αρχήν απαραδεκτός» ή να θεωρεί το πρόσωπο που έκανε ένα τέτοιο συμβιβασμό συνένοχο των ληστών (αν και οι ληστές θα μπορούσαν να καθίσουν στο αυτοκίνητο και να το χρησιμοποιήσουν, καθώς και το όπλο, για καινούργιες ληστείες). Ο συμβιβασμός μας με τους ληστές του γερμανικού ψηφιαλισμού έμοιαζε μ' αυτό το συμβιβασμό.

Όταν όμως οι μενσεβίκοι και οι εσέροι στη Ρωσία, οι ωπαδοί του Σάιντερμαν (και σε σημαντικό βαθμό οι ωπαδοί του Κάουτσκι) στη Γερμανία, ο Ότο Μπάουερ και ο Φρίντριχ Άντλερ (δε μιλούμε πια για τους κινδίους Ρένερ και Σία) στην Αυστρία, οι Ρενοντέλ και οι Λονγκέ και Σία στη Γαλλία, οι φαβιανοί, οι «ανεξάρτητοι» και οι «εργατικοί» («λεύμπουριστές»¹⁸) στην Αγγλία συναντήθαν στα 1914-1918 και στα 1918-1920 συμβιβασμούς με τους ληστές της δικής τους αστικής τάξης και κάποτε και της «συμμάχου» αστικής τάξης ενάντια στο επαναστατικό προλεταριάτο της χώρας τους, τότε όλοι αυτοί οι κύριοι ενεργούσαν σαν συνένοχοι της ληστείας.

Το συμπέρασμα είναι καθαρό: το να αρνιέσαι τους συμβιβασμούς «από άποψη αρχών», το να αρνιέσαι γενικά οποιονδήποτε συμβιβασμό, αυτό είναι παιδαιριώδες, που είναι δύσκολο ακόμη και να το πάρει καινείς στα σοβαρά. Ο πολιτικός, που θέλει να είναι αρέλιμπος στο επαναστατικό προλεταριάτο, πρέπει να ξέρει να ξεχωρίζει τις σημαντικές περιπτώσεις εκείνων ακριβώς των συμβιβασμών που είναι απαραδεκτοί, που εκφράζουν οπορτουνισμό και προδοσία, και να κατευθύνει όλη τη δίναμη της κριτικής του, δόλη την αιχμή ενός αμελιακού ξεσκεπάσματος και ενός ανειρήνευτου πολέμου ενάντια σ' αυτούς τους συγκε-

κριμένοις συμβιβασμούς, χωρίς να επιτρέπει στους πολύπειρους «καταφερτζήδες» σοσιαλιστές και στους κοινοβουλευτικούς ιησουνίτες να ξεφεύγονταν και να ξεγλιστρούν από τις ειθύνες με επιχειρήματα για «συμβιβασμούς γεννικά». Οι κύριοι Αγγλοι «ηγέτες» των τρέιντ-γιουνιον, καθώς και της Εταιρίας των φαβιανών και του «Ανεξάρτητου» Εργατικού Κόμματος ακριβώς έτσι ξεφεύγονταν από τις ευθύνες για την προδοσία που διέπραξαν, για το συμβιβασμό που έκαναν, τέτοιο συμβιβασμό, που αποτελεί πραγματικά υποχτυπισμό, λιποταξία και προδοσία του χειρίστου είδους.

Υπάρχουν συμβιβασμοί και συμβιβασμοί. Πρέπει να ξέρεις να αναλυεις την κατάσταση και τους συγκεκριμένους όρους κάθε συμβιβασμού ή κάθε ποικιλίας συμβιβασμού. Πρέπει να μάθεις να ξεχωρίζεις τον άνθρωπο που έδωσε στους ληστές λεφτά και όπλα για να περιορίσει το κακό που έκαναν οι ληστές και να διευκολύνει τη σύλληψη και την εκτέλεσή τους, από τον άνθρωπο που δίνει στους ληστές λεφτά και όπλα για να πάρει μέρος στο μοίρασμα της ληστερικής λείας. Στην πολιτική το πράγμα αυτό δεν είναι πάντοτε τόσο εύκολο, όπως φαίνεται στο παραπάνω παραδιάστικα απλό παραδειγματάκι. Όποιος όμως θα έβαζε με το νου του να σοφιστεί για τους εργάτες μια συνταγή που θα τους έδινε λύσεις έτοιμες προκαταβολικά για όλες τις περιπτώσεις της ζωής ή που θα υποσχόταν ότι στην πολιτική του επαναστατικού προλεταριάτου δε θα υπάρχει καμιά δυσκολία και καμιά περίπλοκη κατάσταση, θα ήταν απλούστατα τσαρλατάνος.

Για να μην αφήσω θέση για παρερμηνείες, θα προσπαθήσω να διατυπώσω, έστω και πολύ σύντομα, μερικές βασικές θέσεις για την ανάλυση των συγκεκριμένων συμβιβασμών.

Το Κόμμα που έχλεισε συμβιβασμό με τους Γερμανούς ιμπεριαλιστές, συμβιβασμό που τον αποτελούσε η υπογραφή της ειρήνης του Μπρεστ, είχε επεξεργαστεί στην πράξη το διεθνισμό του από τα τέλη του 1914. Δε φοβήθηκε να διακηρύξει την ήττα της τουρκικής μοναρχίας και να στηγματίσει την «υπεράσπιση της πατρίδας» στον πόλεμο ανάμεσα σε δυο ιμπεριαλιστές ληστές. Οι βουλευτές αυτού του Κόμματος πήγαν στη Σιβηρία, αντί να ακολουθήσουν το δρομάκο που οδηγεί στα υπουργικά χαρτο-

φυλάκια σε μια αστική κυβέρνηση. Η επανάσταση, που ανάτρεψε τον τσαρισμό και δημιούργησε τη ρετούμπλικανική δημοκρατία, στάθηκε μια νέα και πολύ μεγάλη δοκιμασία γι' αυτό το Κόμμα: το Κόμμα δεν ήλθε σε καμιά συμφωνία με τους ιμπεριαλιστές «τοι», αλλά προετοίμασε την ανατροπή τους και τους ανάτρεψε. Το Κόμμα αυτό, πάραντας την πολιτική εξοισία, δεν άφησε πέτρα πάνω στην πέτρα και από την τοιχουργία, και από την κατιταλιστική ιδιοκτησία. Το Κόμμα αυτό, αφού δημοσίευσε και κατήγγειλε τα μιστικά σύμφωνα των ιμπεριαλιστών, πρότεινε ειρήνη σε όλους τους λαούς και δεν υποτάχτηκε στη βία των ληστών του Μπρεστ παρά μόνο όταν οι Αγγλογάλλοι ιμπεριαλιστές τορπίλισαν την ειρήνη και οι μπολσεβίκοι έκαναν ό,τι ήταν ανθρώπινα δυνατό για να επιταχυνθεί η επανάσταση στη Γερμανία και στις άλλες χώρες. Η απόλυτη ορθότητα ενός τετοιου συμβιβασμού, που έκλεισε το Κόμμα αυτό σε μια τέτοια κατάσταση, γίνεται κάθε μέρα και πιο ξεκάθαρη και πιο φανερή για όλους.

Οι μενσεβίκοι και οι εσέροι στη Ρωσία (όπως και όλοι οι ηγέτες της II Διεθνούς σε όλο τον κόσμο στα 1914-1920) άρχισαν από την προδοσία, δικαιολογώντας άμεσα ή έμμεσα την «υπεράσπιση της πατρίδας», δηλαδή την υπεράσπιση της δικής τους ληστρικής αστικής τάξης. Σινέχισαν την προδοσία, κάνοντας συνασπισμό με την αστική τάξη της χώρας τους και παλεύοντας μαζί με την αστική τους τάξη ενάντια στο επαναστατικό προλεταριάτο της χώρας τους. Ο συνασπισμός τους στην αρχή με τον Κερένσκι και τους καντέτοις και αργότερα με τον Κολτούάκ και τον Ντενίκιν στη Ρωσία, όπως και ο συνασπισμός των ομοίδεατών τους του εξωτερικού με την αστική τάξη των χωρών τους, ήταν πέρασμα με το μέρος της αστικής τάξης ενάντια στο προλεταριάτο. Ο συμβιβασμός τους με τους ληστές του ιμπεριαλισμού σινίστατο από την αρχή ως το τέλος στο ότι έγιναν συνένοχοι του ιμπεριαλιστικού συμμοριτισμού.

V. Ο «ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ» ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ. ΟΙ ΑΡΧΗΓΟΙ – ΤΟ ΚΟΜΜΑ – Η ΤΑΞΗ – Η MAZA

Οι Γερμανοί κομμουνιστές, για τους οποίους θα μιλήσουμε τώρα, δεν ονομάζουν τον εαυτό τους «αριστεροί», αλλά –αν δεν κάνω λάθος– «αντιπολίτευση αρχών». ¹⁹ Από την ανάλυση, όμως, που θα ακολουθήσει, θα φανεί ότι παρουσιάζουν πέρα για πέρα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της «παιδικής αρρώστιας του αριστερισμού».

Η μαροσινιστικά *H διάσπαση του Κομμοινιστικού Κόμματος της Γερμανίας* (της Ένωσης των σπαρτακιστών), που έβγαλε η «Τοπική ομάδα της Φραγκφούρτης του Μάιν» και υποστηρίζει τις απόψεις αυτής της αντιπολίτευσης, εκθέτει πάρα πολύ ανάγλυφα, με ακρίβεια, σαφήνεια και συντομία την ουσία των απόψεων αυτής της αντιπολίτευσης. Αρχούν μερικές περικοπές για να γνωρίσουν οι αναγνώστες μας αυτή την ουσία:

«Το Κομμοινιστικό Κόμμα είναι το κόλπα της πιο αποφασιστικής ταξικής πάλης...»

«...Από πολιτική άποψη, ο μεταβατικός αντός χρόνος» (ανάμεσα στον κατιταλισμό και στο σοσιαλισμό) «είναι η περίοδος της δικτατορίας του προλεταριάτου...»

«...Γεννιέται το ερώτημα: ποιος πρέπει να είναι ο φορέας της δικτατορίας: το Κομμοινιστικό Κόμμα ή η προλεταριακή τάξη;... Τι πρέπει να επιδιώκουμε από άποψη αρχών: τη δικτατορία του Κομμοινιστικού Κόμματος ή τη δικτατορία της προλεταριακής τάξης;...»

(Οι υπογραμμίσεις στην περικοπή είναι παντού από το πρωτότυπο.)

Στη συνέχεια, ο συνγραφέας της μαροσινιάς κατηγορεί την «Κεντρική Επιτροπή» του Κομμοινιστικού Κόμματος της Γερμανίας ότι ψάχνει να βρει δρόμο για συνασπισμό με το Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας, ότι «το ξήτημα της κατ' αρχήν αναγνάριστης όλων των πολιτικών μέσων» πά-

λης, μαζί και του κοινοβούλευτισμού, το έβαλε η «Κεντρική Επιτροπή» μόνο και μόνο για να συγκαλίψει τις πραγματικές και κύριες επιδιώξεις της για συνασπισμό με τους ανεξάρτητους. Και η μπροσσούρα συνεχίζει:

«Η αντιπολίτευση διάλεξε άλλο δρόμο. Έχει τη γνώμη ότι το ξήτημα για την κυριαρχία του Κομμουνιστικού Κόμματος και τη δικτατορία του Κόμματος είναι μονάχα ξήτημα τακτικής. Πάντως, η κυριαρχία του Κομμουνιστικού Κόμματος είναι η τελευταία μορφή κάθε κυριαρχίας κόμματος. Από όποιη αρχών πρέπει να τείνουμε στη δικτατορία της προλεταριακής τάξης. Και όλα τα μέτρα του Κόμματος, οι οργανώσεις του, οι μορφές πάλης του, η στρατηγική και η τακτική του πρέπει να προσαρμόζονται σ' αυτό το σκοπό. Σύμφωνα μ' αυτό πρέπει να απορρίψουμε κατηγορηματικότατα κάθε συμβιβασμό με άλλα κόμματα, κάθε επάνοδο στις ιστορικές και πολιτικές ξεπερασμένες μορφές του κοινοβουλευτικού αγώνα, κάθε πολιτική ελιγμών και συμφιλιωτισμού». «Πρέπει να υπογραμμιστούν έντονα οι ειδικές προλεταριακές μέθοδοι επαναστατικής πάλης. Και για να προσελκυστούν οι πιο πλατιοί κύκλοι και τα πιο πλατιά στρώματα του προλεταριάτου, που πρέπει να μπουν στον επαναστατικό αγώνα κάτω από την καθοδήγηση του Κομμουνιστικού Κόμματος, πρέπει να δημιουργηθούν νέες οργανωτικές μορφές πάνω στην πιο πλατιά βάση και μέσα στα πιο πλατιά πλαίσια. Αυτός ο τόπος συγκέντρωσης όλων των επαναστατικών στοιχείων είναι η εργατική ένωση, συγχροτημένη με βάση τις εργοστασιακές οργανώσεις. Σ' αυτή πρέπει να συνενθιούν όλοι οι εργάτες, που ακολουθούσαν το σύνθημα: Έξω από τα συνδικάτα! Εδώ οργανώνεται το μαχόμενο προλεταριάτο στις πιο πλατιές μαχητικές γραμμές. Η αναγνώριση της ταξικής πάλης, του σοβιετικού συστήματος και της δικτατορίας είναι αρκετά για την προσχώρηση. Όλη η παραπέδα πολιτική διαπιστώνεται στην πραγματικότητα των μαχόμενων μαζών και ο πολιτικός προσανατολισμός στον αγώνα είναι καθήκον του Κομμουνιστικού Κόμματος που στέκεται έξω από την εργατική ένωση...»

**«...Σύνεπως, δινο κομμοινιτικά κόμματα υπέχουν τώρα
το ένα απέναντι στο άλλο:**

**Το ένα είναι το κόμμα των αρχηγών, που επιδιώκει να ορ-
γανώσει τον επαναστατικό αγώνα και να τον διευθύνει από
τα πάνω, δεχόμενο τους συμβιβασμούς και τον κοινο-
βούλευτισμό, για να δημιουργήσει καταστάσεις τέτοιες που
θα επιτρέψουν σ' αυτούς τους αρχηγούς να μπουν σε κυβέρ-
νηση συνασπισμού, που θα είχε στα χέρια της τη δικτατορία.**

**Το άλλο είναι το κόμμα των μαζών, που περιμένει την άνο-
δο του επαναστατικού αγώνα από τα πάτω, ξέροντας και
εφαρμόζοντας γι' αυτό τον αγώνα μόνο μια μέθοδο που οδη-
γεί ξεκάθαρα στο σκοτό και απορρίπτει κάθε κοινοβουλευτι-
κή και οπορτουνιτική μέθοδο. Αυτή η μοναδική μέθοδος εί-
ναι η μέθοδος της χωρίς δύναμης αντιστοπής της αυτικής τάξης,
για να εγκαθιδρυθεί έπειτα η προλεταριακή ταξική δικτατο-
ρία για την πραγματοποίηση του σοσιαλισμού...»**

**«...Εκεί δικτατορία των αρχηγών – εδώ δικτατορία των
μαζών! αυτό είναι το σύνθημά μας».**

**Αυτές είναι οι πιο οισιαστικές θέσεις που χαρακτηρίζουν τις
απόψεις της αντιπολίτευσης στο γερμανικό Κομμοινιτικό
Κόμμα.**

**Ο κάθε μπολσεβίκος που συμμετείχε σινειδητά ή που παρα-
κολούθησε από κοντά την ανάττηξη τοι πμπολσεβικισμού από το
1903, διαβάζοντας αυτούς τοις συλλογισμούς, θα πει αμέσως:
«Τι παλιά κι από καιρό γνωστή υποβούρα! Τι “αριστερός” παιδι-
σμός!»**

Ας εξετάσουμε όμως από κοντά τους συλλογισμούς αυτούς.

**Και μόνο ο τρόπος τοποθέτησης του ζητήματος: «Δικτατο-
ρία του κόμματος ή δικτατορία της τάξης: Δικτατορία (κόμμα)
των ηγετών ή δικτατορία (κόμμα) των μαζών;» – δείχνει την πιο
απίστευτη και αθερόπτευτη σύγχυση της σκέψης. Οι άνθρωποι
αυτοί πασχίζουν να επινοήσουν κάτι το εντελώς πρωτότυπο και,
με το ζήλο τους να κάνουν το σαφό, γίνονται γελοίοι. Όλοι ξέ-
ρουν ότι οι μάζες χωρίζονται σε τάξεις· ότι αντιπαράθεση των
μαζών στις τάξεις μπορεί να γίνει μόνο υαν αντιπαράθεση της
τεράστιας πλειοψηφίας γενικά – χωρίς χωρισμό της σύμφωνα με**

τη θέση που κατέχει μέσα στο κοινωνικό σύστημα της παραγωγής – στις κατηγορίες που κατέχουν ιδιαίτερη θέση μέσα στο κοινωνικό σύστημα της παραγωγής· ότι τις τάξεις τις καθιοδηγούν συνήθως και στις περισπότερες περιπτώσεις, τουλάχιστο στις σύγχρονες πολιτισμένες χώρες, πολιτικά κόμματα· ότι τα πολιτικά κόμματα, κατά γενικό κανόνα, τα διευθύνοντα λίγο-πολύ σταθερές ομάδες προσώπων, που έχουν το μεγαλύτερο κύρος, τη μεγαλύτερη επιφύλαξη και περισσότερη εκλέγονται στις πιο υπεύθυνες θέσεις και ονομάζονται αρχηγοί. Όλα αυτά είναι στοιχειώδη. Όλα αυτά είναι απλά και καθαρά. Τι χρειαζόταν να τα αντικαταστήσουν με κάτι αλαμπουργέζικα, με μια καινούργια βιολαπίκι;* Από το ένα μέρος, είναι φανερό πως οι άνθρωποι αυτοί τα έχασαν και βρέθηκαν σε δύσκολη θέση, όταν η γρήγορη εναλλαγή της νόμιμης και της παράνομης θέσης του κόμματος διατάραξε τη συνηθισμένη, κανονική, απλή σχέση ανάμεσα στους αρχηγούς, τα κόμματα και τις τάξεις. Στη Γερμανία, όπως και σε όλες χώρες της Ευρώπης, παρασυνήθισαν στη νομιμότητα, στην ελεύθερη και κανονική εκλογή των «αρχηγών» από τα τακτικά συνέδρια των κομμάτων, στο βολικό έλεγχο της ταξικής σύνθεσης των κομμάτων με τις βουλευτικές εκλογές, με τις συγκεντρώσεις, με τον Τύπο, με τον προσανατολισμό των συνδικάτων και των άλλων οργανώσεων κλπ. Όταν εξαιτίας της θυελλώδους πορείας της επανάστασης και της ανάπτυξης του εμφύλιου πολέμου χρειάστηκε να περάσουν γρήγορα απ' αυτή τη συνηθισμένη κατάσταση στην εναλλαγή της νομιμότητας και της παρανομίας, στο συνδιαισθό τους, στις «μη βολικές», «μη δημοκρατικές» μεθόδους ανάδειξης ή σχηματισμού, ή διατήρησης των «ομάδων των αρχηγών», οι άνθρωποι τα έχασαν και άρχισαν να επινοούν φοβερές ανοισίες. Όπως φαίνεται, ορισμένα μέλη του Ολλανδικού Κομμοινιστικού Κόμματος που είχαν την ατιχία να γεννηθούν σε μια μικρή χώρα, με παραδόσεις και συνθήκες μιας εξαιρετικά προνομιακής και εξαιρετικά σταθερής νομιμότητας, άνθρωποι που δεν είχαν δει καθόλου εναλλαγή της νόμι-

* Τεχνητή γλώσσα, επινοημένη το 1879 από τον Ιωάννη Μαρτίνο Σλάιερ, για την οποία έγιναν προσπάθειες να χρησιμοποιηθεί σαν διεθνής γλώσσα. Σημ. τ. μετ.

μης με την παράνομη κατάσταση, μπερδεύτηκαν και τα έχασαν οι ίδιοι και βοήθησαν να δημιουργηθούν οι ανόητες επινοήσεις.

Από το άλλο μέρος, παρατηρείται απλούστατα μια απερισκεπτή και ασυνάρτητη χρησιμοποίηση λέξεων, που είναι της «μόδας» στις μέρες μας, για τη «μάζα» και τους «αρχηγούς». Οι άνθρωποι άκουουσαν πολλά και έβαλαν καλά μέσα στο μυαλό τους τις επιθέσεις ενάντια στους αρχηγούς, την αντιπαράθεση των «αρχηγών» στις «μάζες», δεν μπόρευαν όμως να σκεφτούν και να ξεκαθαρίσουν μέσα τους γιατί γίνεται αυτό.

Η διάσταση ανάμεσα σε «αρχηγούς» και «μάζες» εκδηλώθηκε με ιδιαίτερη σαφήνεια και οξύτητα στο τέλος του υπεριδιαλιστικού πολέμου και μετά απ' αυτόν σε όλες τις χώρες. Τη βασική αιτία αυτού των φαινομένων την εξήγησαν πολλές φορές ο Μαρξ και ο Ένγκελς στην περίοδο 1852-1892 με το ταφάδειγμα της Αγγλίας. Η μονοπωλιακή θέση της Αγγλίας συντέλεσε στο να ξεχωρίσει μέσα από τη «μάζα» μια «εργατική αριστοκρατία», μισομιχροαστική, οπορτούνιστική. Οι αρχηγοί αυτής της εργατικής αριστοκρατίας περνούσαν συνεχώς με το μέρος της αστικής τάξης, συντηρούνταν, άμεσα ή έμμεσα, απ' αυτή. Ο Μαρξ συγκέντρωσε το τιμητικό μίσος αυτών των παλιανθρώπων, γιατί τους στιγμάτισε ανοιχτά σαν προδότες. Ο νεότερος υπεριαλισμός (του 20ού αιώνα) δημιουργήσε για αρκετές προηγμένες χώρες μια μονοτωλιακή-προνομιακή κατάσταση και πάνω σ' αυτό το έδαφος διαμορφώθηκε παντού μέσα στη ΙΙ Διεθνή ο τύπος των αρχηγών-προδοτών, των οπορτούνιστών, των σοσιαλ-σοβινιστών, που υπερασπίζουν τα συμφέροντα της συντεχνίας τους, του λεπτού τους στρώματος της εργατικής αριστοκρατίας. Λημιουργήθηκε μια απόσπαση των οπορτούνιστικών κομμάτων από τις «μάζες», δηλ. από τα πιο πλατιά στρώματα των εργαζομένων, από την πλειοψηφία τους, από τους εργάτες που πληρώνονται χειρότερα. Η νίκη του επαναστατικού προλεταριάτου είναι αδύνατη, αν δεν καταπολεμήθει αυτό το κακό, αν δεν ξεσκεπαστοίν, στιγματιστούν και διωχτούν οι οπορτούνιστές, σοσιαλπροδότες αρχηγοί· κι αυτή ακριβώς την πολιτική ακολούθησε η III Διεθνής.

Να φτάνουν, όμως, γι' αυτό το λόγο ως το σημείο να αντιπραραίτησουν γενικά τη δικτατορία των μάζών στη δικτατορία των

αρχηγών, είναι ανοησία και βλακεία που προκαλεί τα γέλια. Είναι εξαιρετικά διασκεδαστικό το ότι στη θέση των παλιών πολιτικών αρχηγών, που έχουν τις κοινές ανθρώπινες ιδέες για τα απλά πράγματα, προσκλούν στην πράξη (με το προκαλλήμα του συνθήματος «Κάτω οι αρχηγοί») νέους αρχηγούς που λένε φοβερές ανοησίες και παρλατίτες. Τέτοιοι είναι στη Γερμανία ο Λάοικρεντμπεργκ, ο Βολφχάρμ, ο Χόρνερ, ο Καρλ Σρέντερ, ο Φοίντριχ Βέντελ, ο Καρλ Έρλερ.* Οι απότιτρες αινιού του τελευταίου «να εμβαθύνει» στο ζήτημα και να διασηρύζει γενικά ότι τα πολιτικά κόμματα είναι άχρηστα και έχουν «αστικό χαρακτήρα» αποτελούν τέτοιο αποκορύφωμα ανοησίας, που δε σου μένει παρά να στρώσεις τα χέρια. Να, λοιπόν, που στ' αλήθεια, από ένα μικρό λάθος μπορεί πάντοτε να δημιουργηθεί ένα μεγάλο-τερατώδες λάθος, αν επιμένει κανείς στο λάθος αυτό, αν θέλει να το δικαιολογήσει κατά βάθος, αν το «παρατραβήξει ως την άκρη».

Άργηση της κομματικότητας και της κομματικής πειθαρχίας – να ως πού έφτασε η αντιπολίτευση. Κι αυτό ισοδιναμεί με ολοκληρωτικό αφοσίωμά του προλεταριάτου προς όφελος της αστικής τάξης. Αυτό ισοδυναμεί ακριβώς με εκείνη τη μικροαστική διασπορά, αστάθεια, ανικανότητα για αντοχή, συνένωση και οργανωμένη δράση, πράγμα που οπισθίπτετε χαντακώνει κάθε προλεταριακό επαναστατικό κίνημα, αν αντιμετωπιστεί

* Εργατική Κομμουνιστική Εφημερίδα²⁰ (αρ. φύλ. 32, Αμβούργο, 7.II.1920: άρθρο «Η διάλικτη του Κόμματος», του Καρλ Έρλερ): «Η εργατική τάξη δεν μπορεί να καταστρέψει το αστικό κράτος χωρίς να καταργήσει την αστική δημοκρατία και δεν μπορεί να καταργήσει την αστική δημοκρατία χωρίς να καταστρέψει τα κόμματα.»

Τα πιο θεώριμένα μυαλά ανάμεσα στους συνδικαλιστές και αναρχικούς των λαϊκικών χωρών μπορούν να είναι «εκανοποιημένα»: σαφάροι Γερμανοί, που προφανώς θεωρούν τον εαυτό τους μαρξιστή (οι K. Έρλερ και K. Χόρνερ στα αρχιμαρτυρία τους στην εφημερίδα που αναφέραμε, αποδείχνονταν με τη μεγαλύτερη σοβαρότητα ότι θεωρούν τους εαυτούς τους σοβαρούς μαρξιστές και λένε με τον πιο αστείο τρόπο απίστευτες ανοησίες, δείχνοντας έτους πους δεν καταλαβαίνουν την αλφαριθμητική μαρξιστική γλώσσα της μαρξιστικής φτάνει για να σε απαλλάξει από τα λάθη. Οι Ρώσοι το ξέρουν αυτό πολύκαλά, γιατί ο μαρξιστικός ήταν πολλές φορές «της μόδας» στη χώρα μας.

ανεκτικά. Το να αρνείσαι την κομματικότητα από την άποψη των κομμουνισμού, σημαίνει να κάνεις ένα πέδημα από την παραμονή της κατάρρευσης του καπιταλισμού (στη Γερμανία) όχι στην κατώτερη ή στη μεσαία φάση του κομμουνισμού, αλλά στην ανώτερη φάση του. Εμείς στη Ρωσία (τον τρίτο χρόνο ύστερα από την ανατροπή της αυτικής τάξης) κάνουμε τα πρώτα βήματα του περάσματος από τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό ή το κατώτερο στάδιο των κομμουνισμού. Οι τάξεις εξακολουθούν να υπάρχουν και παντού θα εξακολουθούν να υπάρχουν για χρόνια ύστερα από την κατάκτηση της εξουσίας από το προλεταριάτο. Ισως αυτό το χρονικό διάστημα να είναι μικρότερο στην Αγγλία, όπου δεν υπάρχουν αγρότες (υπάρχουν όμως ωστόσο μικρονοικούρασι!). Να εξαλείψουμε τις τάξεις σημαίνει όχι μόνο να διώξουμε τους τοιφλικάδες και τους κατιταλιστές –αυτό το κάναμε υχειτικά εύκολα– σημαίνει ακόμη να εξαλείψουμε τους μικρούς εμπορευματοπαραγούς, κι αυτούς δεν μπορούμε να τους διώξουμε, δεν μπορούμε να τους πνίξουμε, πρέπει να τα ταιριάσουμε μαζί τους, αυτούς μπορούμε (και πρέπει) να τους μετατλάσουμε, να τους αναδιαπαιδαγωγήσουμε, και αυτό μπορεί να γίνει μόνο με μια πολύ μακρόχρονη, αργή, προσεκτική οργανωτική δουλειά. Περικυλώνοντας απ' όλες τις μεριές το προλεταριάτο με το μικροαστικό στοιχείο, το διαποτίζοντας μ' αυτό, το διαφθείροντας μ' αυτό, προκαλούντας συνεχώς μέσα στο προλεταριάτο υποτροπές μικροαστικής έλλειψης χαρακτήρα, διασποράς, απομικισμού, μεταπτώσεων από τον ενθουσιασμό στην κατάπτωση. Χρειάζεται ο πιο αυστηρός συγκεντρωτισμός και η πιο αυστηρή πειθαρχία μέσα στο πολιτικό Κόμμα του προλεταριάτου για να τα αντιμετωπίσει απτά, για να κάνει το προλεταριάτο να παίξει σωστά, πετιχημένα και νικηφόρα τον οργανωτικό του ρόλο (κι αυτός είναι ο κυριότερος ρόλος του). Η δικτατορία του προλεταριάτου είναι ένας επίμονος αγώνας, αιματηρός και αναίματος, βίαιος και ειρηνικός, πολεμικός και οικονομικός, διαπαιδαγωγικός και διοικητικός, ενάντια στις δυνάμεις και στις παραδόσεις της παλιάς κοινωνίας. Η δύναμη της συνήθειας εκατομμυρίων και δεκάδων εκατομμυρίων ανθρώπων είναι η πιο φρεσκή δύναμη. Χωρίς Κόμμα σιδερένιο και ατσαλωμένο στην πάλη, χωρίς Κόμμα που να αστο-

λαμβάνει την εμπιστοσύνη κάθε τίμου στοιχείου της τάξης του, χωρίς Κόμμα που να ξέρει να παρακολουθεί τις διαθέσεις των μάζών και να τις επηρεάζει είναι αδύνατο να διεξαχθεί μια τέτοια πάλη με επιτυχία. Είναι χίλιες φορές πιο εύκολο να νικήσουμε τη μεγάλη συγκεντρωτική αστική πράξη, παρά «να νικήσουμε» τα εκατομμύρια και εκατομμύρια των μικρονοικοχυδαίων, ενώ αυτοί με την καθημερινή, τη συνηθισμένη, την αφανή, την αυτίλλητη, την αποσυνθετική τους δράση φέρνουν τα ίδια εκείνα αποτελέσματα που χρειάζεται η αστική τάξη και που παλινορθώνονται την αστική τάξη. Όποιος αδυνατίζει έστιο και λίγο τη σιδερένια πειθαρχία του Κόμματος του προλεταριάτου (πυροπαντός των καιψό της δικτατορίας του), βοηθά έμπρακτα την αστική τάξη ενάντια στο προλεταριάτο.

Δίπλα στο ξήτημα των αρχηγών – του Κόμματος – της τάξης - της μάζας πρέπει να βάλουμε το ξήτημα των «αντιδραστικών» σινδικάτων. Στην αρχή όμως ας μιν επιτραπεί να κάνω ακόμη μερικές συμπερασματικές παρατηρήσεις με βάση την πείρα του Κόμματός μας. Στο Κόμμα μας είχαμε πάντα επιθέσεις ενάντια στη «δικτατορία των αρχηγών»: οι πρώτες που θυμάμαι ανάγονται στα 1895, όταν τυπικά ακόμη δεν υπήρχε Κόμμα, είχε αρχίσει όμως να διαμορφώνεται η κεντρική ομάδα στην Πετρούπολη, και επρόκειτο να αναλάβει την καθοδήγηση των σινοικιακών ομάδων.²¹ Στο ΙΧ Συνέδριο του Κόμματός μας (Αττιλης του 1920)²², υπήρχε μια μικρή αντιπολίτευση, που μιλούνε επίσης νάντια στη «δικτατορία των αρχηγών», στην «ολιγαρχία» κλπ. Ή αυτό δεν παρουσιάζει τίποτε το εκτλητικό, τίποτε το καινούργιο, τίποτε το τρομερό ή «παιδική αρρώστια» του «αριστερού κομμουνισμού» των Γερμανών. Η αρρώστια αυτή περνάει χωρίς κίνδυνο και μάλιστα θυτερα απ' αυτή ο οργανισμός γίνεται πιο γερός. Από το άλλο μέρος, η γρήγορη εναλλαγή της νόμιμης και της παράνομης δουλειάς, που σινδέεται με την ανάγκη «να κρύψουμε» ιδιαίτερα, να περιβάλλονται με ιδιαίτερη συναρμοτικότητα ίσα-ίσα το γενικό επιτελείο, ίσα-ίσα τους αρχηγούς, μας οδήγησε ωρισμένες φορές σε πολύ επικίνδυνα φαινόμενα. Το χειρότερο ήταν που στα 1912 στην Κ.Ε. των μπολσεβίκων μπόρεσε να μπει ο προβοκάτορας Μαλινόβσκι. Κατέδωσε δεκάδες και δεκάδες από τους καλύτερους και τους πιο αφο-

σιωμένους συντρόφους, στέλνοντάς τους στα κάτεργα και επιταχύνοντας το θάνατο πολλών απ' αυτούς. Κι αν δε μας έκανε αιώνη μεγαλύτερο κακό, αυτό οφείλεται στο ότι είχαμε οργανώσει σωστά το συνδυασμό της νόμιμης με την παράνομη δουλειά. Για να κερδίσει την εμπιστοσύνη μας ο Μαλινόβσκι, σαν μέλος της ΚΕ του Κόμματος και βουλευτής στη Δούμα, ήταν υποχρεωμένος να μας βοηθάει να βγάζουμε νόμιμες καθημερινές εφημερίδες, που ήξεραν και μέσα στις συνθήκες του τσαρισμού να παλεύουν ενάντια στον οπορτονισμό των μενσεβίκων και να προπαγανδίζουν με κατάλληλα σκεπασμένη μορφή τις βάσεις του μπολσεβικισμού. Ο Μαλινόβσκι, στέλνοντας με το ένα χέρι στα κάτεργα και στο θάνατο δεκάδες και δεκάδες από τους καλύτερους μπολσεβίκους αγωνιστές, ήταν υποχρεωμένος να βοηθάει με το άλλο χέρι στη διαπαίδαγωγη δεκάδων και δεκάδων χιλιάδων νέων μπολσεβίκων μέσω του νόμιμου Τύπου. Αυτό το γεγονός δε θα ήταν άσχημο να το σκεφτούν καλά οι Γερμανοί σύντροφοι (καθώς και οι Άγγλοι και οι Αμερικανοί, οι Γάλλοι και οι Ιταλοί), που έχουν το καθήκον να μάθουν να κάνονται επαναστατική δουλειά μέσα στα αντιδραστικά συνδικάτα.*

Σε πολλές χώρες, μαζί και στις πιο προηγμένες, η αστική τάξη στέλνει χωρίς αμφιβολία και θα στέλνει προβοκάτορες μέσα στα κομμοινιστικά κόμματα. Ένα από τα μέσα για να καταπλεμηθεί αυτός ο κίνδυνος είναι ο σωστός συνδυασμός της παράνομης και της νόμιμης δουλειάς.

* Ο Μαλινόβσκι ήταν αιχμάλωτος στη Γερμανία. Όταν γίρισε στη Ρωσία, τον καψό που η έξιονσία βρισκόταν πια στα χέρια των μπολσεβίκων, παραπέμφθηκε αμέσως σε δίκη και τουφεκίστηκε από τους εργάτες μας. Οι μενσεβίκοι μάς επιτέθηκαν με εξαιρετική κακία για το λάθος μας να έχουμε ένα χαφέ στην ΚΕ του Κόμματός μας. Όταν διώραμείς, επί Κερένσκι, ζητούσαμε να συλληφθεί και να δικαστεί ο πρόεδρος της Δούμας Ροντζιάνκο, γιατί ήξερε ακόμη πώλη τον πόλεμο ότι ο Μαλινόβσκι ήταν χαφές και δεν είπε τίποτε γι' αυτό στους τρούντοβίκους και στους εργάτες βούλευτές της Δούμας, τόσο ωι μενσεβίκιο όσο και οι εσέροι, που ήταν στην κυβέρνηση μαζί με τον Κέρενσκι, δεν υποστήριξαν το αίτημά μας και ο Ροντζιάνκο έμεινε ελείθερος και πήγε ελεύθερα στον Ντενίκιν.

VI. ΠΡΕΠΕΙ ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ ΝΑ ΛΟΥΛΕΥΟΥΝ ΜΕΣΑ ΣΤΑ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ;

Οι Γερμανοί «αριστεροί» θεωρούν πως γι' αυτούς το ζήτημα είναι λυμένο και ότι η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα είναι κατηγοριατικά αρνητική. Κατά τη γνώμη τους, είναι αρκετό να βγάζει κανείς λόγους και θυμιωμένες κρατιγές ενάντια στα «αντιδραστικά» και τα «αντεπαναστατικά» συνδικάτα για «να αποδείξει» (ο Κ. Χόρνερ το βεβαιώνει αυτό με ιδιαίτερη «σοβαρότητα» και πολύ ανόητα) πως είναι ανώφελο και μάλιστα απαράδεκτο για τους επαναστάτες, τους κομμουνιστές να δουλεύουν στα κίτρινα, σοσιαλσοφινιστικά, σιμφιλιωτικά συνδικάτα, στα συνδικάτα του Λεγκίν, στα αντεπαναστατικά συνδικάτα.

'Όσο δύναται κι αν έχουν πειστεί οι Γερμανοί «αριστεροί» ότι η τέτοια τακτική έχει επαναστατικό χαρακτήρα, στην πραγματικότητα είναι ωριμάκα λαθεμένη και δεν περιέχει τίποτε άλλο από κοινφρες φράσεις.

Για να το ξεκαθαρίσω, θα αρχίσω από τη δική μας πείρα, σύμφωνα με το γενικό σχέδιο αυτού του άρθρου, που έχει για σκοπό να εφαρμοστεί στη Δυτική Ευρώπη ό,τι είναι γενικά εφαρμόσιμο, ό,τι έχει γενική σημασία, ό,τι είναι γενικά υποχρεωτικό στην ιστορία και στη σύγχρονη τακτική των μπολσεβικισμού.

Οι σχέσεις ανάμεσα στους αρχηγούς – το κόμμα – την τάξη – και τις μάζες και ταυτόχρονα η στάωη της δικτατορίας του προλεταριάτου και του Κόμματος των απέναντι στα συνδικάτα παρουσιάζονται σήμερα σε μας συγκεκριμένα ως εξής. Τη δικτατορία την πραγματοποιεί το οργανωμένο στα Σοβιέτ προλεταριάτο, που καθιδηγείται από το Κομμουνιστικό Κόμμα των μπολσεβίκων, το οποίο σύμφωνα με τα στοιχεία του τελευταίου συνέδριου του Κόμματος (Απρίλης 1920) έχει 611 χιλιάδες μέλη. Ο αριθμός των μελών είχε πολλές διακυμάνσεις και πριν την επανάσταση του Οκτώβρη και ύστερα απ' αυτή και μάλιστα ήταν σημαντικά μικρότερος, ακόμη και το 1918 και το 1919.²³ Φοβόμαστε μια ιπτέρημετρη αύξηση των μελών του Κόμματος, γιατί οι καιροί στεγάστηκαν και οι παλιάνθρωποι, που δεν αξίζουν παρά μόνο

τοινφέκι, προσπαθούν υπωδήποτε να τρυπώσουν στις γραμμές του κυβερνητικού κόμματος. Η τελευταία φορά που ανοίξαμε πλατιά τις πόρτες του Κόμματος –μόνο για τους εργάτες και αγρότες– ήταν τις μέρες (χειμώνας του 1919) που ο Γιουντένιτς βρισκόταν μερικά βέρστια έξω από την Ηερσούπολη και ο Ντενίκιν στο Οριόλ (κάποιαν 350 βέρστια από τη Μόσχα), δηλ. τότε που τη Σοβιετική Δημοκρατία την απειλούσε τρομερός, θανάτιμος κίνδυνος και τότε που οι τυχοδιώκτες, οι καινερίστις, οι παλιάνθρωποι και γενικά τα αυταθή στοιχεία δεν μπορούσαν καθόλου να πιστογίζουν ότι θα έχουν επικερδή σταδιοδρομία, αν προσχωρούσαν στους κομμουνιστές (αλλά μάλλον θα έπρεπε να περιμένουν κρεμάλα και βασανιστήρια).²⁴ Το Κόμμα που συγκαλεί κάθε χρόνο συνέδρια (στο τελευταίο συνέδριο: 1 αντιπρόσωπος για 1.000 μέλη) το καθοδηγεί μια Κεντρική Επιτροπή από 19 άτομα, που εκλέγεται από το συνέδριο, και την τρέχουσα δουλειά στη Μόσχα τη διεξάγουν ακόμη πιο στενά όγκανα, τα οποία ονομάζονται Οργανωτικό Γραφείο και Πολιτικό Γραφείο, που αποτελούνται το καθένα από τέντε μέλη της ΚΕ και εκλέγονται στις ολομέλειες της Κ.Ε. Από δω βγαίνε συνεπώς μια πραγματική «ολιγαρχία». Και κανένα σοβαρό πολιτικό ή ουγανωτικό ζήτημα δε λίγεται στη δημοκρατία μας από καμιά κρατική υπηρεσία, χωρίς τις καθοδηγητικές υποδείξεις της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος.

Στη δουλειά του το Κόμμα στηρίζεται άμεσα στα συνδικάτα που έχουν σήμερα, σήμερα με τα στοιχεία του τελευταίου συνεδρίου (Απρίλης 1920), πάνω από 4 εκατομμύρια μέλη και τυπικά είναι εξωκομματικές οργανώσεις. Στην πραγματικότητα όλα τα καθοδηγητικά όργανα της τεράστιας πλειοψηφίας των συνδικάτων και κατά πρώτο λόγο βέβαια το γενικό συνδικαλιστικό πανρωσικό κέντρο ή γραφείο (Πανρωσικό Κεντρικό Συμβούλιο των Συνδικάτων) αποτελούνται από κομμουνιστές: και ειφαρμόζουν όλες τις οδηγίες του Κόμματος. Κι έτσι έχουμε ίση γενικές γραμμές έναν προλεταριακό μηχανισμό που τυπικά δεν είναι κομμουνιστικός, έναν προλεταριακό μηχανισμό ειλικρινός και σχετικά πλατύ και πολύ ισχυρό, που μέσω αυτού το Κόμμα συνδέεται στενά με την τάξη και με τη μάζα και μέσω αυτού, με την καθοδηγηση τοις Κόμματος, πραγματοποιείται

δικτατορία της τάξης. Χωρίς την πιο στενή σύνδεση με τα συνδικάτα, χωρίς τη θερμή υποστήριξη από μέρους τους, χωρίς τη γεμάτη αιταστάργηση δουλειά τους όχι μόνο στην οικονομική, μα και στη στρατιωτική οικοδόμηση δε θα μπορούσαμε, εννοείται, να κυβερνήσουμε τη χώρα και να πραγματοποιήσουμε τη δικτατορία όχι 2½ χρόνια, μα ούτε και 2½ μήνες. Όπως καταλαβαίνετε, η στενότατη αυτή σύνδεση σημαίνει στην πρόξη μια πολύτλωκη και πολύμορφη δουλειά προπαγάνδας και ξύμωσης και συχνών συσκέψεων που να γίνονται στον καιρό τους όχι μόνο με τα καθιδηγητικά στελέχη, αλλά και γενικά με τους συνδικαλιστικούς παραγόντες που έχουν επιρροή, σημαίνει ακόμη αποφασιστικό αγώνα ενάντια στους μενοεβίκους που ως τα σήμερα έχουν έναν ορισμένο, αν και πολύ μικρό, αριθμό οπαδών και τους διδάσκουν να κάνουν κάθε είδους αντεπαναστατικές πράξεις, αρχίζοντας από την ιδεολογική υπεράσπιση της δημοκρατίας (της αυτικής), από την προπαγάνδα για την «ανεξαρτησία» των συνδικάτων (ανεξαρτησία από την προλεταριακή κρατική εξουσία!) ως το σαμπτοτάρισμα της προλεταριακής πειθαρχίας κλπ. κλπ.

Τη σύνδεση με τις «μάζες» μέσω των συνδικάτων τη θεωρούμε ανεπαρκή. Στην πορεία της επανάστασης μέσα στην πράξη δημιουργήθηκε σε μας ένα όργανο, όπως είναι οι εξωκομματικές εργατικές και αγροτικές συνδιασκέψεις, για να παρακολουθούμε τις διαθέσεις των μάζων, να τις πλησιάζουμε, να ανταποκρινόμαστε στα αιτήματά τους, να προωθούμε τα καλύτερα στοιχεία απ' αυτές στις κρατικές υπηρεσίες κλπ. Κι αυτό το όργανο προσπαθούμε με όλα τα μέσα να το υποστηρίξουμε, να το αναπτύξουμε και να το πλατύνουμε. Ένα από τα τελευταία διατάγματα για τη μετατροπή του Λαϊκού Επιτροπάτου Κρατικού Ελέγχου σε «Εργατογρατική Επιθεώρηση» δίνει στις εξωκομματικές συνδιασκέψεις αυτού του είδους το δικαίωμα να εκλέγονται μέλη του Κρατικού Ελέγχου για διάφορες επιθεωρήσεις.

Έπειτα, εννοείται, όλη η δουλειά του Κόμματος γίνεται μέσω των Σοβιέτ, που συνενώνονται τις εργαζόμενες μάζες χωρίς διάκριση επαγγέλματος. Τα νομαρχιακά συνέδρια των Σοβιέτ αποτελούν ένα δημοκρατικό ύδραντο, που δεν το έχουν δει οις τώρα οι καλύτερες ρεπουντιλικανικές δημοκρατίες του αστι-

κού κόσμου. Και μέσω αυτών των συνεδρίων (που το Κόμμα προσπαθεί να τα παρακολουθεί όσο το δυνατό πιο προσεκτικά), καθώς και με τις μόνιμες αποστολές συνειδητών εργατών σε κάθε λογής ιτηρεσίες στο χωριό, πραγματοποιείται ο πρετικός ρόλος του προλεταριάτου απέναντι στην αγροτιά, πραγματοποιείται η δικτατορία του προλεταριάτου της πόλης, ο συστηματικός αγώνας ενάντια στους πλούσιους, τους αστούς, τους εκμεταλλευτές και τους κερδοσκόπους αγχότες κλπ.

Αυτός είναι ο γενικός μηχανισμός της προλεταριακής κρατικής εξουσίας, όταν τον βλέπουμε «από τα πάνω», από την άποψη της πρακτικής εφαρμογής της δικτατορίας. Ελπίζουμε ότι ο αναγνώστης θα καταλάβει γιατί στο Ρώμο μπολσεβίκο, που ξέρει αυτό το μηχανισμό και που παρακολούθησε πώς αναπτύχθηκε μέσα σε είκοσι πέντε χρόνια από τους μικρούς μινυτικούς, παρόντομους κύκλους, όλες οι συζητήσεις για δικτατορία «από τα πάνω» είτε «από τα κάτω», για δικτατορία των αρχηγών είτε δικτατορία της μάζας κλπ. δεν μπορεί παρά να φαίνονται γελοίες παιδιακίστικες ανοησίες, ένα είδος συζήτησης, αν είναι πιο χοήσμο για τον άνθρωπο το αριστερό πόδι ή το δεξί χέρι.

Το ίδιο παιδιακίστικες και γελοίες ανοησίες δεν μπορεί παρά να φαίνονται σε μας και οι σπουδαίες, πολύ σοφές και τρομερά επαναστατικές συζητήσεις των Γερμανών αριστερών πάνω στο θέμα ότι οι κομμουνιστές δεν μπορούν και δεν πρέπει να δουιλεύουν στα αντιδραστικά συνδικάτα, ότι επιτρέπεται να παρατήσουν αυτή τη δουιλεά, ότι πρέπει να βγουν από τα συνδικάτα και να δημιουργήσουν υποχρεωτικά την εντελώς καινούργιούτσικη, την εντελώς καθαρούτσικη «εργατική ένωση» κλπ. κλπ. που τη σοφίστηκαν οι καλοί μας (και αισφαλώς στο μεγαλύτερο μέρος τους πολύ νεαροί) κομμουνιστές κλπ.

Ο καπιταλισμός αφήνει κατ' ανάρτη για κληρονομιά στο σοσιαλισμό, από το ένα μέρος, τις παλιές επαγγελματικές και συντεχνιακές διακρίσεις που είχαν διαμορφωθεί επί αιώνες ανάμεσα στους εργάτες και, από το άλλο μέρος, αφήνει τα συνδικάτα που μόνο πολύ αργά, ύστερα από χρόνια μπορούν να εξελιχθούν και εξελίσσονται σε πολύ πλατιές και λιγότερο συντεχνιακές παραγωγικές ενώσεις (που αγκαλιάζουν ολόκληρες βιομηχανίες και όχι μονάχα συντεχνίες, τέχνες και επαγγέλματα).

Αργότερα μόνο, μέσω αυτών των παραγωγικών ενώσεων, περνάμε στην κατάγηση του καταμερισμού εργασίας ανάμεσα στους ανθρώπους, στη διαπαιδαγώηση, στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση ολόπλευρα αναπτυγμένων και ολόπλευρα κατατισμένων ανθρώπων, ανθρώπων που όλα ξέρουν να τα κάνουν. Ήρος τα εκεί πάει, πρέπει να πάει και θα φτάσει ο κομμουνισμός, ύστερα όμως από πολλά χρόνια. Η προσπάθεια που θα έκανε κανείς σήμερα να πετύχει στην πυάξη νιορίτερα αυτό το μελλοντικό αποτέλεσμα ενός εντελώς εξελιγμένου, εντελώς στερεωμένου και διαμορφωμένου, εντελώς αναπτυγμένου και αριμασμένου κομμουνισμού, ισοδινημένη με το να προσπαθεί να διδάξει ανώτερα μαθηματικά σε ένα παιδάκι τεσσάρων χρονών.

Μπορούμε (και πρέπει) να αρχίσουμε να χτίζουμε το ποπιαλισμό όχι με ανθρώπινο υλικό φανταστικό και φτιαγμένο ειδεκά από μας, αλλά με το υλικό που κληρονομήσαμε από τον καπιταλισμό. Ούτε συζήτηση ότι αυτό είναι πολύ «δύσκολο», όμως κάθε άλλος τρόπος για τη λύση του προβλήματος είναι τόσο αστόχαστος που δεν αξίζει τον κόπο ούτε να μιλάμε γι' αυτόν.

Τα συνδικάτα ήταν μια γιγάντια πρόοδος της εργατικής τάξης στο αρχικό στάδιο της ανάπτυξης του καπιταλισμού, ένα πέρασμα από την κατάσταση διασποράς και αδυναμίας των εργατών στα πρώτα στοιχεία της ταξικής συνένωσης. Όταν άρχισε να αναπτύσσεται η ανώτατημορφή ταξικής συνένωσης των προλετάρων, το επαναστατικό Κόμμα του προλεταριάτου (που δε θα είναι άξιο του ονόματός του όσο δε μάθει να συνδέει τους αρχηγούς με την τάξη και με τις μάζες σε ένα σύνολο, σε κάτι το αδιάσπαστο), τα συνδικάτα άρχισαν να δείχνουν αναπόφευκτα μερικά αντιδραστικά σημάδια, κάποια σιντεχνιακή στενότητα, κάποια τάση προς την άρνηση της πολιτικής, κάποιο πνεύμα φυτίνας κλπ. Πουθενά όμως στον κόσμο η ανάπτυξη του προλεταριάτου δεν έγινε και δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς παρά μόνο μέσω των συνδικάτων, με την αλληλεπίδραση των συνδικάτων και του Κόμματος της εργατικής τάξης. Η κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας από το προλεταριάτο είναι ένα γιγάντιο βήμα προς τα μπροστή του προλεταριάτου, σαν τάξης, και το Κόμμα είναι υποχρεωμένο να διαπαιδαγωγήσει ακόμη πιο πολύ και με καινοτόργιο τρόπο, και όχι μόνο με τον παλιό, τα συνδικάτα κι

ακόμη να τα καθοδηγει και να μην ξεχνά παράλληλα ότι τα συνδικάτα μένουν και θα μένουν για πολύ καιρό το απαραίτητο «σχολείο του κομμουνισμού» και το πρωταρασκευαστικό σχολείο για τους προλετάριους για να πραγματοποιήσουν τη δικτατορία τους, η απαραίτητη ένωση των εργατών για να περάσει βαθμαία η διειθηση όλης της οικονομίας της χώρας στα χέρια της εργατικής τάξης (και όχι σε χωριστά επαγγέλματα) και έπειτα σε όλους τους εργαζόμενους.

Κάποια «αντιδραστικότητα» των συνδικάτων, με την έννοια που αναφέραμε, είναι αναπόφευκτη στις συνθήκες της δικτατορίας του προλεταριάτου. Να μην το καταλαβαίνεις αυτό σημαίνει ότι δεν καταλαβαίνεις τους βασικούς όρους του περάσματος από τον κατιταλισμό στο σοσιαλισμό. Να φοβάσαι αυτή την «αντιδραστικότητα», να προσπαθείς να την αποφύγεις, να την υπερτηδήσεις είναι η πιο μεγάλη ανοησία, γιατί σημαίνει πως φοβάσαι το ρόλο της προλεταριακής πρωτοπορίας, που συνίσταται στην εκπαίδευση, στη διαφώτιση, στη διαταύδαγώγηση και στο τράβηγμα στην καινούργια ζωή των πιο καινοτερημένων στρωμάτων και μαζών της εργατικής τάξης και της αγροτιάς. Από το άλλο μέρος, το να αναβάλλουμε την πραγματοποίηση της δικτατορίας του προλεταριάτου ως τον καιρό που δε θα υπάγει ούτε ένας εργάτης με στενές επαγγελματικές απόψεις, ούτε ένας εργάτης με συντεχνιακές και τρέιντ-γιουνιονιστικές προλήψεις, θα ήταν αιώδη πιο βαρύ λάθος. Η τέχνη του πολιτικού (και η σωστή κατανόηση από κάθε κομμουνιστή των καθηκόντων του) συνίσταται ακριβώς στο να υπολογίζει σωστά τις συνθήκες και τη στιγμή που η πρωτοπορία του προλεταριάτου μπορεί να πάψει με επιτυχία την εξουσία, που θα μπορέσει, παίρνοντας την εξουσία και όταν την πάρει, να έχει μια αρκετή υποστήριξη από αρκετά πλατιά στρώματα της εργατικής τάξης και των μη προλεταριακών εργαζόμενων μαζών, που θα μπορέσει ώστερα απ' αυτό να υποστηρίξει, να στερεάσει και να πλατίνει την κυριαρχία της, διαπαιδαγωγώντας, εκπαιδεύοντας, προσελκύοντας όλο και πιο πλατιές μάζες εργαζομένων.

Παρακάτω. Στις χώρες που είναι πιο προηγμένες από τη Ρωσία εκδηλώθηκε και έπρεπε να εκδηλωθεί, αναμφιθίτητα, μια ορισμένη αντιδραστικότητα των συνδικάτων με ασύγκριτα με-

για υπερηφανία μας απ' ό,τι σε μας. Σε μας οι μενσεβίκοι βρήκαν (βρίσκουν και τώρα εν μέρει σε πολύ λίγα συνδικάτα) στήριγμα στα συνδικάτα αρχιβώς χάρη στη συντεχνιακή στενότητα, στο συνδικαλιστικό εγωισμό και στον οπορτουνισμό. Στη Δύση, όπου οι εκεί μενσεβίκοι «σπρογγυλοκάθισαν» πολύ πιο στέρεα στα συνδικάτα, ξεχώρισε ένα πολύ πιο γερό απ' ό,τι σε μας στρώμα «εργατικής αριστοκρατίας», συντεχνιακής, στινής, εγωιστικής, αρτηριοσκληρωμένης, αχρόταγης, μικροαστικής, με υπεριαλιστικές διαθέσεις, εξαγορασμένης από τον υπεριαλισμό και διεφθαρμένης από τον υπεριαλισμό. Αυτό είναι αναμφισβήτητο. Ο αγώνας ενάντια στους Γκόμπερς, ενάντια στους κυρίους Ζουό, Χέντερσον, Μερχάμ, Λεγκίν και Σία στη Λυττική Ευρώπη είναι πολύ πιο δύσκολος από τον αγώνα ενάντια στους δικούς μας μενσεβίκους που αποτελούν έναν εντελώς ομοιογενή, κοινωνικό και πολιτικό, τύπο. Αυτό τον αγώνα πρέπει να τον διεξάγουν ανελέητα και να τον οδηγήσουν υποχρεωτικά. όπως τον οδηγήσαμε εμείς, ως την πλήρη κατασχύνη και το διώξιμο από τα συνδικάτα όλων των αδιόρθιων αρχηγών του οπορτουνισμού και του σοσιαλδοκινισμού. Είναι αδύνατο να κατακτήσει κανείς την πολιτική εξουσία (και δεν πρέπει να δοκιμάσει να την πάρει), όσο ο αγώνας αιτός δεν έχει φτάσει σε έναν ορισμένο βαθμό, και μάλιστα στις διάφορες χώρες και μέσα στις διαφορετικές συνθήκες αιτός ο «ορισμένος βαθμός» δεν είναι ο ίδιος. Και μόνο μαλλιώμενοι, έμπειροι και καταποιημένοι ηγέτες του προletaριάτου μπορούν να καθηδρίσουν αυτό το βαθμό σε κάθε χώρα. (Σε μας, μέτρο για την επιτυχία σ' αυτό τον αγώνα ήταν, κοντά στα άλλα, οι εκλογές της Συντακτικής Συνέλευσης το Νοέμβρη του 1917, λίγες μέρες μετά την προλεταιριακή επανάσταση της 25. X. 1917. Σ' αυτές τις εκλογές οι μενσεβίκοι τσακίστηκαν κατακέφαλα και πήραν μόνο 700 χιλιάδες ψήφους -1.400.000 μαζί με τους ψήφους της Υπερχαυκασίας – απέναντι στα 9 εκατ. ψήφους που πήραν οι μενσεβίκοι: βλ. το άρθρο μου «Οι εκλογές για τη Συντακτική Συνέλευση και η δικτατορία του προλεταιριάτου»* στο τεύχος 7-8 της *Κομμουνιστικής Λιεθνούς*.⁷⁵⁾

* Βλ. Απαντά, 5η έκδ., τόμ. 40ός, σελ. 1-24. *H Σύντ.*

Τον αγώνα όμως ενάντια στην «εργατική αριστοκρατία» τον διεξάγουμε εξ ονόματος της εργατικής μάζας και για να την τραβήξουμε με το μέρος μας. Τον αγώνα ενάντια στους οπορτούνιστές και συσιαλσοβινιστές αρχηγούς τον διεξάγουμε για να τραβήξουμε την εργατική τάξη με το μέρος μας. Θα ήταν ανοησία να ξεχνά κανείς αυτή τη στοιχειώδη και εξόφθαλμη αλήθεια. Και ακριβώς τέτοια ανοησία κάνουν οι «αριστεροί». Γερμανοί κομμουνιστές, που από τον αντιδραστικό και αντεπαναστατικό χαρακτήρα των πρετικών κύκλων των συνδικάτων βγάζουν το συμπέρασμα ότι... οι κομμουνιστές πρέπει να βγουν από τα συνδικάτα!! Να αρνούνται να δουλέψουν μέσα σ' αυτά!! Να δημιουργήσουν νέες, επινοημένες μορφές εργατικής οργάνωσης!! Αυτό είναι ασυγχώρητη βλάκεια, που ισοδυναμεί με την πιο μεγάλη υπηρεσία που μπορούν να προσφέρουν οι κομμουνιστές στην αστική τάξη. Γιατί οι μενσεβίκοι μας, όπως και όλοι οι οπορτούνιστές, συσιαλσοβινιστές, καουτσκιστές ηρέτες των συνδικάτων δεν είναι τίποτε άλλο παρά «πρόσκτορες της αστικής τάξης μέσα στο εργατικό κίνημα» (αυτό ποι λέγαμε πάντα για τους μενσεβίκους) ή «εργατικοί ενταλοδόχοι της τάξης των καπιταλιστών» (labor lieutenants of the capitalist class), σύμφωνα με τη θεωρία και πολύ σωστή έκφραση των οπαδών του Ντανιέλ Ντε Λέον στην Αμερική. Να μη δουλεύεις μέσα στα αντιδραστικά συνδικάτα σημαίνει να εγκαταλείπεις τις λειψά αναπτυγμένες ή καθυστερημένες εργατικές μάζες στην επιρροή των αντιδραστικών πρετών, των πρακτόρων της αστικής τάξης, των αριστοκρατών εργατών ή των «αστοποιημένων εργατών» (διαβάστε σχετικά το γράμμα του Ένγκελς στον Μαρξ για τους Αγγλους εργάτες το 1858²⁶).

Η ανόητη ακριβώς «θεωρία» για τη μη συμμετοχή των κομμουνιστών στα αντιδραστικά συνδικάτα δείχνει με τον πιο ανάγλυφο τρόπο επιπλαία αι «αριστεροί» κομμουνιστές αντικρίζουν το ζήτημα της επιρροής πάνω στις «μάζες» και πόση κατάχρηση κάνουν με τις κραυγές τους της λέξης «μάζα». Για να μπορέσεις να βιοτήσεις τις «μάζες» και να κατακτήσεις τη συμπάθειά τους, την αγάπη τους και την υποστήριξή τους δεν πρέπει να φοβάσαι τις διυσκολίες, δεν πρέπει να φοβάσαι τις στρεψοδικίες, τις τριχλόποδιές, τις πλυσβολές και τις καταδιώ-

Ξεις από μέρους των «αρχηγών» (που, όντας υπορτουνιστές και σοσιαλσοβινιστές, συνδέονται στις περιουστερες περιπτώσεις άμεσα ή έμμεσα με την αστική τάξη και με την αστινομία), αλλά να δουλεύεις υποχρεωτικά εκεί που είναι οι μάζες. Πρέπει να είσαι σε θέση να κάνεις κάθε θυσία, να υπερνικάς τα πιο μεγάλα εμπόδια για να διεξάγεις μια συντηματική, επίμονη, σταθερή και υπομονετική προπογάνδα και ξύμωση μέσα σ' εκείνα ακριβώς τα ιδρύματα, τους συλλόγους και τις ενώσεις, ακόμη και στις πιο αντιδραστικές, όπου υπάρχουν προλεταριακές και μισοπρολεταριακές μάζες. Και τα σινδικάτα και οι εργατικοί συνεταιρισμοί (οι τέλευταίοι τουλάχιστον οφισμένες φορές) είναι ακριβώς οργανώσεις όπου υπάρχουν μάζα. Στην Αγγλία, σύμφωνα με τα στοιχεία της σουηδικής εφημερίδας *Folks Dagblad Politiken*²⁷ (της 10.III.1920), ο αριθμός των μελών των τρέιντ-γιούνιον από το τέλος του 1917 ως το τέλος του 1918 ανέβηκε από 5,5 εκατομμύρια σε 6,6 εκατομμύρια, δηλ. αυξήθηκε κατά 19%. Κατά τα τέλη του 1919, ο αριθμός αυτός υπολογίζεται ότι φτάνει ως τα 7½ εκατομμύρια. Δεν έχω πρόχειρα να αντίστοιχα στοιχεία για τη Γαλλία και τη Γερμανία υπάρχοντα όμως απόλιτα αναμφισβήτητα και πασίγνωστα γεγονότα που μαρτυρούν μια μεγάλη αύξηση του αριθμού των μελών των σινδικάτων και σ' αυτές τις χώρες.

Τα γεγονότα αυτά μιλούν πεντακάθαρα για εκείνο που επιβεβαιώνονται και χιλιάδες άλλες ενδείξεις όπως: η αύξηση της συνειδητότητας και της τάσης για οργάνωση που παρατηρείται ακριβώς στις προλεταριακές μάζες, στα «κατώτερα στρώματα», στις πιο καθυστερημένες μάζες. Εκατομμύρια εργάτες στην Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία περνούν για πρώτη φορά από την πλήρη ανοργανωσία στη στοιχειώδη, κατώτερη, απλούστατη και πιο προστιή (για εκείνους που είναι ακόμη εντελώς διαποτισμένοι με τις αστικές δημοκρατικές προλήψεις) μορφή οργάνωσης, δηλ. στα συνδικάτα. Και οι επαναστάτες, απερίσκεπτοι όμως, αριστεροί κομμουνιστές στέκονται πλάι και φωνάζουν «μάζες», «μάζες! – και αρνούνται να δουλέψουν μέσα στα συνδικάτα!! αρνούνται με την πρόφαση ότι είναι «αντιδραστικά»!! και σοφίζονται μια «εργατική ένωση» κανούνγια, καθαρή, αμόλυντη από τις αστικοδημοκρατικές προλήψεις, απαλλαγμένη από τις

„ιακές και τις στενά επαγγελματικές αμαρτίες, που θα είναι αχα (θα είναι!) πλατιά και που για την εγγραφή μελών σ' αυτή θα απαιτείται μονάχα (μονάχα!) «η αναγνώριση του σοβιετικού συστήματος και της σοβιετικής δικτατορίας» (βλ. το παραπάνω απόστασιο)!!

Δε θα μπορούσε να φανταστεί κανείς μεγαλύτερο παραλογισμό, μεγαλύτερη ζημιά για την ετανάσταση απ' αυτή που φέρνουν οι «αριστεροί» εταναστάτες! Αλάτη και τώρα στη Ρωσία, αν ίστερα από 2½ χρόνια πρωτοφανέρωτες νίκες ενάντια στην αστική τάξη της Ρωσίας και της Αντάντ βάζαμε σαν όρο εγγραφής στα συνδικάτα την «αναγνώριση της δικτατορίας», θα κάναμε ανοησία, θα καταστρέψαμε την επιρροή μας στις μάζες, θα βιοθησάμε τους μενσεβίκους. Γιατί όλο το καθήκον των κομμουνιστών είναι ακριβώς να ξέρουν να πείθουν τους καθυστερημένους, να ξέρουν να δοιλεύουν ανάμεσάτους και όχι να απομονώνονται απ' αυτούς με επινοημένα, παιδιάστικα-«αριστερά» συνθήματα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι κύριοι Γκόμπερς, Χέντερσον, Ζουό και Λεγκίν θα χρωστούν μεγάλη ευγνωμοσύνη στους «αριστερούς» αυτούς επαναστάτες, που σαν τη γερμανική αντιπολίτευση «αρχών» (ο θεός να μας φυλάξει από παρόμοιες «αρχές!») ή σαν μερικοίς επαναστάτες από τους Αμερικανούς «βιομηχανικούς εργάτες του κόσμου»²⁸ προπαγανδίζουν την αποχώρηση από τα αντιδραστικά συνδικάτα και την άρνηση να δοιλεύουμε σ' αυτά. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως οι κύριοι «αρχηγοί» του οπορτουνισμού θα καταφέγγουν σε όλες τις μανούβρες της αστικής διπλωματίας και στη βοήθεια των αστικών κυβερνήσεων, των παπάδων, της αστυνομίας και των δικαστηρίων, για να μην επιτρέψουν στους κομμουνιστές να μπουν στα συνδικάτα, για να τους εκτοπίσουν με κάθε μέσο απ' αυτά, για να κάνουν τη δουλειά τους μέσα στα συνδικάτα όσο το δυνατό πιο δυσάρεστη, για να τους προσβάλουν, να τους κατατρέξουν και να τους καταδιώξουν. Ηρέπει να είμαστε σε θέση να αντιταχθούμε σε όλα αυτά, να δέχτούμε όλες και τις κάθε λογής θυμίες και ακόμη –σε περιπτώση ανάγκης– να χρησιμοποιήσουμε κάθε λογής τεχνάσματα, κάθε πονηριά, κάθε παράνομο τρόπο δουλειάς, να παρασιωπούμε ή να κρύβουμε την αλήθεια, μόνο και μόνο για να

μπούμε μέσα στα συνδικάτα, να μείνουμε ο αυτά, να κάνουμε μέσα σ' αυτά με κάθε θυσία κομμοινιστική δουλειά. Στον τσαρισμό ως το 1905 δεν είχαμε καμιά «νόμιμη δινατότητα», όταν όμως ο Ζούμπατοφ της οχρόνας οργάνωσε εργατικές συνελεύσεις και εργατικούς συλλόγους μανδών εκπονταρχιών για να πιάνει τους επαναστάτες και για να πολεμά τους επαναστάτες, στέλναμε σ' αυτές τις συνελεύσεις και σ' αυτούς τους συλλόγους μέλη του Κόμματός μας (ανέμεσα σ' αυτούς θιγμάματι προσωπικά τον σ. Μπάμπουσκιν, εξαίρετο εργάτη της Πετρούπολης που τον τουφέκισαν οι στρατηγοί του τσάρου το 1906) που δημιουργούσαν σύνδεση με τις μάζες, που μιχανεύονταν τρόπους για να κάνουν ζύμωση και που αποσπούσαν τους εργάτες από την επιρροή των ανθρώπων του Ζουμπάτοφ.* Φυσικά, είναι πιο δύσκολο να γίνει τέτοια δοιλειά στη Λατική Ευρώπη, που είναι ιδιαίτερα διαποτισμένη από τις εξαιρετικά διζωμένες προλήψεις νομιμοφροσύνης και τις άλλες συνταγματικές και αστικοδημοκρατικές προλήψεις. Μα μπορεί να γίνει και πρέπει να γίνει και μάλιστα να γίνεται συστηματικά.

Η Εκτελεστική Επιτροπή της III Διεθνούς πρέπει, κατά την προσωπική μου γνώμη, να καταδικάσει ανοιχτά και να προτείνει στο επόμενο συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνοίς να καταδικαστεί τόσο γενικά η πολιτική της μη συμμετοχής στα αντιδραστικά συνδικάτα (με μια λεπτομερειακή αιτιολόγηση που να εξηγεί γιατί είναι ταραλογη η μη συμμετοχή και εξαιρετικά επιζήμια για την υπόθεση της προλεταριακής επανάστασης), όσο και ειδικά η στάση ορισμένων μελών του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ολλανδίας, που –άμεσα ή έμμεσα, ανοιχτά ή σκεπτικά, ολοκληρωτικά ή μερικά, αυτό δεν έχει σημασία– υποστήριξαν αιτή τη λαθεμένη πολιτική. Η III Διεθνής πρέπει να ξεκόψει από την τακτική της II και να μην προσπερνά τα φλέγοντα ζητήματα, να μην τα σκεπάζει, αλλά να τα βάζει ανοιχτά. Είπα-

* Οι Γκόμπερς, Χέντερσον, Ζουδ, Λεγκίν δεν είναι τίποτε άλλο παρά Ζουμπάτοφ, που διαφέρουν από το δικό μας Ζουμπάτοφ μόνο από το ευρωπαϊκό κουστούμι, το ευρωπαϊκό λούστρο και τις πολιτισμένες, εκλεπτυσμένες, δημοκρατικά ταιριασμένες μεθόδους που χρησιμοποιούν στην ικανομογή της αυσχρής πολιτικής τους.

με καταπρόσωπα όλη την αλήθεια στους «ανεξάρτητους» (Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας)*, καταπρόσωπα πρέπει να πούμε όλη την αλήθεια και στους «αριστερούς» κομμουνιστές.

VII. ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΙΡΝΟΥΜΕ ΜΕΡΟΣ ΣΤΑ ΑΣΤΙΚΑ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΑ;

Οι Γερμανοί «αριστεροί» κομμουνιστές με τη μεγαλύτερη περιφρόνηση –και με τη μεγαλύτερη ελαφρότητα– απαντούν αρνητικά σ' αυτό το ερώτημα. Τα επιχειρήματά τους: Στο απόσπασμα που αναφέραμε παραπάνω είδαμε:

«...να αποκριόμασμε με όλη την αποφασιστικότητα κάθε επιστροφή στις ιστορικά και πολιτικά ξεπερασμένες μορφές του κοινοβουλευτικού αγώνα...»

Αυτό το λένε με τέτοια αξίωση που καταντά γελοίο και είναι ολοφάνερα λαθεμένο. «Επιστροφή» στον κοινοβουλευτισμό! Ίσως στη Γερμανία να υπάρχει κιόλας σοβιετική δημοκρατία; Μου φαίνεται όχι! Τότε πώς μπορεί να μιλάει κανείς για «επιστροφή»; Μήπως αυτό δεν είναι κοινφρα φράση;

Ο κοινοβουλευτισμός «ιστορικά έχει ξεπεραστεί». Αιτό είναι πως δε με την έννοια της πρωταγόρανδας. Ο καθένας όμως ξέρει πως απ' αυτού ως το ξεπέρασμα του κοινοβουλευτισμού στην πράξη υπάρχει ακόμη μεγάλη απόσταση. Για τον καπιταλισμό θα μπορούσε ακόμη πριν πολλές δεκαετίες και με απόλυτο δίκιο να ειπωθεί ότι «ιστορικά έχει ξεπεραστεί», αυτό όμως δεν παραμερίζει καθόλου την ανάγκη μιας μακρόχρονης και πολύ επίμονης πάλης πάνω στο έδαφος του καπιταλισμού. Ο κοινοβουλευτισμός «ιστορικά έχει ξεπεραστεί» από παγκόσμια-ιστορική άποψη, δηλαδή έληξε η εποχή του αστικού κοινοβουλευτι-

* Βλ. Απαντα, 5η έκδ., τόμ. 40ός, σελ. 54-61. Η Σύντ.

σμού και άρχισε η εποχή της δικτατορίας του προλεταριάτου. Αυτό είναι αναμφισβήτητο. Η παγκόσμια-ιστορική όμως κλίμακα μετριέται με δεκαετίες. Δέκα ή είκοσι χρόνια νιορίτερα ή αργότερα, αυτό δεν έχει καμιά σημασία από παγκόσμια-ιστορική άποψη, αυτό, από την άποψη της παγκόσμιας ιστορίας, είναι μια μικρολεπτομέρεια που δεν μπορεί να υπολογιστεί ούτε κατά προσέγγιση. Μα γι' αυτό ακριβώς το να καταφεύγει κανείς στην παγκόσμια-ιστορική κλίμακα στα ζητήματα της πρακτικής πολιτικής είναι πολύ μεγάλο θεωρητικό λάθος.

Ο κοινοβούλευτισμός «έχει ξεπεραστεί πολιτικά»; Αυτό είναι άλλο ζήτημα. Αν αυτό ήταν σωστό, θα ήταν σταθερή και η θέση των «αριστερών». Αυτό όμως πρέπει να αποδειχτεί με μια σοβαρότατη ανάλυση και οι «αριστεροί» δεν ξέρουν ούτε καν από πού να αρχίσουν. Στις «Θέσεις για τον κοινοβούλευτισμό», που δημοσιεύτηκαν στο πρώτο τεύχος των Δελτίου τον Προσωρινού Γραφείου του Άμστερνταμ της Κομμουνιστικής Διεθνούς (*Bulletin of the Provisional Bureau in Amsterdam of the Communist International*, February 1920) και που εκφράζουν καθαρό την ολλανδικο-αριστερή ή αριστερο-ολλανδική τάση, η ανάλυση, όπως θα δούμε, δεν αξίζει μια πεντάρα.

Πρώτο. Όπως είναι γνωστό, οι Γερμανοί «αριστεροί» από το Γενάρη ακόμη του 1919 θεωρούσαν τον κοινοβούλευτισμό «ξεπερασμένο πολιτικά», παρά την αντίθετη γνώμη τόσο επιφανών πολιτικών τηγεών, όπως η Ρόζα Λουξεμπούργκ και ο Καρλ Λιμπκνέχτ. Είναι γνωστό ότι οι «αριστεροί» έκαναν λάθος. Αιντό και μόνο το γεγονός ανατρέπει μονομάς και συθέμελα τη θέση ότι δήθεν ο κοινοβούλευτισμός είναι «ξεπερασμένος πολιτικά». Οι «αριστεροί» έχουν την υποχρέωση να αποδείξουν, γιατί το τοτινό αναμφισβήτητο λάθος τους έπαψε σήμερα να είναι λάθος. Ούτε ίχνος απόδειξης δε φέρνουν και δεν μπορούν να φέρουν. Η σάση ενός πολιτικού κόμιματος απέναντι στα λάθη του είναι ίντι από τα σπουδαιότερα και αισφαλέστερα κριτήρια για τη σοβιετικότητα του κόμιματος και για την εκπλήρωση στην πράξη από μέριμνα του των υποχρεώσεών του απέναντι στην τάξη του και στις εργαζόμενες μάζες. Να αναγνωρίζει ανοιχτά το λάθος του, να βιβλίσκει τις αιτίες του λάθους, να υναλύει την κατάσταση που το γέννησε, να εξετάζει προσεκτικά τα μέσα για τη διόρθωση του

λάθους - αυτό είναι το γνώρισμα ενός σοφιστού κόμματος, αυτό θα πει εκπλήρωση από μέρους του των υποχρεώσεών του, αυτό θα πει διαπαιδαγώγηση και μόρφωση της τάξης και έπειτα και της μάξας. Οι «αριστεροί» της Γερμανίας (και της Ολλανδίας), εφόσον δεν εκπληρώνουν αυτή τους την υποχρέωση, εφόσον δεν κατατιάνονται με εξαιρετική προσοχή, επιμέλεια και περίσκεψη με τη μελέτη του ολοφάνερου λάθους τους, μ' αυτό πιο φιλιώς αποδείχνουν πως δεν είναι κόμμα της τάξης, αλλά ένας δύμας, δεν είναι κόμμα των μαζών, αλλά μια ομάδα διανυουμένων και λίγων εργατών που αντιγράφουν τις χειρότερες πλευρές του διανομενισμού.

Δεύτερο. Στην ίδια μπροσούρα της ομάδας των «αριστερών» της Φραγκφούρτης, απ' όπου πήραμε τις πιο πάνω εκτενείς περικοπές, διαβάζουμε:

«...εκατομμύρια εργάτες που ακολουθούν ακόμη την πολιτική του κέντρου» (καθολικό κόμμα του «κέντρου») «είναι αντεπαναστάτες. Οι προλετάριοι του χωριού σχηματίζουν τις λεγένες των αντεπαναστατικών στρατευμάτων» (σελ. 3 της μπροσούρας που αναφέραμε πιο πάνω).

Βλέπει κανείς αμέσως πως αυτό λέγεται με μεγάλη έμφαση και υπερβολή. Το βασικό όμως γεγονός που εκτίθεται εδώ είναι αναμφισβήτητο και η ανιγνωρισή του από τους «αριστερούς» μαρτυρεί ολοφάνερα το λάθος τους. Πώς μπορεί να λέει κανείς ότι τάχα ο «κοινοβουλευτισμός είναι ξεπερασμένος πολιτικά», αν «εκατομμύρια» και «λεγένες» προλετάριστες είναι ακόμη όχι μόνο υπέρ του κοινοβουλευτισμού γενικά, μα και ανοιχτά «αντεπαναστάτες»!; Είναι φανερό ότι στη Γερμανία ο κοινοβουλευτισμός δεν είναι ακόμη ξεπερασμένος πολιτικά. Είναι φανερό ότι οι αριστεροί στη Γερμανία πήραν την επιθυμία τους και την ιδεολογικοπολιτική τους στάση για αντικειμενική πραγματικότητα. Αυτό είναι το πιο επικίνδυνο λάθος για τους επαναστάτες. Στη Ρωσία, όπου ο εξαιρετικά βίαιος και θηριώδης ζηνός του τσαρισμού γεννούσε για μια εξαιρετικά μακρόχρονη περίοδο και με εξαιρετικά πολυποίκιλες μορφές επαναστάτες διαφύγων αποχρώσεων, επαναστάτες γεμάτους κατατλητική αιφο-

σιωση, ενδυναμισμό και δύναμη θέλησης, στη Ρωσία το λάθος από των επαναστατών το παρακολουθήσαμε από πολύ κοντά, το μελετήσαμε με ιδιαίτερη προσοχή, το ξέρουμε πολύ καλά και γι' αυτό το βλέποντες εξαιρετικά καθημάτια και στον άλλους. Βέβαια για τους κομμοινιστές της Γερμανίας ο κοινοβουλευτισμός είναι «ξεπερασμένος πολιτικά»· το ζήτημα όμως είναι ακολόθως να μην πάρουμε το ξεπερασμένο για μας, σαν ξεπερασμένο για την τάξη, υαν ξετεχνισμένο για τις μάζες. Ακριβώς εδώ βλέπουμε πάλι πως οι «αριστεροί» δεν μπορούν να σκεφτούν, δεν μπορούν να φερθούν σαν κόμμα της τάξης, σαν κόμμα των μαζών. Έχετε υποχρέωση να μην κατεβαίνετε ως το επίπεδο των μαζών, ώστε το επίπεδο των καθυστερημένων στρωμάτων της τάξης. Αυτό είναι αναμφισβήτητο. Έχετε υποχρέωση να τους λέτε την πικρή αλήθεια. Έχετε την υποχρέωση τις αστικοδημοκρατικές και τις κοινοβουλευτικές τους προλήψεις να τις λέτε προλήψεις. Ταυτόχρονα όμως έχετε και την υποχρέωση να παρακολουθείτε νηφάλια την πραγματική κατάσταση της συνειδητότητας και της αριμότητας απορθήσεων (όλης της τάξης (και όχι μόνο της κομμοινιστικής της πρωτοπορίας), ακριβώς όλης της εργαζόμενης μάζας (και όχι μόνο των πρωτοπόρων ανθρώπων της).

Και αν ακόμη όχι «εκατομμύρια» και «λεγεώνες», αλλά έστω και απλώς μια αρκετά σημαντική μειοψηφία εργατών της βιομηχανίας ακολούθων των καθολικών παπάδες, και εργατών του χωριού τους τσιφλικάδες και τους πλουσιοχωρικούς (Grossbauern), τότε από δωρβαίνει πια αναμφισβήτητα το συμπέραγμα ότι ο κοινοβουλευτισμός στη Γερμανία δεν είναι ακόμη ξεπερασμένος πολιτικά, διτη η συμφιεστοχή στις βουλευτικές εκλογές και στην πάλη από το βήμα της Βουλής είναι υποχρεωτική για το Κόμμα των επαναστατικού προλεταριάτου ακριβώς για να διαταδαγγήσει τα καθυστερημένα στρώματα της τάξης του, ακριβώς για να ξυπνήσει και να διαφεύγει τις καθυστερημένες, καποκομιδιασμένες και αμόρφωτες μάζες του χωριού. Όσο και ότι δε θα έχετε τη διάνομη να διαλύσετε το αστικό κοινοβούλιο και ωποιοδήποτε αντιδραστικό ίδρυμα άλλου τύπου, είστε υποχρεωμένοι να δουλεύετε μέσα σ' αυτά, ακριβώς γιατί εκεί μέσα υπάρχουν ακόμη εργάτες που των έχουν αποβλητικούς οι παπάδες και η απονικτική ατμόσφαιρα των απομακρυσμένων χωριών.

Διαφορετικά κινδυνεύετε να γίνετε απλούστατα φαφλατάδες.

Τρίτο. Οι «αριστεροί» κομμουνιστές λένε πάρα πολλά χαλά για μας τους μπολσεβίκους. Κάποτε σου έρχεται να τους πεις: προτιμότερο να μας παινεύετε λιγότερο και να βαθαίνετε περισσότερο στην τακτική των μπολσεβίκων, να τη μελετάτε περισσότερο!

Εμείς πήραμε μέρος στις εκλογές για το αστικό κοινοβούλιο της Ρωσίας, για τη Συντακτική Συνέλευση, το Σεπτέμβρη-Νοέμβρη του 1917. Ήταν σωστή η τακτική μας ή όχι; Αν όχι, πρέπει να το πείτε καθαρά και να το αποδείξετε: αυτό είναι απαραίτητο για να μπορέσει ο διεθνής κομμουνισμός να επεξεργαστεί μια σωστή τακτική. Αν ναι, πρέπει να βγάλετε από δω ορισμένα συμπεράσματα. Βέβαια, δεν μπορεί να γίνει καν λόγος για εξομοίωση των συνθηκών της Ρωσίας με τις συνθήκες της Δυτικής Ευρώπης. Ειδικά όμως για τη σημασία της έννοιας: «ο κοινοβουλευτισμός είναι ξεπερασμένος πολιτικά», είναι υποχρεωτικό να παίρνεται επακριβώς υπόψη πείρα μας, γιατί, αν δεν παρθεί υπόψη η συγκεκριμένη πείρα, οι τέτοιες έννοιες μετατρέπονται πολύ εύκολα σε κενές φράσεις. Μήτως δεν είχαμε εμείς, οι Ρώσοι μπολσεβίκοι, το Σεπτέμβρη-Νοέμβρη του 1917, περισσότερο από κάθε άλλον κομμουνιστή της Δύσης, το δικαίωμα να νομίζουμε ότι στη Ρωσία ο κοινοβουλευτισμός είναι ξεπερασμένος πολιτικά; Βέβαια, το είχαμε από το δικαίωμα, γιατί εδώ δεν πρόκειται για το αν τα αστικά κοινοβούλια υπάρχουν από καιρό ή όχι, αλλά κατά πόσο είναι έτοιμες (ιδεολογικά, πολιτικά, πρακτικά) οι πλατιές μάζες των εργαζομένων να δεχτούν το σοβιετικό καθεστώς και να διαλύσουν (ή να επιτρέψουν να διαλυθεί) το αστικοδημοκρατικό κοινοβούλιο. Και είναι ιστορικό γεγονός, απόλιτα αναμφισβήτητο και διαπιστωμένο πέρα για πέρα, ότι το Σεπτέμβρη-Νοέμβρη του 1917 η εργατική τάξη των πόλεων, οι στρατιώτες και οι αγρότες στη Ρωσία ήταν, από μια σειρά ειδικές συνθήκες, εξαιρετικά προετοιμασμένοι να δεχτούν το σοβιετικό καθεστώς και να διαλύσουν το πιο δημοκρατικό αστικό κοινοβούλιο. Και ωστόσου, οι μπολσεβίκοι δεν κήρυξαν αποχή από τη Συντακτική Συνέλευση, αλλά πήραν μέρος στις εκλογές και πριν και μετέρα από την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας από το προλεταριάτο. Το γεγονός ότι οι εκλογές αυτές

έδωσαν εξαιρετικά πολύτιμα (και για το προλεταριάτο πάρα πολύ αφέλιμα) πολιτικά αποτελέσματα, τολμώ να ελτίζω ότι το απόδειξα στο άρθρο που ανάφερα παραπάνω, και που αναλύει διεξοδικά τα στοιχεία για τις εκλογές της Συντακτικής Συνέλευσης στη Ρωσία.*

Από δω βγαίνει ένα τελείως αναμφισβήτητο συμπέρασμα: αποδείχνεται ότι ακόμη και μερικές εβδομάδες πριν τη νίκη της Σοβιετικής Δημοκρατίας, ακόμη και ύστερα απ' αυτή τη νίκη, η συμμετοχή στο αστικοδημοκρατικό κοινοβούλιο όχι μόνο δε βλάπτει το επαναστατικό προλεταριάτο, αλλά το διευκολύνει να αποδείξει στις καθιυστερημένες μάζες, γιατί τα τέτοια κοινοβούλια πρέπει να διαλύνονται, διευκολύνει την επιτυχία της διάλυσής τους, διευκολύνει το «πολιτικό ξεπέρασμα» του αστικού κοινοβουλευτισμού. Το να μην πάρνεις υπόψη σου την πείρα αυτή και ταυτόχρονα να έχεις την αξίωση να ανήκεις στην Κομμουνιστική Διεθνή που πρέπει να επεξεργάζεται διεθνικά την τακτική της (όχι σαν στενά ή μονόπλευρα εθνική τακτική, αλλά ακριβώς σαν διεθνική) σημαίνει ότι κάνεις ένα σοβαρότατο λάθος και ότι ακριβώς υποχωρείς από το διεθνισμό στην πράξη, ενώ τον αναγνωρίζεις στα λόγια.

Ας δούμε τώρα τα «ολλανδικο-αριστερά» επιχειρήματα υπέρ της μη συμμετοχής στο κοινοβούλιο. Να η μετάφραση (από τα αγγλικά) της 4ης θέσης, της σπουδαιότερης από τις «ολλανδικές» θέσεις που αναφέραμε πιο πάνω:

«Όταν το κατιταλιστικό σύστημα παραγωγής έχει υπάσει και η κοινωνία βρίσκεται σε κατάσταση επανάστασης, η κοινοβουλευτική δράση χάνει σιγά-σιγά τη σημασία της σε σύγκριση με τη δράση των ίδιων των μαζών. Όταν, κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, το κοινοβούλιο γίνει κέντρο και όργανο της αντεπανάστασης, και, από το άλλο μέρος, η εργατική τάξη συγκροτεί τα όργανα της εξουσίας της με τη μορφή των Σοβιέτ, μπορεί να καταστεί ακόμη και απαραίτητη η άρνηση κάθε συμμετοχής στην κοινοβουλευτική δράση.»

* Βλ. Απαντα, 5η έκδ., τάμ. 40ός, σελ. 1-24. *H Σύντ.*

Η πρώτη φάση είναι ολοφάνερα λαθεμένη, γιατί η δράση των μαζών –λόγοι χάρη, μια μεγάλη απεργία– είναι πάντοτε σπουδαιότερη από την κοινοβουλευτική δράση και όχι μόνο τον καιρό της επανάστασης ή σε περίοδο επαναστατικής κατάστασης. Αυτό το ολοφάνερα αστιστάτο, ιστορικά και πολιτικά λαθεμένο επιχείρημα, δείχνει απλούστατα έξαιρετικά καθηριά ότι οι συντάκτες αυτής της θέσης δεν παίρνουν καθόλου υπόψη τους ούτε την πείρα όλης της Ευρώπης γενικά (την πείρα της Γαλλίας, πριν τις επαναστάσεις του 1848 και του 1870, της Γερμανίας της περιόδου 1878-1890 κλπ.), ούτε την πείρα της Ρωσίας (βλ. πιο πάνω), πείρα σχετικά με τη σπουδαιότητα του συνδυασμού της νόμιμης και της παράνομης πάλης. Το ξήτημα αυτό έχει τεράστια σημασία τόσο γενικά όσο και ειδικά, γιατί σε όλες τις πολιτισμένες και προηγμένες χώρες ζυγώνει γρήγορα ο καιρός που ο συνδυασμός αυτός γίνεται όλο και περισσότερο –και εν μέρει έγινε ήδη– υποχρεωτικός για το Κόμμα του επαναστατικού προλεταριάτου, επειδή ωριμάζει και ζηγάνει ο εμφύλιος πόλεμος του προλεταριάτου με την αστική τάξη, επειδή τους κομμουνιστές τους καταδιώκουν λιασσόλεια οι δημιουργικές και γενικά οι αστικές κινητήσεις, που παραβιάζουν με κάθε τρόπο τη νομιμότητα (το παράδειγμα της Αμερικής είναι αρκετά ενδεικτικό) κλπ. Αυτό το σπουδαιότατο ξήτημα οι Ολλανδοί και γενικά οι αριστεροί δεν το κατάλαβαν καθόλου.

Η δεύτερη φάση, πρώτο, δεν είναι σωστή από ιστορική άποψη. Εμείς, οι μπολσεβίκοι, πήραμε μέρος στα πιο αντεπαναστατικά κοινοβούλια και η πείρα έδειξε ότι η συμμετοχή αυτή δεν ήταν απλώς ωφέλιμη, αλλά και απαραίτητη για το Κόμμα του επαναστατικού προλεταριάτου ακριβώς ώστερα από την πρώτη αστική επανάσταση στη Ρωσία (1905) για την προετοιμασία της δεύτερης αστικής επανάστασης (Φλεβάρης του 1917) και σε συνέχεια της σοσιαλιστικής επανάστασης (Οκτώβρης του 1917). Δεύτερο, η φράση αυτή είναι κατατλητικά παράλογη. Από το γεγονός ότι το κοινοβούλιο γίνεται όργανο και «κέντρο» (στην πραγματικότητα ποτέ δεν ήταν και δεν μπορεί να είναι «κέντρο», από όμως παρεμπιπτόντως) της αντεπανάστασης και οι εργάτες δημιουργούν τα όργανα εξουσίας τους με τη μορφή των Σοβιέτ, από το γεγονός αυτό βγαίνει το συμπέρασμα ότι οι εργάτες

πρέπει να προετοιμάζονται –να προετοιμάζονται ιδεολογικά, πολιτικά, τεχνικά– για τον αγώνα των Σοβιέτ ενάντια στο κοινοβούλιο, για τη διάλυση του κοινοβούλιου από τα Σοβιέτ. Από το γεγονός όμως αυτό δε βγαίνει καθόλου το συμπέρασμα ότι τη διάλυση αυτή τη δυσκολεύει ή δεν τη διευκολύνει η παρουσία μιας σοβιετικής αντιπολίτευσης μέσα στο αντεπαναστατικό κοινοβούλιο. Ούτε μια φορά δε διαπιστώσαμε στο διάστημα του νικηφόρου αγώνα μιας ενάντια στον Ντινίκιν και στον Κολτσάκ ότι δεν είχε σημασία για τις νίκες μιας ή ύπαρξη μιας σοβιετικής, προλεταριακής αντιπολίτευσης μέσα στις γραμμές τους. Ξέρουμε πολύ καλά ότι τη διάλυση της Συντακτικής, που την πραγματοποιήσαμε στις 5.Ι.1918, δεν τη δυσκολεψε, αλλά τη διειπόλυ το γεγονός ότι μέσα στην αντεπαναστατική Συντακτική Συνέλευση που θα διαλύαμε, υπήρχε τόσο η συνεπής, μπολσεβίκη, όσο και η ασυνεπής, αριστερή-εσέρικη, ποβιετική αντιπολίτευση. Οι σιντάκτες της θέσης αυτής μπέρδεψαν κυριολεκτικά και ξέχασαν την πείρα, αν όχι όλων, τουλάχιστο μιας ολόκληρης σειράς επαναστάσεων, που μαρτυράει πάσο είναι εξαιρετικά ωφέλιμος τον καιρό των επαναστάσεων ο σπινδυλαριός της μαζικής δράσης έξι από το αντιδραστικό κοινοβούλιο με την αντιπολίτευση μέσα σ' αυτό το κοινοβούλιο που συμπαθεί την επανάσταση (ή ακόμη καλύτερα που: ιπτοσηρίζει άμεσα την επανάσταση). Οι Ολλανδοί και γενικά οι «αριστεροί» σκέπτονται εδώ σαν δογματιστές της επανάστασης, που ποτέ δεν πήραν μέρος σε πραγματική επανάσταση ή που δε βάθαιναν στην ιστορία των επαναστάσεων, ή που παίρνουν απλοίκα την υποκειμενική «απόρριψη» ορισμένου αντιδραστικού θεσμού για πραγματική κατάργησή του από τις κοινές δυνάμεις ολόκληρης σειράς αντικειμενικών παραγόντων. Το πιο ασφαλές μέσο για να διοσφημήσεις μια νέα πολιτική (και όχι μονάχα πολιτική) ιδέα και να τη βλάψεις είναι να την τραβήξεις, στο όνομα της υπεράσπισής της, ως τον παραλογισμό. Γιατί κάθε αλήθεια, αν την κάνεις «υπέρμετρη» (όπως έλεγε ο μπαρμπα-Ντίτσγκεν), αν την υπερβάλεις, αν την επεκτείνεις πέρα από τα όρια της πραγματικής εφαρμογής της, μπορεί να την οδηγήσεις ως τον παραλογισμό, και κάτω από τις συνθήκες που αναφέρουμε η αλήθεια αυτή μετατρέπεται αναγκαστικά σε παραλογισμό. Μια τέτοια ακριβώς υπηρεσία

από την ανάποδη προσφέρουν οι Ολλανδοί και οι Γερμανοί αριστεροί στη νέα αλήθεια για την υπεροχή της σοβιετικής εξουσίας απέναντι στα αστικοδημοκρατικά κοινοβούλια. Εννοείται ότι δε θα είχε δίκιο όποιος θα αρχίζε να λέει κατά τον παλιό τρόπο και γενικά ότι η αρνηση συμματοχής στα αστικά κοινοβούλια είναι απαράδεκτη μέσα σε οποιεσδήποτε συνθήκες. Δεν μπορώ εδώ να επιχειρήσω να διατυπώσω σε ποιες περιπτώσεις είναι ιωφέλιμη η αποχή, γιατί το άρθρο αυτό έχει ένα τολύ τιο μετριόφρονα σκοπό: να μελετήσει τη ρωσική πείρα σε σύνδεση με ορισμένα φλέγοντα ζητήματα της διεθνούς κομμουνιστικής τακτικής. Η ρωσική πείρα μάς έδωσε μια πετυχημένη και σωστή εφαρμογή (το 1905) της αποχής από τους μπολσεβίκους και μια άλλη λαθεμένη (το 1906). Αναλύοντας την πρώτη περίπτωση, βλέπουμε πως πετύχαμε να μην επιστρέψουμε τη σύγκληση του αντιδραστικού κοινοβουλίου από την αντιδραστική εξουσία, όταν αναπτυσσόταν με εξαιρετική ταχύτητα η εξωκοινοβουλευτική (εν μέρει απεργιακή) εταναστατική δράση των μαζών, όταν κανένα στρώμα του προλεταριάτου και της αγυοτιάς δεν μπορούσε να δώσει οποιαδήποτε υποστήριξη στην αντιδραστική εξουσία, όταν το εταναστατικό προλεταριάτο εξασφάλιζε την επιρροή του πάνω στις πλατιές, καθυστερημένες μάζες με την απεργιακή πάλη και το αγροτικό κίνημα. Είναι πεντακάθαρο πως η πείρα αυτή δεν μπορεί να εφαρμοστεί στις σημερινές συνθήκες της Ευρώπης. Είναι επίσης πεντακάθαρο –με βάση τα επιχειρήματα που εκμέσαμε παραπάνω– πως η υπεράσπιση, έστω και συμβατική, από μέρους των Ολλανδών και των «αριστερών» της άρνησης συμμετοχής στα κοινοβούλια είναι ωιζικά λαθεμένη και επιζήμια για την υπόθεση του επαναστατικού προλεταριάτου.

Στη Αντική Ευρώπη και στην Αμερική το κοινοβούλιο έχει γίνει εξαιρετικά μισητό στους πρωτοπόρους αγωνιστές-εταναστάτες της εργατικής τάξης. Αυτό είναι αναμφισβήτητο. Αυτό είναι πέρα για πέρα κατανοητό, γιατί δύσκολα μπορεί να φανταστεί κανείς κάτι πιο ποταπό, πιο πρόστυχο, πιο προδοτικό από τη στάση της τεράστιας πλειονητικής των σοσιαλιστών και σοσιαλδημοκρατών βουλευτών στο κοινοβούλιο στο διάστημα των πολέμων και ύστερα απ' αυτόν. Δε θα ήταν όμως απλώς παράλογο, μα και πραγματικά εγκληματικό να υποκύπτει κανείς σε

μια τέτοια διάθεση κατά τη λύση του προβλήματος πώς πρέπει να καταπολεμηθεί ένα γενικά αναγνωρισμένο κακό. Σε πολλές χώρες της Δυτικής Ευρώπης η επαναστατική διάθεση είναι τώρα, μπορούμε να πούμε, ένας «νεοτερισμός», ή κάτι το «σπάνιο» που πολλή καιρό το περιμέναν μάταια και ανιπόδιμα και γι' αυτό ίσως υποχωρούν τόσο εύκολα σ' αυτές τις διαθέσεις. Βέβαια, χωρίς επαναστατικές διαθέσεις στις μάζες, χωρίς συνθήκες που να συντελούν στην ανάπτυξη των διαθέσεων αυτών, δεν μπορεί να γίνει πράξη η επαναστατική τακτική, εμείς όμως στη Ρωσία πειστήκαμε με μια πολύ μακρόχρονη, σκληρή, αιματηρή πείρα για την αλήθεια ότι δεν μπορείς να χτίσεις επαναστατική τακτική μόνο πάνω στις επαναστατικές διαθέσεις. Η τακτική πρέπει να χτίζεται πάνω σ' έναν ψήφραυμο, αυστηρά αντικειμενικό υπόλογιούμό όλων των ταξικών δυνάμεων στο δοσμένο χράτος (και στα χράτη που το περιβάλλουν και σε όλα τα χράτη, σε παγκόσμια κλίμακα), καθώς και πάνω στον υπολογισμό της πείρας των επαναστατικών κινημάτων. Είναι πολύ εύκολο να δειχνείς την «επαναστατικότητά» σου απλώς με βρισιές ενάντια στον κοινοβουλευτικό οπορτονισμό, απλώς με την άρνηση συμμετοχής στα κοινοβούλια, μα ακριβώς επειδή αυτό είναι πολύ εύκολο, δεν είναι και λύση για ένα δύσκολο, δυσκολότατο πρόβλημα. Είναι πολύ πιο δύσκολο να δημιουργήσεις πραγματικά επαναστατική κοινοβουλευτική ομάδα στα ειδωπαίκια κοινοβούλια παρά στη Ρωσία. Βέβαια. Αυτό όμως δεν είναι παρά μια μερική έκφραση της γενικής εκείνης αλήθειας ότι για τη Ρωσία στη συγκεκριμένη, εξαιρετικά πρωτότυπη από ιστορική άποψη κατάσταση του 1917, ήταν πιο εύκολο να αρχίσει τη σοσιαλιστική επανάσταση, ενώ το να τη συνεχίσει και να τη φέρει σε πέρας θα είναι πιο δύσκολο για τη Ρωσία απ' ό,τι για τις ευρωπαϊκές χώρες.

Είχα την ευκαιρία στις αρχές ακόμη του 1918 να τονίσω αυτό το περιστατικό, και η πείρα των δύο επόμενων χρόνων επιβεβαίωσε στο ακέραιο την ορθότητα αυτής της σκέψης. Τέτοιες ειδικές συνθήκες όπως: 1) η δυνατότητα να σινδυαστεί η σοβιετική επανάσταση με τον τερματισμό –χάρη σ' αυτή την επανάσταση– του ιμπεριαλιστικού πολέμου, που έφερε απίστευτα βάσκανα στους εργάτες και τους αγρότες; 2) η δυνατότητα να επιφέληθεί για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα από το θανάσιμο αγώ-

να ανάμεναι στις δυο ομάδες των πανίσχυων σε παγκόσμια κλίμακα ψηφιακαλιστών ληστών, που δεν μπόρεσαν να ενισθούν ενάντια στο σοβιετικό εχθρό· 3) η δινατότητα να αντέξει κανείς σε σχετικά μακρόχρονο εμφύλιο πόλεμο, εν μέρει χάρη στην τεράστια έκταση της χώρας και στα ατελή μέσα συγκοινωνίας· 4) η ίπαρξη μέσω στην αγροτιά ενός τόσου βαθιού αστικοδημοκρατικού επαναστατικού κινήματος, ώστε το κόμμα του προλεταριάτου να ιασθήσει τις επαναστατικές διεκδικήσεις του κόμματος των αγροτών (των εσέρων, που στην πλειοψηφία του είναι κόμμα καθαρά εχθρικό προς τον μπολσεβικισμό) και να τις ικανοποιήσει αφέσως, χάρη στην κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας από το προλεταριάτο· τέτοιες ειδικές συνθήκες δεν υπάρχουν σήμερα στη Δυτική Ευρώπη και δεν είναι πολύ εύκολο να παρουσιαστούν ξανά οι ίδιες ή παρόμοιες συνθήκες. Να γιατί, ανάμεσα στ' άλλα –εκτός από μια σειρά άλλες αιτίες– θα είναι πιο δύσκολο για τη Δυτική Ευρώπη, απ' ό,τι ήταν σε μας, να αρχίσει τη σοσιαλιστική επανάσταση. Και είναι ολοκλήρωση παιδαριώδες να δοκιμάζεις «να προσπεράσεις» αυτή τη δυσκολία, «ιπτερηδώντας» τη δύσκολη αυτή δουλειά της χρηματοποίησης των αντιδραστικών κοινοβουλίων για επαναστατικούς υκοπούς. Θέλετε να δημιουργήσετε μια νέα κοινωνία και φοβάστε τις δυσκολίες που παρουσιάζει η δημιουργία μέσα σε αντιδραστικά κοινοβούλια μιας καλής κοινοβουλευτικής ομάδας από πετεισμένους, αφοσιωμένους, ηρωικούς κομμουνιστές! Μήπως αυτό δεν είναι παιδαριώδες; Αν ο Καρλ Λίμπτκνεχτ στη Γερμανία και ο Ζ. Χέγκλοιντ στη Σουηδία μπόρεσαν, ακόμη και χωρίς μαζική υποστήριξη από τα κάτω, να δώσουν πρώτυπα πραγματικά επαναστατικής χρηματιοπίησης των αντιδραστικών κοινοβουλίων, τότε πώς δεν μπορεί ένα γοργά αναπτυσσόμενο μαζικό επαναστατικό κόμμα, μέσα στις συνθήκες της μεταπολεμικής απογοήτευσης και αγανάκτησης των μαζών, να σφυρηλατήσει μια κομμουνιστική ομάδα μέσα στα χειρότερα κοινοβούλια;! Επειδή οι καθυστερημένες ακριβώς μάζες των εργατών –και ακόμη περισσότερο– των μικροαγροτών στη Δυτική Ευρώπη είναι διαποτισμένες από τις αστικοδημοκρατικές και κοινοβουλευτικές προλήψεις, πολύ περισσότερο απ' ό,τι στη Ρωσία, γι' αυτό ακριβώς οι κομμουνιστές, μόνο μέσα από τέτοια

όργανα σαν τα αυτικά κοινοβούλια μπορούν (και πρέπει) να διεξάγονται μαζί μαζιρόχρονη και επίμονη πάλη που να μη σταματά μπροστά σε καμιά δινοκολία. πάλη για το ξεσκέπασμα, τη διάλυση και την υπερνίκηση αυτών των προλήψεων.

Οι Γερμανοί «αριστεροί» παραστονιούνται για τους κακοίς «αρχηγούς» των Κόμματός τους και πέρτουν σε απελπισία, φτάνοντας ως τη γελοία «άρνηση» των «αρχηγών». Μέσα όμως σε συνθήκες που συχνά είμαστε υποχρεωμένοι να κρίζουμε τους «αρχηγούς» στην παρανομία, η διαμόρφωση «αρχηγών» καλάν, σταθερών, δοκιμασμένων, με κύρος είναι πολύ δύσκολη δοιλειά και δεν μπορούμε να ξεπεράσουμε με επιτυχία αυτές τις δινοκολίες χωρίς το συνδυασμό της νόμιμης με την παράνομη δυνάειά, χωρίς τη δοκιμασία των «αρχηγών» ανάμεσα στ' άλλα και στον κοινοβούλευτικό στίβο. Η κριτική –και μάλιστα η πιο αιστηρή, η πιο αμείλικτη και αδιάλλασκτη– πρέπει να στρέφεται όχι ενάντια στον κοινοβούλευτισμό ή την κοινοβούλευτική δράση, αλλά ενάντια στους αρχηγούς εκείνους που δεν ξέρουν –κι ακόμη περισσότερο ενάντια σ' εκείνους που δε θέλουν– να χρησιμοποιήσουν τις κοινοβούλευτικές ενλογές και το κοινοβούλευτικό βήμα κατά τρόπο επαναστατικό, κομμουνιστικό. Μονάχα μια τέτοια κριτική –συνύνασμένη βέβαια με το διώξιμο των ανίκανων αρχηγών και την αντικατάστασή τους με ικανούς– θα είναι μια ωφέλιμη και γόνιμη επαναστατική δοιλειά, που διαταδικαγγεί ταυτόχρονα και τους «αρχηγούς» -ώστε να είναι άξιοι της εργατικής τάξης και των εργαζόμενων μαζών– και τις μάζες, ώστε να μάθουν να προσανατολίζονται ωστά στην πολιτική κατάσταση και να καταλαβαίνουν τα σιγχρά πολύ σύνθετα και μπερδεμένα καθήκοντα, που απορρέουν απ' αυτή την κατάσταση.*

* Είχα πολύ λίγες δυνατότητες να γνωρίσω τους «αριστερό» κομμουνιστές της Ιταλίας. Είναι αναμφισβήτητο ότι ο σ. Μπροντίγκα και η ομάδα του των «κομμουνιστών οπαδών της αποχής» (Comunisti astensionisti), δεν έχουν δίκιο, όταν υποστηρίζουν την αποχή από το κοινοβούλιο. Σ' ένα σημείο όμως μιν φαίνεται πως έχει δίκιο – απ' ότι μπορώ να κρίνω από δύο φύλλα της εφημερίδας του Τά Σοβίετ²⁹, αρ. φύλ. 3 και 4, 18.1 και 1.II.1920), από τέσσερα τεύχη του εξακρετον περιοδικού του: συντρόφου Σεράτι: Κομμουνισμός (Comunismo³⁰, τεύχη 1-4, 1.X.-30.XI.1919) και από τα σκόρπια φύλλα των ιταλικών αιστικών εφημερίδων που ματέρεσαν να διαβάσω. Συγκεκριμένα,

VIII. ΚΑΝΕΝΑΣ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ;

Είδαμε στην περιοκοπή από την μετροσούφα της Φραιγκφούρτης με πάση αποφασιστικότητα οι «αριστεροί» φίχνουν αυτό το στινθήμα. Είναι θλιβερό να βλέπεις ότι άνθρωποι, που ασφαλώς θεωρούν τον εαυτό τους μαρξιστή και θέλουν να είναι μαρξιστές, ξέχαισαν τις βασικές αλήθειες του μαρξισμού. Να τι έγραψε το 1874 ενάντια στη διακήρυξη των 33 κομμουνάρων-μπλανκιστών ο Ένγκελς, που ανήκει, όπως και ο Μαρξ, σ' εκείνοις τους σπάνιοις, τοις σπανιότατους συγγραφείς, που η κάθη φράση κάθε μεγάλου έργου τους έχει εξαιρετικά βαθὺ περιεχόμενο.

«...“Είμαστε κομμουνιστές” (έγραφαν στη διακήρυξή τους οι κομμουνάροι-μπλανκιστές) γιατί θέλουμε να φτάσουμε στο σκοτό μας, χωρίς να σταματήσουμε σε ενδιάμεσους σταθμούς, χωρίς να κάνουμε συμβιβασμούς, που απλός απομακρύνονται την ημέρα της νίκης και παρατείνουν την περίοδο της σκλαβιάς.»

Οι Γερμανοί κομμουνιστές είναι κομμουνιστές, γιατί μέσα από όλους τους ενδιάμεσους σταθμούς και συμβιβασμούς, που

ο ο. Μπορντίγκα και η ομάδα του έχουν δίκιο, όταν επιτίθενται στον Τουράτι και στους ομοιδεατές του, που παραμένοντιν σ' ένα κόμμα που αναγνώρισε τη ασθετική εξουσία και τη δικτατορία του προλεταριάτου, παραμένοντιν μέλη του κοινοβουλίου και ωστόσο συνεχίζουν την πολι: επιζήμια, τη παλιά, οπορτουνιστική πολιτική τους. Φυσικά ο σ. Σερζίτι και όλο το Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα³¹, όταν το ανέχονται από, κάνονταν λάθος, λάθος που απειλεί να προκαλέσει την ίδια μεγάλη ζημιά και τον ίδιο κίνδυνο όπως και στην Οιτγάρια, όπου οι Οίγγεροι κύριοι Τουράτι σαμποτάρισαν από τα μέσα και το κομματικό και τη ασθετική εξουσία.³² Μια τέτοια λαθωμένη, ασυνέπής ή αχαρακτήριστη στάση απέναντι στους οπορτουνιστές-μέλη του κοινοβουλίου γεννάει από το ένα μέρος των «αριστερών» κομμουνιωμά και από το άλλο δικαιολογεί ως ένα ορισμένο βαθμό την ιπτάμενή του. Ο σ. Σερζάτι έχει ολοφανερώα δίκιο, όταν κατηγορεί το βουλευτή Τουράτι για «ασυνέπεια» (Asimmetria, τεύχ. 3), τη στιγμή που ασυνέπεια δείχνει ακριβώς το Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα που ανέχεται τέτοιους οπορτουνιστές-μέλη του κοινοβουλίου, σαν τον Τουράτι και Σία.

δεν τους δημιούργησαν αυτοί, αλλά η πορεία της ιστορικής εξέλιξης, βλέπουν καθαρά και επιδιώκουν συνεχής τον τελικό σκοπό, δηλαδή την εξαφάνιση των τάξεων και τη δημιουργία ενός κοινωνικού καθεστώτος, όπου δε θα υπάρχει πια θέση για την ατομική ιδιοκτησία στη γη και σε όλα τα μέσα παραγωγής. Οι 33 μπλανκιστές είναι κομμουνιστές, γιατί φαντάζονται πως, μια που αυτοί θέλουν να υπερπηδήσουν τους ενδιάμεσους σταθμούς και τους συμβιβασμούς, η δουλειά πάει πρόμα και πως, αν «αρχίσει» αυτές τις μέρες –πράγμα που το πιστεύουν απόλυτα– και η εξουσία περάσει στα χέρια τους, τότε μεθαύριο «θα εφαρμοστεί κιόλας ο κομμουνισμός». Συνεπός, αν δεν μπορούν να το κάνουν αυτό αμέσως, τότε θα πει πως δεν είναι κομμουνιστές.

Τι παιδική αφέλεια να προβάλλεις την ατομική σου ανυπομονήσια σαν θεωρητικό επιχείρημα! (Φ. Ένγκελς, «Το πρόγραμμα των κομμουνάρων-μπλανκιστών»³³, από τη γερμανική σοσιαλδημοκρατική εφημερίδα *Volksstaat*³⁴, 1874, αρ. φύλ. 73, στη συλλογή: *Άρθρα του 1871-1875*, ρωσ. μετάφραση, Πετρούπολη, 1919, σελ. 52-53).

Στο ίδιο άρθρο ο Ένγκελς εκφράζει το βαθύ σεβασμό του προς τον Βαγιάν και μιλά για την «αναμφισβήτητη υπηρεσία» που πρόσφερε ο Βαγιάν (που ήταν, όπως και ο Ι'κεντ, ο μεγαλύτερος ηγέτης του διεθνούς σοσιαλισμού, ως τη στιγμή που πρόδωσαν το σοσιαλισμό τον Αύγουστο του 1914). Ο Ένγκελς όμως δεν αφήνει χωρίς λεπτομερειώνη ανάλυση ένα ολοφάνερο λάθος. Βέβαια, στους πολύ νεαρούς και άπειρους επαναστάτες, καθώς και στους μικροαστούς επαναστάτες πολύ σεβάσμιας ηλικίας και πολύ έμπειρους, φαίνεται εξαιρετικά «επικίνδυνο», ακατανόητο και λαθεμένο «να επιτρέπονται οι συμβιβασμοί». Και πολλοί ουφιστές (που είναι υπερβολικά ή εξαιρετικά «έμπειροι» πολιτικάντηδες) συλλογίζονται ακριβώς ότις και οι Άγγλοι ηγέτες του οπορτουνισμού, που τους αναφέρει ο σύντροφος Λάνιμπερι: «Εφόσον στους μπολσεβίκους επιτρέπεται ένας τέτοιος συμβιβασμός, γιατί να μην επιτρέπονται και σε μας οποιοιδήποτε συμβιβασμοί;» Οι προλετιάριοι όμως που έχουν διαπιδαγιογιθεί σε επανελημμένες απεργίες (για να πάρουμε μόνο αυτή την εκδήλωση της τοξικής πάλης) συνήθως αφομοιώνουν περιφέρμα την πολύ βαθιά (φιλοσοφική, ιστορική, πολιτική, ψυχολο-

γιακή) αλήθεια που διατύπωσε ο Ένγκελς. Κάθε προλετάριος έχει πάρει μέρος σε απεργίες, έχει δοκιμάσει τους «συμβιβασμούς» με τους μισητούς καταπιεστές και εκμεταλλευτές, όταν οι εργάτες ήταν υποχρεωμένοι να ξανατιάσουν δοιλειά ή χωρίς να έχουν πετύχει τίποτε, ή συμφωνώντας με μια μερική ικανοποίηση των διεκδικούσαν τους. Ο κάθε προλετάριος, χάρη στις συνθήκες της μαζικής πάλης και της βαθιάς οξυνόσης των ταξικών αντιθέσεων μέσα στις οποίες ζει, παρατηρεί τη διαφορά ανάμεσα στο συμβιβασμό που επιβάλλεται από τις αντικειμενικές συνθήκες (το απεργιακό ταμείο είναι φτωχό, οι απεργοί δεν παίρνουν βοήθεια απέξτοι, έχουν πεινάσει και βασανιστεί ως εκεί που δεν παίρνει) –που δε μειώνει καθόλου την επαναστατική αφοσίωση και τη θέληση για παραπέρα αγώνα των εργατών που έκλεισαν έναν τέτοιο συμβιβασμό– και από το άλλο μέρος, το συμβιβασμό των προδοτών που φορτώνουν στις αντικειμενικές συνθήκες το φιλοτομαρισμό τους (και οι απεργοοπάστες κλείνουν «συμβιβασμούς»!), τη δειλιά τους, την επιθυμία τους να εξυπηρετήσουν τους κατιταλιστές, την υποχωρητικότητά τους απέναντι στους εκφοβισμούς, κάτοτε απέναντι στις νουθεσίες, κάποτε απέναντι στις ελεγμοσύνες και κάτοτε απέναντι στις κολακείες των καπιταλιστών (τέτοιους σιμβιβασμούς προδοτών βλέπουμε πάρα πολλούς στην ιστορία του αγγλικού εργατικού κινήματος από την πλευρά των αρχηγών των αγγλικών τρειντ-γιούνιον, όμως σχεδόν όλοι οι εργάτες έχουν δει σε όλες τις χώρες ανάλογα φαινόμενα με τη μια ή την άλλη μορφή).

Φυσικά, υπάρχονταν μεμονωμένες περιπτώσεις εξαιρετικά δύσκολες και πολύπλοκες, που χρειάζονται πάρα πολύ μεγάλες προσπάθειες για να μπορέσεις να καθορίσεις σωστά τον πραγματικό χαρακτήρα του ενός ή του άλλου «συμβιβασμού» –όπως υπάρχουν περιπτώσεις φόνου που τίναι πολύ δύσκολο να κρίνεις, αν ο φόνος ήταν απόλυτα δίκαιος ή ακόμη και υποχρεωτικός (λόγου χάρη, στην περίπτωση νόμιμης άμυνας), ή απιγχώρητη απροσέξια, ή ακόμη κι ένα ίπουλο σχέδιο που εκτελέστηκε με τέχνη. Εννοείται πως στην πολιτική, όπου κάτοτε έχεις να κάνεις με εξαιρετικά πολύπλοκες –εθνικές και διεθνείς– αμοιβαιες σχέσεις ανάμεσα στις τάξεις και στα κόμματα, θα υπάρχουν πάρα πολλές περιπτώσεις ασύγκριτα πιο δύσκολες από το ζή-

τημα του δικαιολογημένου «συμβιβασμού» σε περίπτωση απεργίας ή του προδοτικού «συμβιβασμού» του απεργοσπάστη, του προδότη αρχηγού κλπ. Είναι ανοησία να φτιάξεις μια τέτοια συνταγή ή έναν τέτοιο γενικό κανόνα («κανένας συμβιβασμός!») που να χρησιμεύει για κάθε περίπτωση. Ήρéτει να έχεις τα μάτια που τέσσερα για να μπορείς να προσανατολίζεσαι σε κάθε χωριστή περίπτωση. Η σημασία της κομματικής οργάνωσης και των ηγετών τους κόμματος που είναι άξιοι αντού τουν τίτλου συνίσταται ακριβώς, ανάμεσα σ' άλλα, στην επεξεργασία, με τη μακρόχρονη, επίμονη, πολύμορφη, ολόπλευρη δοιλειά όλων των σκεπτόμενων εκπροσώπων της διομένης τάξης* των απαραίτητων γνώσεων, της απαραίτητης πειρας, του απαραίτητου –εκτός από τις γνώσεις και την πείρα – πολιτικού αισθητηρίου για τη γρήγορη και υωστή λύση των πολύπλοκων πολιτικών προβλημάτων.

Οι αφελείς και οι ολότελα άπειροι άνθρωποι φαντάζονται πως αρκεί να παραδεχτεί κανείς ότι επιτρέπονται γενικά οι συμβιβασμοί – και θα εξαλειφθεί αμέσως κάθε όριο ανάμεσα στον οπορτουνισμό, που ενάντιά του διεξάγουμε και πρέπει να διεξάγουμε αδιάλλακτη πάλη – και στον επαναστατικό μαρξισμό ή στον κομμουνισμό. Τους ανθρώπους όμως αυτούς, αν δεν ξέρουν ακόμη πως όλα τα δρια και στη φύση και στην κοινωνία είναι κινητά και ως ένα βαθμό συμβατικά, με τίτοτε άλλο δεν μπορεί να τους βιοηθήσεις παρά μόνο με μακρόχρονη μορφωτική, διαπαιδαγωγική και διαφωτιστική δουλειά, με την πολιτική και πρακτική πείρα. Στα πρακτικά ξητήματα της πολιτικής σε κάθε χωριστή ή ειδική ιωτορική στιγμή, το σπουδαίο είναι να ξέρεις να ξεχωρίζεις τα ξητήματα στα οποία εκδηλώνεται η κυριότερη

* Σε κάθε τάξη, ακόμη και στις συνθήκες της πιο εξελιγμένης χώρας, ακόμη και στην πιο πρωτοπόρα τάξη, και σ' εκείνη που οι περιστάσεις της στιγμής έχουν προκαλέσει μια εξαιρετική, άνοδο όλων των φυσικών δινάμεων, υπάρχουν πάντα και, όσο καιρό θα υπάρχουν τάξεις, όσο καιρό δε θα εχει εδραιωθεί υλοκληρωτικά, δε θα έχει σταθεροποιηθεί, δε θα έχει αναπτυχθεί πάνω στη δική της βάση η αταξική κοινωνία, θα υπάρχουν αναπόφευκτα εκπρόσωποι της τάξης, που δε σκέφτονται και που δεν είναι πεθεροί να σκεφτούν. Αν δεν ήταν έτσι, ο καπιταλισμός δε θα ήταν καπιταλισμός, που κατιπέρεξε τις μάζες.

μιούφη των συμβιβασμών που είναι απαράδεκτοι, προδοτικοί που ενσαρκώνουν τον ολέθριο για την επαναστατική τάξη οπορτουνισμό και να κατευθύνεις όλες που τις προσπάθειες στο ξεσκέπασμά τους και στην καταπολέμησή τους. Τον καιρό τον ψιλεριαλιστικού πολέμου του 1914-1918 ανάμεσα σε δυο ομάδες εξίσου ληστρικών και αρπακτικών χωρών, η κυριότερη, η βασική μορφή του οπορτονισμού ήταν ο σοσιαλσοβινισμός, δηλ. η υποστήριξη της «υπεράσπισης της πατέμίας», που στην πραγματικότητα μέσα σε ένα τέτοιο πόλεμο ισοδυναμούσε με την υπεράσπιση των ληστρικών συμφερόντων της «δικής τους» αστικής τάξης. Υστερα από τον πόλεμο, η υπεράσπιση της ληστρικής «Κοινωνίας των Εθνών»³⁵ η υπεράσπιση των άμεσων ή έμμεσων συμμαχών με την ντόπια αστική τάξη ενάντια στο επαναστατικό προλεταριάτο και το «σοβιετικό» κίνημα: η υπεράσπιση της αστικής δημοκρατίας και του αστικού κοινοβουλευτισμού ενάντια στη «σοβιετική εξουσία» – αυτές ήταν οι κυριότερες εκδηλώσεις των απαράδεκτων και προδοτικών συμβιβασμών, που στο σύνολό τους αντιπροσώπευαν έναν οπορτονισμό ολέθριο για το επαναστατικό προλεταριάτο και την υπόθεσή του.

«...Να αποκρούσουμε κατηγορηματικότατα κάθε συμβιβασμό με άλλα κόμματα... κάθε πολιτική ελιγμών και συνεννοήσεων» –

γράφουν οι Γερμανοί αριστεροί στην μπροστούχα της Φραγκφούρτης.

Είναι εκπληκτικό πως οι αριστεροί αυτοί, που έχουν τέτοιες αντιλήψεις, δεν καταδικάζουν κατηγορηματικά τον μπολσεβικισμό! Πιατί δεν είναι δυνατό οι Γερμανοί αριστεροί να μην ξέρουν πως όλη η ιστορία του μπολσεβικισμού και πριν και μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση είναι γεμάτη από περιπτώσεις ελιγμών, συμφωνιών, συμβιβασμών με άλλα κόμματα, χωρίς να εξαιρούνται και τα αστικά κόμματα!

Να κάνεις πόλεμο για την αντιρρητή της διεθνούς αστικής τάξης, πόλεμο εκατό φορές πιο δύσκολο, πιο μακρόχρονο και πιο περίπλοκο από ό,τι ο πιο πεισματώφης από τους συνηθισμένους πολέμους ανάμεσα στα κράτη και να παρατείσαι προκαταβολι-

κά από τους ελιγμούς, από την εκμετάλλευση της αντίθεσης των συμφερόντων (έστιο και προσωρινής) μεταξύ των εχθρών, από τις συμφωνίες και τους συμβιβασμούς με τους ενδεχόμενους (έστια και προσωρινούς, ασταθείς, ταλαντειόμενους, συμβατικούς) υψηλάχοντας, δεν είναι πρόγραμμα σε αφάνταστο βαθμό γελοίο; Λεν είναι παν να αρνιόμασταν προκαταβολικά σε μια δύσκολη ανάθαση σε ένα ανεξερείνητο και απάτητο ακόμη βουνό να κάνουμε κάποιες ξικ-ξακ, να γυρίζουμε κάποιες πίσιες, να εγκαταλείπουμε την κατεύθυνση που είχαμε πάρει στην αρχή και να δοκιμάσουμε μια διαφορετική κατεύθυνση; Και αυτούς τους ανθρώπους, που έχουν τοση λίγη στινείδηση και πείρα (πάλι καλά, αν αυτό εξηγείται με τη νεαρή τους ηλικία: τη νεολαία ο θεός την πρόσταξε να λέει για ένα ορισμένο διάστημα τέτοιες κονταμάρες) μπόρεσαν να τους υποστηρίξουν –αδιάφορα αν άμεσα ή έμμεσα, ανοιγτά ή σκεπασμένα, ολοκληρωτικά ή εν μέρει– ορισμένα μέλη του Ολλανδικού Κομμουνιστικού Κόμματος!!

Υστερά από την πρώτη σοσιαλιστική επανάσταση των προλεταριάτου, ύστερα από την ανατροπή της αστικής τάξης σε μια χώρα, το προλεταριάτο αυτής της χώρας εξακολουθεί για πολλό καιρό να είναι πιο αδύνατο από την αστική τάξη, απλούστατα εξαιτίας των τεράστιων διεθνών δεσμών αυτής της τελειταίας, καθώς και εξαιτίας της αυθόρυμητης και αδιάκοπης αναιστήλωσης, αναγέννησης του καπιταλισμού και της αστικής τάξης από τους μικροίς εμπορευματοποιούχους της χώρας εκείνης στην οποία ανατρέπεται η αστική τάξη. Μπορείς να νικήσεις έναν πιο ιχυρό αντίταλο, μόνο εντείνοντας στο έπακρο τις δυνάμεις και χρησιμοποιώντας υποχρεωτικά, με την πιο μεγάλη επιμέλεια, φροντίδα, προσοχή και επιδεξιότητα κάθε, έστω και την ελάχιστη, «ρωγμή» ανάμεσα στους εχθρούς, κάθε αντίθεση συμφερόντων ανάμεσα στην αστική τάξη των διαφόρων χωρών, ανάμεσα στις διάφορες ομάδες ή κατηγορίες της αστικής τάξης στο εσωτερικό της κάθε χώρας – όπως και κάθε, έστω και την ελάχιστη, δινατότητα να αποκτήσεις μαξικό σύμμαχο, έστω και προσωρινό, ταλαντειόμενο, ασταθή, αφέβαιο και συμβατικό. Όποιος δεν το κατάλαβε αυτό, δεν κατάλαβε ούτε κόκκιο από το μαρξισμό και από τον επιστημονικό, σήγχρονο σοσιαλισμό γενικά. Όποιος δεν απόδειξε πρακτικά, μέσα σε ένα αρκετό μεγά-

λε ιχνονικο διάστημα και σε αρκετά πολύμωρφες πολιτικές καταστάσεις, την ικανότητά του να εφαρμόζει την αλήθεια αυτή στην πράξη. αυτός δεν έμαθε ακόμη να βοηθά την επαναστατική τάξη στον αγώνα της για την απελευθέρωση όλης της εργαζόμενης ανθρωπότητας από τους εκμεταλλευτές. Κι αυτά που είπαμε αφορούν εξίσου την περιόδο πριν και μετά την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας από το προλεταριάτο.

Η θεωρία μας δεν είναι δόγμα, μα καθοδήγηση για δράση. Ελεγχαν ο Μαρξ και ο Φνγκελς³⁶ και το μεγαλύτερο λάθος, το μεγαλύτερο έγκλημα τέτοιων μαρξιστών «με δίτλωμα», σαν τον Καρλ Κάουντσι, τον Ότο Μπάουερ κλπ., είναι πως δεν το κατάλαβαν αυτό και δεν ήταν σε θέση να το εφαρμόσουν στις πιο σοβαρές στιγμές της επανάστασης του προλεταριάτου. «Η πολιτική δράση δεν είναι πεζοδρόμιο της λεωφόρου Νιέβσκι» (καθαρό, πλατύ, ίσιο πεζοδρόμιο του εντελώς ίσιου κυριότερου δρόμου της Πετρούπολης), έχει πιο ο μεγάλος Ρώσος σοσιαλιστής της προμαρξικής περιόδου Ν. Γκ. Τσερνισέβσκι.³⁷ Από τον καιρό του Τσερνισέβσκι οι Ρώσοι επαναστάτες πλήρωσαν με άπειρα θύματα το γεγονός ότι αγνόησαν ή ξέχασαν αυτή την αλήθεια. Πρέπει να πετύχουμε με κάθε θυσία, ώστε οι αριστεροί κομμοινιστές και οι αφοσιωμένοι στην εργατική τάξη επαναστάτες της Δυτικής Ευρώπης και της Αμερικής να μην πληρώσουν τόσο ακριβά, όσο οι καθηυτερημένοι Ρώσοι την αφομοίωση αυτής της αλήθειας.

Οι Ρώσοι επαναστάτες σοσιαλδημοκράτες πριν την πτώση του τσαρισμού χρησιμοποίησαν επανειλημένα τις υπηρεσίες των αιστών φιλελεύθερων, δηλ. έκλεισαν μαζί τους ένα σωδό πρακτικούς συμβιβασμούς, και το 1901-1902, πριν ακόμη εμφανιστεί ο μπολσεβικισμός, η πολιά Σύνταξη της Ισκρα (στη Σύνταξη αυτή ανήκαν: ο Πλεχάνοφ, ο Αξελρόντ, η Ζασούλιτς, ο Μάρτοφ, ο Πότρεσοφ κι εγώ) έκλεισε (αλήθεια όχι για πολύ καιρό) μια επίσημη πολιτική συμμαχία με τον Στρούβε³⁸, πολιτικό αρχηγό του αισικού φιλελευθερισμού, ταυτόχρονα όμως ήξερε να διεξάγει ακατάσταστα τον πιο αμελίκτο ιδεολογικό και πολιτικό αγώνα ενάντια στον αισικό φιλελεύθερισμό και ενάντια στις παραμικρότερες εκδηλώσεις της επιφυλής του μέσα στο εργατικό κίνημα. Οι μπολσεβίκοι συνέχιζαν πάντα την ίδια αυτήν

πολιτική. Από το 1905 υποστήριξαν συστηματικά τη συμμαχία της εργατικής τάξης με την αγροτική ενάντια στη φιλελεύθερη αστική τάξη και τον τσαφισμό, χωρίς ταυτόχρονα να παραιτούνται ποτέ από την υποστήριξη της αστικής τάξης ενάντια στον τσαφισμό (λόγω χάρη, στο δεύτερο στάδιο των εκλογών ή στις επαναληπτικές εκλογές) και χωρίς να σταματήσουν τον πιο ανεργήνευτο ιδεολογικό και πολιτικό αγώνα ενάντια στο αστικο-εταναστατικό Αγροτικό Κόμμα των «σοσιαλιστών-εταναστατών», ξεσκεπάζοντάς τους σαν μικροαστούς δημοκράτες. Που υποχριτικά κατέτασσαν τον εαυτό τους στους σοσιαλιστές. Το 1907, οι μπολσεβίκοι έκλεισαν για ένα μικρό χρονικό διάστημα έναν επίσημο πολιτικό συνασπισμό με τους «ποσιαλεπαναστάτες» στις εκλογές της Δυύμας. Στην περίοδο 1903-1912 για κάμποσα χρόνια αντήκαμε τυπικά μαζί με τους μενσεβίκους στο ενιαίο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, ποτέ όμως δε σταματήσαμε τον πολιτικό και ιδεολογικό αγώνα ενάντια στους μενσεβίκους, σαν φορείς της αστικής επιρροής μέσα στο προλεταριάτο και υποδοτούντες. Στο διάστημα του πολέμου συνάψαμε ένα είδος συμβίβασμού με τους «καυντσικιστές», με τους αριστερούς μενσεβίκους (Μάρτοφ) και με ένα μέρος των «σοσιαλιστών-εταναστατών» (Τσερνόφ, Νατανσόν), παρακαθίσαμε μαζί τους στο Τσιμερβάλντ και στο Κίνταλ¹⁹ και βγάλαμε κοινές διακηρύξεις, δε σταματήσαμε δήμας και δεν αδυνατίσαμε ποτέ τον ιδεολογικό-πολιτικό αγώνα ενάντια στους «καυντσικιστές», στον Μάρτοφ και στον Τσερνόφ (ο Νατανσόν πέθανε το 1919). Ήταν τότε «εταναστάτης κομμουνιστής»-νιαρόντνικος⁴⁰ πολύ κοντά σε μας, σχεδόν αλληλέγγυος μαζί μας. Τη στιγμή ακριβώς της Οκτωβριανής Επανάστασης πραγματοποιήσαμε έναν όχι επίσημο, μα πολύ σπουδαίο (και πολύ πετυχημένο) πολιτικό συνασπισμό με τη μικροαστική αγροτική, δεχτήκαμε στο ακέραιο, χωρίς καμιά αλλαγή, το αγροτικό πρόγραμμα των εσέρων, δηλ. κλείσαμε έναν αναμφισβήτητο συμβιβασμό για να αποδείξουμε στους αγρότες πως δε θέλουμε καθόλου να τους επιβληθούμε, αλλά να συνεννοιήσουμε μαζί τους. Ταυτόχρονα προτείναμε (και πραγματοποιήσαμε γρήγορα) έναν επίσημο πολιτικό συνασπισμό, με συμμετοχή στην κυβέρνηση, στους «αριστερούς εσέρους», που διέλισαν το συνασπισμό αυτό ύστερα από την υπογραφή

της ειρήνης του Μπρεστ και κατόπιν έφτασαν ως την ένοπλη εξέγερση εναντίον μας τον Ιούλη του 1918 και αργότερα ως τον ένοπλο αγώνα εναντίον μας.

Γι' αυτό είναι ευνόητο ότι οι επιθέσεις των αριστερών της Γερμανίας ενάντια στην ΚΕ του Κόμματος των κομμουνιστών της Γερμανίας, επειδή έκανε τη σκέψη να κλείσει συνασπισμό με τους «ανεξάρτητους» («Ανεξάρτητο Σοουιλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας», καιουτσιστές) δε μας φαίνονται καθόλου σοβαρές και αποδείχνουν πεντακάθαρα πως οι «αριστεροί» δεν έχουν δίκαιο. Κι εμείς στη Ρωσία είχαμε επίσης δεξιούς μενσεβίκους (που ήταν στην κυβέρνηση Κερένσκι), οι οποίοι αντιστοιχούσαν στους Γερμανούς Σάιντεμαν, και αριστερούς μενσεβίκους: (Μάρτοφ), που αντιτολεύονταν στους δεξιούς μενσεβίκους και αντιστοιχούσαν στους Γερμανούς καιουτσιστές. Το 1917 είδαμε πολύ καθαρά το βαθμαίο πέρασμα των εργατικών μαζών από τους μενσεβίκους στους μπολσεβίκους στο πρώτο Πανρωσικό συνέδριο των Σοβιέτ, τον Ιούνη του 1917, είχαμε όλο-όλο το 13% των ψήφων. Την πλειοψηφία την είχαν οι εσεροί και οι μενσεβίκοι. Στο δεύτερο συνέδριο των Σοβιέτ (25.X.1917 με το παλιό ημερολόγιο) είχαμε το 51% των ψήφων. Τώρα γιατί στη Γερμανία η ίδια ακριβώς, απόλυτα ομοιόμορφη, μετακίνηση των Γερμανών εργατών από τα δεξιά προς τα αριστερά δεν είχε σαν συνέπεια το άμεσο δινάμωμα των κομμουνιστών, αλλά αντίθετα το δυνάμωμα πρώτα του ενδιάμεσου Κόμματος των «ανεξάρτητων», αν και το κόμμα αυτό δεν είχε ποτέ ανεξάρτητες πολιτικές ιδέες και καμιά ανεξάρτητη πολιτική, αλλά απλώς ταλαντευόταν ανάμεσα στους Σάιντεμαν και στους κομμουνιστές;

Είναι ολοφάνερο πως μια από τις αιτίες ήταν η λαθεμένη τακτική των Γερμανών κομμοινιστών, που πρέπει άφοβα και τίμια να αναγνωρίσουν το λάθος τους αυτό και να μάθουν πώς να το διορθώσουν. Το λάθος βρισκόταν στην άρνηση της συμμετοχής στο αντιδραστικό αστικό κοινοβούλιο και στα αντιδραστικά συνδικάτα, το λάθος βρισκόταν στις πολυάριθμες εκδηλώσεις της «αριστερής» παιδικής αρρώστιας που τώρα βγήκε στην επιφάνεια και γι' αυτό θα γιατρεύτει καλύτερα, ταχύτερα και με μεγαλύτερο όφελος για τον οργανισμό.

Είναι ολοφάνερο πως το γερμανικό «Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα» δεν έχει εσωτερική ομοιογένεια. Δίπλα στους παλιούς οπορτουνιστές αρχηγούς (Κάουτσκι, Χίλφερντνιγκ και όπως φαίνεται σε σημαντικό βαθμό και τον Κρίστιν, τον Λέντεμπούρ και άλλους), που απόδειξαν ότι είναι ανίκανοι να καταλάβουν τη σημασία της σοβιετικής εξουσίας και της δικτατορίας του προλεταριάτου, ότι είναι ανίκανοι να καθοδηγήσουν τον επανιστατικό του αγώνα, μέσω σ' αυτό το Κόμμα σχηματίστριε και αναπτύσσεται εξαιρετικά γρήγορα η αριστερή, η προλεταριακή πτέρυγα. Εκατοντάδες χιλιάδες μέλη αυτού του κόμματος (που έχει, μον φαίνεται, ως 750.000 μέλη) είναι προλετάριοι, που φεύγουν από τον Σώματεμαν και τραβούν γρήγορα προς τον κομμουνισμό. Η προλεταριακή αυτή πτέρυγα πρότεινε τόη στο συνέδριο των ανεξάρτητων στη Λιψία (1919) την άμεση και χωρίς όρους προσχώρηση στη III Διεθνή. Είναι προγραμματικά γελοίο να φοβάται κανείς ένα «συμβιβασμό» μ' αυτή την πτέρυγα του κόμματος. Αντίθετα, για τον κομμουνιστές είναι υποχρεωτικόνα ψάξονται και να βρούν την κατάλληλη μορφή για ένα συμβιβασμό μαζί τους, για έναν τέτοιο συμβιβασμό που, από το ένα μέρος, θα διευκόλυνε και θα επιτάχυνε την απαραίτητη πλήρη συγχώνευση μ' αυτή την πτέρυγα και, από το άλλο, δε θα εμπόδιζε καθόλου τους κομμουνιστές στην ιδεολογική-πολιτική τους πάλι ενάντια στην οπορτουνιστική δεξιά πτέρυγα των «ανεξάρτητων». Βέβαια, δε θα είναι εύκολο να βρεθεί η κατάλληλη μορφή συμβιβασμού, μόνο διμάς ένας τσαρλατάνος θα μπορούσε να ιποσχεθεί στους Γερμανούς εργάτες και στους Γερμανίους κομμουνιστές έναν «εύκολο» δρόμο για τη νίκη.

Ο καπιταλισμός δε θα ήταν καπιταλισμός, αν το «καθαρό» προλεταριάτο δεν ήταν περιτριγυρισμένο από ένα σωρό εξαιρετικά πολύμορφων μεταβατικούς τύπους από τον προλετάριο με το μισοπρολετάριο (εκείνον που κατά το μισό βγάζει το ψωμί του, πουλώντας την εργατική του δύναμη), από το μισοπρολετάριο ως το μικροσαγόνη (και το μικροβιοτέχνη, το χειροτέχνη, το μικρονοικούρη γενικά), από το μικρό ως το μεσαίο αγρότη κλπ.: αν μέσα στο ίδιο το προλεταριάτο δεν υπήρχαν διαιρέσεις σε περισσότερο και λιγότερο ανυπτυγμένα στρώματα, διαιρέσεις τοπικές, επαγγελματικές, κάποτε θρησκευτικές κλπ.

Και απ' όλα αυτά απορρέει εντελώς νομοτελειακά η ανάγκη, η απόλυτη ανάγκη για την πρωτοπορία του προλεταριάτου, για το συνειδητό του κομμάτι, για το Κομμουνιστικό του Κόμμα, να καταφεύγει σε ελιγμούς, σε συμφωνίες, σε συμβιβασμούς με τις διάφορες ομάδες των προλετάρων, με τα διάφορα κόμματα των εργατών και των μικροοικονοματικών. Όλο το πρόβλημα είναι να ξέρεις να εφαρμόζεις αυτή την τακτική έτσι που να ανεβάζεις και όχι να χαμηλώνεις το γενικό επίπεδο της προλεταριακής συνειδητότητας, της επαναστατικότητας και της ικανότητας για τον αγώνα και τη νίκη. Πρέτει, ανάμεσα σ' άλλα, να σημειωθεί ότι η νίκη των μπολσεβίκων ενάντια στους μενοεβίκους απαιτούσε όχι μόνο πριν την Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917, αλλά και ύστερα απ' αυτήν, την εφαρμογή μιας τακτικής ελιγμών, συμφωνιών και συμβιβασμών, εννοείται, τέτοιας εφαρμογής και τέτοιων ελιγμών, συμφωνιών και συμβιβασμών που θα διευκόλυναν, θα επιτάχυναν, θα σταθεροποιούσαν και θα ενισχυούν τους μπολσεβίκους σε βάρος των μενοεβίκων. Οι μικρούστοι δημοκράτες (μαζί μ' αυτούς και οι μενοεβίκοι) ταλαντεύονται αναπόφευκτα ανάμεσα στην αστική τάξη και στο προλεταριάτο, ανάμεσα στην αστική δημοκρατία και στο σοφιετικό καθεστώς, ανάμεσα στο ρεφορμισμό και στην επαναστατικότητα, ανάμεσα στο φιλεργατισμό και στο φόβο της δικτατορίας του προλεταριάτου κλπ. Η σωστή τακτική των κομμουνιστών πρέπει να συνίσταται στο να εκμεταλλεύονται αυτές τις ταλαντεύσεις και όχι να τις αγνοούν. Η εκμετάλλευσή τους απαιτεί υποχωρήσεις απέναντι στα στοιχεία εκείνα που προσανατολίζονται, από τη στιγμή και στο μέτρο που προσανατολίζονται, προς το προλεταριάτο, παράλληλα με τον αγώνα ενάντια σε εκείνους που προσανατολίζονται προς την αστική τάξη. Το αποτέλεσμα της εφαρμογής αυτής της σιωστής τακτικής ήταν ότι ο μενοεβίκισμός πάθαινε αποσύνθεση και αποσυνίθεται όλο και περισσότερο στη χώρα μας με την απομόνωση των αρχηγών που επιμένουν στον οπορτουνισμό τους και το πέρασμα στο στρατόπεδο μας των καλύτερων εργατών, των καλύτερων στοιχείων από τη μικροαστική δημοκρατία. Αυτό είναι μια μακροχρόνια διαδικασία και με τις εσπειρούμενες «αποφάσεις»: «κανένας συμβιβασμός», «κανένας ελιγμός», μπορεί μόνο να ζημιάσει το έργο της ενίσχυσης της

επιρροής του επαναστατικού προλεταριάτου και της ανέσησ των δυνάμεών του.

Τέλος, ένα από τα αναμφισβήτητα λάθη των «πριστερών» της Γερμανίας είναι η μονοχόμματη επιμονή τους να μην αναγνωρίζουν την ειρήνη των Βερσαλλιών.⁴¹ Και όσο διατιπάνεται με μεγαλύτερη «βαριάτητα» και «υπουδαίτητα», με μεγαλύτερη «αποφασιστικότητα» και κατηγορηματικότητα αυτή η γνώμη, όπος λόγου χάρη από τον Κ. Χόρνερ, τόσο φαίνεται και λιγότερη έξυπνη. Δεν αρκεί να απαρνιέσαι τις ολοφάνευτες ανοησίες του «εθνικού μπολσεβικισμού» (του Λάουφενμπεργκ και άλλων), που στις σημερινές συνθήρες της διεθνούς προλεταριακής επανάστασης έφτασε στο σημείο να συνιστά ένα συναστιομό με τη γερμανική αστική τάξη για τον πόλεμο ενάντια στην Αντάντ. Πρέπει να καταλάβουμε ότι είναι φιλικά λαθεμένη η τακτική που δεν παραδέχεται ότι η Σοβιετική Γερμανία (αν δημιουργούνταν γρήγορα μια Σοβιετική Δημοκρατία της Γερμανίας) θα βρισκόταν στην ανάγκη να αναγνωρίσει για ορισμένο διάστημα την ειρήνη των Βερσαλλιών και να υποταχθεί σ' αυτή. Απ' αυτό δεν έπειται ότι οι «ανεξάρτητοι» είχαν δίκιο να διατυπώσουν –τότε που στην εξουσία στραγγυλοκάθονταν οι Σάιντεμαν, τότε που δεν είχε ακόμη ανατραπεί η σοβιετική εξουσία στην Ουγγαρία, τότε που δεν αποκλειόταν ακόμη η δινατότητα βοήθειας από μια σοβιετική επανάσταση στη Βιέννη, που θα υποστήριζε τη Σοβιετική Ουγγαρία– να διατυπώσουν κάτιο από κείνες τις συνθήρες το αύτημα να υπογραφεί η ειρήνη των Βερσαλλιών. Τότε οι «ανεξάρτητοι» τα κλωδογυγνούσαν και ελίσσονταν πολύ άσχημα, γιατί αναλάβαιναν μια μεγαλύτερη ή μικρότερη ευθύνη για τους προδότες Σάιντεμαν και γλυτρούσαν λιγότερο είτε περισσότερο από τη θέση των αμείλικτοι (και ψηχραμοτάτου) ταξικών πολέμου ενάντια στους Σάιντεμαν, στην «αταξική» ή «υπεραταξική» θέση.

Τώρα όμως έκδηλα η κατάσταση είναι τέτοια, που οι κομμουνιστές της Γερμανίας δεν πρέπει να δέσουν τα χέρια τους και να υποσχθούν ότι σε τερψτική νίκης του κομμουνισμού θα καταγγείλουν υποχρεωτικά και οπωδόποτε την ειρήνη των Βερσαλλιών. Αιτό θι ϊταν ανόητο. Πρέπει να πούμε: ο Σάιντεμαν και οι καυτσκιστές διέπραξαν μια σειρά προδοσίες, που δυσκό-

λεφαν (και εν μέρει χαντάκωσαν) την υπόθεση της συμμαχίας με τη Σοβιετική Ρωσία και με τη Σοβιετική Ουγγαρία. Εμείς, οι κομμουνιστές, θα διευκολύνουμε και θα προστομάξουμε με όλα τα μέσα μια τέτοια συμμαχία, χωρίς να είμαστε καθόλου υποχρεωμένοι να καταγγείλουμε σπωδήποτε και μάλιστα αμέσως την ειρήνη των Βερσαλλιών. Η δυνατότητα να καταγγείλουμε με επιτυχία την ειρήνη των Βερσαλλιών δεν εξαρτιέται μόνο από τις επιτυχίες του σοβιετικού κινήματος στη Γερμανία, αλλά και από τις επιτυχίες του σε όλο τον κόσμο. Οι Σάιντεμαν και οι καουτσουκίστες εμπόδιζαν αυτό το κίνημα, εμείς το βιοθέμα. Να πού βρίσκεται η ουσία της υπόθεσης, να πού βρίσκεται η φιλική διαφορά. Και αν οι ταξικοί μας εχθροί, οι εκμεταλλευτές και οι λακέδες τους, οι Σάιντεμαν και οι καουτσουκίστες, άφησαν να τους διαφύγουν μια σειρά δυνατότητες να διναμάρσουν και το γερμανικό και το διεθνές σοβιετικό κίνημα, να διναμάρσουν και τη γερμανική και τη διεθνή σοβιετική επανάσταση, το φταιξιό είναι δικό τους. Η σοβιετική επανάσταση στη Γερμανία θα δυναμώσει το διεθνές σοβιετικό κίνημα, που είναι το πιο δυνατό προπύργιο (και το μοναδικά σίγουρο, ακατανικητό και σε παγκόσμια κλίμακα ισχυρό προπύργιο) ενάντια στην ειρήνη των Βερσαλλιών, ενάντια στο διεθνή μπεριαλισμό γενικά. Το να βάζεις υποχρεωτικά και απαραίτητα και άμεσα στην πρώτη θέση την απαλλαγή από την ειρήνη των Βερσαλλιών και ύστερα το ζήτημα της απελευθέρωσης από το ζυγό του μπεριαλισμού των άλλων χωρών που καταπίέζει ο μπεριαλισμός είναι μικροαστικός εθνικισμός (άξιος των Κάουτσκι, Χίλφερντνγκ, 'Οτο Μπάουνερ και Σία) και όχι επαναστατικός διεθνισμός. Η ανατροπή της αστικής τάξης σε οποιαδήποτε μεγάλη ευρωπαϊκή χώρα, μαζί και στη Γερμανία, είναι ένα τόσο μεγάλο πλεονέκτημα για τη διεθνή επανάσταση, που θα άξιζε και θα έπρεπε και μόνο γι' αυτό να συμφωνήσει κανείς, αν θα χρειαστεί, για μια πιο μακρόχρονη διατήρηση της συνθήκης των Βερσαλλιών. Αν η Ρωσία μπόρεσε μόνη της, με όφελος για την επανάσταση, να υπομένει αρκετούς μήνες την ειρήνη του Μπρεστ, δεν είναι καθόλου αδύνατο η Σοβιετική Γερμανία, σε συμμαχία με τη Σοβιετική Ρωσία, να υπομείνει προς όφελος της επανάστασης μια πιο μακρόχρονη διατήρηση της ειρήνης των Βερσαλλιών.

Οι υπεριαλιστές της Γαλλίας, της Αγγλίας κλπ. προκαλούν τους Γερμανούς κομμουνιστές, τους στήνουν την παγίδα: «Πέστε πως δε θα υπογράψετε την ειρήνη των Βερσαλλιών». Και οι αριστεροί κομμουνιστές πέφτονταν παιδιά στην παγίδα που τους στήνουν, αντί να ελευχθούν έξυπνα ενάντια στον ύπουλο εχθρό που στη δοσμένη στιγμή είναι πιο δυνατός, αντί να του πουν: «Τώρα θα υπογράψουμε την ειρήνη των Βερσαλλιών». Να δένουμε προκαταβολικά τα χέρια μας, να λέμε ανοιχτά στον εχθρό, που τώρα είναι καλύτερα εξυπλισμένος από μας, αν θα τον πολεμήσουμε και πότε, είναι ανοησία και όχι επαναστατισμός. Να δεχόμαστε τη μάχη, όταν αυτό συμφέρει ολοφάνερα στον αντίπαλο και όχι σε μας, είναι έγκλημα, και δεν αξίζουν πεντάρα οι πολιτικοί πηγέτες της επαναστατικής τάξης, που δεν ξένιον να κάνουν «ελιγμούς, συμφωνίες, συμβιβασμούς» για να μποφύνουν μια μάχη κατάφωρα ασύμφωρη.

IX. Ο «ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ» ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

Στην Αγγλία δεν υπάρχει ακόμη κομμουνιστικό κόμμα, υπάρχει όμως ανάμεσα στους εργάτες ένα σφριγγλό, πλατύ, γραγγά αναπτυσσόμενο, ισχυρό κομμουνιστικό κίνημα, που μας δίνει το δικαίωμα να τρέφουμε τις καλύτερες ελπίδες. Υπάρχουν αρκετά πολιτικά κόμματα και οργανώσεις («Βρετανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα»⁴², «Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα», «Σοσιαλιστική Ένωση της Νότιας Ουαλίας», «Εργατική Σοσιαλιστική Ομοσπονδία»⁴³), που θέλονταν να δημιουργήσουν κομμουνιστικό κόμμα και διεξάγουν πόη διαπραγματεύσεις μεταξύ τους γι' αυτό το πρόγραμμα. Στην εφημερίδα *Ntrepéntot twn ergatón*⁴⁴ (σώμα VI, αρ. φύλ. 48, της 21.II.1920), εβδομαδιαίο άργανο της τελευταίας πετρώς παραπάνω οργανώσεις, δημοσιεύεται ως ένα άρθρο της διευθύντριας, σ. Σύλβιας Πάνκχερστ: «Για ένα κομμουνιστικό κόμμα». Το άρθρο εξιστορεί την πορεία των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στις τέσσερις οργανώσεις που αναφέρομε για τη δημιουργία ενιαίου κομμουνιστικού κόμματος, με βάση την προ-

σχώρηση στην III Λιεθνή, την αναγνώριση του σοβιετικού συστήματος, αντί του κοινοβουλευτισμού, και της δικτατορίας του προλεταριάτου. Φαίνεται πως ένα από τα κυριότερα εμπόδια για την άμεση δημιουργία ενιαίου κομμουνιστικού κόμματος είναι οι διαφωνίες πάνω στο ζήτημα της συμμετοχής στο κοινοβούλιο και της προσχώρησης του νέου κομμουνιστικού κόμματος στο παλιό, σινδικαλιστικό, αποτελούμενο κυρίως από τρέιντ-γιουνιόν, οποτονιστικό και σοσιαλσορβινιστικό «Εργατικό Κόμμα». Η «Εργατική Σοσιαλιστική Ομοσπονδία» –όπως και το «Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα»*– τάσσονται ενάντια στη συμμετοχή στις βουλευτικές εκλογές και στο κοινοβούλιο, ενάντια στην προσχώρηση στο «Εργατικό Κόμμα», διαφωνώντας σ' αυτό το σημείο με όλα τα μέλη ή με την πλειοψηφία των μελών του Βρετανικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, που το βλέπουν σαν τη «δεξιά πτέρυγα των κομμουνιστικών κομμάτων» στην Αγγλία (σελ. 5 του άρθρου, που αναφέραμε, της Σύλβιας Πάνκχερστ).

Έτσι, ο βασικός χωρισμός είναι ο ίδιος, όπως και στη Γερμανία, παρά τις τεράστιες διαφορές και στη μορφή που εκδηλώνονται οι διαφωνίες (στη Γερμανία η μορφή αυτή είναι πολύ πιο συγγενική με τη «ρωσική» απ' ό, τι στην Αγγλία) και σε μια ολόκληρη σειρά από άλλα περιστατικά. Ας δούμε, λοιπόν, τα επιχειρήματα των «αριστερών».

Στο ζήτημα της συμμετοχής στο κοινοβούλιο η σ. Σύλβια Πάνκχερστ αναφέρεται στο δημοσιευμένο στο ίδιο φύλλο άρθρο του σ. Ον. Γκάλαχερ (W. Gallacher), που γράφει εξ ονόματος του «Εργατικού Συμβουλίου της Σκοτίας» της Γλασκόβης:

«Το συμβούλιο αυτό –γράφει ο Γκάλαχερ– είναι καθαρά αντικοινοβουλευτικό και το ακολουθεί η αριστερή πτέρυγα διάφορων πολιτικών οργανώσεων. Εμείς αντιπροσωπεύουμε το επαναστατικό κίνημα της Σκοτίας, που προσπαθεί να δημιουργήσει επαναστατική οργάνωση μέσα στην παραγωγή (στους διάφορους κλάδους της παραγωγής) και κομ-

* Φαίνεται πως από το κόμμα είναι ενάντια στην προσχώρηση (πο στο «Εργατικό Κόμμα», δεν είναι όμως στο σύνολό του ενάντια στη συμμετοχή στο κοινοβούλιο.

μουνιστικό κόμμα στηριγμένο στις κοινωνικές επιτροπές σε όλη τη χώρα. Πολύ καιρό φιλονικήσαμε με τους επίσημους κοινοβουλευτικούς. Δεν το θεωρούσαμε αναγκαίο να τους κηρύξουμε ανοχτά τον πόλεμο κι αυτοί φοβούνται να περάσουν στην επίθεση εναντίον μας.

Αυτή κατάσταση όμως δεν μπορεί να συνεχιστεί για πολύ καιρό. Νικούμε σε όλη τη γραμμή.

Η μάζα των μελών του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος της Σκοτίας νιώθει όλο και μεγαλύτερη αποστροφή για την ιδέα του κοινοβουλίου και όλες σχεδόν οι τοπικές ομάδες είναι υπέρ των Σοβιέτ (χρησιμοποιείται η ρωσική λέξη με αγγλικά γράμματα) ή των εργατικών Σοβιέτ. Είναι αυτονόητο πως αυτό έχει πολὺ συβαρή σημασία για τους χωρίους εκείνους που βλέπουν την πολιτική σαν μέσο βιοποριωμού (σαν επάγγελμα) και βάζουν μπροστά όλα τα μέσα για να πείσουν τα μέλη τους να γυρίσουν πίσω στους κόλπους του κοινοβουλευτισμού. Οι επαναστάτες σύντροφοι δεν πρέπει (οι υπογραμμίσεις είναι παντού του σιντάκτη του γράμματος) να υποστηρίζουν αυτή τη συμμορία. Ο αγώνας μας εδώ θα είναι πολύ δύσκολος. Ένα από τα χειρότερα χαρακτηριστικά του θα είναι η πρόσδοσία εκείνων για τους οποίους τα ατομικά συμφέροντα είναι το δινατό κάντρο, παρά το ενδιαφέρον τους για την επανάσταση. Κάθε υποστήριξη του κοινοβουλευτισμού βοηθά απλώς να περάσει η εξουσία στα χέρια των Βρετανών μας Σάιντεμαν και Νόσκε. Ο Χέντερσον, ο Κλάινς (Clynes) και Σία είναι αδιόρθωτα αντιδραστικοί. Το επίσημο Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα πέφτει όλο και περισσότερο κάτω από την εξουσία των αστών φιλελεύθερων που βρήκαν πνευματικό καταφύγιο στο στρατόπεδο των χωρίων Μακεντόναλντ, Σνόριντεν και Σία. Το επίσημο Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα είναι απονόδος εχθρός της ΗΠΔΕΘΝΟΥΣ, ενώ η μάζα είναι μαζί της. Το να υποστηρίζεις με οποιονδήποτε τρόπο τους κοινοβουλευτικούς-οποδοτούνιστές σημαίνει απλώς να παιζεις το παιχνίδι των χωρίων που αναφέρομε παραπάνω. Το Βρετανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν έχει εδώ καμιά σημασία... Εδώ χρειάζεται γερή επαναστατική παραγωγική οργάνωση (βιομηχανική) και κοινωνιστικό

κόμμα, που να στηρίξει τη δράση του σε σαφείς και με ακολύθεια καθορισμένες επιστημονικές βάσεις. Αν οι σύντροφοι μας μπορούν να μας βοηθήσουν να δημιουργήσουμε τέτοια οργάνωση και τέτοιο κόμμα, θα δεχτούμε πρόθυμα τη βοήθειά τους. Αν δεν μπορούν, για όνομα του θεού, ας μην ανακατεύονται καθόλου, αν δε θέλουν να προδώσουν την Επανάσταση, υποστηρίζοντας τους αντιδραστικούς, που με τόσο ζήλο προσπαθούν να αποκτήσουν τον "τιμητικό" (;- το ερωτηματικό είναι του συντάκτη του γράμματος) τίτλο του βουλευτή και φλέγονται από την επιθυμία να αποδείξουν πως μπορούν να διωκούν τόσο καλά όσο και τα ίδια τα "αφεντικά", οι ταξικοί πολιτικοί.»

Το γράμμα αυτό προς τη Σύνταξη εκφράζει, κατά τη γνώμη μου, θαυμάσια τις διαθέσεις και την άποψη των νεαρών κομμουνιστών ή των εργατών-μαζικών στελεχών, που μόλις άρχισαν να έρχονται στον κομμουνισμό. Οι διαθέσεις αυτές είναι εξαιρετικά παρηγόρες και πολύτιμες. Πρέπει να ξέρεις να τις εκτιμάς και να τις υποστηρίξεις, γιατί δίχως αυτές δε θα είχε ελπίδες νίκης η επανάσταση των προλεταριάτου στην Αγγλία και σε κάθε άλλη χώρα. Τους ανθρώπους που ξέρουν να εκφράζουν τις διαθέσεις αυτές των μαζών, που ξέρουν να προκαλούν στις μάζες παρόμοιες διαθέσεις (που πολύ συχνά είναι υπολανθανούσες, υποσυνείδητες, ανεκδήλωτες), πρέπει να τους προσέχουμε και να τους βοηθάμε στο δρυγικά με κάθε τρόπο. Ταυτόχρονα όμως πρέπει να τους λέμε καθαρά και ξάστερα πως δε φτάνει μόνο η διάθεση για να καθοδηγείς τις μάζες στο μεγάλο επαναστατικό αγώνα και πως τούτα ή εκείνα τα λάθη που πάνε να κάνονται κάνονται οι πιο αφοσιωμένοι στην υπόθεση της επανάστασης ανθρώποι, είναι λάθη που μπορούν να ξημιώσουν την υπόθεση της επανάστασης. Το γράμμα του σ. Γκάλαχερ προς τη Σύνταξη δείχνει χωρίς αμφιβολία τα σπέρματα όλων των λαθών που κάνουν οι Γερμανοί «αριστεροί» κομμουνιστές και που τα είχαν κάνει οι Ρώσοι «αριστεροί» μπολσεβίκοι το 1908 και το 1918.

Ο συντάκτης του γράμματος είναι γεμάτος από το πιο ευγενικό προλεταριακό μίσος προς τους απούς «ταξικούς πολιτι-

κούς» (που το καταλαβαίνουν και το νιώθουν, αυτόσο, όχι μόνο οι προλετάριοι, αλλά και όλοι οι εργαζόμενοι, όλοι οι «μικροί ανθρωποί», για να χρησιμοποιήσουμε τη γερμανική έκφραση). Αυτό το μίσος ενός εκτροσώπου των κατατεξόμενων και εκμεταλλευμένων μαζών είναι πραγματικά η «αρχή πάτησ σοφίας», η βάση για κάθε σοσιαλιστικό και κομμουνιστικό κίνημα και για τις επιτυχίες του. Ο συντάκτης όμως, όπως φαίνεται, δεν παίρνει υπόψη του ότι η πολιτική είναι μια επιστήμη και μια τέχνη που δεν πέφτει από τον ουρανό, δε δίνεται δωρεάν και ότι το προλεταριάτο, αν θέλει να νικήσει την αστική τάξη, πρέπει να βγάλει δικοί του, προλετάριους, «ταξικούς πολιτικούς», και τέτοιους που να μην είναι χειρότεροι από τους αστούς πολιτούς.

Ο συντάκτης του γράμματος κατάλαβε θαυμάσια πως όχι το κοινοβούλιο, αλλά μόνο τα εργατικά Σοβιέτ μπορούν να είναι τα ύραγανα για την επιτευξη των σκοπών του προλεταριάτου και, φυσικά, όποιος δεν το κατάλαβε αυτό ως τα σήμερα είναι ο χειρότερος αντιδραστικός, και ας είναι ο πιο σοφός ανθρωπος, ο πιο έμπειρος πολιτικός, ο πιο τίμιος πολίτης και οικογενειάρχης. Ο συντάκτης όμως τον γράμματος ούτε καν βάζει το ερώτημα και ούτε σκέπτεται, αν είναι ανάγκη να βάλει το ερώτημα: μπορούμε να οδηγήσουμε τα Σοβιέτ στη νίκη ενάντια στο κοινοβούλιο, χωρίς να μπάσουμε τους «Σοβιετικούς» πολιτικούς μέσα στο κοινοβούλιο; Χωρίς να αποσυνθέσουμε τον κοινοβούλευτισμό από τα μέσα; Χωρίς να προετοιμάσουμε μέσα από το κοινοβούλιο την επιτυχία των Σοβιέτ στο καθήκον που έχουν μαρτυρητά τους να διαλύσουν το κοινοβούλιο; Και όμως ο συντάκτης του γράμματος εκφράζει την απόλυτα σιωστή σκέψη ότι το κομμουνιστικό κόμμα στην Αγγλία πρέπει να στηρίξει τη δράση του σε επιστημονικές βάσεις. Η επιστήμη απαιτεί, πρώτο, να παίρνεις υπόψη σου την πείρα των άλλων χωρών, ιδιαίτερα αν οι άλλες χώρες, που είναι επίσης καπιταλιστικές, δοκιμάζουν ή δοκίμασαν τελευταία ματ παρόμοια πείρα. Λεύτερο, να παίρνεις υπόψη όλες τις δυνάμεις, τις ομάδες, τα κόμματα, τις τάξεις, τις μάζες, που δρουν μέσα σε μια δοσμένη χώρα και όχι να καθορίζεις την πολιτική με βάση μινάχα τις επιθυμίες και τις αντιλήψεις,

το βαθμό της συνειδητότητας και της διάθεσης για αγώνα μιας μόνο ομάδας ή ενός μόνο κόμματος.

Είναι σωστό ότι οι Χέντερσον, οι Κλάινς, οι Μακντόναλντ, οι Σνόουντεν είναι άνθρωποι αδιόρθωτα αντιδραστικοί. Είναι επίσης σωστό ότι θέλουν να πάρουν την εξουσία στα χέρια τους (προτιμώντας το συνασπισμό με την αστική τάξη), ότι θέλουν «να κιθερούν» σύμφωνα με τους ίδιους παμπάλαιους αστικούς κανόνες, πως, όταν θα βρεθούν στην εξουσία, θα φέρνουνται απωδήποτε σαν τους Σάιντερμαν και τους Νόσκε.

Όλα αυτά είναι σωστά. Από δωδώμας δεν έπειται καθόλου ότι η υποστήριξή τους αποτελεί προδοσία της επανάστασης, αλλά ότι προς το συμφέρον της επανάστασης οι επαναστάτες της εγγατικής τάξης πρέπει να παρέχουν σ' αυτούς τους χιψίους ορισμένη κοινοβουλευτική υποστήριξη. Για να ξεκαθαρίσω τη σκέψη αυτή, θα πάρω δύο σύγχρονα αγγλικά πολιτικά ντοκουμέντα: 1) το λόγο του πρωθυπουργού Λόιντ Τζορτζ στις 18.III.1920 (όπως δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *The Manchester Guardian* της 19.III.1920) και 2) τους συλλογισμούς της «αριστερής» κομμουνιστών, της σ. Σύλφιας Πάνκχερστ, στο ώρθρο της που αναφέραμε παραπάνω.

Ο Λόιντ Τζορτζ στο λόγο του έκανε πολεμική στον Άσκουνθ (που είχε κληθεί ειδικά στη σινεδρίαση, αρνήθηκε όμως να ελθει) και στους φιλελεύθερους που δε θέλουν το συνασπισμό με τους σιντηρητικούς, αλλά μα προσήγιση με το Εργατικό Κόμμα. (Στο γράμμα του σ. Γκάλαχερ προς τη Συνταξη είδαμε επίσης να αναφέρεται το γεγονός ότι φιλελεύθεροι περνούντο Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα). Ο Λόιντ Τζορτζ προσπαθούσε να αποδείξει πως είναι απαραίτητος ο συνασπισμός των φιλελεύθερων με τους σιντηρητικούς και μάλιστα ένας στενός συνασπισμός, γιατί διαφρετικά μπορεί να νικήσει το Εργατικό Κόμμα, που ο Λόιντ Τζορτζ «προτιμά να το ονομάζει» σοσιαλιστικό, και που επιδιώκει τη «συλλογική ιδιωτησία» στα μέσα παραγωγής. «Στη Γαλλία αυτό ονομάζοταν κομμοινισμός» – ξεγόνθε εκλαϊκευτικά ο αρχηγός της αγγλικής αστικής τάξης στους ακροατές του, μέλη του κοινοβουλευτικού Φιλελεύθερου Κόμματος, που, όπως φαίνεται, δεν το ξέρανε ως τότε – «στη Γερμανία αυτό ονομάζοταν σοσιαλισμός» στη Ρωσία ονομάζεται μπολ-

«εβικισμός». Για τους φιλελεύθερους, αυτό είναι και «ψηχήν αστιφάδεκτο, εξηγούσε ο Λόιντ Τζορτζ, γιατί οι φιλελεύθεροι είναι κατ' αρχήν υπέρ της ατομικής ιδιοκτησίας. «Ο πολιτισμός βρίσκεται σε κίνδυνο», δήλωνε ο ομιλητής και γι' αυτό οι φιλελεύθεροι και οι συντηρητικοί πρέπει να ενωθούν...»

«...Λαν πάτε στις αγροτικές περιφέρειες –είπε ο Λόιντ Τζορτζ– σημαντικών των, εκεί θα βρείτε τον παλιούς κομματικούς διαχωρισμούς που διατηρήθηκαν όπως ήταν πρώτα. Εκεί ο κίνδυνος είναι πολύ απομακρυσμένος. Εκεί δεν υπάρχει κίνδυνος. Όταν όμως το κίνημα φτάνει ως τις αγροτικές περιφέρειες, ο κίνδυνος θα είναι και κει τόσο μεγάλος όσο μεγάλος είναι τώρα σε μερικές βιομηχανικές περιφέρειες. Τα τέσσερα πέμπτα της χώρας μας ασχολούνται με τη βιομηχανία και το εμπόριο και μόλις το ένα πέμπτο με τη γεωργία. Αυτό είναι ένα περιστατικό που το έχιο πάντα υπόψη μου, ότι κιν σκέπτομαι τους κινδύνους που μας επιφυλάσσει το μέλλον. Στη Γαλλία, ο πληθυσμός είναι γεωργικός και υπάρχει μια στέρεη βάση από καθορισμένες αντιλήψεις, που δεν αλλάζει πολύ γρήγορα και δεν είναι και τόσο εύκολο να την ανταράξει το επαναστατικό κίνημα. Διαφορετικά μπαίνει το ζήτημα στη χώρα μας. Στη χώρα μας η ανατροπή είναι πιο εύκολη από κάθε άλλη χώρα του κόσμου, και αν θα αρχίσει η χώρα μας να κλονίζεται, η κατάρρευση θα είναι εδώ, για τους λόγους που αναφέραμε, πιο μεγάλη από τις άλλες χώρες.»

Ο αναγνώστης βλέπει εδώ πως ο Λόιντ Τζορτζ δεν είναι μόνο πολύ έξι μπνος άνθρωπος, αλλά και έχει διδαχτεί πολλά από τους μαρξιστές. Λεν είναι αμαρτία να διδαχτούμε κι εμείς από τον Λόιντ Τζορτζ.

Είναι επίσης ενδιαφέρον να σημειώσουμε το παρακάτω επεισόδιο από τη συζήτηση που έγινε ύστερα από το λόγο του Λόιντ Τζορτζ:

«Κ. Ουάλας (Wallace): Θα ήθελα να ρωτήσω πώς βλέπει ο πρωθυπουργός τα αποτελέσματα της πολιτικής του στις βιομηχανικές περιφέρειες σχετικά με τους βιομηχανικούς ερ-

γάτες, από τους οποίους πάρα πολλοί είναι σήμερα φιλελεύθεροι και μας υποστηρίζουν τόσο πολύ. Δε θα μπορούσε να έχει σαν αποτέλεσμα την τεράστια αυξήση της δύναμης του Εργατικού Κόμματος χάρη στους εργάτες που σήμερα είναι ειλικρινείς υποστηρικτές μας;

Πρωθυπουργός: Έχω εντελώς διαφορετική γνώμη. Το γεγονός ότι οι φιλελεύθεροι παλεύουν αναμεταξύ τους, αναμφισβήτητα, σπρώχνει ένα πολύ σημαντικό αριθμό φιλελεύθερων να πάνε, από απελπισία, προς το Εργατικό Κόμμα, όπου υπάρχει ήδη ένας σημαντικός αριθμός φιλελεύθερων, πολύ ικανών ανθρώπων, που τώρα ασχολούνται με τη δισφήμηση της κυβερνησης. Το αποτέλεσμα αναμφισβήτητα είναι ότι δυναμώνουν σημαντικά οι διαθέσεις του κοινού προς όψεις του Εργατικού Κόμματος. Η κοινή γνώμη δεν κάνει στροφή προς τους φιλελεύθερους, που βρίσκονται έξω από το Εργατικό Κόμμα, αλλά προς το Εργατικό Κόμμα, από δείχνουν οι αναπληρωματικές εκλογές.»

Ας πούμε παρεμπιπτόντως πως ο σύλλογισμός αυτός δείχνει κυρίως πάσσο τα έχουν μπλέξει οι πιο έξυπνοι άνθρωποι της αστικής τάξης και δεν μπορούν να μην κάνουν ανεπανόρθωτες ανοησίες. Απ' αυτό θα χαθεί και η αστική τάξη. Ενώ οι άνθρωποι μας μπορούν να κάνουν ακόμη και ανοησίες (βέβαια με τον όρο ότι οι ανοησίες αυτές δε θα είναι πολύ μεγάλες και ότι θα διαρρέωνται έργα) και παρ' όλα αυτά να βγαίνουν στο τέλος νικητές.

Το άλλο πολιτικό ντοκούμεντο είναι οι παρακάτω συλλογισμοί της «αριστερής» κομμοινίστριας, σ. Σύλβιας Πάνχερστ:

«...Ο σ. Ινκπιτ (γραμματέας του Βρετανικού Σοσιαλιστικού Κόμματος) αποκαλεί το Εργατικό Κόμμα “κυριότερη οργάνωση του κινήματος της εργατικής τάξης”. Ένας άλλος σύντροφος από το Βρετανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα στη συνδιάσκεψη της III Διεθνούς διατύπωση την άποψη του Βρετανικού Σοσιαλιστικού Κόμματος ακόμη πιο ανάγλυφα. Ο σύντροφος αυτός είπε: “Θεωρούμε το Εργατικό Κόμμα σαν την οργανωμένη εργατική τάξη”.

Δε συμμεριζόμαστε την άποψη αυτή για το Εργατικό Κόμμα. Το Εργατικό Κόμμα έχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μελών, αν και τα μέλη του αυτά είναι σε μεγάλο βαθμό αδρανή και απαθή. Είναι εργάτες και εργάτριες που μπήκαν στα τρέιντ-γιοτύνιον, γιατί οι σύντροφοί τους τοι εργοστασίου είναι τρέιντ-γιοτινιονιστές και γιατί θέλουν να παίρνουν βοηθήματα.

Εμείς όμως αναγνωρίζουμε πως η μεγάλη αριθμητική δύναμη του Εργατικού Κόμματος οφείλεται επίσης στο γεγονός ότι είναι δημούργημα μιας ιδεολογικής σχολής, που τα σύνορά της δεν τα έχει ακόμη ξεπεράσει η πλειοψηφία της βρετανικής εργατικής τάξης, αν και μεγάλες αλλαγές ετοιμάζονται στα μιαλά του λαού που θα αλλάξει γρήγορα αυτή την κατάσταση...».

«...Το Βρετανικό Εργατικό Κόμμα, όπως και οι σοσιαλ-πατριωτικές οργανώσεις των άλλων χωρών, στην πορεία της φυσιολογικής εξέλιξης της κοινωνίας, θα έλθει αναπόφευκτα στην εξουσία. Δυσύλειά των κομμουνιστών είναι να οργανώνουν τις δυνάμεις που θα ανατρέψουν τους σοσιαλπατριώτες, και εμείς στη χώρα μας δεν πρέπει ούτε να καθυστερούμε τη δουλειά αυτή ούτε να ταλαιπεύμαστε.

Δεν πρέπει να σκορπούμε την ενεργητικότητά μας, ανένοντας τη δίνηση του Εργατικού Κόμματος· η άνοδός του στην εξουσία είναι αναπόφευκτη. Πρέπει να συγκεντρώσουμε τις δυνάμεις μας για να δημιουργήσουμε κομμουνιστικό κίνημα που θα νικήσει το Εργατικό Κόμμα. Το Εργατικό Κόμμα σε λίγο θα σχηματίσει κυβέρνηση· η επαναστατική αντιπολίτευση πρέπει να είναι έτοιμη για να επιτεθεί εναντίον της...»

Κι έτοι η φιλελεύθερη αστική τάξη εγκαταλείπει το σύστημα των «δύο κομμάτων» (των εκμεταλλευτών) που το καθαγίασε ιστορικά μια πείρα αιώνων, σύστημα που συμφέρει εξαιρετικά στους εκμεταλλευτές, θεωρώντας απαραίτητη τη συνένωση των δυνάμεων των δύο κομμάτων για τον αγώνα ενάντια στο Εργατικό Κόμμα. Ένα μέρος από τους φιλελεύθερους μεταπήδα στο Εργατικό Κόμμα σαν τα ποντίκια που φεύγουν από το καράβι

που βιουλιάζει. Οι αριστεροί κομμουνιστές θεωρούν ανατόφευκτο το πέρασμα της εξουσίας στο Εργατικό Κόμμα και ομολογούν πως τώρα έχει με το μέρος του την πλειοψηφία των εργατών. Από δω βγάζοντας το περιέργο εκείνο συμπέρασμα που η σ. Σύλβια Ηάννη χερστό το διατυπώνει έτσι:

«Το κομμουνιστικό κόμμα δεν πρέπει να κάνει συμβιβασμούς... Πρέπει να διατηρήσει τη θεωρία του καθαρή, την ανεξαρτησία του από το ρεφορμισμό άσπιλη. Η αποστολή του είναι να τραβά μπροστά, χωρίς να σταματά και χωρίς να ξεφύγει από το δρόμο του, να τραβά ολόιστα προς την κομμουνιστική επανάσταση.»

Απεναντίας, από το γεγονός ότι η πλειοψηφία των εργατών στην Αγγλία ακολουθεί ακόμη τους Άγγλους Κερένσκι ή τους Σάιντεμαν, από το ότι δεν έχει ακόμη πείσα από την κυβέρνηση αντών των ανθρώπων, πείσα ποι χρειάστηκε και στη Ρωσία και στη Γερμανία για να περάσουν μαζικά οι εργάτες στον κομμουνισμό, απ' αυτό βγαίνει αναμφιθήτητα πως οι Αγγλοι κομμουνιστές πρέπει να πάρουν μέρος στον κοινοβουλευτικό αγώνα, πρέπει μέσα από το κοινοβούλιο να βοηθήσουν την εργατική μάζα να δει στην πράξη τα αποτελέσματα της κυβέρνησης των Χέντερσον και Σνόουντεν, πρέπει να βοηθήσουν τους Χέντερσον και Σνόουντεν να νικήσουν τους ενωμένους Λόιντ Τζορτζ και Τσόρτσιλ. Κάθε διαιρορετική ενέργεια σημαίνει δυσκόλευμα της υπόθεσης της επανάστασης, γιατί χωρίς μια αλλαγή στις αντιλήψεις της πλειοψηφίας της εργατικής τάξης η επανάσταση είναι ανέφικτη και η αλλαγή αυτή δημιουργείται από την πολιτική πείρα των μαζών και ποτέ με την προπαγάνδα και μόνο. «Εμπρός χωρίς συμβιβασμούς, χωρίς να ξεφεύγουμε από το δρόμο» –όταν αυτό το λέει μια ολοφάνερα αδύνατη μειοψηφία εργατών, που ξέρει (ή πάντως πρέπει να ξέρει) πως σε περίπτωση νίκης του Χέντερσον και του Σνόουντεν ενάντια στον Λόιντ Τζορτζ και τον Τσόρτσιλ η πλειοψηφία μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα θα απογοητεύτει από τους αρχηγούς της και θα περάσει στην υποστήριξη τοιν κομμουνισμού (ή πάντως στην ουδετερότητα –

απέναντι στους κοιμουνιστές) – αυτό το σύνθημα είναι ολοφάνερα λαθεμένο. Είναι το ίδιο σαν να σίχνονταν στη μάχη 10.000 στρατιώτες ενάντια σε 50.000 αντιτάλους, ενώ θα έπρεπε να «σταματήσουν», «να αλλάξουν δρόμο», ακόμη και να κλείσουν «συμβιβασμό», μόνο και μόνο για να περιμένονταν να φτάσουν οι ενισχύσεις από 100.000 που δεν μπορούν να μπουν αμέσως στη μάχη. Αυτό είναι διανοούμενίστικη παιδαριώδης συμπεριφορά και όχι σοβαρή τακτική της επαναστατικής τάξης.

Ο βασικός νόμος της επανάστασης, που τον επιβεβαίωσαν όλες οι επαναστάσεις και ειδικά οι τρεις ρωσικές επαναστάσεις του 20ού αιώνα, συνίσταται στο εξής: για την επανάσταση δεν είναι αρκετό να κατανοήσουν οι εκμεταλλευόμενες και καταπιζόμενες μάζες πως είναι αδύνατο να ζουν με τον παλιό τρόπο και να απαιτούν αλλαγή: για την επανάσταση είναι απαραίτητο οι εκμεταλλευτές να μην μπορούν να ζουν και να κυβερνούν με τον παλιό τρόπο. Μόνο όταν «οι κάτω» δε θέλουν το παλιό και «οι πάνω» δεν μπορούν να ζουν και να κυβερνούν με τον παλιό τρόπο, μόνο τότε μπορεί να νικήσει η επανάσταση. Η αλήθεια αυτή εκφράζεται διαφορετικά με τα λόγια: η επανάσταση είναι αδύνατη χωρίς μια πανεθνική κρίση (του να θίγει και αυτούς που υφίστανται την εκμετάλλευση και τους εκμεταλλευτές). Επομένως για την επανάσταση πρέπει, πρώτο, να πετύχουμε ώστε η πλειοψηφία των εργατών (ή πάντως η πλειοψηφία των συνειδητών, των σκεπτόμενων και των πολιτικά δραστήρων εργατών) να καταλάβει πέρα για πέρα την ανάγκη της επανάστασης και να είναι έτοιμη να βαδίσει στο θάνατο γι' αυτή δεύτερο, πρέπει οι άρχοντες τάξεις να περνούν κινηνητική κρίση που τραβά στην πολιτική ακόμη και τις πιο καθυστερημένες μάζες (το γνιώρισμα κάθε πραγματικής επανάστασης είναι ότι γρήγορα δεκαπλασιάζεται ή ακόμη και εκαπονταπλασιάζεται ο αριθμός των ικανών για πολιτικό αγώνα εκπροσώπων της εργαζόμενης και καταπιεζόμενης μάζας που ως τότε ήταν απαθής), εξασθενεί την κυβέρνηση και κάνει δινατή για τους επαναστάτες τη γρήγορη ανατροπή της.

Στην Αγγλία, δύος φαίνεται ανάμεσα στ' άλλα και από το λόγο του λόιντ Τζορτζ, αναπτύσσονται έκδηλα και οι δυο αυτοί όροι για την επιτυχία της προλεταριακής επανάστασης. Και τα

λάθη των αριστερών κομμουνιστών είναι τώρα διο φορές πιο επικίνδυνα, ακριβώς γιατί ορισμένοι επαναστάτες δεν έχουν μια στάση αρκετά μελετημένη, αρκετά προσεκτική, αρκετά συνειδητή, αρκετά μετρημένη απέναντι στον καθένα από τους όρους αυτούς. Αν δεν είμαστε επαναστατική ομάδα, αλλά Κόμμα της επαναστατικής τάξης, αν θέλουμε να τραβήξουμε μαζί μας τις μάζες (και χωρίς αυτό κινδυνεύουμε να μείνουμε απλώς φα-φλατάδες), πρέπει, πρώτο, να βοηθήσουμε τον Χέντερσον ή τον Σνόουντεν να νικήσουν τον Λόιντ Τζορτζ και τον Τσόρτσιλ (μάλιστα πιο υσωτά: να αναγκάσουμε τους πρώτους να νικήσουν τους δεύτερους, γιατί οι πρώτοι φοβούνται τη νίκη τους!). δεύτερο, να βοηθήσουμε την πλειοψηφία της εργατικής τάξης να πει-στεί με την πείρα της ότι έχουμε δίκιο, δηλαδή ότι οι Χέντερσον και οι Σνόουντεν δεν αξίζουν τίποτε, ότι είναι από τη φύση τους μικροαστοί προδότες, ότι η χρεοκοπία τους είναι ανατόφευκτη- τρίτο, να φέρουμε πιο κοντά τη στιγμή που με βάση την απογοή- τευση της πλειοψηφίας των εργατών από τους Χέντερσον θα μπορέσουμε με σοβαρές πιθανότητες επιτυχίας να ανατρέψουμε αμέσως την κυβερνηση των Χέντερσον, που θα βολαδέρνει ακό- μη πιο συγχυτισμένα, αφού και ο ίδιος ο τόσο έξυπνος και τόσο σοβαρός, όχι μικροαστός, αλλά μεγαλοαστός, Λόιντ Τζορτζ δεί- χνει πλήρη σύγχυση και εξασθενεί τον εωντό του (και όλη την αστική τάξη) όλο και περισσότερο, χθες με τις «προστριβές» του με τον Τσόρτσιλ και σήμερα με τις «προστριβές» του με τον Άσκονιθ.

Θα μιλήσω πιο συγκεκριμένα. Οι Άγγλοι κομμουνιστές πρέ- πει, κατά τη γνώμη μου, να συνενώσουν και τα τέσσερα κόμματα (όλα είναι πολύ αδύνατα, μερικά μάλιστα πάρα πολύ αδύνα- τα) και τις ομάδες τους σε ένα κομμουνιστικό κόμμα με βάση τις αρχές της III Διεθνούς και την υποχρεωτική συμμετοχή στο κοι- νωνικούλιο. Το Κομμουνιστικό Κόμμα προτείνει στους Χέντερ- σον και τους Σνόουντεν «συμβιβασμό», εκλογική συμφωνία: ας τραβήξουμε μαζί ενάντια στη συμμαχία του Λόιντ Τζορτζ και των συντηρητικών, ας μοιράσουμε τις βουλευτικές έδρες ανά- λογα με των αριθμών των ψήφων που θα δώσουν οι εργάτες στο Εργατικό Κόμμα ή στους κομμουνιστές (όχι στις εκλογές, αλλά σε ιδιαίτερη ψηφοφοροφία), ας διατηρούμε την απόλυτη ελευθερία

ζύμωσης, προπαγάνδας, πολιτικής δράσης. Χωρίς αυτό τον τελευταίο όρο, δεν μπορούμε βέβαια να κάνουμε συνασπισμό, γιατί αυτό θα είναι προδοσία. Οι Άγγλοι κομμουνιστές πρέπει να επιμένουν στην εξαπάτλιση απόλυτης ελευθερίας για το ξεσκέπασμα των Χέντερσον και των Σνόουντεν, όπως ακριβώς επέμεναν (επί δεκαπέντε χρόνια, από το 1903 ως το 1917) οι Ρώσοι μπολσεβίκοι απέναντι στους Ρώσους Χέντερσον και Σνόουντεν.

Δηλαδή στους μενσεβίκους.

Αν οι Χέντερσον και οι Σνόουντεν δεχτούν το συνασπισμό μ' αυτούς τους όρους, τότε κερδίζουμε, γιατί το υπουργαίο για μας δεν είναι καθόλου αριθμός των βιουλευτικών εδρών, εμείς δεν κινηγάμε καθόλου αυτό το πρόγραμμα, στο σημείο αυτό θα είμαστε υποχωρητικοί (ενώ οι Χέντερσον και ιδιαίτερα οι καινούργιοι φίλοι τους –ή τα καινούργια αφεντικά τους– οι φιλελεύθεροι που πέρασαν στο Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα, κυνηγάντες περισσότερο αυτό το πρόγραμμα). Κερδίζουμε, γιατί θα μεταφέρουμε τη ζύμωσή μας στις μάζες τη στιγμή που ο ίδιος ο Λόιντ Τζορτζ «άνοιξε την όρεξη» σ' αυτές και θα βοηθήσουμε όχι μόνο το Εργατικό Κόμμα να σχηματίσει πιο γρήγορα την κυβέρνησή του, αλλά και τις μάζες να καταλάβουν πιο γρήγορα όλη την κομμουνιστική μας προπαγάνδα, που θα τη διεξάγουμε ενάντια στους Χέντερσον, χωρίς να την περικόψουμε καθόλου, χωρίς να αποσιωπούμε τίποτε.

Αν οι Χέντερσον και οι Σνόουντεν αποκρούσουν το συνασπισμό μαζί μας μ' αυτούς τους όρους, κερδίζουμε ακόμη περισσότερο. Γιατί θα δείξουμε αμέσως στις μάζες (σημειώστε πως ακόμη και μέσα στο καθαρά μενσεβίκικο, στο τελείως οπορτουνιστικό Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα η μάζα είναι υπέρ των Σοβιέτ), ότι οι Χέντερσον προτιμούν τις στενές σχέσεις τους με τους καπιταλιστές από τη συνένωση όλων των εργατών. Κερδίζουμε αμέσως μπροστά στη μάζα, που ιδιαίτερα ύστερα από τις λαμπρές και πολύσωστές, πολύ ωφέλιμες (για τον κομμουνισμό) εξηγήσεις του Λόιντ Τζορτζ, θα δει με συμπάθεια τη συνένωση όλων των εργατών ενάντια στη συμμαχία του Λόιντ Τζορτζ με τους συντηρητικούς. Κερδίζουμε αμέσως, γιατί δείχνουμε στις μάζες ότι οι Χέντερσον και οι Σνόουντεν φοβούνται να νικήσουν τον Λόιντ Τζορτζ, φοβούνται να πάρουν την εξουσία μόνοι τους.

προσπαθούν να εξασφαλίσουν στα χρημά την υποστήριξη του Λόιντ Τζορτζ που απλώνει ανοιχτά το χέρι στους συντηρητικούς ενάντια στο Εργατικό Κόμμα. Ήρετει να σημειώσουμε ότι σε μας στη Ρωσία, ύστερα από την επανάσταση της 27.II.1917 (με το παλιό ημερολόγιο) η προπαγάνδα των μπολσεβίκων ενάντια στους μενσεβίκους και τους εσέρους (δηλαδή ενάντια στους Ρώσους Χέντερσον και Σνόουντεν) κέρδισε ακριβώς από μια ανάλογη περίπτωση. Λέγαμε στους μενσεβίκους και στους εσέρους: πάρτε όλη την εξουσία χωρίς την αισική τάξη, γιατί έχετε την πλειοψηφία στα Σοβιέτ (στο πρώτο Ηανριωσικό συνέδριο των Σοβιέτ, τον Ιούνη του 1917, οι μπολσεβίκοι είχαν μόνο τα 13% των ψήφων). Οι Ρώσοι όμως Χέντερσον και Σνόουντεν φοβούνταν να πάρουν την εξουσία χωρίς την αισική τάξη και, όταν η αισική τάξη όλο και ανέβαλλε τις εκλογές για τη Συντακτική Συνέλευση, επειδή ήθερε πολύ καλά πας την πλειοψηφία θα την έπαιρναν οι εσέροι και οι μενσεβίκοι* (που σχημάτιζαν μαζί έναν πολύ στενό πολιτικό συνασπισμό, αποτελούσαν στην πραγματικότητα μια μικροαισική δημοκρατία), τότε οι εσέροι και οι μενσεβίκοι δεν ήταν σε θέση να παλέψουν δραστήρια και με σινέπεια ενάντια σ' αυτές τις αναβολές.

Στην περίπτωση που οι Χέντερσον και Σνόουντεν θα αρνούνταν να κάνουν συνασπισμό με τους κομμουνιστές, οι κομμουνιστές θα κέρδιζαν αμέσως στο έργο της κατάκτησης των συμπαθειών των μαζών και της υπόσκαψης του κύρους των Χέντερσον και Σνόουντεν, και αν απ' αυτό χάναμε μερικές κοινοβουλευτικές έδρες το πράγμα δε θα είχε καμιά σημασία για μας. Θα βάζαμε δικές μας υποψηφιότητες μόνο σε ελάχιστο αριθμό απόλιντα σύγιουρων περιφερειών, δηλαδή εκεί όπου η υποβολή δικών μας υποψηφιωτήτων δε θα είχε σαν αποτέλεσμα να βγει ένας φιλελεύθερος αντί του εργατικού (μέλους του Εργατικού

* Στις εκλογές για τη Συντακτική Συνέλευση στη Ρωσία, το Νοέμβρη του 1917, σύμφωνα με πληροφορίες που αφορούν πάνω από 36 εκατομμύρια εκλογείς, οι μπολσεβίκοι σήραγαν το 25% των ψήφων, τα διάφορα κόμματα των τσιφλικάδων και της αισικής τάξης το 13%, η μικροαισική δημοκρατία, δηλαδή οι εσέροι και οι μενσεβίκοι, μαζί με τις σημενικές τους μικροκομάδες, το 62%.

Κόρματος). Θυ κάναμε εκλογική ξύμιση, μοιράζοντας προκηρύξεις υπέρ του κομμούνισμού και καλώντας σε όλες τις περιφέρειες, όπου δεν υπάρχει δικός μας υποψήφιος, να ψηφίσουν τον εργατικό ενάντια στον αστό. Κάνοντας λάθος οι σύντροφοι Σιλβία Πάνκχερτ και Γκάλαχερ, αν βλέπουν σ' αυτό προδοσία του κομμούνισμού ή παραίτηση από τον αγώνα ενάντια στους συνιαλτροδότες. Απεναντίας, απ' αυτό θα κέρδιζε αναμφισβήτητα η ιστόθεση της κομμούνιστικής ετανάστασης.

Για τους Άγγλους κομμούνιστές πολλές φορές είναι υπέρεια δύσκολο ακόμη και να πλησιάσουν τις μάζες, ακόμη και να τις κάνουν να τους ακούσουν. Αν παρουσιαστώ σαν κομμούνιστης και δηλώσω πως καλώ να ψηφίσουν τον Χέντερσον ενάντια στον Λόιντ Τζούτζ, ασφαλώς θα με ακούσουν. Και θα μπορέσω να εξηγήσω, σε κατανοητή γλώσσα, όχι μόνο γιατί τα Σοβιέτ είναι καλύτερα από το κοινοβούλιο και η δικτατορία του προλεταριάτου καλύτερη από τη δικτατορία του Τσόρτσιλ (που σκεπάζεται με την ταμπέλα της αστικής «δημοκρατίας»), αλλά και ότι θα ήθελα να στηρίξω τον Χέντερσον με την ψήφο μου, ακριβώς ότας το σκοινί στηρίζει τον κρεμασμένο: ότι ίσσο οι Χέντερσον πλησιάζουν στο σχηματιωμό δικής τους κινέρησης τόπο θα αποδείχνεται πως έχω δίκιο, τόσο θα τραβιούνται οι μάζες με το μέρος μου και θα επιταχύνεται ο πολιτικός θάνατος των Χέντερσον και των Σνόουντεν, ακριβώς όπως έγινε με τους ομοίδεατές τους στη Ρωσία και στη Γερμανία.

Και αν μου φέρουν την αντίρρηση: αυτή η τακτική είναι πολύ «πονηρή» και περίπλοκη, δε θα την καταλάβων οι μάζες, θα σκιρρίσει, θα κομματιάσει τις δυνάμεις μας, θα μας εμποδίσει να τις συγκεντρώσουμε υπέρ της σοβιετικής επανάστασης κλπ.. τότε θα απαντήσω στους «αριστερούς» που φέρουν τις αντιρρήσεις: – Μη φορτώνετε το δογματισμό σας στις μάζες! Στη Ρωσία ασφαλώς οι μάζες δεν είναι περισσότερο, αλλά λιγότερο πολιτισμένες απ' ό,τι στην Αγγλία. Ωστόσο, οι μάζες κατάλαβαν τους μπολσεβίκους: και τους μπολσεβίκους δεν τους εμπόδισε, ωλά τους βοήθησε το γεγονός ότι στις παραμονές της σοβιετικής επανάστασης, το Σεπτέμβρη του 1917, κατάρτισαν τους καταλόγους των υποψήφίων τους για το αστικό κοινοβούλιο (Συντακτική Συνέλευση) και την επόμενη μέρα μετά από τη σο-

βιετική επανάσταση, το Νοέμβρη του 1917, πήραν μέρος στις εκλογές για την ίδια τη Συντακτική Συνέλευση, που τη διέλυσαν στις 5.1.1918.

Λεν μπορώ να σταθώ εδώ στη δεύτερη διαφορούντα ανάμεσα στους Αγγλους κομμούνιστές, αν δηλαδή θα πρέπει να ενωθούν με το Εργατικό Κόμμα ή όχι. Έχω πάρα πολύ λίγα στοιχεία σχετικά μ' αυτό το ζήτημα, που είναι ιδιαίτερα περίπλοκο λόγω της εξαιρετικής πρωτοτυπίας του Βρετανικού «Εργατικού Κόμματος», το οποίο, από την ίδια τη συγχρότησή του, δε μοιάζει καθόλου με τα συνηθισμένα πολιτικά κόμματα της πρεινωτικής Ευρώπης. Είναι πάντως αναμφισβήτητο, πρώτο, ότι και στο ζήτημα αυτό θα πέσει αναπόφεικτα σε λάθος όποιος σκεφτεί να συναγαγάγει την τακτική του επαναστατικού προλεταριάτου από αρχές σαν και τούτη δω: «Το Κομμούνιστικό Κόμμα πρέπει να διατηρεί τη θεωρία του καθαρή και την ανεξαρτητία του από το ρεφορμισμό άσπιλη ο προορισμός του είναι να τραβά μπροστά, χωρίς να σταματά και χωρίς να ξεφεύγει από το δρόμο του, να τραβά ολόισιμη προς την κομμούνιστική επανάσταση.» Γιατί παρόμοιες ορχές επαναλαμβάνουν απλώς το λάθος των Γάλλων κομμούνιστρων-μπλανκιστών, που το 1874 διακήρυξαν την «άρνηση» κάθε συμβιβασμού και κάθε είδους ενδιάμεσου σταθμού. Δεύτερο, είναι αναμφισβήτητο ότι και δω, όπως και παντού, το καθήκον μας είναι να μπορούμε να εφαρμόζουμε τις γενικές και βασικές αρχές του κομμούνισμού στην ιδιομορφία εκείνη των σχέσεων ανάμεσα στις τάξεις και στα κόμματα, στην ιδιομορφία εκείνη της αντικειμενικής ανάπτυξης προς τον κομμούνισμό, που χαρακτηρίζει την κάθε χώρα ξεχωριστά και που πρέπει να ξέρουμε να τη μελετήσουμε, να τη βρούμε, να τη μαντέψουμε.

Γι' αυτό όμως το ζήτημα θα χρειαστεί να μιλήσουμε όχι μόνο σε σχέση με τον αγγλικό κομμούνισμό, αλλά και σε σχέση με τα γενικά συμπεράσματα που αφορούν την ανάπτυξη του κομμούνισμού σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες. Και σ' αυτό το θέμα περνάμε τώρα.

X. ΜΕΡΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ρωσική αστική επανάσταση του 1905 παρουσίασε μια εξαιρετικά πρωτότυπη στροφή στην παγκόσμια ιστορία: σε μια από τις πιο καθυστερημένες καπιταλιστικές χώρες για πρώτη φορά στον κόσμο το απεργιακό κίνημα πήρε πρωτοφανέστερο πλάτος και δύναμη. Μόνο τον πρόστιμο μήνα του 1905 ο αριθμός των απεργών ξεπέφασε δέκα φορές το μέσο ετήσιο αριθμό των απεργών της προηγούμενης δεκαετίας (1895-1904) και από το Γενάρη ως τον Οκτώβρη του 1905 οι απεργίες αναπτύσσονταν αδιάκοπα και έταρναν τεράστια έκταση. Η καθυστερημένη Ρωσία, κάτω από την επίδραση μιας σειράς εντελώς ιδιόμορφων ιστορικών συνθηκών, έδειξε πρώτη στον κόσμο όχι μονάχα μια αλματώδη ανάπτυξη της αυτενέργειας των καταπιζόμενων μαζών στη διάρκεια της επανάστασης (αυτό έγινε σε όλες τις μεγάλες επαναστάσεις), αλλά και τη σημασία του προλεταριάτου, σημασία αυστήρα μεγαλύτερη από το ποσοστό του μέσα στον πληθυσμό, το συνδυασμό της οικονομικής και της πολιτικής απεργίας με τη μετατροπή της τελευταίας σε ένοπλη εξέγερση, τη γέννηση μιας νέας μορφής μαζικής πάλης και μαζικής οργάνωσης των τάξεων που καταπιέζονται από τον καπιταλισμό, δηλαδή των Σοβιέτ.

Οι επιμαστάσεις του Φλεβάρη και του Οκτώβρη 1917 οδήγησαν σε μια ολόπλευρη ανάπτυξη των Σοβιέτ σε εθνική κλίμακα και αργότερα στη νίκη τους στην προλεταριακή, στη σοσιαλιστική επανάσταση. Και σε διάστημα λιγότερο από δύο χρόνια φάντηκε ο διεθνής χαρακτήρας των Σοβιέτ, η επέκταση αυτής της μορφής αγώνα και οργάνωσης στο παγκόσμιο εργατικό κίνημα και η ιστορική αποστολή των Σοβιέτ να γίνουν ο νεκροθάφτης, ο κληρονόμος, ο διάδοχος του αστικού κοινοβουλευτισμού, της αυτικής δημοκρατίας γενικά.

Κάτι παραπάνω. Η ιστορία του εργατικού κινήματος δείχνει τώρα ότι σε όλες τις χώρες το εργατικό κίνημα πρέπει οπωσδήποτε να περάσει (πράγμα που άρχισε ήδη να γίνεται) μέσα από την πάλη του κομμουνισμού, που γεννιέται, διναμώνει και τραβά προς τη νίκη, πριν απ' όλα και κυρίως ενάντια στο δικό του (για την κάθε χώρα) «μενοεβικισμό», δηλαδή των υπορτουνισμό και το σοσιαλσοβινισμό· δεύτερο -κι αυτό υπό τύπο, σαν να λέ-

με, συμπλήρωσης – ενάντια στον «αριστερό» κομμουνισμό. Η πρώτη πάλη ξεδιπλώθηκε σε όλες, χωρίς καμιά εξαιρεση, τις χώρες, όπως φαίνεται, σαν πάλη ανάμεσα στην ΙΙ (που σημερα οικονομαστικά είναι τσακισμένη) και στην ΙΙΙ Λιεθνή. Η δεύτερη πάλη παρατηρείται και στη Γερμανία και στην Αγγλία και στην Ιταλία και στην Αμερική (τουλάχιστον ορισμένη μερίδα των «Βιομηχανικών εργατών του κόσμου» και των αναγχούσυνδικαλιστικών ρειγμάτων υπεραστίζει τα λάθη του αριστερού κομμουνισμού παράλληλα με τη σχεδόν γενική, σχεδόν ανετιφύλακτη αναγνώριση του σοβιετικού συστήματος) και στη Γαλλία (η σάση μιας μερίδιας πρώην υπερδικαλιστών απέναντι στο πολιτικό κόμμα και στον κοινοβούλευτισμό, πάλι παράλληλα με την αναγνώριση του σοβιετικού συστήματος). δηλαδή αναμφισβήτητα σε κλίμακα όχι μόνο διεθνή, αλλά και παγκόσμια.

Ωστόσο, αν και παντού το εργατικό κίνημα περνά από ένα ομοιογενές στην ουσία, προπαρασκευαστικό ύχολείο για τη νίκη ενάντια στην απτική τάξη, η ανάπτιξη αυτή σε κάθε χώρα συντελείται με δικό της τρόπο. Μάλιστα, οι μεγάλες, προηγμένες καπιταλιστικές χώρες τραβούν σ' αυτό το δρόμο πολύ πιο γρήγορα από τον μπολσεβικισμό, που είχε πάψει από την ίστο ρία προθεσμία δεκατέντε χρόνων για να προετοιμαστεί για τη νίκη σαν οργανωμένο πολιτικό ρείμα. Η ΙΙΙ Λιεθνής μέσα στο σύντομο διάστημα ενός χρόνου κέρδισε κιόλας αποφασιστική νίκη, τσάκισε τη ΙΙ, την κιτρινη σοσιαλσοβινιστική Διεθνή, που μόλις πριν λίγους μήνες ήταν ασύγκριτα πιο ισχυρή από την ΙΙ, φαινόταν στέρεη και ισχυρή και είχε την ολόπλευρη, άμεση και έμμεση, υλική (υπουργικές θεσούλες, διαβατήρια, Τύπο) και ιδεολογική βοήθεια της αισιοδοσίας τάξης όλου του κόσμου.

Όλο το ζήτημα τώρα είναι να υπολογίσουν οι κομμουνιστές κάθε χώρας απόλιτα στινειδητά τόσο τα βασικά καθήκοντα των αρχών της πάλης εναντία στον οπορτουνισμό και τον «αριστερό» δογματισμό όσο και τις συγχεκριμένες ιδιομορφίες που παίρνει και αναπτύφει τα παίρνει η πάλη αυτή σε κάθε χωριστή χώρα, ανάλογα με τα ειδικά χαρακτηριστικά της οικονομίας της, της πολιτικής, του πολιτισμού, της εθνικής της σύνθεσης (Ιρλανδία κλπ.), των αποικιών της, των θρησκευτικών της διαιρέσεων κλπ. κλπ. Παντού γίνεται αισθητή, πλαταινεί και μεγα-

λώνει η δυσαρέσκεια ενάντια στη II Διεθνή και για τον οποδούνισμό της και για την αδυναμία ή την ανικανότητά της να δημιουργήσει ένα πραγματικά συγκεντρωτικό, πραγματικά καθοδηγητικό κέντρο, μανό να κατευθύνει τη διεθνή τακτική του επαναστατικού προλεταριάτου στην πάλη του για την παγκόσμια σοβιετική δημοκρατία. Πρέπει να καταλάβουμε καλά πως σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να δημιουργηθεί ένα τέτοιο καθοδηγητικό κέντρο πάνω σε καλούπια, πάνω στη μηχανική ισοπέδωση και σινταύτιση των κανόνων τακτικής της πάλης. Όσον καιρό θα υπάρχουν εθνικές και κρατικές διαφορές ανάμεσα στους λαούς και στις χώρες -και αυτές οι διαφορές θα διατηρούνται πάρα πολύ καιρό ακόμη και ύστερα από την πραγματοποίηση της δικτατορίας του προλεταριάτου σε παγκόσμια κλίμακα- η ενότητα της διεθνούς τακτικής του κομμοινιοτικού εργατικού κινήματος όλων των χωρών δεν απαιτεί τον παραμερισμό κάθε ποικιλομορφίας ωύτε την εξάλειψη των εθνικών διαφορών (αντό για τις σημερινές στιγμές είναι ένα ανόιχτο όνειρο), αλλά απαιτεί μια τέτοια εφαρμογή των βασικών αρχών του κομμοινισμού (σοβιετική εξουσία και δικτατορία του προλεταριάτου) που θα παρέλλαγε σωστά αυτές τις αρχές σε επιμέρους ζητήματα, που θα τις προσάρμοζε και θα τις εφάρμοζε σωστά στις εθνικές και εθνικοχρωτικές διαφορές. Να ερεινηθεί, να μελετηθεί, να αναζητηθεί, να μαντειτεί, να κατανοηθεί το εθνικό ίδιατερο, το εθνικά ειδικό στους συγκεκριμένους τρόπους με τους οποίους κάθε χώρα αντιμετωπίζει τη λύση του ενιαίου διεθνούς καθηκοντος, τη νίκη ενάντια στον οπορτουνισμό και στον αριστερό δογματισμό μέσα στο εργατικό κίνημα, την ανατροπή της αιστικής τάξης, την εγκαθίδρυση της σοβιετικής δημοκρατίας και της προλεταριακής δικτατορίας, να σε τι συνίσταται το βασικό καθήκοντα της ιστορικής στιγμής που περνούν οι προηγμένες (και όχι μόνο οι προηγμένες) χώρες. Έχει ήδη γίνει το κυριότερο -βέβαια δεν έγιναν όλα, κάθε άλλο, αλλά το κυριότερο- για να τραβηγτεί η πρωτοφορία της εργατικής τάξης, για να περάσει με το μέρος της σοβιετικής εξουσίας ενάντια στον κοινοβούλευτισμό, με το μέρος της δικτατορίας του προλεταριάτου ενάντια στην αιστική δημοκρατία. Τώρα πρέπει να συγκεντρώσουμε όλες μας τις δυνάμεις, όλη μας την προσοχή στο επόμενο βήμα, που φαίνεται -και από

ορισμένη άποψη πραγματικά είναι – λιγότερο βασικό, που ταυτόχρονα όμως πρακτικά είναι πιο κοντά στην πρακτική λύση αυτού των ζητήματος, δηλαδή στην εξεύρεση της μορφής για το πέρασμα ή για το πλησίασμα στην προλεταριακή επανάσταση.

Η προλεταριακή πρωτοπορία έχει κατακτηθεί ιδεολογικά. Αυτό είναι το κυριότερο. Χωρίς αυτό δεν μπορούμε να κάνουμε ούτε το πρώτο βήμα προς τη νίκη. Α' αυτό όμως ως τη νίκη υπάρχει ακόμη αρκετή απόσταση. Με μόνη την πρωτοπορία δεν μπορούμε να νικήσουμε. Θα ήταν όχι απλώς ανοησία, αλλά και έγκλημα να φιξούμε μόνη την πρωτοπορία στην αποφασιστική μάχη, προτού όλη η τάξη, προτού οι πλατιές μάζες να έχουν πάρει θέση ή ανοιχτής υποστήριξης της πρωτοπορίας, ή του ίλαχτον ευμενούς οιδετερότητας απέναντι της και να έχουν δειξει ότι είναι εντελώς ανίκανες να υποστηρίξουν τον αντίταλό της. Και για να φτάσει πραγματικά όλη η τάξη, για να φτάσουν πραγματικά οι πλατιές μάζες των εργαζομένων και καταστεξομένων από το κεφάλαιο στο σημείο να πάρουν μια τέτοια θέση, δεν αρκεί μόνο η προπαγάνδα, μόνο η ζύμωση. Για να γίνει αυτό χρειάζεται η πολιτική πείρα των ίδιων των μαζών. Τέτοιος είναι ο βασικός νόμος όλων των μεγάλων επαναστάσεων, που τον επιβεβαίωσε τώρα με καταπληκτική δύναμη και παραστατικότητα όχι μόνο η Ρωσία, αλλά και η Γερμανία. Όχι μόνο οι απολίτες, σιχνά αναλφάβητες μάζες της Ρωσίας, αλλά και οι μάζες της Γερμανίας με τον υψηλό πολιτισμό και χωρίς κανέναν αναλφάβητο, χρειάστηκε να δοκιμάσουν πάνω στο πετσί τους όλη την αδιναμία, όλη την έλλειψη χαρακτήρα, όλη την ανικανότητα, όλη τη δουλοπρέπεια απέναντι στην αστική τάξη, όλη την προστιχιά της κυβέρνησης των πιττού της ΙΙ Λιεθνούς και όλο το ανατοφευκτό της δικτατορίας των άκρων αντιδραστικών (Κορνίλοφ στη Ρωσία⁴⁶, Κατ και Σία στη Γερμανία⁴⁷), σεν τη μοναδική λύση απέναντι στη δικτατορία του προλεταριάτου, για να στραφούν οριστικά προς τον κομμουνισμό.

Το άμεσο καθήκον της συνειδητής πρωτοπορίας του διεθνούς εργατικού κινήματος, δηλ. των κομμουνιστικών κομμάτων, ομάδων και οργανώσεων είναι να ξέρουν να οδηγήσουντις πλατιές μάζες (που τώρα ακόμη στις περισσότερες περιπτώσεις είναι κοιμομένες, απαθείς, ρουτινιασμένες, αδρανείς, αξύντητες) σ' αυτή

την καινούργια θέση τους ή μάλλον να ξέρουν να καθοδηγούν όχι μόνο το κόμμα τους, μα και τις μάζες αυτές στο διάστημα που ξηγώνοιν, που περνούν στην καινούργια θέση. Αν το πρώτο ιστορικό καθήκον (να τραβήξουμε τη συνειδητή πρωτοπορία του προλεταριάτου με το μέρος της σοβιετικής εξουσίας και της δικτατορίας της εργατικής τάξης) δεν ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί χωρίς την πλήρη ιδεολογική και πολιτική νίκη ενάντια στον οπορτονισμό και στο σοσιαλσιμισμό, το δεύτερο καθήκον, που τώρα γίνεται άμεσο και συνίσταται στην ικανότητα να οδηγήσουμε τις μάζες σε μια καινούργια θέση που μπορεί να εξασφαλίσει τη νίκη της πρωτοπορίας στην επανάσταση, αυτό το άμεσο καθήκον δεν είναι δυνατό να το εκτληρώσουμε χωρίς να εξαλείψουμε τον αριστερό δογματισμό, χωρίς να ξεπεράσουμε ολοκληρωτικά τα λάθη του, χωρίς να απαλλαγούμε απ' αυτά.

Όσον καιφό το ξήτημα ήταν (και στο βαθμό που είναι ακόμη) να τραβήξουμε την πρωτοπορία του προλεταριάτου με το μέρος του κομμοινισμού, στην πρώτη θέση έμπταινε η προπαγάνδα. Ακόμη και οι όμιλοι που έχουν όλες τις οδιναμίες του πνεύματος του στενού ομίλου είναι εδώ ωφέλιμοι και δίνουν γόνιμα αποτελέσματα. Όταν πρόκειται για την πρακτική δράση των μαζών, για την κατανομή –ας μου επιτραπεί η έκφραση– στρατιών με εκατομμύρια ανθρώπους, για τη διάταξη όλων των τάξικών δυνάμεων μιας δοσμένης κοινωνίας για την τελευταία και αποφασιστική μάχη, τότε πια με μόνη την προπαγανδιστική πρακτική πείρα, με μόνη την επανάληψη των αληθειών του «καθαρού» κομμοινισμού τίποτε δεν κάνεις. Στην περίττωση αυτή δεν πρέπει να υπολογίζεις με χιλιάδες, διτις υπολογίζει στην ουσία ο πρωπαγανδιστής, μέλος μιας μικρής ομάδας, που δεν έχει ακόμη καθοδηγήσει μάζες· εδώ πρέπει να υπολογίζεις με εκατομμύρια και με δεκάδες εκατομμύρια. Εδώ πρέπει να βάζεις στον εαυτό σου όχι μόνο το ερώτημα αν έχουμε πείσει την πρωτοπορία της επαναστατικής τάξης, αλλά ακόμη και το ερώτημα, αν οι ιστορικά ενεργητικές δυνάμεις όλων των τάξεων, όλων απολύτως των τάξεων μιας δοσμένης κοινωνίας, χωρίς καμιά εξαιρεση, είναι διαταγμένες έτσι, ώστε η αποφασιστική μάχη να είναι πια εντελώς ώριμη –έτσι, ώστε 1) όλες οι εχθρικές προς εμάς τάξικές δυνάμεις να τα έχουν αρχετα χαμένα, να έχουν υρχετά φα-

γιαθεί αναμεταξύ τους, αρχετά εξαισθενητές από εναν αγώνα ανώτερο από τις δινάμεις τους· έτοι, ώστε 2) όλα τα ταλαντεύομένα, διστακτικά, ασταθή, ενδιάμεσα στοιχεία, δηλαδή η μικροαστυνομία τάξη, η μικροαστική δημοκρατία σε διάφυση από την αστική τάξη, να έχουν αρχετά ξεσκεπαστεί μπροστά στο λαό, να έχουν αρχετά ρεζίλευτεί με τη χρεοκοπία τους στην πράξη· έτοι, ώστε 3) στο προλεταράτο να έχει αρχίσει και να αναπτύσσεται εντατικά μια μαζική τάση για υποστήριξη των πιο αποφασιστικών, απεριόριστα τολμηρών, επαναστατικών ενεργειών ενάντια στην αστική τάξη. Τότε η επανάσταση θα είναι παλιά ώρα, τότε η νίκη μας, αν έχουμε υπολογίσει σωστά όλους τους δρόους που σημειώσαμε και περιγράψαμε σύντομα παραπάνω και αν έχουμε διαλέξει σωστά τη στιγμή, η νίκη μας είναι εξαισφαλισμένη.

Οι διαφωνίες ανάμεσα στους Τσόρτσιλ και στους Λόιντ Τζορτζ –οι πολιτικοί αυτοί τύποι υπάρχουν σε όλες τις χώρες με ασήμαντες εθνικές διαφορές – από το ένα μέρος· έπειτα, οι διαφωνίες ανάμεσα στους Χέντερσον και τους Λόιντ Τζορτζ από το άλλο μέρος, είναι εντελώς ασήμαντες και μικρές από την άποψη του «καθαρού», δηλ. του αφροριμένου κομμουνισμού, δηλ. του κομμουνισμού που δεν είναι ακόμη ώρμος για την πρακτική, μαζική, πολιτική δράση. Από την άποψη όμως αυτή της πρακτικής δράσης των μαζών, οι διαφορές αυτές είναι πολύ, πάρα πολύ υπουργαίες. Όλο το ζήτημα, όλο το καθηριών του κομμουνιστή, που θέλει να είναι όχι μόνο ένας συνειδητός, πεπεισμένος, ιδεολόγος πρωταγωνιστής, αλλά και πρωτεικός καθοδηγητής των μαζών στην επανάσταση, συνίσταται στον υπολογισμό αυτών των διαφωνιών, στον καθορισμό της στιγμής που θα έχουν ωριμάσει πέρα οι συγκρούσεις που είναι αναπόφευκτες ανάμεσα σ' αυτούς τους «φίλους» και που αδινατίζουν και εξαντλούν όλους μαζί τους «φίλους». Πρέπει να συνδυάσουμε την πιο αυστηρή αφοσίωση στις ιδέες του κομμουνισμού με την ικανότητα να κάνουμε όλους τους απαραίτητους πρωκτικούς συμβιβασμούς, ελιγμούς, συμφωνίες, ξικ-ξαχ, υποχωρήσεις και παρόμοια για να επιταχύνουμε την άνοδο στην εξουσία των Χέντερσον και μετά τη φθορά της πολιτικής των Χέντερσον (των πρώτων της ΙΙ Διεθνούς, για να μην αναφέρουμε ένα-ένα τα ονόματα των εκπροσώπων της μικροαστικής δημοκρατίας που

αυτοκαλούνται ασοσιαλιστές· να επιταχύνουμε την αναπόφεικτη χρεοκοπία τους στην πραξή, χρεοκοπία που διαφωτίζει τις μάζες με το δικό μας ακριβώς πνεύμα, ακριβώς προς την κατεύθυνση του κομμουνισμού· να επιταχύνουμε τις αναπόφεικτες πρωστρψίες, τα τσακώματα, τις συγκρούσεις, την πλήρη διάσπαση ανάμεσα στους Χέντερσον – Λόιντ Τζορτζ – Τσόρτσιλ (ανάμεσα στους μενσεβίκους και τους εσέρους – τους καντέτους – τους μοναρχικούς ανάμεσα στους Σάντερμαν – την αστική τάξη – τους ανθρώπους του Καρλ κλπ.)·) και να διαλέξουμε σωστά τη στιγμή που η διάσπαση ανάμεσα σε όλα αυτά τα «στηρίγματα της λερής ατομικής ιδιοκτησίας» θα έχει φτάσει στο αποκορύφωμά της, ώστε με την αποφασιστική επίλεση του προλεταριάτου να τους τυακίσουμε όλους και να κατακτήσουμε την πολιτική εξουσία.

Η ιστορία γενικά, η ιστορία των επαναστάσεων ειδικά, είναι πάντοτε πιο πλούσια σε περιεχόμενο, πιο ποικιλόμορφη, πιο πολύπλευρη, πιο ζωντανή, πιο «πονηρή», απ' ό,τι το φαντάζονται τα καλύτερα κόμματα, οι πιο συνειδητές πρωτοπόρες των πιο πρωτοπόρων τάξεων. Κι αυτό είναι αυτονόητο, γιατί οι καλύτερες πρωτοπορίες εκφράζουν τη συνείδηση, τη θέληση, το πάθος, τη φαντασία δεκάδων χιλιάδων, ενώ την επανάσταση την πραγματοποιούν σε στιγμές εξαιρετικής ανόδου και έντασης όλων των ανθρώπινων ικανοτήτων. η συνείδηση, η θέληση, το πάθος, η φαντασία δεκάδων εκατομμυρίων ανθρώπων που τους κεντρίζει η πιο σκληρή ταξική πάλη. Από δωριγαίνοντων δινο πολὺ σπουδαία πρακτικά συμπτεράσματα: το πρώτο είναι ότι η επαναστατική τάξη για να εκπληρώσει το καθήκον της πρέπει να ξέρει να κάνει κτήμα της όλες, χωρίς την παραμικρή εξαίρεση, τις μορφές ή τις πλευρές της κοινωνικής δράσης (αποτελειώνοντας ύπτερα από την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας, κάποτε ριψοκινδυνείοντας πολύ και αντιμετωπίζοντας τεχάστιο κίνδυνο, εκείνο που δεν πρόλαβε να αποτελειώσει ποτέ απ' αυτή την κατάκτηση)· το δεύτερο συμπέρασμα είναι ότι η επαναστατική τάξη πρέπει να είναι έτοιμη για την πιο γρήγορη και αναστάντεχη ενσλλαγή της μιας μορφής με την άλλη.

Ο καθένας θα συμφωνήσει πως είναι παράλογη είτε ακόμη και εγκληματική η στάση εκείνου του στρατού, που δεν προετο-

μάζεται να εκμάθει όλα τα είδη των όπλων, όλα τα μέσα και τις μεθόδους αγώνα, που διαθέτει ή μπορεί να διαθέσει ο εχθρός. Αυτό ισχύει στην πολιτική ακόμη περισσότερο παχά στο στρατό. Στην πολιτική είναι ακόμη λιγότερες οι δινατότητες να ξέρεις από τα πριν ποιο μέσο πάλης θα αποδειχτεί χρήσιμο και κατάλληλο για μας σε τούτες ή εκείνες τις μελλοντικές συνθήκες. Όταν δεν κατέχουμε όλα τα μέσα πάλης, μπορεί να υποστούμε τεράστια –κάποτε μάλιστα αποφασιστική – ήττα, αν οι ανεξάρτητες από τη θέλησή μας αλλαγές της κατάστασης των άλλων τάξεων βάλουν στην ημερήσια διάταξη μια μορφή δράσης, στην οποία εμείς είμαστε εξαιρετικά αδύνατοι. Κατέχοντας όλα τα μέσα πάλης, νικούμε στα σίγουρα, μια και αντιτροσωπεύουμε τα συμφέροντα της πραγματικά πρωτοπόρας, της πραγματικά επαναστατικής τάξης, ακόμη κι αν οι περιστάσεις δε μας επιτρέψουν να χρησιμοποιήσουμε το όπλο που είναι πιο επικίνδυνο για τον εχθρό, το όπλο που καταφέρει με τη μεγαλύτερη ταχύτητα τα θανάσιμα χτυπήματα. Πολλές φορές οι άπειροι επαναστάτες νομίζουν ότι τα νόμιμα μέσα πάλης είναι οπορτουνιστικά, γιατί η αστική τάξη σ' αυτό το πεδίο πολύ συχνά (προπάντων σε «ειρηνικούς», μη επαναστατικούς καιρούς) εξαπατούνται και κορδύδειν τους εργάτες, και ότι τα παράνομα μέσα είναι επαναστατικά. Αυτό όμως δεν είναι σωστό. Το σωστό είναι ότι οπορτουνιστές και προδότες της εργατικής τάξης είναι τα κόμματα και οι αρχηγοί που δεν μπορούν ή δε θέλουν (μη λες: δεν μπορώ, λέγε: δε θέλω) να χρησιμοποιήσουν τα παράνομα μέσα πάλης σε τέτοιες συνθήκες, όπως, λ.χ., στην περίοδο του υπεριαλιστικού πολέμου του 1914-1918, όταν η αστική τάξη των πιο ελεύθερων δημοκρατικών χωρών εξαπατούνται τους εργάτες με πρωτάκουνστη θρασύτητα και αγριότητα, απαγορεύοντας να λέγεται η αλήθεια για το ληστρικό χαρακτήρα του πολέμου. Οι επαναστάτες όμως, που δεν ξέρουν να συνδυάζουν τις παράνομες μορφές πάλης με όλες τις νόμιμες, είναι πάντοτε πολύ κακοί επαναστάτες. Λενε εννοεί δύσκολο να είσαι επαναστάτης, όταν η επανάσταση έχει πια ξεσπάσει και φουντιάσει, όταν στην επανάσταση προσχωρούν οι πάντες από απλό ενθουσιασμό, από μόδα, κάποτε μάλιστα και από λόγους προσωπικής σταδιοδρομίας. Η «απαλλαγή» του προλεταριάτου από τέτοιους επαναστάτες της κακιάς ώρας τού

στοιχίζει αργότερα, ύστερα από τη νίκη του, πολύ μεγάλους κόπους, και βασανιστικά μπορούμε να πούμε μαρτύρια. Είναι πολύ πιο δύσκολο –και έχει πολύ μεγαλύτερη αξία– να ξέρεις να είσαι επαναστάτης, όταν δεν ιπτάρχουν ακόμη οι συνθήκες για άμεσο, ανοιχτό, πραγματικά μαζικό, πραγματικά επαναστατικό αγώνα, να ξέρεις να υπερασπίζεις τα συμφέροντα της επανάστασης (με την πρωταγάνδα, τη ζύμωση, την οργάνωση) μέσα σε μη επαναστατικά όργανα και συχνά σε απλοκάλυπτα αντιδραστικά, μέσα σε μη επαναστατικές συνθήκες, μέσα σε μάζα που δεν μπορεί να καταλάβει αμέσως την ανάγκη της επαναστατικής μεθόδου δράσης. Να ξέρει να βρίσκει, να αισθάνεται, να καθορίζει σωστά το συγκεκριμένο δρόμο ή την ιδιαίτερη στροφή των γεγονότων, που οδηγεί τις μάζες στον πραγματικό, αποφασιστικό, τελευταίο, μεγάλο επαναστατικό αγώνα –αυτό είναι το κυριότερο καθήκον του σύγχρονου κομμουνισμού στη Λαϊκή Ευρώπη και στην Αμερική.

Παράδειγμα: η Αγγλία. Δεν μπορούμε να ξέρουμε –και κανείς δεν είναι σε θέση να καθορίσει από τα πριν– πότε θα φουντώσει εκεί μια πραγματική προλεταριακή επανάσταση και ποιαθα είναι η αφορμή που πιο πολύ θα ξυπνήσει, θα ξεσηκώσει. Ήα σπρώχει στον αγώνα τις πολύ πλατιές μάζες που σήμερα κοινοποιούνται ακόμη. Γι' αυτό είμαστε υποχρεωμένοι να κάνουμε όλη την προπαρασκευαστική δουλειά μας επει που να είμαστε πεταλωμένοι και στα τέσσερα πόδια (όπως αφεσκόταν να λέει ο μακρίτης ο Πλεχάνοφ, όταν ήταν μαρξιστής και επαναστάτης). Μπορεί «τον πάγο να τον ραγίσει», να τον «σπάσει» μια κοινοβουλευτική κρίση· μπορεί μια κρίση που θα προκληθεί από τις αποικιακές και ψηφειαλιστικές αντιθέσεις, που είναι απελπιστικά μπερδεμένες και όλο και περισσότερο οδυνηρά συσσωρεύονται και οξύνονται· μπορεί και κάτι άλλο κλπ. Δε μιλάμε για το χαρακτήρα των αγώνα που θα κρίνει την τύχη της προλεταριακής επανάστασης στην Αγγλία (το ξήτημα αυτό δε γεννά αμφιβολίες σε κανέναν κομμουνιστή, το ξήτημα αυτό είναι για όλους μας λύμένο και μάλιστα οριστικό). Μιλάμε για την αφορμή που θα ξυπνήσει τις προλεταριακές μάζες, που σήμερα ακόμη κοινοποιούνται, θα τις βάλει σε κίνηση και θα τις φέρει πολύ κοντά στην επανάσταση. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι, λ.χ., στην αστι-

κή Γαλλική Δημοκρατία, μέσα σε μια κατάσταση που και από διεθνή και από εσωτερική πλευρά ήταν εκατό φορές λιγότερο επαναστατική από τη σημερινή, ήταν αρκετή μια τόσο «απρόοπτη» και τόσο «μικρή» αφορμή, μια από τις χιλιάδες και χιλιάδες άπιμες πράξεις της αντιδραστικής στρατοκρατίας (υπόθεση Ντρέφους⁴⁸) για να φέρει το λαό στα πρόθυρα του εμφύλιου πολέμου!

Στην Αγγλία, οι κομμουνιστές πρέπει να χρησιμοποιούν ακατάπαυστα, εντατικά, σταθερά και τις κοινοβουλευτικές εκλογές και όλες τις περιττέτεις της ιδεολογικής, της αστοικιακής, της παγκόσμιας ιμπεριαλιστικής πολιτικής της βρετανικής κυβέρνησης και όλους τους άλλους τομείς, σφαίρες και πλευρές της κοινωνικής ζωής, δουλεύοντας παντού με καινούργιο τρόπο, κομμουνιστικά, στο πνεύμα όχι της II, αλλά της III Λιεθνούς. Λεν έχω εδώ υύτε το χωρό ούτε το χώρο για να περιγράψω τις μεθόδους της «ρωσικής», της «μπολσεβίκικης» συμμετοχής στις βουλευτικές εκλογές και στην κοινοβουλευτική πάλη, μπορώ όμως να διαβεβαιώσω τους κομμουνιστές του εξωτερικού ότι η καμπάνια αυτή δεν έμοιαζε καθόλου με τις συνηθισμένες κοινοβουλευτικές καμπάνιες της Δυτικής Ευρώπης. Απ' αυτό βγάζουν συχνά το συμπέρασμα: «Καλά, αυτό έγινε σε σας, στη Ρωσία, ο δικός μας ο κοινοβουλευτισμός είναι διαφορετικός.» Συμπέρασμα όχι σωστό. Γι' αυτό ακριβώς υπάρχουν στον κόσμο κομμουνιστές, οπαδοί της III Διεθνούς σε όλες τις χώρες, για να αλλάξουν σε όλη τη γραμμή, σε όλους τους τομείς της ζωής την παλιά σοσιαλιστική, τρέιντ-γιοινιονιστική, συνδικαλιστική, κοινοβουλευτική δουλειά και να τη μετατρέψουν σε νέα, κομμουνιστική δουλειά. Αρκετά και υπεραρκετά οπορτουνιστικά και καθαρά αστικά, καταφερτζίδικα, αγύρτικα-καπιταλιστικά στοιχεία υπήρχαν πάντα και στις δικές μας εκλογές. Οι κομμουνιστές της Δυτικής Ευρώπης και της Αμερικής πρέπει να μάθουν να δημιουργήσουν ένα καινούργιο, διαφορετικό από το συνηθισμένο, ένα μη οπορτουνιστικό, μη καριερίστικο κοινοβουλευτισμό, έτσι ώστε το κόμμα των κομμουνιστών να βάλει τα δικά του συνθήματα, οι πραγματικοί προλετάριοι με τη βοήθεια της ανυφγάνωτης και εντελώς κακομοιριασμένης φτωχολογίας να κυκλοφορούν και να μοιράζουν πρωκτηρύεις, να επισκέπτονται τα σπίτια των εργατών, τις καλύβες των προλετάριων του

κάμπου και των απόκεντρων χωριών (στην Ευρώπη, ευτυχώς, υπάρχουν πολύ λιγότερα απόκεντρα χωριά, απ' ό,τι σε μας, και στην Αγγλία είναι πάρα πολύ λίγα), να χώνονται στις πιο λαϊκές ταφερνοίλες, να εισχωροίν στις πιο λαϊκές ενώσεις, συλλόγους, τιχαίες συγκεντρώσεις, να μιλούν με το λαό όχι δασκαλίστικα (και όχι πολύ κοινοβουλευτικά), να μην κινηγούν ούτε τόσο δα μια «θεσούλα» στη Βουλή, αλλά παντού να ξυπνούν τη σκέψη, να προσελκύουν τη μάζα, να πάνοντιν την αστική τάξη από τα ίδια της τα λόγια, να χρησιμοποιούν το μηχανισμό που δημιούργησε αυτή, τις εκλογές που ορίζει, τις εκλήσεις που κάνει ως όλο το λαό, να καταποτίζουν το λαό σχετικά με τον μπολσεβικισμό έτσι όπως ποτέ δεν κατόρθωσαν να το κάνουν (στις συνθήκες της κυριαρχίας της αστικής τάξης), εκτός από την περίοδο των εκλογών (με εξαιρεση, φυσικά, τις στιγμές των μεγάλων απεργιών, όταν αυτός ο ίδιος ο μηχανισμός παλλαϊκής ζύμωσης δουλειες σε μας ακόμη πιο εντατικά). Είναι πολύ δύσκολο, πολύ, πάρα πολύ δύσκολο να γίνει αυτό στη Δυτική Ευρώπη και στην Αμερική, μπορεί όμως και πρέπει να γίνει, γιατί χωρίς κόπο δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν τα καθήκοντα του κομμουνισμού γενικά και πρέπει να κοπιάσουμε για να εκπληρώσουμε τα πρακτικά καθήκοντα, που είναι όλο και πιο πολύμορφα, τα οποία συνδέονται όλοι και πιο πολύ με όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, που όλοι και πιο πολύ αποσπούν από την αστική τάξη των ένα τομέα, τον ένα κλάδο ύστερα από τον άλλο.

Και στην ίδια την Αγγλία πρέπει να οργανωθεί με νέο τρόπο (όχι σοσιαλιστικά, ήλλα κομμουνιστικά, όχι χεφορμιστικά, αλλά επαναστατικά) η δουλειά της πρωταγάνδας, της ζύμωσης, της οιγάνωσης στο στρατό και μέσα στις καταπιεζόμενες και ανυστιμες εθνότητες του «δικού τους» κράτους (Ιρλανδία, αποικίες). Γιατί όλοι αυτοί οι τομείς της κοινωνικής ζωής στην εποχή των φυτεριαλισμού γενικά, και τώρα ύστερα από έναν πόλεμο, που καταβασάνεις τους λαούς και τους ανοίγει γρήγορα τα μάτια για να δουν την αλήθεια (δηλαδή το ότι δεκάδες εκατομμύρια σκοτώθηκαν ή σακατεύτηκαν μόνο και μόνο για να λιθεί το ζήτημα ποιοι θα ληστεύουν τις περισσότερες χώρες, οι Αγγλοί ή οι Γερμανοί ληστές) όλοι αυτοί οι τομείς της κοινωνικής ζωής συσσωρεύουν πολλή εύφλεκτη ύλη και δημιουργούν πάρα πολ-

λές αφορμές για συγκρούσεις, κρίσεις, δίξινση της ταξικής πάλης. Δεν ξέρουμε και δεν μπορούμε να ξέρουμε ποια σπίθαι –από τις άπειρες σπίθες που ξεπετιούνται τώρα από παντού σε όλες τις χώρες κάτιο από την επίδραση της παγκόσμιας οικονομικής και πολιτικής κρίσης– θα μπορέσει να ανάψει την πυρκαγιά, με την έννοια μιας ιδιαίτερης αφύπνισης των μαζών, και γι' αυτό είμαστε υποχρεωμένοι να αρχίσουμε «να επεξεργαζόμαστε» με τις νέες μας κομμοινιστικές αρχές όλα τα πεδία δράσης, ακόμη και τα πιο πλατιά, μουχλιασμένα και φαινομενικά αγόνα, γιατί διαφορετικά δε θα βρισκόμαστε στο ίνφος του καθηκοντος, δε θα είμαστε ολόπλευρα προετοιμασμένοι, δε θα κατέχουμε όλα τα είδη των όπλων, δε θα προετοιμαστούμε ούτε για τη νίκη ενάντια στην αστική τάξη (που έχει οργανώσει –και τώρα αποδιωργάνωσε– όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής κατά αστικό τρόπο), ούτε για τη μελλούμενη κομμοινιστική αναδιοργάνωση όλης της ζωής μας τεραπεύοντας απ' αυτή τη νίκη.

Υστερά από την προλεταριακή επανάσταση στη Ρωσία και τις αναπάντεχες για την αστική τάξη και τους φιλιστάλοις νίκες της επανάστασης αυτής σε διεθνή κλίμακα, όλος ο κόσμος έγινε τώρα διαφορετικός και η αστική τάξη έγινε κι αυτή παντού διαφορετική. Ήναι τρομοκρατημένη από τον «μπολσεβικισμό», έχει καταληφθεί από έξιωφρενική μανία εναντίον του και γι' αυτό ακριβώς, από το ένα μέρος, επιταχίνει την εξέλιξη των γεγονότων και, από το άλλο, συγκεντρώνει την προσοχή στη βίαιη κατάταξη των μπολσεβικισμού, αδινατίζοντας έτσι τη θέση της σε μια σειρά άλλα πεδία. Οι κομμοινιστές όλων των προπηγμένων χωρών πρέπει να πάροιν υπόψη τους στην ταχική τους και τα δυο αυτά περιστατικά.

Όταν οι Ρώσοι καντέτοι και ο Κερένσκι ξεσήκωσαν λινσαλέα καμπάνια ενάντια στους μπολσεβίκους –κυρίως από τον Απρίλη του 1917 κι εδώ, κι ακόμη πιο πολύ τον Ιούνη και τον Ιούλη του 1917– το «παραξήλωσαν». Εκατομμύρια αντίτιπα των αστικών εφημερίδων, που ωρύνονταν σε όλους τους τόνους ενάντια στους μπολσεβίκους, συντέλεσαν στο να οδηγηθούν οι μάζες να εκφέρουν την κρίση τους για τον μπολσεβικισμό, κι άλλωστε, εκτός από τις εφημερίδες, δίλη η κοινωνική ζωή ακριβώς χάρη στο «ζήλο» της αστικής τάξης ήταν γεμάτη από συζητήσεις

για τον μπολσεβικισμό. Τώρα σε παγκόσμια κλίμακα οι εκατομμυριούχοι όλων των χωρών φέρνονται κατά τέτοιο τρόπο, που θα πρέπει να τοις ευγνωμονούμε με όλη μας την ψυχή. Κατατρέχουν τον μπολσεβικισμό με τον ίδιο ξήλο που τον κατέτρεχε ο Κερένσκι και Σία. Και αυτοί επίσης το «παραξηλώνουν» και στην περίπτωση αυτή μας βοηθούν το ίδιο όπως και ο Κερένσκι. Όταν η αστική τάξη της Γαλλίας κάνει τον μπολσεβικισμό κεντρικό ξήτημα της προεκλογικής ζύμωσης, βρίζοντας σαν μπολσεβίκους τους σχετικά μετριωταθείς τη ταλαντευόμενος σοσιαλιστές· όταν η αστική τάξη της Αμερικής, που τις έχει ολωσδιόλου χαμένα, πιάνει χιλιάδες και χιλιάδες ανθρώπους σαν ήποπτους για μπολσεβικισμό και δημιουργεί μια ατμόσφαιρα πανικού, διαδίδοντας παντού φήμες για μπολσεβίκικες συνωμοσίες· όταν η «υστικαρότερη» αστική τάξη του κόσμου, η αστική τάξη της Αγγλίας, παρ' όλη την εξυπνάδα και την πείρα της, κάνει αστίστειτες ανοησίες, ιδρύει πλοιοιστάτες «εταιρίες για την καταπολέμηση του μπολσεβικισμού», δημιουργεί ειδική φιλολογία για τον μπολσεβικισμό, μισθώνει για να πολεμήσει τον μπολσεβικισμό πρόσθιτο προσωπικό από επιστήλιονες, προπαγανδιστές, παπάδες· εμείς πρέπει να υποκλινόμαστε και να ευχαριστούμε τους κυρίους καπιταλιστές. Δουλεύον για μας. Μας βοηθούν να κινήσουμε το ενδιαφέρον των μαζών για την ουσία και τη σημασία του μπολσεβικισμού. Και δεν μπορούν να κάνουν διαφορετικά, γιατί απότυχαν πια στην προσπάθειά τους «να αποσιωπήσουν», να πνίξουν τον μπολσεβικισμό.

Ταυτόχρονα όμως η αστική τάξη βλέπει σχεδόν μονάχα τη μια πλευρά του μπολσεβικισμού: την εξέγερση, τη βία, την τρομοκρατία. Γι' αυτό η αστική τάξη προσπαθεί να προστομιαστεί ιδιαίτερα για την απόκρουση και την αντίσταση σ' αυτό το πεδίο. Μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις, σε ορισμένες χώρες, για λίγο-πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, να το πετύχει: την πιθανότητα αυτή πρέπει να την έχουμε υπόψη μας και δεν υπάρχει απολύτως τίποτε το τρομερό για μας, αν το πετύχει. Ο κομμουνισμός «ξεφυγώνει» ορμητικά απ' όλες τις πλευρές της κοινωνικής ζωής, τα φύτρα του ιστάρχουν αινιολεκτικά παντού, η «μόδινση» (για να χρησιμοποιήσουμε την πιο προσφιλή έκφραση της αστικής τάξης και της αστικής αυτινομίας και την πιο

«ευχάριστη» γι' αυτή σύγκριση) έχει εισχωρήσει πολύ βαθιά μέσα στον οργανισμό και τον έχει διαποτίσει ολόκληρο. Αν «φράξεις» με εξαιρετική προσοχή τη μια έξοδο, η «μόλινη» θα βγει μια άλλη, κάποτε την πιο αναπάντεχη. Η ξινή θα επιβάλει τα δικαιώματα της. Ας παραδέχουμε η αστική τάξη, ας λυσσομανά μέχρι τρέλας, ας το παραξήλωνει, ας κάνει ανοησίες, ας εκδικείται προκαταβολικά τους μπολσεβίκους και ας προσπαθεί να εξοντώσει (στις Ινδίες, στην Ουγγαρία, στη Γερμανία κλπ.) καινούργιες εκατοντάδες, χιλιάδες, εκατοντάδες χιλιάδες ανθρακινούς ή χθεσινούς μπολσεβίκους: η αστική τάξη, ενεργώντας μια αυτό τον τρόπο, ενεργεί όπως ενέργησαν όλες οι τάξεις οι καταδικασμένες σε χαμό από την ιστορία. Οι κομμοινιστές πρέπει να ξέρουν πως το μέλλον οπωσδήποτε τους ανήκει και γι' αυτό μπορούμε (και πρέπει) να συνεννώνουμε το μεγαλύτερο πάθος στο μεγάλο επαναστατικό αγώνα με τον πιο ψύχραιμο και νηφάλιο υπολογισμό των λνσσαλέων σποιασμάν της αστικής τάξης. Τη ρωσική επανάσταση την τσακίσανε σκληρά το 1905· τους Ρώσους μπολσεβίκους τους τσάκισαν τον Ιούλη του 1917· πάνω από 15.000 Γερμανοί κομμοινιστές εξοντώθηκαν με την έντεχνη προβοκάτσια και με τις επιτήδειες μανούθρες του Σάιντεμαν και του Νόσκε από κοινού με την αστική τάξη και τους μοναρχικούς στρατηγούς· στη Φλανδρία και στην Ουγγαρία οργιάζει η λευκή τρομοκρατία. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις και σε όλες τις χώρες ο κομμοινισμός απαλώνεται και αναπτύσσεται· οι ωίζες του είναι τόσο βαθιές, που οι καταδιώξεις δεν τον εξασθενούν, δεν τον εξαντλούν, αλλά τον διναμώνουν. Μας λείπει μόνο ένα πρόγραμμα για να τραβήξουμε προς τη νίκη με μεγαλύτερη σιγουριά και σταθερότητα, συγκεκριμένα: η γενική και βαθύτατα μελετήμένη απ' όλους τους κομμοινιστές όλων των χωρών επίγνωση της ανάγκης να είναι στο έπαχρο ευλόγιστοι στην τακτική τους. Από τον κομμοινισμό ποιη μεγαλώνει θαυμάσια, ιδιαίτερα στις προηγμένες χώρες, λείπει τώρα αυτή η επίγνωση και η ικανότητα να την εφαρμόσει στην πράξη.

Ωφέλιμο δίδαγμα θα μπορούσε (και θα έπρεπε) να είναι αυτό που έγινε με τους πολύ ευρυμαθείς, επιστήμονες μαρξιστές και αφοσιωμένους στο σποιαλισμό αρχηγούς της II Διεθνούς, όπως είναι ο Κάοντυκι, ο Ότο Μπάουερ κ.ά. Είχαν πλήρη επίγνωση

της ανάγκης μιας ευλύγιστης τακτικής, είχαν μάθει οι ίδιοι και δίδασκαν και στους άλλους τη διαλεκτική του Μαρξ (και πολλά από εκείνα που έκαναν σ' αυτό τον τομέα θα μείνονταν για πάντα πολύτιμο αποκτήμα της σοσιαλιστικής φιλολογίας), στην εφαρμογή όμως αυτής της διαλεκτικής έκαναν τέτοιο λάθος ή αποδείχτηκαν στην πλάτη τοσο μη διαλεκτικοί, αποδείχτηκαν άνθρωποι σε τέτοιο βαθμό ανίκανοι να υπολογίσουν τη γρήγορη αλλαγή των μορφών και το γρήγορο γέμισμα των παλιών μορφών με καινούργιο περιεχόμενο, που η τύχη τους δεν είναι πολύ πιο αξιοζήλευτη από την τύχη του Σάντεραν, του Γκεντ και του Πλεχάνοφ. Η βασική αιτία της χρεοκοπίας τους ήταν ότι, «καρφώνοντας τα μάτια» σε μια ορισμένη μορφή ανάπτυξης του εργατικού κινήματος και του συνιαλισμού, ξεχνούσαν το μονόπλειρο χαρακτήρα της, φοβούνταν να δοιν' το απότομο εκείνο στάσιμο, ποι οι αντικειμενικές στινθήκες το καθιστούσαν αναπόφευκτο και εξακολουθούσαν να επαναλαβαίνουν απλές, αποστημένες, τόσο αναμφισβήτητες από πρώτη ματιά αλήθειες όσο και ότι το τρία είναι μεγαλύτερο από το δύο. Η πολιτική όμως μοιάζει πολύ περισσότερο με την άλγερη παφά με την αριθμητική και πολύ περισσότερο με τα ανιώτερα μαθηματικά παφά με τα κατώτερα. Στην πραγματικότητα, όλες οι παλιές μορφές του σοσιαλιστικού κινήματος γέμισαν με καινούργιο περιεχόμενο, μπροστά από τους αριθμιούς παρουσιάστηκε γι' αυτό το λόγο ένα καινούργιο σημείο, το «πλήν», ενώ οι υφοροί μας εξακολουθούσαν (και εξακολούθούν) με πείσμα να βεβαιώνουν τον εαυτό τους και τους άλλους ότι το «πλήν τρία» είναι μεγαλύτερο από το «πλήν δύο».

Πρέπει να προσπαθήσουμε να μην επαναλάβουν οι κομμουνιστές το ίδιο λάθος, από άλλη όμως πλευρά, ή, πιο σωστά, να προσπαθήσουμε να διορθωθεί το ταχύτερο και να εξαλειφθεί πιο γρήγορα και πιο ανώδινα για τον οργανισμό το ίδιο λάθος που κάνουν οι «αριστεροί» κομμουνιστές, από άλλη όμως πλευρά. Και ο «αριστερός» δογματισμός είναι επίσης λάθος και όχι μονάχα ο δεξιός δογματισμός. Βέβαια, το λάθος του αριστερού δογματισμού στον κομμουνισμό είναι σήμερα χίλιες φορές λιγότερο επικίνδυνο και λιγότερο σημαντικό, παφά το λάθος του δεξιού δογματισμού (δηλαδή του συσιαλσθινισμού και του κα-

ουτσκισμού), αυτό όμως μόνο γιατί ο αριστερός κομμουνισμός είναι ένα πολύ νεαρό ρεύμα που μόλις γεννιέται. Μόνο γι' αυτό το λόγο η αριστούσια μπορεί, κάτιο από ορισμένες συνθήκες, να γιατρεύεται εύκολα και πρέπει να επιχειρήσουμε τη θεραπεία της με τη μεγαλύτερη ενεργητικότητα.

Τα παλιά σχήματα έσπασαν, γιατί αποδείχτηκε πως το νέο περιεχόμενό τους –περιεχόμενο αντιπροletαριακό, αντιδραστικό– αναπτύχθηκε υπέρμετρα. Έχουμε τώρα, από την άποψη της ανάπτυξης του διεθνούς κομμουνισμού, ένα τόσο σταθερό, τόσο δυνατό, τόσο ισχυρό περιεχόμενο δουλειάς (υπέρ της σοβιετικής εξουσίας, υπέρ της δικτατορίας του προλεταριάτου) που μπορεί και πρέπει να εκδηλωθεί με οποιαδήποτε μορφή, και με τη νέα και με την παλιά, μπορεί και πρέπει να αναπλάσει, να νικήσει, να υποτάξει όλες τις μορφές, όχι μόνο τις νέες, αλλά και τις παλιές, όχι για να συμφiliωθεί με τις παλιές, αλλά για να μπορέσει όλες και τις κάθε λογής νέες και παλιές μορφές να τις κάνει όπλο για την πλήρη και τελική, αποφασιστική και οριστική νίκη του κομμουνισμού.

Οι κομμουνιστές πρέπει να καταβάλουν κάθε προσπάθεια να κατευθύνονται το εργατικό κίνημα και την κοινωνική ανάπτυξη γενικά από τον πιο ίσιο και τον πιο γρήγορο δρόμο στην παγκόσμια νίκη της σοβιετικής εξουσίας και στη δικτατορία του προλεταριάτου. Αιτό είναι αναμφισβήτητη αλήθεια. Φτάνει όμως να κάνεις ένα μικρό βήμα παραπέρα –ένα βήμα, θα νόμιζε κανείς, προς την ίδια κατεύθυνση– και η αλήθεια θα μετατραπεί σε λάθος. Φτάνει να πεις, όπως λένε οι Γερμανοί και οι Αγγλοί αριστεροί κομμουνιστές, ότι εμείς αναγνωρίζουμε μόνο ένα δρόμο, μόνο τον ίσιο δρόμο, ότι δεν επιτρέπουμε ελιγμούς, συμφωνίες, συμβιβασμούς, κι αυτό θα είναι πια λάθος που μπορεί να προξενήσει, και εν μέρει προξενήσει ήδη και προξενεί, σοβαρότατη ζημιά στον κομμουνισμό. Ο δεξιός δογματισμός επέμενε στην αναγνώριση μόνο των παλιών μορφών και χρεοκόπησε πέρα για πέρα, γιατί δεν είδε το νέο περιεχόμενο. Ο αριστερός δογματισμός επιμένει στην κατηγορηματική άρνηση των καθορισμένων παλιών μορφών, χωρίς να βλέπει ότι το νέο περιεχόμενο ανοίγει το δρόμο του μέσα απ' όλες και τις κάθε λογής μορφές, ότι η υποχρέωσή μας, σαν κομμουνιστές που είμαστε, είναι να μάθουμε να

χρησιμοποιούμε όλες τις μορφές, να μάθουμε να συμπληρώνουμε με τη μεγαλύτερη ταχύτητα τη μια μορφή με την άλλη, να αντικαθιστούμε τη μια με την άλλη, να προσαρμόζουμε την τακτική μας σε κάθε τέτοια αλλαγή που δεν προκαλείται από την τάξη μας ή τις προσπάθειές μας.

Η παγκόσμια επανάσταση τόσο πολύ επιταχύνθηκε και πρωιθήθηκε από τις φρικαλεότητες, τα αίσχη, τα εγχλήματα του παγκόσμιου ψυτεριαλιστικού πολέμου, από το αδιέξοδο της κατάστασης που δημιούργησε αυτός ο πόλεμος –η επανάσταση αυτή αναστούσεται σε πλάτος και σε βάθος με τέτοια καταπληκτική ταχύτητα, με τέτοιο υπέροχο πλούτο εναλλασσόμενων μορφών, με τόσο διδακτική πρακτική αναίρεση κάθε δογματισμού, που έχουμε κάθε λόγο να ελπίζουμε ότι το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα θα γιατρεύεται γρήγορα και ολοκληρωτικά από την παιδική αρρώστια των «αριστερού» κομμουνισμού.

27. IV. 1920

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Προτού προλάβει ο εκδοτικός μηχανισμός της χώρας μας –που τη λήστεψαν οι ιμπεριαλιστές όλου του κόσμου για να την εκδικηθούν για την προλεταιριακή επανάσταση και σινεχίζουν να τη ληστεύουν και να της κάνουν αποκλεισμό, παρ' όλες τις υποσχέσεις που έδωσαν στους εργάτες τους– προτού προλάβει ο εκδοτικός μας μηχανισμός να βγάλει την μπροστούρα μου. ήλθε από το εξωτερικό συμπληγωματικό υλικό. Χωρίς να έχω την αξένωση ότι η μπροστούρα μου είναι τίποτε παρατάνω από πρόχειρες σημειώσεις ενός δημοσιολόγου, θα θίξω σύντομα ομισμένα σημεία.

I. Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ

Η διάσπαση των κομμουνιστών στη Γερμανία είναι γεγονός. Οι «αριστεροί» ή η «αντιπολίτευση αρχών» σχημάτισαν ιδιαίτερο κόμμα που, σε διάκριση από το «Κομμουνιστικό Εργατικό Κόμμα», ονομάζεται «Κομμουνιστικό Εργατικό Κόμμα». Στην Ιταλία, τα πράγματα, όπως φαίνεται, τραβούν επίσης για διάσπαση – λέω ότας φαίνεται, γιατί έχω μόνο δυο πρόσθετα φύλλα (7 και 8) της αριστερής εφημερίδας *To Σοβιέτ* (*Il Soviet*), όπου συζητείται ανοιχτά η δινατότητα και η ανάγκη της διάσπασης, και μάλιστα γίνεται λόγος για συνέδριο της ομάδας των οπαδών της «αποχής» (ή των «μπούκοταριστών», δηλαδή αυτών που δε θέλουν τη συμμετοχή στο κοινοβούλιο), ομάδας που ως τα σήμερα αινίκει στο Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα.

Υπάρχει κίνδυνος η διάσπαση με τοις «αριστερούς», τους αντικοινοβουλευτικούς (εν μέρει και αντιπολιτικούς, αντιπάλους του πολιτικού κόμματος και της δουλειάς στα συνδικάτα) να γίνει διεθνές φαινόμενο, όπως και η διάσπαση με τους «κεντριστές» (ή τους οπαδούς του Κάουτσκι, του Λονγκέ, τους «ανεξάρτητους» κλπ.). Ας γίνει κι έτσι. Η διάσπαση πάντως είναι καλύτερη από τη σύγχυση που εμποδίζει και την ιδεολογική, θεωρητική, επαναστατική ανάπτυξη και ωρίμανση του κόμματος και την ομοφωνη, πραγματικά οργανωμένη πρακτική δουλειά, που προετοιμάζει πραγματικά τη δικτατορία του προλεταριάτου.

Ας δοκιμάσουν οι «αριστεροί» τον εαυτό τους στην πράξη, σε εθνική και διεθνή κλίμακα, ας δοκιμάσουν να προετοιμάσουν (και αργότερα και να πραγματοποιήσουν) τη δικτατορία του προλεταριάτου, χωρίς ένα κόμμα αυστηρά συγκεντρωτικό, με σιδερένια πειθαρχία, χωρίς την ικανότητα να κατέχουν όλα τα πεδία, όλους τους τομείς, όλες τις ποικιλίες της πολιτικής και πολιτιστικής δουλειάς. Η πρακτική πείρα θα τους διδάξει γρήγορα.

Πρέπει μόνο να καταβάλοιμε κάθε προσπάθεια, ώστε η διάσπαση με τους «αριστερούς» να μη δυσκολέψει ή να δυσκολέψει όσο το δυνατό λιγότερο την αναπόφευκτη στο κοντινό μέλλον και απαραίτητη συγχώνευση σ' ένα ενιαίο κόμμα όλων εκείνων που παίρνουν μέρος στο εργατικό κίνημα και είναι ειλικρινά και

τίμια υπέρ της σοβιετικής εξουσίας και της δικτατορίας του προλεταριάτου. Στη Ρωσία, το μεγάλο ευτύχημα για τους μπολσεβίκους ήταν πως είχαν 15 χρόνια για να κάνουν συστηματικό και μέχρις εσχάτων αγώνα τόσο ενάντια στους μενσεβίκους (δηλαδή τους οπορτουνιστές και τους «κεντριστές») όσο και ενάντια στους «αριστερούς» πολύ πριν από τον άμεσο μαζικό αγώνα για τη δικτατορία του προλεταριάτου. Στην Ευρώπη και στην Αμερική χρειάζεται τώρα να γίνει η ίδια δουλειά με «επιταχυμένα βήματα». Ορισμένες προσωπικότητες, ιδιαίτερα από τους αποτυχημένους μνηστήρες της αρχηγίας, μπορούν (αν δεν έχουν αρχετή προλεταριακή πειθαρχία και «τιμότητα απέναντι στον εαυτό τους») να επιμένουν για πολύ καιρό στα λάθη τους, οι εργατικές όμως μάζες, όταν θα ωριμάσει η στιγμή, θα συνενωθούν εύκολα και γρήγορα και θα συνενώσουν όλους τους ειλικρινείς κομμουνιστές σ' ένα ενιαίο κόμμα, ικανό να εγκαθιδρύσει το σοβιετικό καθεστώς και τη δικτατορία του προλεταριάτου.*

* Στο ξήτημα της μελλοντικής σπιγγάνευσης των «αριστερών» κομμουνινιστών, των αντικοινοβουλευτικών, με τους κομμουνιστές γενικά, θα σημειώσω και τα παρακάτω. Στο βαθμό που μου στάθηκε δινατό να διαβάσω τις εφημερίδες των «αριστερών» κομμουνινιστών και γενικά των κομμουνιστών της Γερμανίας, διατισάνω πως οι πρώτοι έχουν το πλεονέκτημα ότι έργουν καλύτερα από τους δειπέρους να κάνουν ζήμιαση μέσα στις μάζες. Κάπιταν ανάλογο πεωκτήρησα επανειλημμένα στην ιστορία του μπολσεβίκικου κόμματος – μόνο σε μικρότερη έκταση, και σε ορισμένες τοπικές οργανώσεις και όχι σαν γενικό φαινόμενο σε όλη τη χώρα. Λόγου χάρη στα 1907-1908 οι «αριστερών» μπολσεβίκοι έκαναν κάποτε μέσα στις μάζες εδώ και εκεί πειραγμένη ζήμιαση από μας. Αυτό εν μέρει εξηγείται με το ότι σε μια επαναστατική στιγμή, ή διαν, είναι ακόμη ζωντανές οι αναμνήσεις της επανάστασης, είναι πιο επικόλ να πλησιάσεις τις μάζες με την τακτική της «απλής» λογησης. Ωστόσο, αυτό δεν αποτελεί ακόμη επιχείρημα για την ορθότητα αυτής της τακτικής. Πάντως δε χωρεί ούτε η ελάχιστη αμφιψολία ότι το Κομμουνινιστικό Κόμμα, που θέλει να είναι στην πράξη η εμπροσθοφυλακή, το πρωτιοπόρο τμήμα της επαναστατικής τάξης, τον προλεταριάτου, και που, εκτός απ' αυτό, θέλει να μάθει να καθοδηγεί την πλατιά μάζα των εργαζομένων και των εκμεταλλευμένων, είναι υποχρεωμένο να ξέρει και να προσαγανδλεί, και να οργανώνει, και να κάνει ζήμιαση με τον πιο πρωτιό, τον πιο κατανοητό, τον πιο σαφή και ζωντανό τρόπο τόσο για τον «κοσμάκη» της πόλης, τον εργοστασίου, όσο και για το χωρίο.

II. ΟΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Στην μεροσύνδρα μου διατύπωσα τη γνώμη ότι ένας συμβιβασμός ανάμεσα στους κομμουνιστές και στην αριστερή πτέρυγα των ανεξάρτητων είναι απαραίτητος και αφέλιμος για τον κοινούνισμό, δεν είναι όμως εύκολο να πραγματοποιηθεί. Τα φύλλα των εφημερίδων που πήρα ώστερα απ' αυτό επιβεβαίωσαν και το ένα και το άλλο. Στο φύλλο αρ. 32 της Κόκκινης Σημαίας, οργάνου της KE του KK Γερμανίας (*Die Rote Fahne*⁴⁹, Zentralorgan der Kommunistischen Partei Deutschlands, Spartakusbund, της 26.III.1920), δημοσιεύεται «δήλωση» αυτής της KE για το στρατιωτικό «πραξικότητμα» (σταθμοσία, τυχοδιωκτισμό) των Καποτίτζες και για τη «σοσιαλιστική κυβέρνηση». Η δήλωση αυτή είναι απόλυτα σωστή και ως προς το βασικό επιχείρημα και ως προς το πρακτικό της συμπέρασμα. Το βασικό επιχείρημα είναι ότι τούτη τη στιγμή δεν υπάρχει η «αντικειμενική βάση» για τη δικτατορία του προλεταριάτου, γιατί η «πλειοψηφία των εργατών της πόλης» ακολουθεί τους «ανεξάρτητους». Συμπέρασμα: υπόσχεση «νομιμόφρονης αντιπολίτευσης» (δηλαδή παραίτηση από την προετοιμασία «βίαιης ανατροπής») στη «σοσιαλιστική κυβέρνηση με αποκλεισμό των αστικών καπιταλιστικών κομμάτων».

Η τακτική αυτή στη βάση της είναι αναμφισβήτητα σωστή. Αν όμως δεν πρέπει να στεκόμαστε σε μικροαναρρίφεις της διατύπωσης, ωστόσο δεν μπορούμε να αποσιωπούμε το γεγονός ότι δεν μπορεί να ονομάζει κανείς «σοσιαλιστική» (σ' επίσημη δήλωση του Κομμουνιστικού Κόμματος) μια κυβέρνηση σοσιαλ-προδοτών, πως δεν μπορεί να μιλά κανείς για αποκλεισμό των «αστικών-καπιταλιστικών κομμάτων», όταν τα κόμματα και των Σάιντεμαν και των κυρίων Κάουντοκ - Κρίστιν είναι μακροαστικά-δημοκρατικά, δεν μπορεί να γράφει κανείς τέτοια πράγματα, σαν την παράγραφο 4 της δήλωσης που λέει:

«...Για την παραπέρα κατάκτηση των προλεταριακών μαζών με το μέρος του κομμουνισμού έχει τεράστια σημασία, από την άποψη της ανάπτυξης της προλεταριακής δικτατορίας, μια κατάσταση στην οποία η πολιτική ελευθερία θα μπο-

ρούσε να χρησιμοποιηθεί απεριόριστα και όπου η αστική... μοχρατία δε θα μπορούσε να ενεργεί σαν δικτατορία του κεφαλαίου...»

Τέτοια κατάσταση δεν είναι δυνατό να υπάρξει. Οι μικροστοί αρχηγοί, οι Γερμανοί Χέντερσον (Σάιντεμαν) και Σνόουντεν (Κρίστιν) δε βγαίνουν και δεν μπορούν να βγουν έξω από τα πλαίσια της αστικής δημοκρατίας, κι αυτή με τη σειρά της δεν μπορεί να είναι τίποτε άλλο παρά δικτατορία του κεφαλαίου. Αυτά τα λαθαμένα από ύποψη ωρχών και πολιτικά επιζήμια πράγματα δε θα έπρεπε καθόλου να γράφονται από την ύποψη της επίτειχης του πρακτικού αποτελέσματος που επιδίωκε πολύ σιωστά να επιτύχει η ΚΕ του Κομμουνιστικού Κόμματος. Γι' αυτό ήταν αρκετό να πει κανείς (αν θέλει να είναι κοινοβουλευτικά ευγενής): δύο η πλειοψηφία των εργατών της πόλης ακολουθεί τους ανεξάρτητους, εμείς οι κοιμουνιστές δεν μπορούμε να εμποδίσουμε αυτούς τους εργάτες να λιτρώθουν από τις τελευταίες τους μικροαστικές-δημοκρατικές (δηλαδή επίσης «αστικο-καπιταλιστικές») αυταπάτες με την πείρα που θα αποκομίσουν από τις κιβερνήσεις «τους». Αυτό είναι αρκετό για να στηριχτεί ένας συμβιβασμός, που πραγματικά είναι απαραίτητος και που πρέπει να σιωσταται στην παραίτηση για ορισμένο χρονικό διάστημα από τις προσπάθειες βίαιης ανατροπής της κυβέρνησης, που της έχει εμπιστοσύνη η πλειοψηφία των εργατών της πόλης. Στην καθηγερινή όμως μαζική ξύμωση, που δεν περιορίζεται από τα πλαίσια της επίσημης, της κοινοβουλευτικής ευγένειας, θα μπορούσαμε, βέβαια, να προσθέσουμε: οι παλιάνθρωποι σαν τους Σάιντεμαν και οι φίλοι-σταίοι σαν τους Κάοιπσκι - Κρίστιν, ας αποκαλύψουν στην πράξη πόσο είναι γελοισμένοι οι ίδιοι και πόσο ξεγελοίν και τους εργάτες· η «καθαρή» τους κυβέρνηση θα «κάνει πιο καθαρά» αυτή τη δουλειά του «καθαρισματος» των στάβλων του Αυγείου του σοσιαλισμού, του σοσιαλδημοκρατισμού και των άλλων μορφών της σοσιαλπροδοσίας.

Η πραγματική φύση των σημερινών αρχηγών του «Ανεξάρτητου ΣΔΚ Γερμανίας» (αρχηγών του εσφαλμένη λέγεται ότι τάχα έχασαν πια κάθε επιφύλακή, και που στην πράξη είναι πιο επι-

χίνδυνοι για το προλεταιριάτο παρά οι Ούγγροι σοσιαλδημοκράτες, που ονόμαζαν τον εαυτό τους κομμούνιστές και υπόσχονταν «υποστήριξη» στη δικτατορία του προλεταιριάτου) φάντασε για μια ακόμη φορά στην περίοδο του γερμανικού κορυφιακού πραξικοπήματος, δηλαδή του πραξικοπήματος των κ.κ. Κατ και Λιοντίτις.* Μικρή, αλλά παραστατική εικόνα δίνονταν τα αρθράκια του Καρλ Κάουντπικ: «Αποφασιστικές στιγμές» («Entscheidende Stunden») στη *Freiheit* (*Ελευθερία*, άργανο των ανεξάρτητων)⁵⁰, της 30.III.1920 και του Αρτουρ Κρίσπιν: «Για την πολιτική κατάσταση» (14.IV.1920, στην ίδια εφημερίδα). Οι κύριοι αιτοί δεν ξέρουν καθόλου να σκέπτονται και να κρίνουν σαν επαναστάτες. Είναι κλαψιάρηδες μικροαστοί δημοκράτες, χίλιες φορές πιο επικίνδυνοι για το προλεταιριάτο, όταν δηλώνουν πως είναι οπαδοί της σοβιετικής εξουσίας και της δικτατορίας του προλεταιριάτου, γιατί στην πράξη σε κάθε δύσκολη και επικίνδυνη στιγμή αναπόφειντα θα διαπράξουν προδοσία... διατηρώντας την «ειλικρινέστατη» πεποίθηση ότι βοηθούν το προλεταιριάτο! Εξάλλου και οι Ούγγροι σοσιαλδημοκράτες, που μεταβιβίστηκαν σε κομμουνιστές, ήθελαν να «φοτιήσουν» το προλεταιριάτο, όταν από δειλία και έλλειψη χαρακτήρα έκριναν απελπιστική την κατάσταση της σοβιετικής εξουσίας στην Ουγγαρία και άρχισαν να μισοκλαίνε μτρόστα στοις πράκτορες των κατιταλιστών της Αντάντ και των δημάρων της Αντάντ.

III. Ο ΤΟΥΡΑΤΙ ΚΑΙ ΣΙΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Τα φύλλα της ιταλικής εφημερίδας *To Σοβιέτ*, που αναφέρεται παραπάνω, επιβεβαιώνονταν απόλυτα όσα είπα στην μτρό-

* Το έπτημα αιτό, ανάμεσα σ' άλλα, φωτίστηκε από μαρξιστική άποψη, με εξαιρετική σαφήνεια, συντομία και ακρίβεια στην ξετίρετη εφημερίδα του αιωνιαριακού ΚΚ *Η Κόκκινη Σημαία* της 28 και 30 του Μάρτη 1920 (*Die Rote Fahne*⁵¹, Wien 1920, № 266 και 267: I.. L.: «Ein neuer Abschnitt der deutschen Revolution») (Δ.Δ.: «Ενα καινούργιο στάδιο της γερμανικής επανάστασης», *Η Σύντ.*).

συνδα μου για το λάθος του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, που ανέχεται στις γραφμές του τέτοια μέλη και μάλιστα τέτοια ομάδα βουλευτών. Αυτό το επιβεβαιώνει ακόμη περισσότερο ένας αμερικανός μάρτυρας, σαν τον ανταποκριτή της αγγλικής αστικοφιλελεύθερης εφημερίδας *The Manchester Guardian* στη Ρώμη, που στο φύλλο της 12.III.1920 δημοσίευσε συνέντευξή του με τον Τουράτι.

«...Ο σινιόρ Τουράτι –γράφει ο ανταποκριτής αυτός– υποθέτει ότι ο επαναστατικός κίνδυνος δεν είναι τέτοιος που να προκαλεί στην Ιταλία αβάσιμους φόβους. Οι μαξιμαλιστές παίζουν με τη φωτιά των ποβιετικών θεωριών απλώς για να κρατούν τις μάζες σε ένταση και ερεθισμό. Ωστόσο, οι θεωρίες αυτές είναι καθαρά φανταστικές έννοιες, ανώριμα προγράμματα, ακατάλληλα για πρακτική εφαρμογή. Είναι κατάλληλες μόνο για να κρατάνε τις εργαζόμενες τάξεις σε κατάσταση αναμονής. Οι ίδιοι άνθρωποι, που τις χρησιμοποιούν σαν δόλωμα για να θαμτώνονται μάτια των προλεταρίων, βλέπουν πως είναι αναγκαιόμενοι να κάνουν καθημερινή πάλη για να κατακτήσουν ορισμένες, συχνά μηδαμνές, οικονομικές βελτιώσεις, έτσι που να απομακρύνουν τη στιγμή που οι εργαζόμενες τάξεις θα χάπουν τις αυταπάτες και την πίστη τους στους αγαπημένους τους μύθους. Από δωρέαν έχουμε μια μακροχρόνη περίοδο απεργιών όλων των διαστάσεων ποινικής από τις πιο διαφορετικές αφορμές, μέχρι τις τελευταίες απεργίες των ταχυδρομικών και σιδηροδρομικών υπηρεσιών – απεργίες που κάνουν ακόμη πιο δύσκολη την ήδη δύσκολη κατάσταση της χώρας. Η χώρα είναι εκνευρισμένη εξαιτίας των δυσκολιών που έχουν σχέση με το πρόβλημα της Αδριατικής, την πνίγει το εξωτερικό της χρέος, η απεριόριστη έκδοση χαρτονομίσματος, και παρ' όλα αυτά όμως δε συναισθάνεται ακόμη καθόλου την ανάγκη να αφορμούσει την πειθαρχία εκείνη της εργασίας, που είναι η μόνη που μπορεί να αποκαταστήσει την τάξη και την ευημερία...»

Είναι ξεκάθαρο ότι ο Αγγλος ανταποκριτής με τη φλυαρία

του άφησε να του ξεινυγει μια αλήθεια, πως ασφαλώς ιην κρυψει και τη σκεπάζει και ο ίδιος ο Τουράτι και οι αστοί υπερασπιστές, βοηθοί και εμπνευστές του στην Ιταλία. Η αλήθεια αυτή είναι ότι οι ιδέες και η πολιτική δοιλειά των κυρίων Τουράτι, Τρέβες, Μοντιλιάνι, Ντουγκόνι και Σία είναι προγματικά τέτοιες, όπως ακριβώς τις περιγράφει ο Άγγλος ανταποκριτής. Είναι καθαρότατη ποσιαλπροδοσία. Τι αξία έχει απλώς η υπερασπιση της τάξης και της πειθαρχίας για τους εργάτες, που είναι μισθωτοί δούλοι και δουλεύουν για να πλουτίζουν οι καπιταλιστές! Ήσσο καλά τους ξέρουμε εμείς, οι Ρώσοι, όλους αυτούς τους μενσεβίκιους λόγους! Πόσο πολιτική είναι η ομολογία ότι οι μάζες είναι υπέρ της οικιετικής εξουσίας! Πόσο χοντροκέφαλη και αγοραία-αστική είναι η μη κατανόηση του επαναστατικού ρόλου των απεργιών, που αναπτύσσονται αιθόρυμητα! Ναι, ναι, ο Άγγλος ανταποκριτής της αστικοφιλελύθερης εφημερίδας πρόσφερε υπηρεσία από την ανάποδη στοις κυρίους Τουράτι και Σία και επιβεβαίωσε υπέροχα την ορθότητα των απαιτήσεων του συντρόφου Μπορτίγκα και των φίλων του της εφημερίδας *To Sofièt*, που ζητούν από το Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, αν θέλει να είναι στην πράξη υπέρ της III Διεθνούς, να στηγματίσει και να διώξει από τις γραμμές του τους κυρίους Τουράτι και Σία και να γίνει κομμουνιστικό κόμμα και στην ονομασία και στα έργα.

IV. ΛΑΘΕΜΕΝΑ ΣΥΜΠΙΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΣΩΣΤΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Ο σύντροφος Μπορτίγκα άμικς και οι «αριστεροί» φίλοι του από τη σωστή κριτική τους για τους κυρίους Τουράτι και Σία βγάζουν το λαθεμένο συμπέρασμα ότι γενικά είναι επιζήμια η συμμετοχή στο κοινοβούλιο. Οι Ιταλοί «αριστεροί» δεν μπορούν να παρουσιάσουν ούτε ίχνος κάποιου σοβαρού επιχειρήματος για να υπερασπίσουν αυτή την άποψη. Απλώς αγνοούν (ή προσταθούν να ξεχάσουν) τα διεθνή πρότυπα μιας πραγματικά επαναστατικής και κομμουνιστικής χρησιμοποίησης των αστικών κοινοβουλίων, χρησιμοποίησης αναμφισβήτητα ωφέ-

λιμης για την προετοιμασία της προλεταιριακής επανάστασης. Απλώς είναι ανίκανοι να φανταστούν «καινούργια» χρησιμοποίηση και βάζουν τις φωνές, λέγοντας και ξαναλέγοντας συνεχώς τα ίδια για την «παλιά», τη μη μπολσεβίκικη, χρησιμοποίηση του κοινοβούλευτισμού.

Αυτό ακριβώς είναι και το βασικό τους λάθος. Όχι μονάχα στο κοινοβούλευτικό, αλλά και σε όλα τα πεδία δράσης ο κοιμουνισμός πρέπει να μπάσει (και χωρίς μακρόχρονη, επιμονή, συληρή δουλειά δε θα μπορέσει να μπάσει) το καινούργιο από άποψη αρχών, που ξεκόβει ριζικά από τις παραδόσεις της Η Διεθνούς (διατηρώντας ταυτόχρονα και ανωτέρους συντάκτους ό,τι καλό έχει δώσει η Η Διεθνής).

Ας πάρουμε, π.χ., τη δημοσιογραφική δοιλειά. Οι εφημερίδες, οι μαζικούργες, οι προκηρύξεις εκτληρώνουν την απαραίτητη δουλειά προπαγάνδας, ζήμιασης και οργάνωσης. Κανένα μαζικό κίνημα σε μια κάπως πολιτισμένη χώρα δεν μπορεί να κάνει χωρίς δημοσιογραφικό μηχανισμό. Και καμία φωνασκία ενάντια στους «αρχηγούς», καμιά ένορκη υπόσχεση ότι θα διαφύλαχτει η καθαρότητα των μαζών από την επιφρόνη των αρχηγών δε θα μας απαλλάξει από την ανάγκη να χρησιμοποιούμε για τη δουλειά αυτή ανθρώπους που προέρχονται από το περιβάλλον των απτών διανοούμενων, δεθα μας απαλλάξει από την αστικοδημοκρατική ατμόσφαιρα, από την ατμόσφαιρα της «ατομικής ιδιωτησίας» και από τις αντίστοιχες συνθήκες, μέσα στις οποίες γίνεται η δουλειά αυτή στον κατιταλισμό. Ακόμη και δυόμισι χρόνια ύστερα από την ανατροπή της αστικής τάξης, ύστερα από την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας από το προλεταιριάτο, βλέποιμε γύρω μας αυτή την ατμόσφαιρα, αυτό το κλίμα των (αγροτικών, βιοτεχνικών) αστικοδημοκρατικών σχέσεων, των σχέσεων ατομικής ιδιοκτησίας σε μαζική κλίμακα.

Ο κοινοβουλευτισμός αποτελεί μια μορφή δουλειάς, η δημοσιογραφία μια άλλη. Και στις δύο το περιεχόμενο μπορεί να είναι κομμουνιστικό και πρέπει να είναι κομμουνιστικό, σε αιτοί που δουλεύουν και στον ένα και στον άλλο τομέα είναι πραγματικοί κομμουνιστές, πραγματικά μέλη των προλεταιριακού, μαζικού κόμματος. Όμως και στον ένα και στον άλλο –και

σε οποιονδήποτε τομέα δουλειάς στις συνθήκες του καπιταλισμού και στο πέρασμα από τον καπιταλισμό στο συσιαλισμό. θέν μπορούμε να αποφίγουμε τις δυσκολίες και τα ιδιόμορφα προβλήματα που πρέπει να υπερνικήσει και να επιλύσει το προλεταριάτο για να χρησιμοποιήσει για τους σκοπούς του τοις ανθρώπους που προέρχονται από το αστικό περιβάλλον, για να νικήσει τις αστικές-διανομενίστικες προλήψεις και επιδράσεις, για να αδυνατίσει την αντίστωτη του μικροαστικού περιβάλλοντος (και παραπέδα να το μεταπλάσει εντελώς).

Μήπως πριν από τον πόλεμο τον 1914-1918 δεν είχαμε σε όλες τις χώρες εξαιρετικά άφθονα παραδείγματα που οι πολὺ «αριστεροί» αναρχικοί, σινδικαλιστές και άλλοι κατακεραυνωναν τον κοινοβουλευτισμό, κορόιδευαν τους κοινοβουλευτικούς-σοσιαλιστές που κατάντησαν πρόστιχοι αστοί. μαστίγωναν τον καριερισμό τους κλπ. κλπ., ενώ οι ίδιοι με τη δημιουργαφία, με τη δοιτζεία στα συνδικάτα έκαναν την ίδια ακριβώς αστική καριέρα; Μήπως τα παραδείγματα των κυρίων Ζουό και Μερχάντι, αν περιοριστούμε στη Γαλλία, δεν είναι χαρακτηριστικά απ' αυτή την άποψη;

Η παιδαριώδης «άρνηση» υπέμετοχης στον κοινοβουλευτισμό, σινισταται ακριβώς στο ότι σκέπτονται «να λύσουν» με μια τοσο «ατλή» και «εύκολη», δήθεν επαναστατική μέθοδο το δύσκολο πρόβλημα της πάλης ενάντια στις αστικοδημοκρατικές επιδράσεις μέσα στο εργατικό κίνημα, ενώ στην πραγματικότητα φιοβούνται απλώς τον ίδιο τον ίσκιο τους, κλείνονταν απλώς τα μάτια τους μποστά στη δυσκολία, προσπαθούν να απαλλαγούν απ' αυτή απλώς με τα λόγια. Ο πιο ξετοπιστός καιριερισμός, η αστική χρησιμοποίηση της κοινοβουλευτικής θεσιάλας, η κατάφωρη ρεφορμαστική διαστρέβλωση της κοινοβουλευτικής δουλειάς, η πρόστιχη μικροαστική ρουτίνα – δεν υπάρχει αμφιβολία πως όλα αυτά είναι τα συνηθισμένα και επικρατέστερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που γεννά ο καπιταλισμός παντού και όχι μόνο έξω, αλλά και μέσα στο εργατικό κόμμα. Ο καπιταλισμός δύναει και η αστική απμόσφαιρα που δημιουργεί (που ακόμη και μετά την ανατροπή της αστικής τάξης εξαφανίζονται με μεγάλη βραδύτητα, γιατί η αγροτιά ξαναγεννά συνεχώς την αστική τάξη) γεννούν κινηλεκτικά σε όλους

χωρίς εξαίρεση τους τομείς της δουλειάς και της ζωής έναν ακριβώς ίδιο στην ουσία, με μηδαμινές παραλλαγές στη μορφή, αστικό καριερισμό, εθνικό σοβιετισμό, μικρούστική προστιχιά κλπ.

Φαντάζεστε τοις εαυτούς σας «τρομεροίς επαναπάτες», αγαπητοί οπαδοί της αποχής και αντικοινοβουλευτικοί, στην πραγματικότητα όμως τρομάζατε μπροστά στις μικρές σχετικά δυσκολίες της πάλης ενάντια στις αστικές επιδράσεις μέσα στο εγγυτικό κίνημα, ενώ η νίκη σας, δηλαδή η ανατροπή της αστικής τάξης και η κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας από το προλεταριάτο. Θα δημιουργήσει αυτές τις ίδιες δυσκολίες σε ακόμη μεγαλύτερες, σε ασύρχιτα μεγαλύτερες διαστάσεις. Τρομάζατε σαν τα μικρά παιδιά από τη μικρή δυσκολία που έχετε σήμερα μπροστά σας. χωρίς να καταλαβαίνετε πως αύριο ή μεσημέρι θα χρειαστεί οπωσδήποτε να μάθετε, και να μάθετε κατά βάθος, να ιστερηνικάτε αυτές τις δυσκολίες σε ασύρχιτα μεγαλύτερη έκταση.

Στις συνθήκες της σοβιετικής εξουσίας στο δικό σας και στο δικό μας προλεταριακό κόμμα θα τρυπώσουν ακόμη πιο πολλοί αυτοί διανοούμενοι. Θα μπουν και στα Σοβιέτ και στα δικαστήρια και στη διοίκηση, γιατί δεν μπορούμε να χτίσουμε τον κομμουνισμό παρά μόνο με το ανθρώπινο υλικό που δημιούργησε ο καπιταλισμός, γιατί δεν μπορούμε να εξοπλακίσουμε και να εκμηδενίσουμε την αστική διανόηση. Πρέτει να τη νικήσουμε, να τη μεταπλάσουμε, να τη μεταμορφώσουμε, να την αναδιαπιδαγωγήσουμε – οπως πρέτει να αναδιαπιδαγωγήσουμε μέσα σε μακρόχρονη πάλη, με βάση τη δικτατορία του προλεταριάτου, και τους ίδιους τους προλετάριους, που κι αυτοί δεν απαλλάσσονται από τις μικροαστικές τους προλήψεις μονομάχος, με κάποιο θαύμα, με το θέλημα της Παναγίας, με το πρόσταγμα κάποιοι σινθήματος, απόφασης, διατάγματος. παρά μόνο με τη μακρόχρονη και δύσκολη μαζική πάλη ενάντια στις μαζικές μικροαστικές επιδράσεις. Στις συνθήκες της σοβιετικής εξουσίας, τα ίδια καθήκοντα, που τώρα με τόση περιφρόνηση, με τόση υπεροψία, με τόση επιτολαιότητα, τόσο παιδαριωδώς τα πετά από πάνω του με μια μόνο κίνηση του χεριού του ο αντικοινοβουλευτικός – τα ίδια αυτά καθήκοντα ξαναγεννιούνται μέσα στα Σοβιέτ, μέσα στη σοβιετική διοίκηση, στους σο-

βιετικούς «θεσμοφύλακες» (εμείς στη Ρωσία διαλύσαμε, και καλά κάναμε που διαλύσαμε, το αστικό δικτυοφυϊκό σώμα, ξαναγεννιέται όμως στη χώρα μας κάτια από το κάλυψμα των «δομοβιετικών» «θεσμοφυλάκων»⁵²). Μέσα στους σοβιετικούς μηχανικούς, μέσα στους σοβιετικούς δασκάλους, μέσα στους προνομιστέχους, δηλαδή στους πιο ειδικευμένους και καλύτερα τοποθετημένους εργάτες στο σοβιετικό εργοστάσιο βλέπουμε κάθε μέρα να ξαναγεννιούνται διαρκώς όλα κυριολεκτικά τα αρνητικά γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν τον αστικό κοινωνικό λευκτισμό και μόνο με τη συνεχή, ακούγαστη, μακρόχρονη, επίμονη πάλη της προλεταριακής οργάνωσης και πειθαρχίας να κάμε σιγά-σιγά αυτό το κακό.

Είναι βέβαια πολύ «δύσκολο» στις συνθήκες της κυριαρχίας της αστικής τάξης να νικήσεις τις αστικές συνήθειες μέσα στο δικό σου, δηλαδή στο εργατικό κόμμα: είναι «δύσκολο» να διώξεις από το κόμμα τους ανεπιανόρθωτα χαλασμένους από τις αστικές προλήψεις κοινοβουλευτικούς αρχηγούς που τους έχει συνηθίσει ο κόσμος, είναι «δύσκολο» να υποτάξεις στην προλεταριακή πειθαρχία τον απόλυτα απαραίτητο αριθμό (έστω και πολύ περιορισμένο αριθμό) ανθρώπων που προέρχονται από την αστική τάξη, είναι «δύσκολο» να δημιουργήσεις στο αστικό κοινοβούλιο μια κομμουνιστική κοινοβουλευτική ομάδα απόλυτα άξια της εργατικής τάξης. είναι «δύσκολο» να πετύχεις, ώστε οι κομμουνιστές βουλευτές να μην ασχολούνται στα αστικά κοινοβούλια με τιποτένα μικροπρόγραμμα, αλλά με την εξαιρετικά επιτυχτική δουλειά της προπαγάνδας, της ζύμωσης, της οργάνωσης μέσα στις μάζες. Όλα αυτά ήταν «δύσκολα», δεν ωτάρχει αμφιβολία ότι ήταν δύσκολο να γίνουν στη Ρωσία και είναι ασύγκριτα πιο δύσκολο να γίνουν στη Δυτική Ευρώπη και στην Αμερική, όπου η αστική τάξη είναι πολύ πιο δυνατή, όπου οι αστικοδημοκρατικές παραδόσεις όλτ. είναι πιο δυνατές.

Όλες όμως αυτές οι «δύσκολιες» είναι πραγματικό παιχνίδια σε σύγκριση με τα εντελώς ίδιας φύσης καθήκοντα, που οπωσδήποτε το προλεταριάτο θα πρέπει αναπόφευκτα να εκπληρώσει και για τη νίκη του και κατά τη διάρκεια της προλεταριακής επανάστασης και ύστερα από την κατάληψη της

εξουσίας από το προλεταριάτο. Σε σύγκριση μ' αυτά τα πραγματικά γιγάντια καθήκοντα, όταν στις συνθήκες της δικτατορίας του προλεταριάτου θα χρειαστεί να αναδιπλαΐσει τη σημασία της εκατομμύρια αγρότες και μικρονοικούχων, εκατοντάδες χιλιάδες ιδιωτικούς και δημόσιους υπάλληλους, αστούς διανοούμενους, να τους υποτάξουμε όλους στο προλεταριακό κράτος και στην προλεταριακή καθυδήηση, να νικήσουμε τις αστικές συνήθειες και παιδιάδων τους – σε σύγκριση μ' αυτά τα γιγάντια καθήκοντα είναι παιχνιδάκι να δημιουργήσουμε σε συνθήκες κυριαρχίας της αστικής τάξης, στο αστικό κοινοβούλιο, μια πραγματικά κομμουνιστική ομάδα ενός αληθινού προλεταριακού κόμματος.

Αν οι σύντροφοι «αριστεροί» και οι αντικοινοβουλευτικοί δε μάθουν τώρα να υπερνικούν ακόμη και μια τέτοια μικρή δυσκολία, μπορούμε να πούμε στα σίγουρα πως αυτοί ή δε θα είναι σε θέση να κάνουν πράξη τη δικτατορία του προλεταριάτου, δε θα μπορέσουν σε πλατιά κλιμακια να υποτίξουν και να μετατλάσουν τους αστούς διανοούμενους και τους αστικούς θεσμούς, ή θα υποχρεωθούν να σηματηράσουν στα γρήγορα τη μόρφωσή τους και με τη βιασύνη αυτή θα προξενήσουν τεράστια ζημιά στην υπόθεση του προλεταριάτου, θα κάνουν περισσότερα λάθη απ' όσα γίνονται συνήθως, θα δείξουν αδυναμία και ανικανότητα μεγάλυτερη από το μέσο ύδρο και τα λοιπά και τα λοιπά.

Όσο δε θα έχει ανατραπεί η αστική τάξη και κατόπιν όσο δε θα έχουν εξαφανιστεί εντελώς το μικρό νοικοκυρίο και η μικρή εμπορευματική παραγωγή, οι απτικές συνήθειες, οι συνήθειες της ατομικής ιδιοκτησίας, οι μικροαστικές παραδόσεις θα καταστρέψουν την προλεταριακή δουλειά τόσο από τα έξω όσο και από τα μέσα του εργατικού κινήματος, όχι σε μια μόνο σφαίρα δράσης, στην κοινοβουλευτική, αλλά αναπόφευκτα σε όλους τους λογής-λογής τομείς της κοινωνικής δράσης. σε όλους χωρίς εξαίρεση τους πολιτιστικούς και πολιτικούς τομείς. Και το πιο βαρύ λάθος, που μετά θα υποχρεωθούμε αναπόφευκτα να το πληρώσουμε, είναι η προσπάθεια να ξεφίγεις, να αγνοήσεις ένα από τα «δυσάρεστα» καθήκοντα ή τις διοικολίες σε κάποιον τομέα δουλειάς. Πρέπει να διδαχτούμε και να μάθουμε

να κατέχουμε όλους χωρίς εξαίρεση τους τομείς της δοιδειάς, να νικάμε όλες τις διυσκολίες και όλες τις αισιώπες εξεις, παραδόσεις και συνήθειες παντού και πάντα. Κάθε άλλη τοποθέτηση του ξητήματος δεν είναι σοβιερή, είναι απλούστατα παιδισμός.

12.V.1920

V

Στη ρωσική έκδοση αυτού του βιβλίου παρουσίασα χάπως όχι σωστά τη δράση του Ολλανδικού Κομμουνιστικού Κόμματος στο σύνολό του στον τομέα της διεθνούς επαναστατικής πολιτικής. Γι' αυτό επωφελούμαι από την ευκαιρία που μου παρουσιάζεται σήμερα και δίνω στη δημοσιότητα το παρακατώ γράμμα των Ολλανδών συντρόφων μας πάνω στο ξήτημα αυτό και σε συνέχεια διορθώνω την έκφραση «Ολλανδοί τριμπονιστές», που χρησιμοποίησα στο διαστικό κείμενο, και στη θέση του βάζω τις λέξεις: «μερικά μέλη του Ολλανδικού Κομμουνιστικού Κόμματος».⁵³

N. Λένιν

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΒΑΪΝΚΟΠ

Μόσχα, 30 του Ιούνη 1920

Αγαπητέ σύντροφε Λένιν,

Χάρη στην ευγενική Σας διάθεση, εμείς, τα μέλη της ολλανδικής αντιπροσωπίας στο II Συνέδριο της Κομμοινιστικής Αιεθνούς, είχαμε τη δυνατότητα να δούμε το βιβλίο Σας: Ο «αριστεροίσμα» παιδική αρρώστια των κομμουνισμού πρωτού δημιουργεντεί μεταφρασμένο στις γλώσσες της Δυτικής Ευρώπης. Στο βιβλίο Σας αυτό τονίζετε αρκετές φορές την αποδοκιμασία σας για το ρόλο που έπαιξαν ορισμένα μέλη του Ολλανδικού Κομμουνιστικού Κόμματος στη διεθνή πολιτική.

Ωστόσο, είμαστε υπυχρεωμένοι να διαμαρτυρηθούμε για το ότι επιφύλασσε την ευθύνη των πράξεών τους στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Αυτό είναι μεγάλη ανακρίβεια. Και κάτι παραπάνω είναι αδικία, γιατί τα μέλη αυτά του Ολλανδικού Κομμουνιστικού Κόμματος πολύ λίγο ή και καθόλου δεν παίρνονταν μέρος στην τρέχουσα δουλειά του Κόμματός μας· προσπαθούν επίσης, άμεσα είτε έμμεσα, να περάσουν στο Κομμουνιστικό Κόμμα αντιπολιτευτικά συνθήματα, ενάντια στα οποία το Ολλανδικό Κομμουνιστικό Κόμμα και όλα τα όργανά του έκαναν και κάνουν ως τα σήμερα την πιο δραστήρια πάλη.

Με αδελφικό χαιρετισμό
(από μέρους της ολλανδικής αντιπροσωπίας)
Nt. I. Βάινκοπ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το βιβλίο *Ο «αφιστερισμός», παιδική αρχάρκτια του κομμουνισμού*, γράφτηκε από τον Β.Ι. Λένιν για το II Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς και δόθηκε σε όλους τους αντιπρόσωπους του συνεδρίου. Το βιβλίο έπρεπε να βοηθήσει τα νεαρά κομμουνιστικά κόμματα να βρούν το σωστό δρόμο της επαναστατικής πάλης, να διορθώσει τα λάθη των πρώτων βημάτων τους, να γνωρίσει τους κομμουνιστές όλων των χωρών με την πλουσιότατη πείρα των μπολεβίκων, με τη στρατηγική και την τακτική τους, για να εξοπλιστούν μ' αυτή την πείρα τα αδελφά κόμματα. Οι βασικές θέσεις και τα βασικά συμπεράσματα του βιβλίου *Ο «αφιστερισμός», παιδική αρχάρκτια του κομμουνισμού* αποτελούν τη βάση των αποφάσεων του II Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

Ο Λένιν έκανε τη βασική δούλειά για το βιβλίο αυτό τον Απρίλη του 1920 (το χειρόγραφο τέλεωσε στις 27 του Απρίλη), η προσθήκη στο βιβλίο γράψτηκε στις 12 του Μάη, όταν γίνονταν πια οι διορθώσεις των τυπογραφικών δοκιμών. Ο Λένιν παρακαλούσθηκε προσωπικά την πορεία της στοιχειοθέτησης και της εκτύπωσης του βιβλίου για να μπορέσει αυτό να καταλοφθάσει κατά την έναρξη των εργασιών του II Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Η έκδοση του βιβλίου είχε ανατεθεί στο υπουργατάστημα Πετρούπολης του κρατικού εκδοτικού. Το εκδοτικό, μόλις πήρε το χειρόγραφο του βιβλίου στις 5 του Μάη, το παρέδωσε την επόμενη κιόλας μέρα για στοιχειοθέτηση στο Ιο κρατικό τυπογραφείο, που οι εργάτες του κατατάσπηραν με μεγάλο ενθουσιασμό στην εκτλήχωση του τυπητεκού καθήκοντος, δουλεύοντας και υπερωφίες. Στις 9 του Μάη, το πρότο τυπογραφικό δοκίμιο στάλθηκε στη Μόσχα για διόρθωση. Η προσθήκη στο βιβλίο στάλθηκε από τον Λένιν στην Πετρούπολη στις 23 του Μάη μαζί με τη τυπογραφικό δοκίμιο της μεροσύρας στην οδό της Αριστερού.

«Πύρος τους συντρόφους της Πετρούπολης, που εκδίδονταν την μαρούχα μαυ για τους αφιστερούς»:

1) Παρακαλώ να παραβάλετε το τελευταίο τυπογραφικό δοκίμιο με τις διορθώσεις που έγιναν εδώ στο τυπογραφικό δοκίμιο.

2) παρακαλώ να μαυ στείλετε πίσω το συνημμένο εδώ τυπογραφικό δοκίμιο.

3) στο Παράρτημα παρακαλώ ιδιαίτερα να διορθωθούν στη σελ. 3 τα μέρη που σημειώνονται στα περιθώρια με τα σημεία:

1)))

και 2))) (έπειτα από τον έλεγχο να μων επιστραφή).

4) παρακαλώ να μων ανακοινώσετε με τηλεφωνογράφημα το όνομα του σύντροφου που είναι ιπεύθυνος για τον έλεγχο και την τελική έκδοση (Καθώς και πάτε το εκδίδετε).

5) Δε χρειάζεται να περιμένετε άλλες διορθώσεις από μένα.

23/V. 1920 Λένιν*

(Απαντά, 5η έκδ., τόμ. 51ος, σελ. 199).

Στις 12 του Ιούνη 1920 το βιβλίο τυπώθηκε και σχεδόν ταυτόχρονα, τον Ιούλη, εκδόθηκε στη Σοφιετική Ρωσία στα γαλλικά και τα αγγλικά Στη διάρκεια του δεύτερου εξάμηνου του 1920 το βιβλίο εκδόθηκε στα γερμανικά – στο Βερολίνο και στο Αμβούργο, στα αγγλικά – στο Λονδίνο και στη Νέα Υόρκη, στα γαλλικά – στο Παρίσι, στα ιταλικά – στο Μιλάνο. Το Νοέμβρη του 1920, η ΚΕ του Κομμουνιστικού Κόμματος της Μεγάλης Βρετανίας κυκλοφόρησε προκήρυξή για την γργαστή συνδρομητών στο βιβλίο του Λένιν, στην οποία ανακοίνωνε: «Το Κομμουνιστικό Κόμμα μόλις δημοσίευσε την εργασία του Λένιν, που είναι ίσος η πιο απούσια και, αναμφίβολα, η πιο ενδιαφέροντα από τις εργασίες του.

Ο «αριστερισμός», παιδική αρχήστατα των κομμουνισμού, είναι ένα βιβλίο απαραίτητο για όλους εκείνους που συμφέρουν ενεργά στο εργατικό κίνημα, θέγει προβλήματα που συζητούνται πολύ και κάποιες προκαλούν έντονες διαφωνίες.

Ο Λένιν εφενά γενιτλητικά τα ζητήματα της επαναστατικής τακτικής και θίγει με τόλμη προβλήματα σαν τον κοινοβούλευτισμό, τη στάση του Κομμουνιστικού Κόμματος απέναντι στο Εργατικό Κόμμα, στα συνδικάτα κλπ., καθώς και τη γενική καταστασή στην Αγγλία. Η σημασία του βιβλίου δεν περιορίζεται μόνο σ' αυτό: η κριτική εξέταση των προγραμμάτων, της πολιτικής και της δράσης των διαφόρων κομμάτων της ήπειρου θα εξοπλίσει τους αναγνώστη με την ικανότητα να καταλάβει τη διεθνή κατάσταση, πράγματα που είναι σημερά τόσο στοιχείο για τις συντρόφους.

Είναι αναμφίβολο ότι το βιβλίο θα κάνει οικής κατανοητά πολλά ζητήματα και θα βοηθήσει στον πρακτικό προσαντολισμό προς την κατρίθυνση της ενότητας, την οποία όλοι επιθυμούν τόσο πολύ...» (Ζητήματα μεταρρυθμίσεων του ΚΚΣΕ, ρω. έκδ. 1960, τετάρτη, 3, σελ. 24).

Το βιβλίο του Λένιν Ο «αριστερισμός», παιδική αρχήστατα των κομμουνισμού, είχε πλατύτατη διάδοση. Σύμφωνα με όγι πλήρη στοιχεία, που δημοσιεύτηκαν για τα ασφαντάχθονα από τη μέρια της έκδοσης του βιβλίου, σ' αυτό το διάστημα το βιβλίο είχε μπει στις καπιταλιστικές χώρες 106 εκδόσεις σε 22 γλώσσες: απ' αυτές τις εκδόσεις 16 έγιναν στα αγγλικά (στο Λονδίνο, στη Νέα Υόρκη, στη Βούργη, στο Σίδνεϊ, στη Μελβούρνη), 13 στα γαλλικά (στο Παρίσι, στις Βρυξέλλες), 14 στα γερμανικά (στο Βερολίνο, στη Βιέννη), 7 στα Ιταλικά (στο Μιλάνο, στη Νεάπολη, στη Ρώμη), 6 στα ισπανικά (στη Βαρκελώνη, στη Μαδρίτη, στο Μπούένος Άιρες), 9 στα ιαπωνικά (στο Τόκιο), 6 στα ολλανδικά (στο Άμστερνταμ και στο Λειψτεν). Επιπλέον το βιβλίο εκδόθηκε στα νορβηγικά (Οσλο), στα φιλαινδικά (Ελσίνκι), στα πορτογαλικά (Ρίο Ιανέζη), στα βελγικά (Καλκούτα) και σε άλλες γλώσσες. Πολύ

1. Στιά ανάπτυξη είχε η έκδοση του βιβλίου Ο «αριστερισμός», παιδική ψηφιώστια του κομμουνισμού στις χώρες της σοσιαλιστικής κοινότητας. Στη Βουλγαρία, το βιβλίο αυτό εκδοθήκε 10 φορές, στην Τσεχοσλοβακία – 6, στην Ουγγαρία – 7, στην Πολωνία – 9, στην Κίνα 8, στην Κορέα 3. Στη Σοβιετική Ενωση, χωρίς να υπόλογιζουμε τη δημοσίευσή του σε όλες τις εκδόσεις των 4 πάντων του Β.Ι. Λένιν, το βιβλίο βγήκε σε χωριτή έκδοση 135 φορές, σε 50 γλώσσες και με συνολικό τιμών 4 εκατ. 773 χιλ. αντίτυπα.

Στο Κεντρικό Κομματικό Αρχείο του Ινστιτούτου μαρξισμού-λενινισμού της Κ.Ε του ΚΚΣΕ φυλάγεται το χειρόγραφο του Λένιν του βιβλίου Ο «αριστερισμός», παιδική αρχώντια του κομμουνισμού και ένα δακτυλογραφημένο αντίγραφο με συντακτικές διυρθίσεις του Λένιν. Στο χιρόγραφο υπάρχει ο υπότιτλος: «(Δοκίμιο εκλαϊκευτικής συζήτησης για τη μαρξιστική στρατηγική και τακτική)» και η παρακάτω ειρωνική αφίερωση στον Νιντ Πλούτη: «Αφιερώνω αυτή την μαρτυρία σαν γνωμότετο μίστερ Λόντ Πλούτη, σε ένδειξη ειργνωμοσύνης για το σχεδόν μαρξιστικό και πάντως ξεπρεπικό μερίλιμο για τους κομμουνιστές και τους μπολσεβίκους όλουν του κόσμου λόγο του της 18.III.1920». Στις εκδόσεις του βιβλίου, που έγιναν όταν ζούσε ο Λένιν, ο υπότιτλος και η αφίερωση είχαν αφαιρεθεί. Στην τελείταια έκδοση των Απάντων, του Β.Ι. Λένιν, όπως και στις προηγούμενες εκδόσεις των Απάντων, το έργο Ο «αριστερισμός», παιδική αρχώντια του κομμουνισμού, δημοσιεύεται σύμφωνα με την πρώτη έκδοση του βιβλίου, που τη διώρθωση των τυπογραφιών των δοκιμών έκανε ο Λένιν.

2. *Ισκρα* (Στίθια) (παλιά) – η πρώτη πανρισούη παράνομη μαρξιστική εφημερίδα, που ιδρύθηκε από τον Β.Ι. Λένιν το 1900 και έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στη δημιουργία του επαναστατικού μαρξιστικού κόμματος της εργατικής τάξης της Ρωσίας. Το πρώτο φύλλο της λενινιστικής *Ισκρα*, με ημερομηνία Δεκέμβρης 1900, βγήκε στη Λιψία: τα επόμενα φύλλα έβγαιναν στο Μόναχο, από τον Ιούλη του 1902 – στο Λονδίνο και από την άνοιξη του 1903 – στη Γενεύη. Με πρωτόβουλία του Λένιν και με την άμεση συμμετοχή του, η Συντακτική Επιτροπή της *Ισκρα* επεξεργάστηκε το σχέδιο προγράμματος των Κόμματος (δημοπρεπής στο φύλ. αρ. 21 της *Ισκρα*) και προετοίμασε το II Συνέδριο του ΣΔΕΚΡ, στο οποίο μπήκε το θεμέλιο του επαναστατικού μαρξιστικού κόμματος στη Ρωσία.

Αμέσως μετά το II Συνέδριο του Κόμματος, οι μενσεβίκοι με την υποστήριξη του Πλεχάνοφ πήραν στα χέρια τους την *Ισκρα*. Από το πεντηκούντα δεύτερο φύλλο η *Ισκρα* έπαιψε να είναι όργανο του επαναστατικού μαρξισμού.

3. Πρόκειται για τους μενσεβίκους, οι οποίοι στο ΣΔΕΚΡ αποτελούσαν τη δεξιά, την οπορτοινιστική πτέρυγα της σοσιαλδημοκρατίας, και για το τόμμα των «σοσιαλιστών επαναστατών» (εσέρου).

4. Πρόκειται για τους μπολσεβίκους-βουλευτές της IV Κρατικής Δυύμας -Α. Γ. Μπαντάγεφ, Μ. Κ. Μουχάνοφ, Γκ. Ι. Πετρόβσκι, Φ. Ν. Σαμόύλοφ και Ν. Ρ. Σάγκοφ. Στη συνεδρίαση της Δυύμας της 26 τον Ιούλιο (8 του Αυγούστου) 1914, στην οποία οι εκπρόσωποι όλων των αυτοκτονικάδικων ομάδων επιδόσιμασαν την είσοδο της τσαρικής Ρωσίας στον ψηφιαλιστικό πόλεμο, η μπολσεβίκων ομάδα διακαρτυθήτηκε έντονα, αρνήθηκε να ψηφίσει τις πολεμικές πιστώσεις και έκανε επαναστατική προσπαγάνδα στις μάζες. Το Νοέμβριο του 1914, οι μπολσεβίκους-βουλευτές πιάστηκαν και το Φλεβάρη του 1915 παρατέμψηκαν στο δικαστήριο και εξολοτλίχτηκαν για ωόβια διαβίση στην περιοχή Τουρούνχάνσο (Ανατολική Σιβηρία). Οι θαρροπλέες απολογίες των μελών της μπολσεβίκων ομάδας στο δικαστήριο, που ξεσκέπαζαν την απολυταρχία, έταξαν μεγάλο ρόλο στην αντιμπλιταριστική προπαγάνδα, στην επαναστατικοποίηση της συνείδησης των εργαζόμενων μαζών.

5. Λονγκετισμός-κεντρικό ρεύμα μέσα στο Γαλλικό Συσιαλιστικό Κόμμα: το ρεύμα αυτό είχε επικεφαλής τον Ζαν Λονγκέ. Τον ιαυμό του παγκόσμιοι ιαστεριαλιστικού πολέμου 1914-1918, οι λονγκετιστές εφάρμοζαν συμβιβαστική πολιτική απέναντι στους σοσιαλδομινιστές: απόρρητα την επαναστατική πάλη και ακολουθούσαν τις θέσεις της «υπεράσπισης της πατριόδας» στον ψηφιαλιστικό πόλεμο. Ο Λένιν ονόμαζε τους λονγκετιστές μακροστοίς εθνικιστές. Ύστερα από τη νίκη της Οκτωβριανής σοσιαλιστικής Επανάστασης, οι λονγκετιστές στα λόγια διακήρυξαν ότι είναι οπαδοί της δικτατορίας των προλεταράτου, στην πράξη όμως παρέμεναν αντίπαλοι της. Το Δεκέμβρη του 1920, οι λονγκετιστές μαζί με τους απροκάλυπτους ψεφορυμιστές αποσπάστηκαν από το κόμμα και προσχώρησαν στη λεγόμενη 2½ Λιεύθη.

6. Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα της Αγγλίας (Independent Labour Party - I.L.P.) - ρεφορδιστική οργάνωση πουν ιδρύθηκε από τους καθοδηγητές των «νέων τρέιντ-γιούνιον» το 1893 στις συνθήκες της αναζωγόνησης της απεργιακής πάλης και του διναμώματος του κινήματος για την ανεξαρτησία της εργατικής τάξης της Αγγλίας από τα αυτικά κόμματα. Στο ΑΕΚ μπήκαν τα μέλη των «νέων τρέιντ-γιούνιον» και μιας σειράς παιλιών συνδικάτων, εκπρόσωποι της διανόησης και της μικροαστικής τάξης, που βρίσκονταν κάτω από την επιρροή των φαβισιανών. Επικεφαλής του Κόμματος ήταν ο Κ. Χάρντι και ο Ρ. Μακντόναλτ. Το ΑΕΚ, από τη στιγμή της εμφάνισής του, ακολούθησε αιστικές-ψεφορυμιστικές θέσεις, στρέφοντας την κύρια προσοχή του στην κοινοβούλευτική μορφή πάλης και στις κοινοβούλευτικές συναλλαγές με το φιλελεύθερο κόμμα. Ο Λένιν, χρωστημένος το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα, έγραψε ότι «στην πράξη είναι υπορτούντος το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα, πάντοτε από την αυτική τάξη». (Απαντα, 5η έκδ., τόμ. 39ος, σελ. 90).

7. Φαβιανόι – μέλη της Φαβιανής εταιρίας – αγγλικής ψεφοδρυμοστικής οργάνωσης, που δημιουργήθηκε το 1884⁴ η εταιρία πήρε την ονομασία της από το όνομα του Ρωμαίου στρατηλάτη του III αιώνα πριν τη χρονολογία μας, Φάβιου Μάξιμου, που επωνομάστηκε «Κουνκτάτορ» («Μελλητής»), γιατί απολογιζόταν τακτική αναμονής και απόφευγε να διεσπει αποφρασιτικές μάχες στον πόλεμο των Αννίβα. Μέλη της Φαβιανής εταιρίας ήταν κυρίως εκπρόσωποι της αστικής διανόησης – επιστήμονες, σπυργοφεύες, πολιτικοί παράγοντες (Σ. και Β. Ουέμπτ, Ρ. Μακντόναλντ, Μπ. Σόου κ.ά.). Αιποί αρνούνταν την ανάγκη της ταξικής πάλης του προκεταράτου και της ποσιαλιστικής ετανάστασης και υποστήριζαν ότι το πέραμα από τον καπιταλισμό στο υποιατισμό μπορεί να γίνει μόνο με μικρές μεταρρυθμίσεις, με βαθμιαίους μετασχηματισμούς της κοινωνίας. Το 1900, η Φαβιανή εταιρία προσχώρησε στο εργατικό κόμμα. Ο «σοσιαλισμός των φαβιανών» αποτελεί μια από τις πηγές της ιδεολογίας των εργατικών.

Χαρακτηριστικό των φαβιανών βλ. υπό άρθρο του Β.Ι. Λένιν «Ο αγγλικός πασιφισμός και η αγγλική αντιπάθεια προς τη θεωρία» (Άπαντα 5η έκδ., τόμ. 26ος, σελ. 271-277).

8. «Μινιστεριαλισμός» (ή «μινιστεριαλικός υποιατισμός») – οποցετονιστική τακτική συμμετοχής των σοσιαλιστών στις αστικές αντιδραστικές κυβερνήσεις. Ο όρος αυτός προέκιψε απ' αφορμή τη συμμετοχή των Γάλλου υποιαλιστή Μιλεράν το 1899 στην αστική κυβέρνηση του Βαλντέκ-Ρουσό.

9. Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας – κεντριστικό κόμμα, που ίδρυθηκε τον Απρίλιο του 1917 στο ιδρυτικό σταύρο της Γκότα. Οι «ανεξάρτητοι» κήρυξαν την «ενότητα» με τους υποιαλοσθινιστές, κατρακινούσαν στην άρνηση της ταξικής πάλης. Το βασικό μέρος του Κόμματος το αποτελούσε η καυτοκινητική οργάνωση «Εργατική Κοινότητα». Τον Οκτώβρη του 1920 στο συνέδριο του Ανεξάρτητου Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος στη Χάλη έγινε διάσπαση. Ένα σημαντικό μέρος του Κόμματος συνενώθηκε το Αρκέμβρη του 1920 με το Κομμονιστικό Κόμμα της Γερμανίας. Τα δεξιά στοιχεία σχημάτισαν ξεχωριστό κόμμα και πήραν την παλαιά ονομασία – Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας – το κόμμα αυτό ιστήρχε ως το 1922.

10. Βλ. τις αποφάσεις της VII Πανρωσικής Συνδιάσκεψης του ΣΔΕΚΡ (μπ.) «Για τη στάση απέναντι στην Προσωρινή κυβέρνηση» και «Για τα Σοβιέτ των εργατών και στρατιωτών βουλευτών» [«Έβδομη Πανρωσική Συνδιάσκεψη (του Απρίλη) του ΣΔΕΚΡ (μπ.), συνδιάσκεψη πόλης της οργάνωσης Ηερούπολης του ΣΔΕΚΡ (μπ.) Απρίλης 1917. Πρακτικά». Μόσχα, 1958, σελ. 244-245, 259-260].

11. Ότας φαίνεται, πρόκειται για το άρθρο του Β.Ι. Λένιν «Τι δεν πρέπει να μιμούμαστε από το εργατικό κίνημα της Ιερμανίας» (βλ. Απαντα, 5η έκδ., τόμ. 25ος, σελ. 106-110), που δημοσιεύτηκε τον Απρίλη του 1914 στο μπολσεβίνικό περιοδικό *Προφεσταύνγκ* στο οφθυσαντο ξεσκεπαζόταν η προσδοτική στάση του Γερμανού οσιαλδημοκράτη Κ. Λέγκιν, που το 1912, στη διάρκεια της επίσκεψής του στην Αμερική, ήμαλε στο Κογκρέσο των ΗΠΑ χαιρετιστήριο λόγιο προς τους επισήμους κακλούς και τα αυτικά κόμματα.

12. *Σπαρτακιστές* – μέλη της επαναστατικής οργάνωσης των Γερμανών αριστερών ουσιαλδημοκρατών, που δημιουργήθηκε στις αρχές τον παγκόσμιον υπεριαλιστικού πολέμου από τον Κ. Λίμπτκνεχτ, τη Ρ. Λούξεμπούργκ, τον Φ. Μέρινγκ, την Γ. Τοέτκιν, τον Γ. Μαρχλέβον, τον Δ. Ιογάννης (Τίσκα) και τον Β. Πικ. Οι σπαρτακιστές έκαναν επαναστατική προπαγάνδα στις μάζες, οργάνωναν μαζικές αντιτολέμεμπές εκδηλώσεις, καθυδηγούσαν απεργίες, ξεσέπαζαν τον αιτεριαλιστικό χαρακτήρα του παγκόσμιου πολέμου και την προδοσία των οπορτονιστών πηγεών της ουσιαλδημοκρατίας. Ωστόσο, οι σπαρτακιστές σε μερικά βασικά ζητήματα της θεωρίας και της πολιτικής έκαναν σοβαρά λάθη. Ο Λρνιν επανείληψέν τους έκανε κριτική στα λάθη των Γερμανών αριστερών ουσιαλδημοκρατών και τους βοηθούσε να πάρουν σωστή θέση (βλ., λόγιον χάρη, τις εργασίες «Για την μπροστά του Γιούνιοις», Απαντα, 5η έκδοση, τόμ. 30ος, σελ. 1-16, 131-143).

Τον Απρίλη του 1917, οι Σπαρτακιστές μετήκαν στο κεντρικό Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας, διατηρώντας όμως από την οργανωτική τους αυτοτέλεια. Το Νοέμβρη του 1918, στην πορεία της επανάστασης, στη Γερμανία, οι σπαρτακιστές συγχώνισαν την «Ένωση των Σπαρτακου» και αφού δημοσίευσαν στις 14 του Δεκέμβρη το πρόγραμμά τους, ξέκιναν από τους «ανεξάρτητους». Στο ιδρυτικό συνέδριο, που συνήλθε στις 30 του Αγριέμβη 1918 – 1 του Φεντάρη 1919, οι σπαρτακιστές δημοιούργησαν το Κομμοιωνιστικό Κόμμα της Γερμανίας.

13. Πρόκειται για ένα γράμμα του Φ. Ένγκελς προς τον Α. Μπέμπελ, από τις 18-28 του Μάρτη 1875 (βλ. Κ. Μαρξ και Φ. Ένγκελς, Απαντα, 2η ρεσ. έκδ., τόμ. 19ος, σελ. 1-8).

14. *Η ειρήνη του Μπρεστ* – συνθήκη ειρήνης ανάμεσα στη Σοβιετική Ρωσία και στα κράτη της Τετραπλής Συμμαχίας (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Βουλγαρία, Τουρκία), που υπογράφηκε στις 3 του Μάρτη 1918 στο Μπρεστ-Λιτόβσκ και επικυρώθηκε στις 15 του Μάρτη από το IV Έκτακτο Πανδρουσικό συνέδριο των Σοβιέτ. Οι όροι της ειρήνης ήταν εξαιρετικά βαρείς για τη Σοβιετική Ρωσία. Σύμφωνα με τη συνθήρη, κάτω από τον έλεγχο

τις Γερμανίας και τις Αιστροουγγαρίας έπρεπε να περάσει η Πολωνία, σχεδόν όλη η Ηλαζαβαλτική, ένα μέρος της Λευκορωσίας. Η Ουκρανία αποχωρίζεται από τη Συβιετική Ρωσία και μετατρέπεται σε εξαρχημένο από τη Γερμανία κράτος. Στην Τουρκία περνούσαν οι πόλεις Καρδί, Βατούμ και Αρταγάν. Τον Αιγίουιστο του 1918, η Γερμανία επέβαλε στη Σοβιετική Ρωσία συμπληρωματική συνθήκη και οικονομική συμφωνία, με τις οποίες προβάλλονταν νέες ληστρικές απαιτήσεις.

Η σύναψη της ειρήνης του Μπρεστ ήταν ουνδεμένη με την επίμονη πάλη ενάντια στον Τυρόκαι και στην αντικομματική ομάδα των «αριστερών κομμουνινιστών». Η συνθήκη ειρήνης με τη Γερμανία υπογράφηκε μάνιο χάρη στις τεράστιες προσπάθειες του Β.Ι. Λένιν. Η ειρήνη του Μπρεστ ήταν ένα λαμπτρό παραδεγμα σοφίας και ευληγισίας της λενινιστικής τακτικής, της ικανότητας για την επεξεργασία μέσω σε εξαιρετικά σύνθετες συνθήκες της μοναδικά σωστής πολιτικής. Η σύναψη της ειρήνης του Μπρεστ ήταν ένας λογικός πολιτικός συμβιβασμός.

Η συνθήκη του Μπρεστ έδωσε στο σοβιετικό κράτος την ειρηνική ανύποιλα, τοις ήδωσε τη δυνατότητα να αποστρατεύει τον παλιό αποσυντεθεμένο στρατό και να δημιουργήσει νέο –τον Κόκκινο Στρατό, να αναπτύξει τη σοσιαλιστική οικοδόμηση και να στριγκεντρώσει δικινάμωτις για την πάλη ενάντια στην εσωτερική αντεπανάστωση και στους ξένους επεμβασίες. Η σύναψη της ειρήνης του Μπρεστ συντέλεσε στο παραπέρα δυνάμωμα της πάλης για την ειρήνη, στην ανάττυχη τενταναστατικών διαθέσεων στο στρατό και μέσα στις πλατιές λαϊκές μάζες όλων των εμπόλεμων χωρών. Ύστερα από την επανάσταση των Νοεμβρη του 1918 στη Γερμανία, που ανάτρεψε το μοναρχικό καθεστώς, η ΕΙΚΕΕ στις 13 των Νοεμβρη ακύρωσε τη ληστρική συνθήκη του Μπρεστ.

15. Πρόκειται για τους οτζοβιστές και τους συλτιματιστές, ενάντια στους οποίους ξετυλίχτηκε πάλι το 1908 και οδήγησε το 1909 στη διαγραφή του ηγέτη των οτζοβιστών Α. Μπογκντάνφ από τις γραμμές των μπολσεβίκων. Οι οτζοβιστές, καλυπτόμενοι πίσω από επαναστατικές φράσεις, απαιτούσαν την ανάληση των σοσιαλδημοκρατών βουλευτών από την ΗΙ κρατική Δούμα και το σταμάτημα της δουλειάς στις νόμιμες οργανώσεις – στα συνδικάτα στους σινεταιρισμούς κλπ. Παραλλαγή του οτζοβισμού ήταν ο συλτιματισμός. Οι συλτιματιστές, μη κατανοώντας την ανάγκη να γίνεται επίμονη, επιστρέψαντες στους σοσιαλδημοκράτες βουλευτές, να διαπαιδαγωγούνταν αυτοί σαν συνεπείς επαναστάτες βουλευτές, πρότειναν να επλοδίσει στη σοσιαλδημοκρατική ομάδα της Δούμας τελεσίγραφο ότι είναι υποχρεωμένη να υποτάσσεται χωρίς αντιφρήσεις στις αποφάσεις της ΚΕ του Κόμματος και σε περίπτωση που δε θα εκπληρώνει τις αποφάσεις αυτές να ανακαλούνται οι σοσιαλδημοκράτες βουλευτές από τη Δούμα. Η σίσσηψη της πλατιάς Σιντακτικής Επιτροπής της μπολσεβίκικης εφημερίδας Προλε-

τάρι τον Ιούνη του 1909, στην ασόφασή της τόνισε ότι «ο μπολσεβικισμός, σαν ένα καθορισμένο όχημα στο ΣΛΕΚΡ, δεν έχει τίποτα το κοινό με τον οπζο-βισμό και τον οπλιτικισμό» και κάλεσε τους μπολσεβίκους «να παλέψουν με τη μεγαλύτερη αποφασιστικότητα ενάντια σ' αυτές τις παρεκκαλίσεις από το δρόμο του επαναστατικού μαρξισμού» («Αποφάσεις και ψηφίσματα των συνεδρίων και των συνδιασκέψεων του ΚΚΣΕ και των ολομελειών της Κ.Ε.», Μέρος 1, ρω. έκδ., 1954, σελ. 221).

16. Στις 6 (19) του Αιγαίνουτου 1905 δημοσιεύτηκαν το διάγγελμα του τού-ρου – ο νόμος για την ίδρυση της κρατικής Δούμας και ο εκλογικός νόμος. Η Δούμα ονομάστηκε Λοίμα του Μπουλίγκιν από το δύομα του ιττυυργού Εσωτερικών Α. Γκ. Μπουλίγκιν, στον οποίο ανέθεσε ο τοάρος να συντάξει το νομοσχέδιο για τη Δούμα. Σήμφωνα με το σχέδιο, η Λοίμα δεν είχε το δι-καίωμα να ψηφίζει κανένα νόμο, μπορούσε μόνο να συζητάει ορισμένα ζη-τήματα σαν συμβουλευτικό όργανο του τοάρου. Οι μπολσεβίκοι καλούσαν τους εργάτες και τους αγρότες σε ενεργό αποχή από τη Δούμα του Μπουλί-γκιν, συγκεντρώνοντας όλη την καμπάνια ζύμωσης γύρω από τα συνθήμα-τα: ένοπλη εξέγερση, επαναστατικός στρατός, προσωρινή επαναστατική κιβέρνηση. Η καμπάνια της αποχής από τη Δούμα του Μπουλίγκιν χρησι-μοποιήθηκε από τους μπολσεβίκους για την κινητοποίηση όλων των επανα-στατικών δινάμεων, για την οργάνωση μεικών πολιτικών απεργιών και για την προετοιμασία της ένοπλης εξέγερσης. Ως εκλογές για τη Λοίμα του Μπουλίγκιν δεν έγιναν και η κιβέρνηση δεν κατόρθωσε να τη συρκαλέσει. Η συνεχής άνοδος της επανάστασης και η Πανρωσική πολιτική απεργία του Οκτώβρη 1905 σάρωσαν τη Δούμα.

17. Πρόκειται για την *Πανρωσική πολιτική απεργία του Οκτώβρη 1905* τον καιρό της πρώτης ρωσικής επανάστασης. Ο αριθμός εκείνων που πήραν μέρος στη γενική απεργία του Οκτώβρη ήταν κάτω από τα συνθήματα: ανα-τροπή της οπολυταρχίας, ενεργός αποχή από τις εκλογές για τη Λοίμα του Μπουλίγκιν, σύγχληση Σιντακτικής Συνέλευσης και εγκαθίδριση λαοκρα-τικής δημοκρατίας. Η Πανρωσική πολιτική απεργία έδειξε τη δύναμη και την ισχύ του εργατικού κινήματος, έδωσε άθηση στην ανάπτυξη της επαναστα-τικής πάλης στο χωριό, στο στρατό και στο στόλο. Η απεργία του Οκτώ-βρη, βλ. το άρθρο του Β.Ι. Λένιν «Η Πανρωσική πολιτική απεργία» (Απαντα, 5η έκδ., τόμ. 12ος, σελ. 1-4).

18 *Λαμπτουριστές* (λεύμποριστές) – (μέλη του Εργατικού Κόμματος της Αγγλίας (Labour Party), που ιδρύθηκε το 1900 παν συνένωση των συνδικά-των- (τρέιντ-γιούνιον) και των σοσιαλιστικών οργανώσεων και ομάδων με σκοπό να φέρει εργάτες αντιπροσώπους στο κοινοβούλιο («Επιτροπή εργα-

τικής αντιτροπώπευσης»). Το 1906, η Επιτροπή μετανομάστηκε σε Εργατικό (Λεύμποριστικό) Κόμμα. Τα μέλη των τρειντ-γιούνιον γίνονται αυτόματα μέλη του κόμματος με τον όρο να πληρώνουν κομματικές σινδικομές. Στο Λεύμποριστικό Κόμμα πρόσωπα στενά το Συνεταιριστικό Κόμμα, που ανήκει σ' αυτό με δικαιώματα σιλλογικού μέλους, και το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα. Επικεφαλής του Λεύμποριστικού Κόμματος βρίσκεται Εκτελεστική Επιτροπή, που μαζί με το Γενικό Συνβούλιο των τρειντ-γιούνιον και την Εκτελεστική Επιτροπή του Συνεταιριστικού Κόμματος αποτελεί το λαγόμενο Εθνικό Συμβούλιο εργασίας. Το Λεύμποριστικό Κόμμα, που ως προς τη σύνθεσή του στηγχοτίθηκε αρχικά στην εργατικό κόμμα (μετά μπήκε σ' αυτό σημαντικός αριθμός μικροαστικών στοιχείων) είναι ως προς την ιδεολογία και την τακτική του μια οπορτονιστική οργάνωση. Από τη στιγμή της εμφάνισης του Κόμματος, οι πρέτες του ακολουθούν πολιτική ταξικής στηνεργασίας με την αστική τάξη. Τον καιρό του παγκόσμιου πατεραλιστικού πολέμου (1914-1918), οι πρέτες του Λεύμποριστικού Κόμματος (Α. Χέντερσον κ.ά.) κράτησαν σοσιαλδοκτική στάση και μπήκαν στη βασιλική κυβέρνηση με την ενεργό υποστήριξη τους ψηφίστηκαν πολλοί νόμοι, που στρέφονταν ενάντια στους εργάτες (για τη στρατιωτικοποίηση της χώρας κλπ.). Στα 1924, 1929-1931, 1945-1951 οι λεύμποριστές πρέτες ήταν επικεφαλής της κυβέρνησης.

19. «Αντιπολιτευση αρχών» – ομάδα Γερμανών «αριστερών» κομμουνιστών, που προπαγάνδει αναρχισυνδικαλιστικές απόψεις. Το II Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γερμανίας, που έγινε τον Οκτώβρη του 1919 στη Χαϊδελβέργη, διέγραψε από το Κόμμα την αντιπολίτευση της τελευταίας, τον Απρίλη του 1920, δημιούργησε το λεγόμενο Κομμουνιστικό Εργατικό Κόμμα της Γερμανίας (ΚΕΚΓ). Το Νοέμβρη του 1920, για να διεκολυνθεί η συνένωση όλων των κομμουνιστικών δυνάμεων της Γερμανίας και για να βοηθήσουν τα καλύτερα πρωτεαριακά στοιχεία του ΚΕΚΓ, η αντιπολίτευση έγινε προσωρινά δεκτή στην Κομμουνιστική Διεθνή με δικαιώματα συμπαθίουντος μέλους. Ωστόσο, η Εκτελεστική Επιτροπή της Κομμουνιστικής Διεθνούς σαν μοναδικό τμήμα με πλήρη δικαιώματα θεωρούνε το Ενιαίο Κομμουνιστικό Κόμμα της Γερμανίας. Κατά την εισδοχή στην Κομμουνιστική Διεθνή στους αντιτροπώπους του ΚΕΚΓ τέθηκε ο όρος να συγχωνεύονται με το Ενιαίο Κομμουνιστικό Κόμμα της Γερμανίας και να το υποστηρίζουν σε όλες τους τις ενέργειες. Η καθοδήγηση όμως του ΚΕΚΓ δεν ακολούθησε τις υποδείξεις της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Το III Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Ιούνιος-Ιούλιος 1921), αγωνιζόμενο για να κερδίσει τους εργάτες που ακολουθούσαν ακόμη το ΚΕΚΓ, αποφάσισε να δώσει υπό το ΚΕΚΓ διμηνή προθεσμία, που στη διάρκειά της αυτό έπρεπε να σημαλέσει συνέδριο και να αποφασίσει για το ζήτημα της συνένωσης. Η καθοδήγηση του ΚΕΚΓ δεν εκπλήρωσε την από-

φαση του III Σινεδρίου και έτοι το ΚΕΚΓ βρέθηκε εξω από την Κομμουνιστική Αυεθνή. Στη συνέχεια το ΚΕΚΓ εκφυλίστηκε σε μηδαμνή σεχταριστική ομάδα που δεν είχε στήριγμα στην εργατική τάξη.

20 «Κομμουνιστική Εργατική Εφημερίδα» (*Kommunistische Arbeiterzeitung*) – Όργανο της αναρχοσυνδικαλιστικής ομάδας των Γερμανών «Αριστερών» κομμουνιστών (βλέπε σημείωση 19). Η εφημερίδα εκδιδόταν στο Αμβούργο από το 1919 ως το 1927.

Το όνυμα Καρλ Έρλερ, που αναφέρεται στον Β.Ι. Λένιν, είναι φιλολογικό ψευδώνυμο του Γκ. Λάσυφενμπεργκ.

21. Πρόκειται για την «Ένωση αγώνα για την απελευθέρωση της εργατικής τάξης», που ιδρυανάθηκε από τον Β.Ι. Λένιν το φθινόπωρο του 1895. Η «Ένωση αγώνα» συνέωσε εύκολη περίποια μαρξιστικούς ομίλους της Πετρούπολης. Επικεφαλής της «Ένωσης αγώνα» βρισκόταν η Κεντρική ομάδα, στην οποία ανήκαν ο Β.Ι. Λένιν, ο Α.Α. Βανέγεφ, ο Η.Κ. Σαπαρόζετς, ο Γκ. Μ. Κρεζανόβσκι, η Ν.Κ. Κρούπσκαγια, ο Λ. Μάρτοφ, ο Μ.Α. Σίλβιν, ο Β.Β. Σταρούφ κ.ά. Η άμεση καθοδήγηση ήταν συγκεντρωμένη στα χέρια πέντε μελών της ομάδας με επικεφαλής τον Λένιν. Η οργάνωση διαιρεύονταν σε αχτιδικές ομάδες. Πρωτοπόροι, συνειδητοί εργάτες (ο Γ.Β. Μπάμπουνοκιν, ο Β.Α. Σελγκούνόφ κ.ά.) συνέδεαν αντές τις ομάδες με τις φάμιτσικες και τα εργοστάσια.

Η οργάνωση της Πετρούπολης «Ένωση αγώνα για την απελευθέρωση της εργατικής τάξης», κατά την έκφραση του Λένιν, αποτελούσε το έμβρυο ενός επαναστατικού κόμματος, που στηρίζεται στο εργατικό κίνημα και καθοδηγεί την ταξική πάλη του προλέτεαρχίτουν.

22. Το IX Σινέδριο του KKP (μπ.) έγινε στις 29 Μάρτη – 5 του Απριλίου 1920 στη Μόσχα. Ως προς τη σύνθεσή του, το IX Σινέδριο ήταν το πιο μαζικό απ' όλα τα πρωτογούμενα σινέδρια του Κόμματος: συμμετείχαν σ' αυτό αντιπρόσωποι, από τους οποίους 553 με θετική ψήφο και 162 με συμβουλευτική: αντιπρόσωπευαν 611.978 μέλη του Κόμματος. Στο σινέδριο αντιπροσωπεύονταν οι κομματικές οργανώσεις της Κεντρικής Ρωσίας, της Ουκρανίας, των Ουγραλίων, της Σμήριας και άλλων περιοχών, που είχαν απελευθερωθεί τελείταλα από τον Κόκκινο Στρατό. Ήσαν οι αντιπρόσωποι ήλθον στο σινέδριο απειθείας από το μέτωπο.

Ημερήσια διάταξη του σινέδριου: 1. Έκθεση δράσης της Κεντρικής Επιτροπής. 2. Τα άμεσα καθήκοντα της οικονομικής οικοδόμησης. 3. Το συνδικαλιστικό κίνημα. 4. Οργανωτικά ζητήματα. 5. Τα καθήκοντα της Κομμουνιστικής Διεθνούς. 6. Η στάση απέναντι στους συνεταιρισμούς. 7. Το πέρασμα στο σύντημα της πολιτοφυλακής. 8. Εκλογή Κεντρικής Επιτροπής. 9. Τρέχοντα ζητήματα.

Οι εργασίες του συνεδρίου διεξάγονταν κάτω από την άμεση καθοδήγηση του Β.Ι. Λένιν. Ο Λένιν έκανε εισήγηση για την πολιτική δράση της Κεντρικής Επιτροπής και έβγαλε τελικό λόγο πάνω στην εισήγηση, μίλησε για την οικονομική οικοδόμηση, για τους συνεταρισμούς, έβγαλε λόγο στο όλειπμα του συνεδρίου και έκανε πρόταση για τον κατάλογο των υποψηφίων μελών της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος. Στην απόφαση «Για τα άμεσα καθήκοντα της οικονομικής οικοδόμησης» το συνέδριο τόνισε ότι «βασικός ώρος της οικονομικής αναγέννησης της χώρας είναι η απαρχή κλιτη εφαρμογή για ενιαίου οικονομικού σχεδίου, μπολογισμένων για την άμεσα επερχόμενη ιστορική εποχή» («Αποφάσεις και ψηφίσματα των συνεδρίων και των συνδιασκέψεων του ΚΚΣΕ και των ολομελειών της ΚΕ», Μέρος Ι, χωρ. έκδ., 1954, σελ. 478). Την κύρια θέση στο ενιαίο οικονομικό σχέδιο την κατέλεξε ο έξηλεκτρισμός, τον οποίο ο Λένιν πρόβαλε παν μεγάλο πρόγραμμα για 10-20 χρόνια. Οι οδηγίες του ΙΧ Συνεδρίου αποτέλεσαν τη βάση του σχεδίου της Κρατικής Επιτροπής έξηλεκτρισμού της Ρωσίας (ΓΚΟΕΛΡΟ), που εκπονήθηκε τελικά και εγκρίθηκε το Λεξέμβηρη του 1920 από το Πανγκρατικό συνέδριο των Σοβιέτ.

Στο συνέδριο δόθηκε μεγάλη προσοχή στην οργάνωση της διεύθυνσης της παραγωγής. Στην απόφαση γι' αυτό το ζήτημα τονίστηκε η ανάγκη της δημιουργίας εκανής, σταθερής και ενεργητικής καθοδήγησης πάνω στη βάση της μονοπρόσωπης διεύθυνσης. Ξεκινώντας από τις υποδείξεις του Β.Ι. Λένιν, το συνέδριο υπογράμμισε ιδιαίτερη διά προς το συμφέρον της σοσιαλ-σικής οικονομίας πρέπει να προσέλκυστοίν πλατιά οι παλιοί ειδικοί.

Ενάντια στη γραμμή του Κόμματος τάχθηκε στο συνέδριο η αντιομματική ομάδα του οδηγούχωτικού συγκεντρωτισμού» (Σαπρόνοφ, Οσίνσκι, Β. Σμιρνόφ κ.ά.). Οι «ντετούστες», καλυπτόμενοι κάτω από φρασεολογία για το δημοκρατικό συγκεντρωτισμό και διαστρέφοντας στην πραγματικότητα αυτή την αρχή, απόρριπταν την ανάγκη της μονοπρόσωπης διεύθυνσης στην παραγωγή, τάσσονταν ενάντια στην αυστηρή κομματική και κρατική πειθαρχία, ισχιρίζονταν εποικιτικά ότι στην ΚΕ δεν εφαρμόζεται η αρχή της συλλογικής καθοδήγησης. Την ομάδα των «ντετούστών» στο συνέδριο την υποστήμιξαν ο Ρίκοφ, ο Γόμοκι, ο Μίλιούτιν, ο Αδμοφ. Το συνέδριο απόκρουσε τους «ντετούστες» και απόρριψε τις προτάσεις τους.

Στο συνέδριο δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στην εργατική άμιλλα και στα κομμονιστικά Σάββατα. Για τη διάδοση της άμιλλας συνίσταντο να χρησιμοποιηθεί πλατιά το πρωμόδοτικό σύστημα πληρωμής της δουνιελάς. Το συνέδριο αποφάσισε να μετατρέψει τη διεθνή πρωλεταριακή γιορτή της Ιτς του Μάρτιου το 1920 επειγόντως σε μεγαλειώδες Πανρωσικό Σάββατο.

Βασική θέση στις εργασίες του συνεδρίου κατέλαβε το ζήτημα των συνδικάτων, που εξεταζόταν κάτω από το πρίσμα της προσαρμογής όλης της δοιλειάς των συνδικάτων στην εκτλήσκωση των οικονομικών καθηράντων.

Στην απόφασή του γι' αυτό το ζήτημα το συνέδριο καθόρισε με ακρίβεια το όρλο των συνδικάτων, τις αμοιβαίες σχέσεις τους με το κράτος και το Κόμμα, τις μορφές και τις μεθόδους καθοδήγησης των συνδικάτων από το Κομμουνιστικό Κόμμα, τις μορφές της συμμετοχής των συνδικάτων στην οικονομική οικοδόμηση. Το συνέδριο απέκρινεσε αποφασιστικά τα αναρχο-συνδικαλιστικά στοιχεία (Σλιάπτενικοφ, Λαζόβσκι, Τόμσκ, Λούτοφινοφ), που υπεράσπιζαν την «ανεξαρτησία» των συνδικάτων και τα αντιπαράθεταν στο Κομμουνιστικό Κόμμα και στη σοβιετική εξουσία.

Στις 4 του Απρίλη, σε πλειοτή συνεδρίαση, το συνέδριο εξέλεξε νέα Κεντρική Επιτροπή με 19 τακτικά μέλη της ΚΕ και 12 ανατληρωματικά. Τακτικά μέλη της Κεντρικής Επιτροπής εκλέχτηκαν: ο Β.Ι. Λένιν, ο Λ. Α. Αντρέγεφ, ο Φ. Ε. Τζερζένσκι, ο Μ. Ι. Καλίνιν, ο Γκ. Ε. Ρουτζούτάκι, ο Φ. Α. Σεργκρέγεφ (Αρτιόμ), ο Ι. Β. Στάλιν κ.ά. Στις 5 του Απρίλη, το συνέδριο τέλειωσε τις εργασίες του.

23. Ο αριθμός των μελών του Κόμματος, ήστερα από την αποτικοδημοκρατική επανάσταση του Φλεβάρη 1917 και ως το 1919 συμπεριλαμβανομένου, είχε τις παρακάτω αλλαγές: στην VII Ημαρφασική συνδιάσκεψη (του Απρίλη) του ΣΔΕΚΡ (μπ.) του 1917 τα μέλη του Κόμματος υπολογίζονταν σε 80.000: στο VI Σινέδριο του ΣΔΕΚΡ (μπ.) (Ιούλιος-Αύγουστος 1917) – γύρω στις 240.000: στο VII Σινέδριο του ΚΚΡ (μπ.) (Μάρτης 1918) όχι λιγότερα από 300.000: στο VIII Σινέδριο του ΚΚΡ (μπ.) (Μάρτης 1919) σε 313.766 μέλη του Κόμματος.

24. Πρόκειται για την «κομματική εβδομάδα», που έγινε με βάση την απόφαση του VII Σινέδριου του ΚΚΡ (μπ.) για την αίτηση του αριθμού των μελών του Κόμματος. Αυτή έγινε σε μια περίοδο εντατικής πάλης του ποβιετικού κράτους ενάντια στην ξένη στρατιωτική επέμβαση και στην εσωτερική αντεπανάσταση. Για πρώτη φορά κομματική εβδομάδα έγινε στην οργάνωση Πετρούπολης του ΚΚΡ (μπ.) από τις 10 ως τις 17 του Αιγυπτού του 1919 (η δεύτερη κομματική εβδομάδα στην Πετρούπολη έγινε τον Οκτώβρη-Νοέμβρη του 1919): από τις 20 ως τις 28 του Σεπτέμβρη κομματική εβδομάδα έγινε στην οργάνωση των κυβερνείων Μόσχας. Γενικεύοντας την πρώτη πείρα διεξαγωγής της κομματικής εβδομάδας, η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΡ (μπ.) στις 26 του Σεπτέμβρη 1919 αποφάσισε να κάνει κομματική εβδομάδα στις πόλεις, στα χωριά και στο στρατό. Στα τέλη του Σεπτέμβρη, η Κεντρική Επιτροπή έστειλε σε όλες τις κομματικές οργανώσεις εγκινδυ ιδρύματα, στο οποίο τόνιζε ότι ήστερα από την ολοκλήρωση της ανακαταγραφής και της εκκαθάρισης σε όλες σχεδόν τις κομματικές οργανώσεις η ΚΕ θεωρεί επίκαιρο να αρχίσει την εισοροχή νέων μελών στο Κόμμα. Η ΚΕ υπογράμμιζε ότι στη διάρκεια της κομματικής εβδομάδας πρέπει να γίνονται δεκτοί στο Κόμμα μόνο εργάτες, εργάτριες, κόκκινοι στρατιώτες, ναύτες, αγρότες και

αγρότισσες. Για όλους τοις άλλους στο διάστημα αυτό η εισδοχή στο Κόμμα πρέπει να σταματήσει. Η κομματική εβδομάδα είχε σαν αποτέλεσμα να μπουν στο Κόμμα μόνο σε 38 κυβερνεία του επρεπαύκού τμήματος της ΣΟΣΔΡ πάνω από 200 χιλιάδες ανθρώπου, από τους οποίους περισσότεροι από τους μεσοτικούς ήταν εργάτες και στα μέσα τα έγιναν δεκτοί στο Κόμμα πάνω από το 25% όσων υπηρετούσαν στο στρατό και στο στόλο. Ο Λέων έγραψε ότι οι εργάτες και οι αγρότες, που ήλθαν στο Κόμμα σε μια τόσο δύσκολη στιγμή, «αποτελούν τα καλύτερα και τα πιο σίγουρα καθοδηγητικά στελέχη του επαναστατικού προλεταριάτου και του μη εξεταλλευτικού τμήματος της αγροτιάς» (Απαντά, 5η έκδ., τόμ. 40δς, σελ. 141).

25. *Κομμουνιστική Διεθνής* – περιοδικό, δραγανο της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς: έβγαινε στα φραγκικά, στα γερμανικά, στα γαλλικά, στα αγγλικά, στα ισπανικά και στα κινέζικα. Το πρώτο τεύχος βγήκε την 1η του Μάη 1919. Στο περιοδικό δημοσιεύονταν θεωρητικά άρθρα και ντοκουμέντα της Κομμουνιστικής Διεθνούς, δημοσιεύονταν σ' αυτό και πολλά άρθρα του Λέων. Το περιοδικό φώτιζε τα βασικά ζητήματα της μαρξιστικο-λενινιστικής θεωρίας σε σύνθεση με τα προβλήματα του διεθνούς εργατικού και κομμουνιστικού κινήματος, την πρέσα της οικοδόμησης του ποσιαλισμού στη Σοβιετική Ένωση, έκανε πάλη ενάντια στα διάφορα αντιλενινιστικά φεύγατα. Η έκδοση σταμάτησε τον Ιούνη του 1943 ύστερα από την απόφαση του προεδρείου της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνούς της 15 του Μάη 1943 για τη διάλυση της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

26 Βλ. Κ. Μαρξ και Φ. Ένγκελς, *Διαλεχτά γράμματα*, ρωσ. έκδ., 1953, σελ. 105.

27. *Folkets Dagblad Politiken* (*Καθημερινή Λαϊκή Πολιτική Εφημερίδα*) – εφημερίδα των Σουνδών αριστερών σοσιαλδημοκρατών, που το 1917 δημιουργήθηκε στο Αριστερό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Σοιηδίας: εκδόθηκε στη Στοκχόλμη από τον Απρίλη του 1916, στην αρχή μέρα παρά μέρα, μετά καθημερινά (ως το Νοέμβρη του 1917 ονομάζόταν *Politiken*). Διευθυντής της στα 1918-1919 ήταν ο Φ. Στριόμ. Το 1921, το Αριστερό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Σοιηδίας μπήκε στην Κομμουνιστική Διεθνή και πήγε την ονομασία κομμουνιστικό η εφημερίδα έγινε ωργανό του. Ύστερα από τη διάσπαση του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοιηδίας, τον Οκτώβρη του 1929, η εφημερίδα πέρασε στα χέρια της δεξιάς του πτέρυγας. Η έκδοσή της σταμάτησε το Μάη του 1945.

28. *Βιομηχανικοί εργάτες του κόσμου* (Industrial Workers of the World – I. W. W.) – συνδικαλιστική οργάνωση των εργατών των ΗΠΑ, που ιδρύθηκε το 1905 συνένωνε κυρίως μη ειδικευμένους και χαμηλά αμειβόμενους ερ-

γάτες διαφόρων επαγγελμάτων. Στη δημοτική της πήραν ενεργό μέρος οι παράγοντες του αμερικανικού εργατικού κινήματος Ντ. Ντε Λέον, Γ. Ντεμπς και Ου. Χέβοντ. Οργανώσεις Βιομηχανικών εργατών του κόσμου είχαν δημιουργηθεί επίσης στον Καναδά, στην Αυστραλία, στην Αγγλία, στη Λατινική Αμερική, στη Νότια Αφρική. Στις συνθήκες του μαζικού απεργιακού κινήματος, που αναπτύχθηκε στις ΗΠΑ κάτω από την επέδραση της επανάστασης του 1905-1907 στη Ρωσία, οι Βιομηχανικοί εργάτες του κόσμου έκαναν μια σειρά πετυχημένες μαζικές απεργίες, πάλι γιαν ενάντια στην πολιτική της ταξικής συνεργασίας, που εράζμοζαν οι φρούριμοι τηγέτες της Αμερικανικής Ομοσπονδίας εργασίας και οι δεξιοί σοσιαλιστές. Στα χρόνια του παγκόσμιου πετεριαλιστικού πολέμου έγιναν με τη συμμετοχή της Ομοσπονδίας πολλές αντιτολεμικές μαζικές εκδηλώσεις της αμερικανικής εργατικής τάξης. Ορισμένοι καθοδηγήτες των Βιομηχανικών εργατών του κόσμου (Ου. Χέβοντ και άλλοι) χαιρέτισαν τη Μεγάλη Οκτωβριανή σοσιαλιστική επανάσταση και μπήκαν στο Κομμουνιστικό Κόμμα των ΗΠΑ. Ταυτόχρονα, στη δράση της οργάνωσης παροντιστηριανών αναρχοσυνδικαλιστικών γνωρίωματα: η οργάνωση δεν αναγνώριζε την πολιτική πάλη του προλεταριάτου, αρνιόταν τον καθοδηγητικό όρο του Κόμματος, την ανάγκη της δικτατορίας του προλεταριάτου, αρνιόταν να κάνει δουλειά ανάμεσα στη μέλη των συνδικάτων, που ανήκαν στην Αμερικανική Ομοσπονδία Έργασίας. Οι αναρχοσυνδικαλιστές ηγέτες της οργάνωσης, επωφελούμενοι από το γεγονός ότι τολλοί επαναστάτες παράγοντες βρίσκουνταν στη φυλακή, παρά τη θέληση των συνδικαλισμένων μαζών απόφευκαν το 1920 την έωκληση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Λιεθνούς, που καλούσαν την οργάνωση να προσχωρήσει στην Κομμουνιστική Λιεθνή. Εξαιτίας της υπορρούντικής πολιτικής της καθοδηγήτης, οι Βιομηχανικοί εργάτες του κόσμου μετατρέπονται σε σεχταλιστική οργάνωση, που γρήγορα έχεισε την επιφύλη της στο εργατικό κίνημα.

29. *To Σοβιέτ (Il Soviét)* – εφημερίδα του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος: ριδιόδοταν στη Νεάπολη από το 1918 ως το 1922* από το 1920 έβγαινε σαν όργανο της ομάδας των κομμουνιστικών-αμποτενονιστών του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος.

30. *O Κομμουνισμός (Comunismo)* – δεκαπενθήμερο περιοδικό του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος: έβγαινε στο Μιλάνο από το 1919 ως το 1922, διευθυνόταν από τον Ντ. Σεράτι.

31. *To Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα* ιδρύθηκε το 1892. Από τη στιγμή της ίδρυσης μέσα στο Κόμμα γινόταν έντονη ιδεολογική πάλη των δύο κατευθύνσεων – της οπορτουνιστικής και της επαναστατικής. Το 1912, στο συνέδριο της Ρέτζιο-Εμίλια διαγράφηκαν από το Κόμμα κάτευ από την πίε-

ση των αριστερών οι πιο απροκάλυπτοι ρεφορμιστές – οπαδοί του πόλεμου και της συνεγγασίας με την κιβέρηση και την αστική τάξη (Ι. Μτονόμι, Λ. Μπιούλατι κ.ά.). Από την αρχή του παγκόσμιου υπεριαλιστικού πόλεμου και ως την είσοδο της Ιταλίας στον πόλεμο το ΙΣΚ εκδηλώνεται ενάντια στον πόλεμο και πρόβαλλε το σύνθημα: «Ενάντια στον πόλεμο, υπέρ της ουδετερότητας!». Το Δεκέμβρη του 1914 διαγράφεται από το Κόμμα τη ομάδα των αστοπατών (Μπ. Μουσολίνι κ.α.), που υποστήριζε την υπεριαλιστική πολιτική της αστικής τάξης και τασσόταν υπέρ του πόλεμου. Όταν η Ιταλία μπήκε στον πόλεμο στο πλευρό της Αυτούντ (Μάτις του 1915) στο Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα εκδηλώθηκαν έντονα τρεις κατευθύνσεις: 1) η δεξιά, που βοηθούσε την αστική τάξη να κάνει τον πόλεμο· 2) η κεντροιστική, που συνέννωνε την πλειοψηφία των μελών του Κόμματος και πρόβαλλε με το σύνθημα: «Ούτε συμμετοχή στον πόλεμο, ούτε παμποτάρισμά τους» και 3) η αριστερή, που κρατούσε το αποφασιστική στάση ενάντια στον πόλεμο, μα δεν μπορούσε να οργανώσει στιγμή πάλη ενάντια του. Οι αριστεροί δεν καταλάβαιναν την ανάγκη της μετατροπής του υπεριαλιστικού πόλεμου σε εμφύλιο πόλεμο, την ανάγκη της αποφασιστικής ώρας με τους ψευδομιστές.

Υστερά από την Οκτωβριανή σοσιαλιστική Επανάσταση στις γραμμές του ΙΣΚ δυνάμωσε η αριστερή πτέρυγα. Το XVI Συνέδριο του Κόμματος, που έγινε στην Μπολόνια στις 5-8 του Οκτωβρίου 1919, πήρε απόφαση για την προσχώρηση στην III Λιεθνή. Αντιπρόσωποι του ΙΣΚ πήγαν μέρος στις εργασίες του II Συνέδριον της Κομμούνιστικής Διεθνούς. Ο επικεφαλής της αντιπροσωπείας Ντ. Σεράτι, που κράτησε κεντροιστική στάση, ύστερα από το συνέδριο τάχθηκε ενάντια στηρήσης τους ρεφορμιστές. Το Γενάρη του 1921 στο XVII Συνέδριο του Κόμματος στο Λιβόνιο οι κεντριστές, που είχαν την πλειοψηφία στο συνέδριο, αρνήθηκαν να ξεκόψουν από τους ψευδομιστές και να αναγνωρίσουν πλήρως τους όφους εισδοχής στην Κομμούνιστική Διεθνή. Οι αριστεροί αντιπρόσωποι αποχώρησαν στις 21 του Γενάρη 1921 από το συνέδριο και ίδρισαν το Κομμούνιστικό Κόμμα της Ιταλίας.

32. Η σοβιετική έξουσία στην Ουγγαρία εγκαθίδρυθηκε στις 21 του Μαρτίου 1919. Η σοσιαλιστική επανάσταση στην Ουγγαρία είχε ειρηνικό χαρακτήρα. Η ουγγρική αστική τάξη δεν μπόρεσε να προτάξει αντίσταση στις λαϊκές μάζες μην μπορώντας να τα βγάλει πέρα με τις εσωτερικές και εξωτερικές δισκολίες, αποφάσισε να παραδώσει προσωρινά την έξουσία στους δεξιούς ποσιαλδημοκράτες για να εμποδίσει την ανάπτυξη της επανάστασης. Ωστόσο, το κύρος του Κομμούνιστικού Κόμματος της Ουγγαρίας στις μάζες ήταν εκείνο τον καιρό τόσο μεγάλο και οι απαυτήσεις των απλών μελών του κόμματος των υποιαλδημοκρατών για υμμαχία με τους κομμούνιστες τόσο αποφασιστικές, που η καθοδήγηση του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος απειθύνθηκε στους κρατούμενους καθοδηγητές του Κομμούνιστικού Κόμματος με την πρόταση να σχηματίσουν από κοινού κιβέρηση. Οι ηγέ-

τες των συσταλδημοκρατιών αναγκάστηκαν να δεχτούν τους όρους που πρόβαλαν οι κυριοτεροί στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων: δημιουργία σοβιετικής κυβέρνησης, αφοπλισμός της αστικής τάξης, δημιουργία Κόκκινου Στρατού και λαϊκής πολιτοφυλακής, δήμευση των τουφλιαδικών γανών, εθνικοποίηση της βιομηχανίας, σύναψη συμμαχίας με τη Σοβιετική Ρωσία κ.ά. Ταπτόχρονα υπογράφηκε συμφωνία για τη συνένωση και των διοικημάτων σε Σοσιαλιστικό Κόμμα της Ουγγαρίας. Κατά τη διεξαγωγή της συνένωσης των διοικημάτων έγιναν λάθη, που οι συνέπειές τους εκδηλώθηκαν κατοπινά: η συνένωση έγινε με μηχανική στρατηγία, χωρίς ξερίζωμα των ψεφοδιμιστικών στοιχείων.

Στην πρώτη του ήδη συντριβάση το Επαναστατικό κυβερνητικό συμβούλιο πήρε απόφαση για τη δημιουργία του Κόκκινου Στρατού. Στις 26 του Μάρτη, η σοβιετική κυβέρνηση της Ουγγαρίας εξέδωσε τα διατάγματα για την εθνικοποίηση των βιομηχανικών επιχειρήσεων, των μεταφορών, των τραπεζών. Στις 2. του Απριλίου ψηφίστηκε διάταγμα για το μονοπωλιό των εξωτερικών εμπορίων. Αυξήθηκαν τα μεροκάματα των εργατών κατά μέσο όρο κατά 25%, εφαρμόστηκε η 8ωρη εργάσιμη μέρα. Στις 3 του Απριλίου ψηφίστηκε νόμος για την αγροτική μεταρρύθμιση, σύμφωνα με τον οποίο δημεύονταν όλα τα κτήματα που είχαν έκταση πάνω από 100 χολ.ντ (57 εκτάρια). Οι δημευμένες γαίες δή μοιράστηκαν ανάμεσα στους μικροκτηματίες και τους ακτήμονες αγρότες, αλλά μεταβιβάστηκαν στους αγροτικούς παραγωγικούς συνεταιρισμούς και στα κρατικά νοικοκυριά που οργανώθηκαν κατά τόπους. Η πάμφτωχη αγροτικά, που έλπιζε να πάρει γη, απογοητεύτηκε. Αυτό εμπόδισε τη σύμπτηξη σταθερής συμμαχίας των προλεταριάτου με την αγροτικά, αδινάτισσε τη σοβιετική εξουσία στην Ουγγαρία.

Οι ψηφιακοί προτείνουν της Λατάντ δέχτηκαν με εχθρότητα την εγκαθίδρυση της δικτατορίας των προλεταριών στην Ουγγαρία: στη Σοβιετική Δημοκρατία επιβλήθηκε οικονομικός αποκλεισμός. Ενάντια στην Ουγγρική Σοβιετική Δημοκρατία οργανώθηκε στρατιωτική επέμβαση. Η επίθευση των στρατευμάτων της επέμβασης δραστηριοποίησε την οινγγρική αντεπανάσταση. Η προδοσία των δεξιών σοσιαλδημοκρατών, που ήλθαν σε συμμαχία με το διεθνή ψηφιαλισμό, αποτέλεσε επίσης μια από τις αιτίες της συντριβής της Ουγγρικής Σοβιετικής Δημοκρατίας.

Η διοικενής διεύθυνση κατάσταση που διαμορφώθηκε το καλοκαίρι του 1919, όταν η Σοβιετική Ρωσία ήταν καπιλώνημη από εχθρούς απ' όλες τις μεριές και δή μπορούσε να δώσει βοήθεια στην Ουγγρική Σοβιετική Δημοκρατία, έπαιξε επίτης τον πρωτικό της ρόλο. Την 1 του Αιγυπτίου 1919, έπειτα από κοινές ενέργειες της εξωτερικής ψηφ.αλιστικής επέμβασης και της εσωτερικής αντεπανάστασης, η σοβιετική εξουσία στην Ουγγαρία ανατράπηκε.

33. Βλ. Κ. Μαρξ και Φ. Ενγκελς, Άπαντα, 2η ριζ. έκδ., τόμ. 18ος, σελ. 515-516.

34. *Der Volksstaat* (Το Λαϊκό Κράτος) - εφημερίδα, Κεντρικό Όργανο της γερμανικής υπουργοκρατίας (Κόμματος των Αξεναχιών) έβγαινε κάτω από τη διεύθυνση του Β. Λίμπενεχτ στη Λιψία στα 1869-1876. Στην εφημερίδα συνεργάζονταν οι Κ. Μαρξ και Φ. Ένγκελς.

35. *Κοινωνία των Εθνών* διεθνής οργάνωση που υπηρετεί στην περίοδο ανάμεσα στον Πρώτο και στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο δημιουργήθηκε το 1919 στη συνδιάσκηψη ειρήνης του Παρισιού των νικητριών Διπλάσιων στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Γονικαστατικό της Κοινωνίας των Εθνών ήταν μέρος της Συνθήκης ειρήνης των Βερσαλλιών του 1919 και είχε υπογραφεί από 44 κράτη. Οι δραστηριότητες της Κοινωνίας των Εθνών πλαγιατοποιούνταν από τη Συνέλευση, από το Συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών και από τη μάνιμη Γραμματεία με επικεφαλής το γενικό γραμματέα. Το καταστατικό της Κοινωνίας των Εθνών καταρτίστηκε έτσι που να δημιουργεί την εντύπωση ότι η οργάνωση αυτή έχει τάχυα σαν σκοπό την πάλη ενάντια στην επίθεση, τη μείωση των εξοπλισμών, τη υπερέωση της ειρήνης και της ασφαλείας. Στην πραγματικότητα, δύος, οι καθοδηγητές της Κοινωνίας των Εθνών ανέχονταν τους επιδρομείς, ενθάρρυναν το κυνηγητό των εξοπλισμών και την προετοιμασία των Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου.

Στην περίοδο από το 1920 ως το 1934, η δράση της Κοινωνίας των Εθνών είχε εχθρικό χαρακτήρα απέναντι στη Σοβιετική Ένωση. Στα 1920-1921, η Κοινωνία των Εθνών ήταν ένα από τα κέντρα οργάνωσης της ένοπλης ετέμβασης ενάντια στο σοβιετικό κράτος.

Στις 15 των Σεπτεμβρίου 1934, με πρωτοβουλία της γαλλικής διπλωματίας, 34 κράτη μέλη της Κοινωνίας των Εθνών απειθίνθηκαν στη Σοβιετική Ένωση με την πιθανότητα να μετει στην Κοινωνία. Με σκοπό την πάλη για τη στρέμμωση της ειρήνης, η ΕΣΣΔ μπήκε στην Κοινωνία των Εθνών. Ωστόσο, οι προσπάθειες της ΕΣΣΔ να δημιουργήσει μέτωπο ειρήνης σκόντων στην αντίσταση των αντιδραστικών κινηλών των δυτικών Δυνάμεων. Με την έναρξη των Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, η δράση της Κοινωνίας των Εθνών ουσιαστικά σταμάτησε. Τυπικά, η Κοινωνία των Εθνών διαλύθηκε τον Απρίλιο του 1946 με απόφαση της Συνέλευσης που συγκλήθηκε ειδικά.

36. Πρόκειται για το μέρος εκείνο του γράμματος του Φ. Ένγκελς προς τον Φ. Α. Ζόργκε της 29 του Νοέμβρη 1886, όπου ο Ένγκελς, επικρίνοντας το σεχταριστικό χαρακτήρα της δυάσης των Γερμανών σοσιαλδημοκρατών, που ξούσιαν εκπατρισμένοι στην Αμερική, λέει ότι γι' αιτούς η θεωρία «είναι δόγμα και όχι οδηγός για δράση» (βλ. Κ. Μαρξ και Φ. Ένγκελς, Διαλεχτά γράμματα, Θωσ. έκδ., 1953, σελ. 396)

37. Στη βιβλιογραφία για το έργο του Γερμανού οικονομολόγου Γκ. Τσ. Κέρι Πολιτικο-οικονομικές επιστολές προς του πρέδερο των Ηνωμένων Πο-

σοβιετικό ρεύμα, που είχε επικεφαλής τον Χάιντμαν. Μέσα στο διεθνιστικό ρεύμα υπήρχαν ασυνετή στοιχεία, που σε μια σειρά ξητήματα κρατούσαν κεντριστική θέση. Το Φλεβάρη του 1916 μια ομάδα στελεχών του ΒΣΚ ίδρυσε την εφημερίδα *The Call* (*Το Πρωταγωγό*), που έπαιξε στοιχδιώς ρόλο στη συσπειρώση των διεθνιστών. Η επήμεια συνδιάσκεψη του ΒΣΚ που έγινε τον Απρίλιο του 1916 στο Σόλδορφντ καταδίκασε τη σοσιαλουβινιστική στάση του Χάιντμαν και των οπαδών του και αντοί βγήκαν από το Κόμμα.

Το Βρετανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα χαιρέτισε τη Μεγάλη Οκτωβριανή σοσιαλιστική Επανάσταση. Τα μέλη του ΒΣΚ έπαιξαν μεγάλο ρόλο στο κίνημα των Αγγλών εργαζομένων για την υπεράσπιση της Σοβιετικής Ρωσίας από την ξένη επέμβαση. Το 1919, η συντριτική πλειοψηφία των οργανώσεων του Κόμματος (98 έναντι 4) τάχθηκε υπέρ της εισόδου στην Κομμουνιστική Διεύθη. Το Βρετανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα μαζί με την Ομάδα κομμουνιστικής ενότητας έπαιξε τον κύριο ρόλο στη δημιουργία του Κομμουνιστικού Κόμματος της Μεγάλης Βρετανίας. Στο πρώτο εναρκιό συνέδριο, που έγινε το 1920, η συντριτική πλειοψηφία των τοπικών οργανώσεων του ΒΣΚ συγχωνεύτηκε στο Κομμουνιστικό Κόμμα.

43. Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα (Socialist Labour Party) – επαναστατική μαρξιστική οργάνωση, ιδρύθηκε το 1903 στη Σκοτία από την ομάδα των αριστερών ποσιαλδημοκρατών, που είχε αποσπαστεί από τη Σοκιαλδημοκρατική Ομοσπονδία και που αποτελούνταν κυρίως από Σκοτοζένους.

Σοσιαλιστική Ένωση της Νότιας Ουαλίας (South Wales Socialist Society – μικρή ομάδα, που αποτελούνταν κυρίως από επαναστάτες ανθρωπωρέυχους της Ουαλίας. Η Ένωση προήλθε από το κίνημα για μεταρριθμίσεις στον κλαδικό μεταλλευτικής και μεταλλουργικής, που δινάμωσε αισθητά στις παραμονές ακόμη του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου.

Εργατική Σοσιαλιστική Ομοσπονδία (Workers' Socialist Federation) – ολιγομελής οργάνωση, που εμφανίστηκε το Μάη του 1918 από την Φνώση υπεράσπισης των εκλογικών δικαιωμάτων των γυναικών και που αποτελούνταν κυρίως από γυναίκες.

Κατά τη δημιουργία του Κομμουνιστικού Κόμματος της Μεγάλης Βρετανίας (το ιδρυτικό συνέδριο έγινε στις 31 του Ιούλη – 1 του Αιγυπτίου του 1920), που σηματεύει λαβή στο πρόγραμμά του τα σημεία για τη σημμετοχή του Κόμματος στις βουλευτικές εκλογές και για την εισόδο στο Εργατικό Κόμμα, οι παραπάνω οργανώσεις έκαναν σεχταριστικά λάθη και δεν μπήκαν στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Το Γενάρη του 1921, η Σοσιαλιστική Ένωση της Νότιας Ουαλίας και η Εργατική Σοσιαλιστική Ομοσπονδία, που πήρε εκείνη την καρό την ονομασία «Κομμουνιστικό Κόμμα (Βρετανικό τμήμα της III Διεθνούς)» ενώθηκαν με το Κομμουνιστικό Κόμμα της Μεγάλης Βρετανίας. Η καθοδήγηση του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος απόρριψε την ένωση.

44. Η εφημερίδα *Niègrentor twn Eργατών* (*Workers' Dreadnought*) - έβγαινε στο Λονδίνο από το Μάρτη του 1914 ως τον Ιούνι του 1924· μέχρι τον Ιούλη του 1917 εκδόθιαν με τον τίτλο *Woman's Dreadnought*. Έστεψαν από τη δημοσιογραφία το 1918 της Εργατικής Σοσιαλιστικής Ομοσπονδίας γίνεται όργανο αυτής της οργάνωσης.

45. *Manchester Guardian* (*Μαντσεστεριανός Φυλακας*) – αστική-φιλελεύθερη εφημερίδα, μια από τις αγγλικές αστικές εφημερίδες με την πιο μεγάλη κυκλοφορία και επιρροή. Ιδρύθηκε το 1821 σαν εβδομαδιαία εφημερίδα (από το 1857 βγαίνει καθημερινά). Στα πρώτα χρόνια ήταν από την Οκτωβριανή συνιάλιστική Επανάσταση η εφημερίδα φωτίζε λίγο-πολύ αντικειμενικά την κατάσταση στη Ρωσία· αργότερα φάχισε να συκοφαντεί την Ε.Σ.Σ.Α.

46. Πρόκειται για το αντεπανιστατικό πραξικόπημα της αστικής τάξης και των τοιχλικάδων τον Αιγυπτιανό του 1917, που καθοδηγήθηκε από τον ανάστατο διοικητής του στρατού, ο τοαρικός στρατηγός Κορνίλιοφ. Οι συνωμότες έβαζαν σαν σκοπό τους να καταλαβούν την Πετρούπολη, να σιντρίψουν το μπολσεβικικό κόμμα, να διαλύσουν τα Σοβιέτ, να εγκαθιδρύσουν στρατιωτική δικτατορία στη χώρα και να προετοιμάσουν την παλινόρθωση της μοναρχίας.

Το πραξικόπημα άρχισε στις 25 του Αυγούστου (7 του Σεπτέμβρη). Ο Κορνίλιοφ κίνησε ενάντια στην Πετρούπολη το 3ο σώμα μπακού. Στην ίδια την Πετρούπολη ετοιμάζονταν για εκδήλωση οι κορνίλιοφικές αντεπαναστατικές οργανώσεις.

Η επδήλωση του Κορνίλιοφ κατατίγηκε από τους εργάτες και τους αγρότες, τους οποίους καθοδηγήθησε το κόμμα των μπολσεβίκων. Κάτω από την πίεση των μαζών η Ηροσωμήνη κιβέρνηση αναγκάστηκε να βγάλει διαταγή για τη σύλληψη του Κορνίλιοφ και των συνενόχων του και να τους παρατέμψει σε δίκη.

47. Πρόκειται για τη στρατιωτικο-μοναρχική ανατροπή, για το λεγόμενο «πραξικόπημα του Κατ», που έγινε από την αντιδραστική γερμανική στρατιωτατία. Οργανώτες του πραξικοπήματος ήταν οι μοναρχικοί – ο τοφλικας Κατ και οι στρατηγοί Λούντεντοφ, Σεκτ και Λούτβιτς. Οι συνωμότες ετοιμάζαν την ανατροπή με την ολοφάνερη συνοχή της σοσιαλδημοκρατικής κιβέρνησης. Στις 13 του Μάρτη 1920, οι στρασιώτες στρατηγοί κίνησαν ενάντια στο Βερολίνο στρατιωτικά τμήματα και, μη βρίσκοντας αντίσταση από την κιβέρνηση, κήρυξαν στρατιωτική δικτατορία. Οι εργάτες της Γερμανίας υπέτησαν στην ανατροπή με γενική απεργία. Κάτω από την πλειστηριασμένη προλεταριάτου η κιβέρνηση του Κατ έπεσε στις 17 του Μάρτη στην εξουσία ξακούγληθαν οι σοσιαλδημοκράτες.

48. Υπόθεση Ντρέιφους – προβοκατόρικη δίκη που οργανώθηκε το 1894 από τους αντιδραστικούς-μοναρχικούς κύκλους της γαλλικής στρατοκρατίας ενάντια στον Εβραιό Ντρέιφους σ' έναν αξιωματικό του γαλλικού Γενικού Επιτελείου, με την ψεύτικη κατηγορία της κατασκοπίας και της εσχάτης προδοσίας. Η εμπνευσμένη από την αντιδραστική στρατοκρατία καταδίκη του Ντρέιφους σε ισόβια δεσμά, χρησιμοποιήθηκε από τους αντιδραστικούς κύκλους της Γαλλίας για την υποδομή του αντιστριψμού και για την επίθεση ενάντια στο δημοκρατικό πολίτευμα και στις δημοκρατικές ελατθρίες. Το 1898, όταν οι σοσιαλιστές και οι πρωτοτόροι εκπρόσωποι της αστικής δημοκρατίας (ανάμεσά τους οι E. Ζολά, Z. Ζορές, A. Φρανς και άλλοι) αρχισαν καμπάνια για την αναθεώρηση της δίκης Ντρέιφους, η υπόθεση αυτή πήγε καθαυτά πολιτικό χαρακτήρα και χώρισε τη χώρα σε δύο στρατόπεδα: στους ρεπουμπλικάνους και στους δημοκράτες, από τη μία μεριά, και στο συναρπαγμό των μοναρχικών, των κληροκρατών, των αντιστριψτάν και των εθνικιστών, από την άλλη. Το 1899, κάτω από την πίεση της κοινής γνώμης, ο Ντρέιφους απελευθερώθηκε· το 1906, με απόφαση του αναθεωρητικού δικαστηρίου, ο Ντρέιφους κηρύχθηκε οθίως και αποκαταστάθηκε στο στρατό.

49. Η Κόκκινη Σημαία (Die Rote Fahne) – εφημερίδα που ιδρύθηκε από τον K. Λίμπτκνεχτ και τη P. Λούζεμπεργκ σαν Κεντρικό Οργανό της «Ενωσης των Σπάρτακων» αργότερα έγινε Κεντρικό Οργανό του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γερμανίας. Η εφημερίδα ιδρύθηκε στο Βερολίνο από τις 9 του Νοέμβρη 1918· επανειλημμένα υποβαλλόταν σε διωγμούς και απαγορεύοντας από μέρους των γερμανικών αρχών.

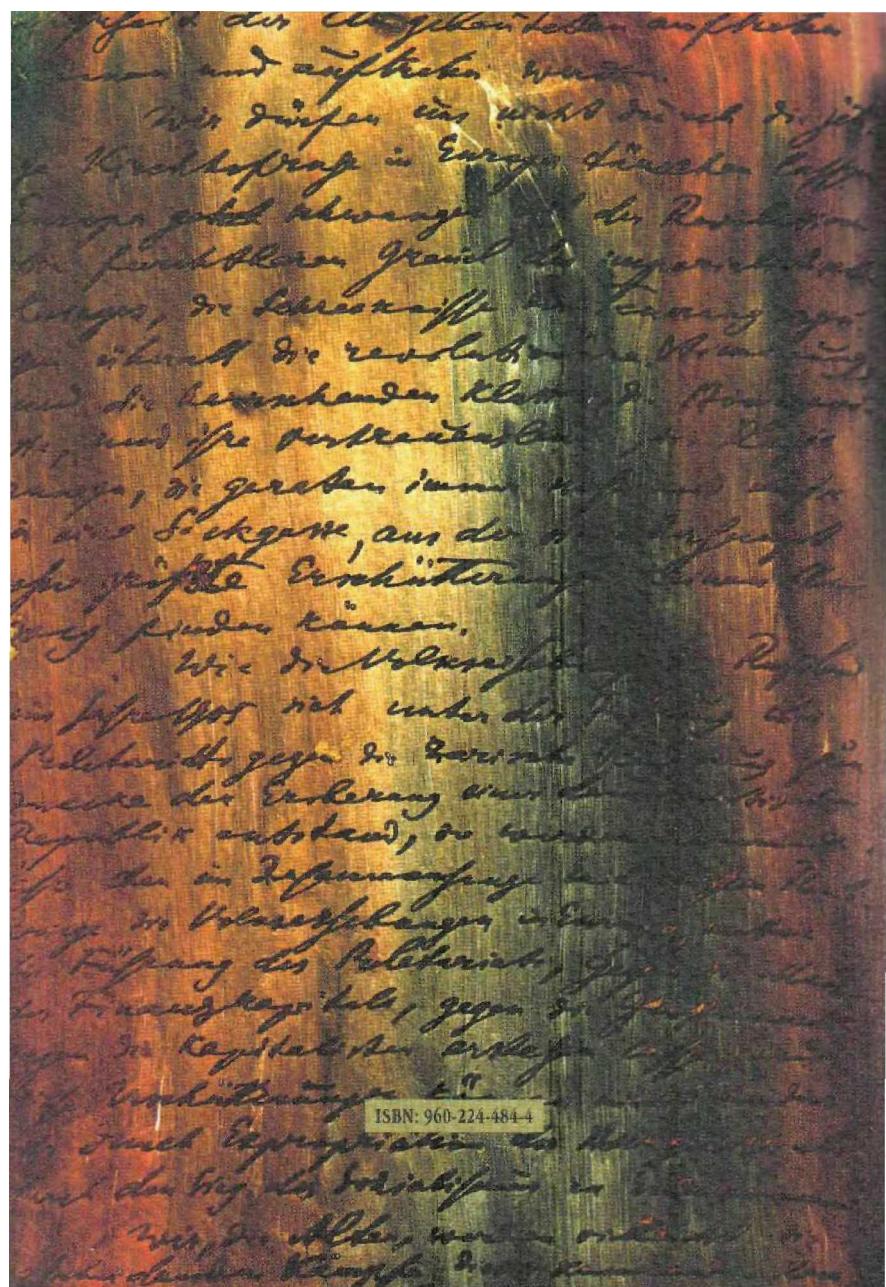
Η εφημερίδα *Die Rote Fahne* ήταν μεγάλο ρόλο στην πάλη για τη μεταρρύθμιση του Κομμουνιστικού Κομματος της Γερμανίας σε μαζικό προλεταριακό επαναστατικό κόμμα και για την εκκαθάρισή του από τα οπορτουνιστικά στοιχεία. Η εφημερίδα πάλευε ενεργά ενάντια στη στρατιωτικοποίηση της χώρας, πασσόταν υπέρ της ενότητας δράσης της εργατικής τάξης στην πόλη ενάντια στο φασισμό. Στην εφημερίδα συνεργιζόταν δραστήρια ο πρόεδρος της KE του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γερμανίας E. Τέλμαν. Ύστερα από την γκαθιδρούση της φασιστικής δικτατορίας στη Γερμανία η *Die Rote Fahne* απαγορεύτηκε, αλλά συνέχισε να βγαίνει παράνομα, παλεύοντας απόφραστικά ενάντια στο φασιστικό καθεστώς. Στα 1935, η έκδοση της εφημερίδας μεταφέρθηκε στην Πράγα (Τσεχοσλοβακία)· από τον Οκτώβρη του 1936 ως το φθινόπωρο του 1939 εκδότιν ήταν η Βρυξέλλες (Βέλγιο).

50. Die Freiheit (Η Ελευθερία) – καθημερινή εφημερίδα, όργανο του Ανεξάρτητου Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος της Γερμανίας· ιδρύθηκε στο Βερολίνο από τις 15 του Νοέμβρη 1918 ως τις 30 του Σεπτέμβρη 1922.

51. *Die Rote Fahne* (Η Κόκκινη Σημαία) – εφημερίδα, Κεντρικό Όργανο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Αιγαίας· εκδιδόταν στη Βιέννη από το Νοέμβρη του 1918. Στην αρχή έβγαινε με τον τίτλο *Der Weckruf* (Το Προσπλητηριού)· από το Γενάρη του 1919 με τον τίτλο *Die Soziale Revolution* (Η Κοινωνική Επανάσταση)· από τον Ιούλιο του 1919 με τον τίτλο *Die Rote Fahne*. Το 1933, η *Die Rote Fahne* αναγκάστηκε να περάσει στην παρανομία. Από τον Αίγαυοντο του 1945 βγαίνει με τον τίτλο *Osterreichische Volksstimme* (Λαϊκή Φωνή της Αιοτρίας)· από τις 21 του Φλεβάρη 1957 ονομάζεται *Volksstimme*.

52 «Σοβιετικοί» «θεσμοφυλάκες» – σύλλογοι θεσμοφυλάκων, που ιδρύθηκαν το Φλεβάρη του 1918 δίπλα στα Σοβιέτ των εργατών, στρατιωτών, αγροτών και κωζάκων βιουλεντών. Την άνοιξη του 1920 προέκυψε το ξήτημα της κατάργησης των συλλόγων θεσμοφυλάκων, γιατί σε πολλούς συλλόγους εκδηλώθηκε έντονα η επίλραση των αστών δικηγόρων, που διαστρέβλωναν τις βάσεις της συβιετικής δικυρομίας, έκαναν κατάχρηση της θέσης τους. Τον Οκτώβρη του 1920, οι σύλλογοι θεσμοφυλάκων διάλιυθηκαν.

53. Με βάση αυτή την υπόδειξη του Β.Ι. Λένιν σε τοίποτο βιβλίο στο χείμενο της εργασίας *Ο «αριστερισμός» παιδική αρρώστια των κομμουνισμού*, η έκριση «Ολλανδοί τριμπούνιστές», αντικαταστάθηκε παγτού με τις λέξεις «μερικά μέλη του Ολλανδικού Κομμουνιστικού Κόμματος».

ISBN: 960-224-484-4

Small Expressions of Power

and the Art of Revolution in Russia

With an afterword by Alexander Rabinowitch